

Regeringens proposition

1979/80: 119

om preskriptionslag, m. m.

beslutad den 13 mars 1980.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

HÅKAN WINBERG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till ny lagstiftning om preskription av fordringar. Förslaget innebär att 1862 års preskriptionsförordning upphävs och ersätts av en ny preskriptionslag. Förslaget följer de riktlinjer som riksdagen har angett i ett beslut från våren 1977.

Syftet med förslaget är framför allt att förkorta preskriptionstiden för konsumentfordringar, dvs. näringsidkares fordringar mot konsumenter. Hit hör fordringar på grund av köp av hushållsartiklar och annan egendom som är avsedd för enskilt bruk liksom fordringar på ersättning för reparationsarbeten, transporter, uthyrning av varor m. m.

F. n. gäller en tioårig preskriptionstid för konsumentfordringar liksom för andra fordringar som preskriptionsförordningen är tillämplig på. I propositionen föreslås att preskriptionstiden för konsumentfordringar skall vara tre år. Tiden skall liksom nu räknas från fordringens tillkomst.

Beträffande andra fordringar än konsumentfordringar skall den allmänna preskriptionstiden även i fortsättningen vara tio år och räknas från fordringens tillkomst.

Liksom f. n. skall preskription kunna avbrytas av både gäldenären och borgenären. I fråga om preskriptionsavbrott föreslås samma bestämmelser för konsumentfordringar som för andra fordringar.

När det gäller preskriptionsavbrott från gäldenärens sida behålls nuvarande regler. Preskriptionen skall således anses avbruten om gäldenären erkänner skulden. Det behöver inte göras uttryckligen utan kan också ske genom att gäldenären betalar amortering eller ränta eller på annat sätt.

Även beträffande preskriptionsavbrott från borgenärens sida behålls i

allt väsentligt de nuvarande bestämmelserna. Preskriptionen avbryts sålunda om borgenären väcker talan eller inleder rättsligt förfarande på annat sätt mot gäldenären. Det skall emellertid vara tillräckligt att borgenären kräver gäldenären utom rätta eller erinrar honom om fordringen. Ett krav eller en erinran måste dock ske skriftligen.

Liksom nu skall ett preskriptionsavbrott normalt leda till ny preskriptionstid. Den nya preskriptionstiden är lika lång som den ursprungliga, dvs. tre år för konsumentfordringar och tio år för andra fordringar.

Att en fordran preskriberas innebär att borgenären i princip förlorar rätten att kräva ut fordringen. Preskription av en huvudfordran omfattar enligt förslaget också fordran på ränta e. d. och fordran på grund av borgen. Liksom hittills skall en preskriberad fordran under vissa förutsättningar få användas till kvittning.

Den nya preskriptionslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1981. Enligt förslaget skall de nya bestämmelserna tillämpas även på fordringar som har kommit till före ikraftträdandet, under förutsättning att de inte har preskriberats dessförinnan. För att inte rättsförluster skall uppstå på grund av förkortningen av preskriptionstiden för konsumentfordringar föreslås en treårig övergångstid beträffande äldre fordringar.

I propositionen föreslås också en del andra lagändringar. Bl. a. läggs fram förslag till en ny lag om kallelse på okända borgenärer, som skall ersätta motsvarande bestämmelser i preskriptionsförordningen. Förslaget innebär huvudsakligen en modernisering av de nuvarande bestämmelserna.

1 Förslag till

Preskriptionslag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § Denna lag gäller i fråga om preskription av fordringar, i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet.

Preskriptionstid

2 § En fordran preskriberas tio år efter tillkomsten, om inte preskriptionen avbryts dessförrinnan.

Preskriptionstiden är dock tre år för fordran mot en konsument, om fordringen avser en vara, tjänst eller annan nyttighet som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet har tillhandahållit konsumenten för huvudsakligen enskilt bruk. Detsamma gäller fordran mot den som har gått i borgen för betalningen av en sådan fordran. Den treåriga preskriptionstiden gäller dock inte fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev.

För fordran på pension räknas preskriptionstiden från den dag fordringen tidigast kan göras gällande.

3 § En fordran på skadestånd i anledning av brott preskriberas ej före utgången av tiden för åtalspreskription, om inte frågan om ansvar för brottet har avgjorts dessförrinnan. Har så skett, preskriberas fordringen ett år efter den dag dom eller slutligt beslut meddelas, om inte preskriptionstiden går ut senare enligt 2 §.

Om någon har häktats eller erhållit del av åtal för brott före utgången av tiden för åtalspreskription men ansvarsfrågan inte har avgjorts dessförrinnan, preskriberas en fordran på skadestånd i anledning av brottet tidigast ett år efter den dag dom eller slutligt beslut meddelas.

4 § En regressfordran som har uppkommit genom att någon har betalt en skuld, för vilken flera är ansvariga, preskriberas tidigast ett år efter betalningen av huvudfordringen.

Preskriptionsavbrott

5 § Preskription avbryts genom att

1. gäldenären utfäster betalning, erlägger ränta eller amortering eller erkänner fordringen på annat sätt gentemot borgenären,
2. gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen från borgenären eller
3. borgenären väcker talan mot gäldenären eller annars åberopar fordringen gentemot gäldenären vid domstol, hos exekutiv myndighet eller i skiljeförfarande, konkursförfarande eller förhandling om offentligt ackord.

Verkan av preskriptionsavbrott

6 § Om preskription har avbrutits genom erkännande, krav eller erinran, löper en ny preskriptionstid enligt 2 § från dagen för avbrottet.

7 § Om preskription har avbrutits genom att talan har väckts eller genom att fordringen annars har åberopats enligt 5 § 3, löper en ny preskriptionstid enligt 2 § från den dag dom eller slutligt beslut meddelas eller det rättsliga förfarandet avslutas på annat sätt. Fullföljs talan eller återupptas förfarandet av någon annan anledning före den nya preskriptionstidens utgång, avbryts preskriptionen, varefter ny tid räknas från den dag det återupptagna förfarandet avslutas.

Avslutas det rättsliga förfarandet utan att gäldenären har delgivits eller på annat sätt underrättats om borgenärens framställning, beräknas dock preskriptionstiden som om något avbrott inte hade skett. Fordringen preskriberas likväl tidigast ett år efter det att förfarandet avslutas.

Preskriptionstiden kan inte förlängas enligt andra stycket andra mening- en mer än en gång.

Innehörden av preskription

8 § Preskription innebär att borgenären förlorar rätten att kräva ut sin fordran.

Preskription av en huvudfordran omfattar även fordran på ränta och annan tilläggsförpliktelse samt fordran på grund av borgen.

9 § Om flera har åtagit sig eller förpliktats att svara solidariskt för samma skuld och denna preskriberas i förhållande till någon av dem, svarar var och en av de andra endast för sin andel. Andelarna beräknas efter huvudta- let, om inte annat har bestämts genom ett avtal eller avgörande som borgenären har fått kännedom om senast sex månader före preskriptionen.

Uppkommer brist hos någon av de kvarvarande gäldenärerna, fördelas ansvaret för bristen mellan de övriga kvarvarande och borgenären. Därvid svarar varje gäldenär i förhållande till sin andel och borgenären i förhållan- de till den andel som har preskriberats.

10 § Utan hinder av att en fordran är preskriberad får den användas till kvittning, om detta eljest är tillåtet och den inte var preskriberad vare sig när borgenären förvärvade den eller när han kom i skuld till gäldenären.

11 § Preskription inskränker inte borgenärens rätt att ta ut sin fordran ur egendom i vilken han har panträtt eller retentionsrätt till säkerhet för fordringen.

Särskilda bestämmelser

12 § Avtal att en fordran inte skall preskriberas eller att preskription skall kunna avbrytas på annat sätt än som föreskrivs i denna lag är ogiltigt. Detsamma gäller avtal om längre preskriptionstid än tre år för en fordran som avses i 2 § andra stycket.

13 § Om en åtgärd som avses i 5 § 3 vidtas utomlands, medför den verkningar enligt denna lag, under förutsättning att borgenären med hän-

syn till gäldenärens förhållanden och omständigheterna i övrigt har haft skäligen anledning att vidta åtgärden i den främmande staten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

Lagen tillämpas även på fordringar som har kommit till före ikraftträdandet och som inte har preskriberats dessförinnan enligt äldre bestämmelser. Har en preskriptionsavbrytande åtgärd vidtagits enligt äldre bestämmelser, skall verkan av åtgärden bestå även efter ikraftträdandet. Preskriptionstiden skall dock bestämmas enligt den nya lagen.

Fordringar som avses i andra stycket preskriberas ej före den 1 januari 1984, om inte preskription skulle ha inträtt dessförinnan även enligt äldre bestämmelser.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till

Lag om kallelse på okända borgenärer

Häri genom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Om rätt att i vissa fall ansöka om kallelse på okända borgenärer finns bestämmelser i 2 och 3 §§. Bestämmelserna i denna lag gäller också när sådan kallelse sker enligt annan lag eller författning, i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet.

2 § När bouppteckning har skett efter en avliden, får efterlevande make, arvinge, testamentstagare, boutredningsman eller testamentsexekutor ansöka om kallelse på den avlidnes okända borgenärer. Var den avlidne gift, får kallelse sökas även på den efterlevande makens okända borgenärer.

3 § När boskillnad har beviljats eller det har dömts till äktenskapsskillnad, får vardera maken ansöka om kallelse på egna eller andra makens okända borgenärer.

Kallelse på okända borgenärer får också sökas av förmyndaren, när någon har förklarats ommyndig.

Förfarandet

4 § Ansökan om kallelse på okända borgenärer görs vid den tingsrätt där gäldenären bör svara i tvistemål i allmänhet eller, om gäldenären är avliden, där han hade bort svara i sådana mål.

Sökanden skall bifoga en förteckning över gäldenärens kända borgenärer och såvitt möjligt ange deras adress.

5 § Kallelse på gäldenärens okända borgenärer utfärdas av rätten med föreläggande för dem att skriftligen anmäla sina fordringar till rätten senast sex månader från dagen för kallelsen.

Kallelsen skall skyndsamt kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Vidare skall rätten senast en månad före anmälningstidens utgång skicka underrättelser om kallelsen till kronofogdemyndigheten i distriktet och till alla borgenärer som har tagits upp i förteckningen över kända borgenärer och som har känd adress.

Verkan av att en fordran inte anmäls i tid

6 § En borgenär, som inte är upptagen i förteckningen över kända borgenärer och som underlåter att anmäla sin fordran inom den föreskrivna tiden, förlorar rätten att kräva ut fordringen, om han inte visar att gäldenären har känt till den före anmälningstidens utgång. Har kallelsen skett på ansökan av förmyndare, gäller vad som har sagts om gäldenären i stället för myndaren. Anmälan behövs inte, om borgenären inom anmälningstiden åberopar sin fordran i gäldenärens konkurs eller i förhandling om offentligt ackord.

Förlust av rätten att kräva ut en huvudfordran omfattar även fordran på ränta och annan tilläggsförpliktelse samt fordran på grund av borgen.

7 § Förlorar borgenären rätten att kräva ut sin fordran av en av flera gäldenärer som har åtagit sig eller förpliktats att svara solidariskt för samma skuld, tillämpas bestämmelserna i 9 § preskriptionslagen (1980:000).

8 § Även om borgenären har underlåtit att anmäla sin fordran efter kallelse på okända borgenärer, får fordringen användas till kvittning, om detta eljest är tillåtet och anmälningstiden inte hade gått ut vare sig när borgenären förvärvade fordringen eller när han kom i skuld till gäldenären.

9 § Underlåtenhet att anmäla en fordran efter kallelse på okända borgenärer inskränker inte borgenärens rätt att ta ut sin fordran ur egendom i vilken han har panträtt eller retentionsrätt till säkerhet för fordringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

Har kallelse på okända borgenärer utfärdats före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser i fråga om verkan av att en fordran inte anmäls inom den föreskrivna tiden.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

3 Förslag till

Lag om upphävande av förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer

Härigenom föreskrivs att förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer skall upphöra att gälla vid utgången av december 1980.

Vad som i övergångsbestämmelserna till lagen (1920:425) angående ändrad lydelse av §§ 9 och 10 i förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig

preskription och om årsstämming samt till lagen (1933:326) angående ändring i samma förordning föreskrivs om tillämpning av äldre bestämmelser beträffande makar, på vilkas förmögenhetsförhållanden äldre giftermålsbalken är tillämplig, skall äga fortsatt giltighet.

4 Förslag till

Lag om upphävande av förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmättningsmål

Härigenom föreskrivs att förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmättningsmål skall upphöra att gälla vid utgången av december 1980.

5 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1946:843) om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmättningsmål

Härigenom föreskrivs att lagen (1946:843) om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmättningsmål skall upphöra att gälla vid utgången av december 1980.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1927:56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1927:56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar

dels att rubriken till lagen samt 7 och 9 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 10 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar

Föreslagen lydelse

Lag om nedsättning av pengar hos myndighet

7 §

Är, då tjugu år förflutit från det nedsättning skett, det nedsatta beloppet fortfarande inestående och finnes ej anledning till antagande, att fråga om rätt till beloppet är beroende på prövning, må beloppet

Är det nedsatta beloppet fortfarande inestående tio år efter nedsättningen och finns det inte anledning att anta att frågan om rätten till beloppet är beroende på prövning, får gäldenären lyfta beloppet,

Nuvarande lydelse

pet. ändå att gäldenären icke gjort förbehåll som i 4 § sägs, av honom lyftas, där han därtill anmäler sig inom natt och år. Göres ej sådan anmälan, tillfaller beloppet kronan.

Föreslagen lydelse

även om inte förbehåll har gjorts enligt 4 §. Gäldenären skall dock anmäla sig inom ett år. I annat fall tillfaller beloppet staten.

9 §

Är för visst fall i annan lag stadgat om gäldenärs rätt att till betalning av skuld nedsätta penningar, lände det till efterrättelse.

Bestämmelserna i 7 § och 8 § tredje stycket tillämpas också i andra fall när medel enligt författning har betalats in till en myndighet för att utges till den som är berättigad till medlen. Beloppet skall dock alltid stå inne så länge rätten till det är beroende av en framtida händelse.

Rätten att efter den tid som anges i 7 § lyfta inbetalda medel tillkommer den som har gjort inbetalningen eller, när medel har tagits ut genom en exekutiv förrättning, den som förrättningen har ägt rum hos.

10 §

Om det i annan lag har meddelats någon bestämmelse som avviker från vad som föreskrivs i denna lag, gäller den bestämmelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981, då lagen (1942:263) om preskription av rätt till medel som innestå hos offentlig myndighet skall upphöra att gälla.

I fråga om nedsättning eller inbetalning som har gjorts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter

Härigenom föreskrivs att 62 § lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Samfällighetsförening får ej upplösas förrän alla dess skulder betalats eller de medel som fordras för

Föreslagen lydelse

62 §

Samfällighetsförening får ej upplösas förrän alla dess skulder betalats eller de medel som fordras för

Nuvarande lydelse

betalningen nedsatts hos länsstyrelsen. I samband med upplösningen får kallelse sökas på föreningens okända borgenärer. *De i förordningen (1862:10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer meddelade bestämmelserna om sådan kallelse äger därvid motsvarande tillämpning.*

Överstiger vid upplösningen av föreningen dess tillgångar skulderna, skall överskottet skiftas mellan medlemmarna enligt grunder som föreringsstämman beslutat. Vad som nu sagts gäller ej, om annat föreskrives i stadgarna.

Föreslagen lydelse

betalningen nedsatts hos länsstyrelsen. I samband med upplösningen får kallelse sökas på föreningens okända borgenärer. *Bestämmelserna i lagen (1980:000) om kallelse på okända borgenärer äger därvid motsvarande tillämpning.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

8 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1939:608) om enskilda vägar**

Häri genom föreskrivs att 64 § lagen (1939:608) om enskilda vägar skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

64 §

Upplösning av vägsamfällighet skall ske efter därom genom förrättning eller dom meddelat förordnande eller där eljest den gemensamma väghållningsskyldigheten i sin helhet upphört.

Skall samfällighet upplösas, *må* kallelse sökas *å* dess okända borgenärer, *därvid de i förordningen om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer rörande dylik kallelse meddelade bestämmelserna skola äga* motsvarande tillämpning.

Skall samfällighet upplösas, *får* kallelse sökas *på* dess okända borgenärer. *Därvid äger bestämmelserna i lagen (1980:000) om kallelse på okända borgenärer* motsvarande tillämpning.

Ej må vägsamfällighet upplösas, innan all dess gäld blivit till fullo gulden eller de för betalningen erforderliga medlen blivit nedsatta i förvar hos länsstyrelsen.

Därest vid upplösning av vägsamfällighet dess tillgångar överstiga skulderna, varde överskottet, där ej annorledes i stadgarna bestämts, fördelat efter ty rättvist prövas mellan dem, som vid tiden för upplösningen äro medlemmar av samfälligheten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-06-07

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Sven Romanus, Mundebo, Wikström, Friggebo, Wirtén, Huss, Rodhe, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Blix, Cars, Gabriel Romanus, Tham, Bondestam

Föredragande: statsrådet Sven Romanus

Lagrådsremiss med förslag till preskriptionslag, m. m.

1 Inledning

I förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer (preskriptionsförordningen) finns allmänna bestämmelser om preskription av fordringar. Bestämmelserna bygger på att preskriptionstiden är tio år från en fordrans tillkomst.

I augusti 1976 lade den dåvarande regeringen fram en proposition (1976/77: 5) med förslag till ny preskriptionslagstiftning. Enligt förslaget skulle preskriptionsförordningens bestämmelser om preskription upphävas och ersättas av en ny preskriptionslag. Den allmänna preskriptionstiden skulle vara tre år, räknat från den dag en fordran tidigast kunde göras gällande. För fordringar som grundade sig på skriftligt fordringsbevis eller som hade fastställts genom dom e. d. skulle dock preskriptionstiden som regel vara tio år.

I sitt betänkande med anledning av propositionen (LU 1976/77: 24) förklarade lagutskottet att det inte kunde ställa sig bakom förslaget till ny preskriptionslag. Enligt utskottet skulle de föreslagna reglerna medföra nackdelar bl. a. i fråga om fordringar inom affärlivet. Utskottet ansåg dock att det kunde finnas anledning att förkorta preskriptionstiden för fordringar inom konsumentområdet. Hur bestämmelser härom skulle utformas behövde utredas närmare. Det borde ankomma på regeringen att göra detta. Reglerna borde emellertid bygga på en treårig preskriptionstid. Förslag om särskilda preskriptionsregler i konsumentförhållanden borde enligt utskottet föreläggas riksdagen senast i samband med att förslag till lagstiftning på grundval av konsumenttjänstutredningens arbete förelades riksdagen.

I enlighet med utskottets hemställan beslöt riksdagen att med avslag på propositionen ge regeringen till känna vad utskottet hade anfört om att förslag till särskilda preskriptionsregler i konsumentförhållanden borde föreläggas riksdagen (rskr 1976/77: 216).

Inom justitiedepartementet har därefter utarbetats en promemoria (Ds Ju 1977: 14) Reviderad preskriptionslagstiftning, som innehåller förslag till ny preskriptionslag m. m. I promemorian föreslås särskilda preskriptionsbestämmelser för konsumentfordringar, men i övrigt överensstämmer förslaget i stor utsträckning med gällande rätt. De i promemorian framlagda lagförslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av justitiekanslern (JK), hovrätten för Nedre Norrland, postverket, kammarkollegiet, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, riksskatteverket (RSV), kommerskollegium, konsumentverket, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, bostadsstyrelsen, konkurslagskommittén (Ju 1971: 06), konsumenttjänstutredningen (Ju 1972: 07), försäkringsrättskommittén (Ju 1974: 09), småhusköpkommittén (Ju 1975: 02), konsumentköpsutredningen (Ju 1977: 13), Svenska kommunförbundet, landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Föreningen Sveriges kronofogdar, Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Kooperativa förbundet (KF), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska handelskammarförbundet, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges föreningsbankers förbund, PK-banken, Finansieringsföretagens förening, Svenska försäkringsbolags riksförbund och Motorbranschens riksförbund (MRF).

Riksskatteverket har bifogat yttranden av kronofogdemyndigheterna i Göteborg, Hudiksvall, Malmö och Stockholm. Kommerskollegium har bifogat yttranden av Skånes handelskammare, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län och Gotlands handelskammare. Centralorganisationen SACO/SR har åberopat yttranden av Jurist- och samhällsvetareförbundet och Civilekonomernas riksförbund. Föreningen Sveriges kronofogdar har bifogat yttranden av sina lokalavdelningar för övre Norrland och västra Sverige. Yttrandet av lokalavdelningen för västra Sverige överensstämmer i allt väsentligt med yttrandet av kronofogdemyndigheten i Göteborg.

SAF och Sveriges grossistförbund har förklarat sig instämma i Sveriges industriförbunds yttrande. PK-banken har anslutit sig till Svenska bankföreningens yttrande.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

2 Gällande rätt

Gällande rätt

2.1 Preskriptionsförordningen

De allmänna bestämmelserna om preskription gäller enligt 1 § första stycket preskriptionsförordningen alla slag av fordringar, oavsett om de avser pengar, varor, tjänster eller andra prestationer. Enligt 20 § undantas dock vissa fordringar som grundar sig på obligationer eller liknande masspapper samt vissa fordringar på riksbanken och riksgäldskontoret o. d.

Preskriptionstiden är enligt 1 § första stycket tio år. Tiden räknas från dagen för fordringens tillkomst. Förfallodagen saknar betydelse för beräkning av preskriptionstiden. Förfaller en fordran senare än tio år efter tillkomsten, blir den ändå preskriberad efter tio år, om inte preskriptionsavbrott sker.

Preskription avbryts genom att borgenären väcker talan mot gäldenären eller genom att han utom rätta kräver gäldenären på betalning eller annan fullgörelse. Krav kan framställas skriftligen eller muntligen. En erinran om skulden anses som krav (1 § första stycket).

Kan gäldenären inte anträffas, har borgenären enligt 1 § andra stycket möjlighet att avbryta preskription genom att ange fordringen hos domstol eller överexekutor. Detsamma gäller enligt 1 § tredje stycket, om borgenären inte vet om eller var gäldenären har hemvist här i landet.

Preskriptionsavbrott kan enligt 3 § första meningen ske också genom att gäldenären erkänner skulden. Detta behöver inte ske uttryckligen. Det räcker med amortering eller räntebetalning som görs av gäldenären eller med hans vetskap.

Vissa beslut i inteckningsärenden har enligt 3 § andra meningen preskriptionsavbrytande verkan gentemot ägaren av den intecknade egendomen. Det gäller dels beslut varigenom ansökan om inteckning bifalls eller förklaras vilande, dock inte om det är fråga om inteckning i fast egendom, tomträtt, skepp eller skeppsbygge, dels anteckning om innehav av pantbrev eller annan inteckningshandling.

Efter varje preskriptionsavbrott börjar en ny tioårig preskriptionstid löpa (1 § första stycket). Har processuellt förfarande inletts mot gäldenären, sker nytt preskriptionsavbrott varje gång han hörs eller kallas till inställelse. Blir fordringen fastställd genom dom eller utslag, räknas preskriptionstiden enligt 4 § från det domen eller utslaget meddelades. Skall gäldenären underrättas om domen eller utslaget och försummas detta, räknas dock tiden från det gäldenären senast hördes eller kallades till inställelse, om inte preskriptionsavbrott sker på annat sätt. Även verkställighet har preskriptionsavbrytande verkan.

I 5 § finns bestämmelser om sådana fall då flera gäldenärer har åtagit sig solidariskt ansvar för en skuld. Har borgenären försummat att avbryta preskription i förhållande till en av dem, blir var och en av de övriga inte

skyldig att betala mer än den andel som belöper på honom efter huvudtalet. Uppkommer brist hos någon av gäldenärerna, fördelas ansvaret för bristen lika mellan de övriga. Borgenären får dock svara för den del som skulle ha betalats av den gäldenär gentemot vilken preskription har skett.

Har en av flera gäldenärer som är solidariskt ansvariga betalat skulden under tionde året, har han enligt 5 § andra stycket ett år på sig för att göra gällande regresskrav mot de övriga.

6 § ger gäldenären möjlighet att förhindra att frågan om hans betalningskyldighet står öppen under mycket lång tid. Har borgenären avbrutit preskription genom ett krav utom rätta eller en erinran får sålunda gäldenären väcka s. k. provokatorisk talan mot borgenären för att få fordringsrätten prövad.

Försummelse att avbryta preskription medför att borgenären förlorar sin talan mot gäldenären (2 §). Detta innebär dock inte att alla rättsverkningar som är förenade med fordringen upphör. Enligt 7 § får en fordran trots preskription användas till kvittning mot genfordran. Förutsättningen är att borgenären har förvärvat sin fordran före preskriptionstidens utgång och att han också dessförinnan har ådragit sig den skuld som han önskar kvitta.

Vidare föreskrivs i 8 § att en borgenär som har handpant till säkerhet för sin fordran trots preskription inte behöver lämna ifrån sig panten förrän han har fått betalt. Överstiger fordringen pantens värde, gäller dock de allmänna preskriptionsbestämmelserna i fråga om överskottet.

Om en gäldenär har betalat en skuld trots att den är preskriberad, anses han inte ha rätt att återfå beloppet under åberopande av att han på grund av preskriptionen inte var skyldig att betala.

Slutligen bör nämnas att domstol som regel inte beaktar fråga om tioårs-preskription ex officio. Det krävs i princip att gäldenären gör preskriptionsinvändning.

2.2 Preskriptionsbestämmelser i andra författningar

En översikt över preskriptionsbestämmelser utanför preskriptionsförordningen finns i prop. 1976/77: 5 s. 18–24.

Sedan sammanställningen gjordes har en del ändringar skett beträffande de bestämmelser som redovisas i översikten. De viktigaste är följande.

Preskriptionsbestämmelserna i *giftermålsbalken* har ändrats genom lagen (1978: 854) om ändring i giftermålsbalken, som träder i kraft den 1 juli 1979. I 5 kap. 7 och 8 §§ har införts nya bestämmelser om tidsbegränsning av möjligheten att få underhållsbidrag från make. Enligt 11 kap. 14 a § skall i detta avseende samma bestämmelser gälla för underhåll efter äktenskapsskillnad som för underhåll i bestående äktenskap. Dels föreskrivs en gräns för att döma ut underhållsbidrag för förfluten tid. Talan får inte bifallas för längre tid tillbaka än tre år innan talan väcktes, om inte den bidragsskyldige medger det. Dels föreskrivs förkortad preskriptionstid för

underhållsbidrag som har blivit bestämt till sitt belopp. Rätten att kräva ut ett fastställt underhållsbidrag går i princip förlorad tre år efter den ursprungliga förfallodagen.

Vid sidan av de angivna bestämmelserna gäller också i fortsättningen den ettårsfrist som föreskrivs i 8 kap. 6 § giftermålsbalken beträffande fordran på ersättning för biträde i makes förvärvsverksamhet liksom ettårsfristen i 11 kap. 16 § såvitt angår avtal om bodelning.

Även preskriptionsbestämmelserna i *föräldrabalken* har ändrats med verkan från och med den 1 juli 1979. Enligt lagen (1978: 853) om ändring i föräldrabalken har i 7 kap. 8 och 9 §§ tagits in bestämmelser om underhållsbidrag till barn som överensstämmer med de nyss återgivna bestämmelserna om underhållsbidrag till make i 5 kap. 7 och 8 §§ giftermålsbalken.

Hysesförhandlingslagen (1978: 304), som har trätt i kraft den 1 juli 1978, innehåller i 29 § en bestämmelse om preskription av fordran på skadestånd för underlåtenhet att påkalla förhandling eller fullgöra förhandlingsskyldighet. För att inte förlora rätten till talan måste den som vill fordra skadestånd dels underrätta motparten om sitt anspråk inom två månader från det han fick kännedom om den omständighet som anspråket grundas på, dels hänskjuta tvist om anspråket till hyresnämnd inom två år från det skadan inträffade.

I 14 § *brottsskadelagen* (1978: 413), som har trätt i kraft den 1 oktober 1978, föreskrivs att ansökan hos brottsskadenämnden om ersättning för skada till följd av brott, s. k. brottsskadeersättning, skall göras inom två år från det brottet begicks. En för sent inkommen ansökan prövas inte, om det inte föreligger särskilda skäl.

Lagen (1976: 580) *om medbestämmande i arbetslivet* har trätt i kraft den 1 januari 1977 liksom *lagen* (1976: 600) *om offentlig anställning*. Samtidigt har flera äldre lagar på arbetsrättens område upphört att gälla, bl. a. stats-tjänstemannalagen (1965: 274). Medbestämmandelagen innehåller bl. a. bestämmelser om förhandlingsordningen i arbetstvister. Den som vill yrka skadestånd eller annan fullgörelse enligt lagen eller enligt kollektivavtal skall enligt 64 § påkalla förhandling inom fyra månader efter det att han har fått kännedom om den omständighet som yrkandet hänför sig till och senast två år efter det att omständigheten har inträffat. Enligt 65 § skall talan väckas inom tre månader efter det att förhandling har avslutats. I fråga om anspråk på skadestånd eller annan fullgörelse med anledning av olovlig stridsåtgärd gäller dock en särskild bestämmelse. Enligt 67 § får sådan talan inte i något fall väckas senare än tre månader efter det att stridsåtgärden har avslutats. Den som inte väcker talan inom föreskriven tid förlorar rätten till talan. Bestämmelserna i 64 och 65 §§ är dispositiva så till vida som avvikelser från bestämmelserna får göras genom kollektivavtal.

1963 års semesterlag har den 1 januari 1978 ersatts av en ny *semesterlag* (1977: 480). Den nya lagen har i 33 § en preskriptionsbestämmelse som

liksom den äldre lagen föreskriver en tvåårig preskriptionstid för fordran på semesterlön, semesterersättning eller skadestånd enligt lagen. Tiden räknas från semesterårets utgång.

*Frågans tidigare
behandling*

Lagen (1954: 243) om yrkesskadeförsäkring har upphört att gälla den 1 juli 1977, då den nya lagen (1976: 380) om arbetsskadeförsäkring trädde i kraft. I 6 kap. 6 § i den nya lagen finns bestämmelser om preskription som bygger på en sexårig preskriptionstid.

2.3 Övriga nordiska länder

Se prop. 1976/77: 5 s. 24–26.

I Norge har en ny lag om preskription av fordringar antagits av stortinget i maj 1979. Se nedan under 3.5.

3 Frågans tidigare behandling

3.1 Bakgrunden till reformförslagen

Under en följd av år har man inom ramen för det nordiska lagstiftnings-samarbetet sökt utarbeta moderna och enhetliga regler om preskription. Redan år 1957 lades i Danmark, Finland, Norge och Sverige fram betänkanden med i allt väsentligt överensstämmande förslag till ny preskriptionslagstiftning. Förslagen byggde i stor utsträckning på gällande norsk rätt.

Det svenska förslaget lades fram i betänkandet (SOU 1957: 11) Fordringspreskription m. m. Enligt huvudregeln skulle en fordran preskriberas tio år efter förfallodagen. Preskriptionstiden skulle dock vara tre år för fordringar som avsåg överlåtelse av lös egendom m. m. En yttersta preskriptionstid på tjugo år föreslogs för bl. a. utomobligatoriska skadeståndsfordringar. För preskriptionsavbrott skulle i princip krävas antingen att gäldenären erkände skulden eller att borgenären vidtog rättslig åtgärd. Förslaget remissbehandlades men ledde inte till lagstiftning, framför allt därför att de föreslagna bestämmelserna ansågs alltför invecklade. Inte heller i de andra nordiska länderna genomfördes de framlagda förslagen.

Tanken på enhetlig nordisk lagstiftning om preskription gavs emellertid inte upp. År 1965 antog Nordiska rådet en rekommendation att genomföra en gemensam lagstiftning som skulle baseras på en preskriptionstid om tio år för fordringar i allmänhet och en kortare preskriptionstid för fordringar i det dagliga livet.

År 1967 tillsattes inom Europarådet en expertkommitté för att utarbeta enhetliga europeiska regler om fordringspreskription. Det nordiska samarbetet kom därför att vila t. v. Europarådskommittén lade år 1970 fram ett förslag till enhetliga preskriptionsregler. Förslaget ledde emellertid varken till en konvention eller till någon annan form av överenskommelse.

Frågor om preskription har varit föremål för överläggningar också inom Förenta Nationerna. Vid en diplomatkonferens år 1974 antogs en konvention angående preskription i internationella köpförhållanden. Av de nordiska länderna har endast Norge tillträtt konventionen.

Sedan det hade visat sig att arbetet på enhetlig europeisk lagstiftning om preskription av allt att döma inte skulle leda till något resultat, återupptogs det nordiska samarbetet om preskription. År 1972 lade det norska justitiedepartementet fram ett förslag till ny norsk preskriptionslag grundat på resultatet av de nordiska överläggningarna. Ett svenskt förslag till ny preskriptionslagstiftning publicerades i promemorian (Ds Ju 1975:11) Preskription. Någon motsvarighet till dessa förslag har inte lagts fram i Danmark eller Finland.

3.2 1975 års departementspromemoria

Förslaget i den svenska departementspromemorian innebar att bestämmelserna om preskription i preskriptionsförordningen skulle upphävas och ersättas av en ny preskriptionslag. Ett huvudsyfte med förslaget var att underlätta en snabbare avveckling av fordringar. Detta kom till uttryck på två sätt. Dels förkortades preskriptionstiden. Dels skärptes reglerna om preskriptionsavbrott.

Enligt huvudregeln i promemorieförslaget skulle en fordran preskriberas tre år efter förfallodagen. Den skulle dock alltid preskriberas tio år efter tillkomsten, om den inte hade förfallit till betalning dessförinnan. För preskriptionsavbrott skulle i princip krävas antingen att gäldenären erkände skulden eller att borgenären inledde rättsligt förfarande mot gäldenären. Efter preskriptionsavbrott skulle ny preskriptionstid börja löpa. Den nya preskriptionstiden skulle vara tre eller tio år beroende på om fordringen var förfallen till betalning eller ej.

En mer ingående redogörelse för innehållet i promemorian finns i prop. 1976/77: 5 s. 31–63.

Promemorieförslaget fick ett blandat mottagande under remissbehandlingen. Ett flertal remissinstanser godtog förslagets huvudprinciper, medan andra, främst företrädare för näringslivet, ställde sig avvisande. De som var kritiska mot förslaget vände sig framför allt mot att preskriptionstiden generellt skulle vara så kort som tre år för förfallna fordringar och att det skulle krävas rättslig åtgärd för preskriptionsavbrott från borgenärens sida. Det framhölls från flera håll att gällande bestämmelser hade fungerat väl i praktiken och att det var tveksamt om förslaget innebar någon förbättring. Vissa remissinstanser ansåg att det i och för sig fanns behov av att ändra gällande bestämmelser, åtminstone beträffande fordringar i det dagliga livet, men menade att förslaget gick för långt.

I fråga om remissutfallet hänvisas i övrigt till prop. 1976/77: 5 s. 63–113.

3.3 1976 års proposition

Till följd av remisskritiken omarbetades förslaget under den fortsatta behandlingen i justitiedepartementet på en del centrala punkter. Man höll dock fast vid huvudprinciperna att preskriptionstiden borde förkortas och reglerna om preskriptionsavbrott skärpas. Ett förslag till ny preskriptionslagstiftning färdigställdes och remitterades till lagrådet i april 1976.

I det förslag som remitterades till lagrådet föreslogs som huvudregel att preskriptionstiden skulle vara tre år från den dag en fordran tidigast kunde göras gällande. Tiden skulle dock vara tio år för fordran som grundade sig på skuldebrev eller annat skriftligt fordringsbevis, såvida inte fordringen avsåg ett konsumentköp eller en konsumenttjänst. En tioårig preskriptionstid skulle gälla också för fordran som hade fastställts genom dom e. d. I fråga om preskriptionsavbrott skulle det krävas att borgenären, om inte gäldenären erkände skulden, väckte talan eller på annat sätt inledde rättsligt förfarande mot gäldenären. Preskriptionsavbrott skulle liksom enligt gällande rätt medföra att ny preskriptionstid började löpa. Om preskription hade avbrutits genom väckande av talan, skulle dock ny preskriptionstid löpa endast om fordringen blev fastställd genom dom e. d. I annat fall skulle en kortare tilläggsfrist räknas från den dag förfarandet avslutades.

Lagrådet godtog huvudprinciperna i det remitterade förslaget men hade vissa invändningar mot förslagets utformning. Bl. a. påtalade lagrådet att konstruktionen av lagförslaget i åtskilliga fall skulle leda till en förlängning av den gällande tioåriga preskriptionstiden räknad från fordringens tillkomst. För att begränsa verkningarna härav föreslog lagrådet en kompletterande bestämmelse om en yttersta preskriptionstid på femton år från en fordrans tillkomst. Lagrådets yttrande återges i prop. 1976/77: 5 s. 239–251.

Vid överarbetningen av lagförslaget i justitiedepartementet godtogs lagrådets ändringsförslag på flera punkter. Föredragande statsrådet förklarade sig emellertid inte kunna biträda förslaget om en yttersta preskriptionstid på femton år. Proposition med förslag till ny preskriptionslag m. m. (prop. 1976/77: 5) beslutades den 26 augusti 1976.

3.4 Riksdagens ställningstagande till propositionen

Under riksdagsbehandlingen av propositionen framfördes i skrivelser till lagutskottet kritik mot förslaget från ett flertal organisationer, framför allt företrädare för näringslivet. Utskottet höll också en utfrågning i ärendet. För att få frågan om behovet av enhetlig nordisk lagstiftning på området närmare belyst besökte en delegation från utskottet Helsingfors, Köpenhamn och Oslo och sammanträffade där med företrädare för resp. lands justitiedepartement, näringsliv och konsumentintressen.

I sitt betänkande med anledning av propositionen (LU 1976/77: 24) kon-

staterade utskottet till en början att det inte hade förekommit något uttalat missnöje med de gällande preskriptionsbestämmelserna. Utskottet pekade på att förslaget om förkortning av preskriptionstiden och skärpning av reglerna om preskriptionsavbrott kunde medföra olägenheter för näringslivet. En väsentlig förändring av preskriptionsreglerna måste föra med sig kraftiga ingrepp i affärsseder, administrativa rutiner m. m. Den föreslagna regleringen tedde sig komplicerad och svårtillämpad. Den kunde ge upphov till tolkningssvårigheter, som kunde innebära risk för rättsförluster särskilt för småföretagare.

Enligt utskottets mening hade den tioåriga preskriptionstiden inte heller i fråga om konsumentfordringar inneburit några mer märkbara olägenheter. Allmänt sett måste det dock vara ett konsumentintresse att fordringar inom konsumentområdet avvecklas inom rimlig tid. En förkortning av den allmänna preskriptionstiden inom detta område tedde sig därför principiellt motiverad.

Sammanfattningsvis konstaterade utskottet att de föreslagna preskriptionsreglerna innebar nackdelar beträffande fordringar inom affärslivet. Detsamma torde i viss mån gälla privatlivets fordringar. Enligt utskottets mening var det endast inom konsumentområdet som det kunde finnas anledning att förkorta preskriptionstiderna. Ensamt kunde detta dock inte utgöra tillräckligt skäl för att införa nya generella preskriptionsregler. Med hänvisning till vad som hade inhämtats vid kontakterna med de andra nordiska länderna fann utskottet att det inte heller torde föreligga något sådant behov av nordisk enhetlighet på området som kunde motivera en omfattande ändring av gällande rätt.

På anförda skäl förklarade utskottet att det inte kunde ställa sig bakom förslaget till ny preskriptionslag. Konsumenternas intresse av kortare preskriptionstider borde kunna tillgodoses genom särskilda preskriptionsbestämmelser i fråga om konsumentfordringar. Hur sådana bestämmelser skulle utformas borde utredas närmare av regeringen. Reglerna borde emellertid enligt utskottets mening bygga på en treårig preskriptionstid. Förslag om särskilda preskriptionsregler i konsumentförhållanden borde föreläggas riksdagen senast i samband med att förslag till lagstiftning på grundval av konsumenttjänstutredningens pågående arbete förelades riksdagen.

I en reservation anslöt sig sju av utskottets ledamöter till huvudpunkterna i propositionsförslaget. De förordade dock vissa ändringar av de föreslagna bestämmelserna om fordran på bank liksom av övergångsbestämmelserna.

I enlighet med utskottsmajoritetens hemställan beslöt riksdagen att med avslag på propositionen ge regeringen till känna vad utskottet hade anfört om att förslag till särskilda preskriptionsregler i konsumentförhållanden borde föreläggas riksdagen (rskr 1976/77: 216).

3.5 Ytterligare om det nordiska samarbetet

*Sammanfattning
av promemorian*

Nordiska departementsöverläggningar om preskription hölls senast i juni 1976. På grundval av resultatet av överläggningarna omarbetades det förslag till preskriptionslag som hade lagts fram av det norska justitiedepartementet år 1972. Ett nytt norskt förslag lades fram i en departementspromemoria i september 1976. Promemorian remissbehandlades, varefter en proposition med förslag till ny preskriptionslag lades fram år 1978 (Ot prp nr 38/1977–78). Propositionen har med vissa smärre ändringar antagits av stortinget i maj 1979. Den nya lagen träder i kraft den 1 januari 1980.

De nya norska bestämmelserna ansluter sig ganska nära till det svenska förslaget i prop. 1976/77: 5. Enligt huvudregeln skall preskriptionstiden vara tre år räknat från den dag borgenären tidigast kan kräva fullgörelse. En tioårig preskriptionstid skall dock gälla för fordringar på grund av skuldebrev liksom för andra fordringar som grundar sig på penninglån. För fordringar på bank o. d. på grund av insättning skall preskriptionstiden vara tjugo år. I fråga om preskriptionsavbrott krävs som regel att borgenären vidtar rättslig åtgärd mot gäldenären, om inte denne erkänner skulden.

Vid ett möte med nordiska ämbetsmannakommittén för lagstiftningsfrågor i september 1977 beslöts, mot bakgrund av att det inte hade visat sig möjligt att få till stånd ensartade nordiska regler om preskription, att man skulle föreslå Nordiska rådet att avskryva rekommendationen från år 1965 om enhetliga preskriptionsbestämmelser. Nordiska rådet beslöt i februari 1978 att anse rekommendationen för sin del slutbehandlad.

4 Sammanfattning av 1977 års departementspromemoria

I promemorian föreslås att preskriptionsförordningens bestämmelser om preskription upphävs och ersätts av en ny preskriptionslag. Förslaget följer de riktlinjer som anges i lagutskottets betänkande 1976/77: 24.

Enligt promemorieförslaget skall den allmänna preskriptionstiden alltjämt vara tio år från fordringens tillkomst. Preskriptionstiden skall dock vara tre år för sådan fordran mot konsument som avser köp enligt konsumentköplagen (1973: 877), uthyrning av vara under förhållanden motsvarande dem som anges i 1 § konsumentköplagen eller tjänst som tillhandahålls under motsvarande förhållanden. Enligt förslaget skall treårstiden gälla också för fordran mot borgensman i konsumentfallen. Däremot skall den treåriga preskriptionstiden inte vara tillämplig på fordran som avser uppförande av byggnad för bostadsändamål eller fordran som grundar sig på löpande skuldebrev.

Bortsett från bestämmelserna om en treårig preskriptionstid för konsumentfordringar innehåller förslaget inte några större nyheter. Det är huvudsakligen fråga om en formell modernisering av bestämmelserna i pre-

skriptionsförordningen. Beträffande vissa detaljer föreslås dock sakliga ändringar.

*Sammanfattning
av promemorian*

Liksom f. n. skall preskription kunna avbrytas av både gäldenären och borgenären. I fråga om preskriptionsavbrott föreslås samma bestämmelser för konsumentfordringar som för andra fordringar.

När det gäller preskriptionsavbrott från gäldenärens sida behålls nuvarande regler. Preskriptionen skall således anses avbruten om gäldenären erkänner skulden. Det behöver inte göras uttryckligen utan kan också ske genom att han betalar amortering eller ränta eller på annat sätt.

Även beträffande preskriptionsavbrott från borgenärens sida behålls i allt väsentligt de nuvarande bestämmelserna. Preskriptionen avbryts sålunda om borgenären väcker talan eller inleder rättsligt förfarande på annat sätt mot gäldenären. Borgenären kan emellertid också nöja sig med att kräva gäldenären utom rätta eller erinra honom om fordringen. Krav eller erinran måste dock ske skriftligen.

Liksom nu skall preskriptionsavbrott normalt leda till ny preskriptionstid. Den nya preskriptionstiden är lika lång som den ursprungliga, dvs. tre år för konsumentfordringar och tio år för andra fordringar. Har preskription avbrutits genom att borgenären har väckt talan e. d. räknas dock ny preskriptionstid endast om gäldenären har fått del av borgenärens framställning. I annat fall löper en ettårsfrist från det förfarandet avslutas.

Att en fordran preskriberas innebär att borgenären i princip förlorar rätten att kräva ut sin fordran. Preskription av huvudfordran omfattar enligt förslaget också fordran på ränta e. d. och fordran på grund av borgen. Liksom hittills skall en preskriberad fordran under vissa förutsättningar få användas till kvittning.

De föreslagna bestämmelserna är i vissa avseenden tvingande. Avtal om att fordran inte skall preskriberas eller att preskription skall kunna avbrytas på annat sätt än det föreskrivna skall sålunda vara ogiltigt. Vidare skall avtal om förlängning av den treåriga preskriptionstiden för konsumentfordringar vara giltigt endast om det har ingåtts efter fordringens tillkomst. Förlängning får ske med högst tre år i sänder.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1979. Enligt förslaget skall de nya bestämmelserna tillämpas även på fordran som har kommit till före ikraftträdandet, under förutsättning att fordringen inte har preskriberats dessförinnan. För att inte rättsförluster skall uppstå på grund av förkortningen av preskriptionstiden för konsumentfordringar föreslås en treårig övergångstid beträffande äldre fordringar.

5 Allmän motivering

5.1 Allmänna synpunkter

De allmänna bestämmelserna om preskription av fordran i 1862 års

preskriptionsförordning har under årens lopp ändrats på vissa punkter. De har också kompletterats med specialregler i andra författningar. De grundläggande principerna är emellertid oförändrade. Preskriptionstiden är tio år från fordringens tillkomst. För preskriptionsavbrott räcker det med ett formlöst krav eller en muntlig påminnelse. Sker preskriptionsavbrott, löper en ny tioårig preskriptionstid.

Under de senaste decennierna har det i vårt land pågått arbete med att modernisera bestämmelserna om preskription. Förslag till nya allmänna regler har lagts fram vid flera tillfällen men har inte lett till lagstiftning. Inte heller har det nordiska samarbete som har ägt rum på området resulterat i likartad lagstiftning.

Det förslag som har lagts fram i 1977 års departementspromemoria bygger på riksdagens uttalanden i samband med behandlingen av prop. 1976/77: 5. Riksdagens ställningstagande innebar att några omfattande ändringar av gällande rätt inte borde göras. Huvudprinciperna i gällande rätt borde behållas, men särskilda preskriptionsregler borde utarbetas i fråga om konsumentfordringar, dvs. näringsidkares fordringar mot konsumenter. I promemorian konstateras att riksdagen härvidlag inte har gett några andra riktlinjer än att reglerna för konsumentfordringar borde bygga på en treårig preskriptionstid. Det måste därför övervägas bl. a. vilken utgångspunkt som skall gälla för den särskilda preskriptionstiden, hur preskriptionen skall kunna avbrytas och vilka verkningar preskriptionsavbrott resp. preskription skall medföra.

När det gäller lagtekniken förordas i promemorian att bestämmelserna för konsumentfordringar förs samman med de allmänna bestämmelserna om preskription. Samtidigt föreslås att de allmänna preskriptionsbestämmelserna blir föremål för en översyn som i sakligt hänseende har begränsad räckvidd men som innebär att preskriptionsbestämmelserna i preskriptionsförordningen ersätts med en ny preskriptionslag.

Remissinstanserna har allmänt tillstyrkt att de allmänna preskriptionsbestämmelserna ses över och ersätts med en ny preskriptionslag. Remissinstanserna är också överlag positivt inställda till att preskriptionsbestämmelserna för konsumentfordringar förs samman med de allmänna preskriptionsbestämmelserna. Från en del håll framförs kritik mot utformningen av de bestämmelser som föreslås beträffande konsumentfordringar. Bara några enstaka remissinstanser anser dock att det är onödigt att införa särskilda preskriptionsbestämmelser för sådana fordringar.

För egen del vill jag till en början framhålla att preskriptionsförordningens bestämmelser om preskription i praktiken torde ha fungerat bra i de flesta fall. Den nuvarande tioåriga preskriptionstiden har såvitt man vet inte inneburit några mer märkbara olägenheter, åtminstone inte utanför konsumentområdet. Inte heller har reglerna om preskriptionsavbrott eller de övriga reglerna om preskription föranlett någon starkare kritik.

Enligt min mening framstår dock en preskriptionstid på tio år som alltför

lång när det gäller fordringar som är vanliga i det dagliga livet, framför allt i fråga om konsumentfordringar. Som riksdagen uttalade vid behandlingen av prop. 1976/77: 5 måste det allmänt sett vara ett konsumentintresse att fordringar inom konsumentområdet avvecklas inom rimlig tid. En förkortning av preskriptionstiden är därför principiellt motiverad i fråga om sådana fordringar. Jag tillstyrker alltså promemorieförslaget att det införs särskilda bestämmelser om kortare preskriptionstid för konsumentfordringar. Jag ansluter mig också till förslaget att dessa bestämmelser bör föras samman med de allmänna preskriptionsbestämmelserna.

Allmänna synpunkter

Även om det inte finns behov av någon mer genomgripande omarbetning av de allmänna preskriptionsbestämmelserna ligger det nära till hands att se över dessa bestämmelser samtidigt med att man utarbetar särskilda regler om preskription av konsumentfordringar. Preskriptionsförordningen är av naturliga skäl föråldrad i vissa avseenden. Inte minst från språklig synpunkt är det önskvärt med en modernisering. Det är angeläget att en för allmänheten så viktig författning som det här är fråga om har en modern och lättbegriplig språkdräkt.

På grund av det sagda ansluter jag mig till förslaget att det införs en ny preskriptionslag som ersätter de allmänna preskriptionsbestämmelserna i den nuvarande preskriptionsförordningen och innehåller nya bestämmelser om preskription av fordringar inom konsumentområdet.

Vid sidan av preskriptionsförordningen finns särskilda preskriptionsbestämmelser i ett stort antal författningar. I prop. 1976/77: 5 gjorde man en genomgång av specialpreskriptionsreglerna för att undersöka i vad mån de kunde upphävas i samband med att det infördes nya allmänna bestämmelser. Det visade sig då att det inte var möjligt att åstadkomma en samordning annat än i ett fåtal fall. I 1977 års departementspromemoria har inte gjorts någon ny systematisk genomgång av de särskilda preskriptionsreglerna. Under remissbehandlingen har bara från något enstaka håll förts fram önskemål om översyn av specialpreskriptionsregler.

För min del ansluter jag mig till uppfattningen att det inte finns skäl att återigen gå igenom de särskilda preskriptionsbestämmelserna i syfte att försöka få till stånd en samordning på området. Som påpekas i promemorian är förutsättningarna för en samordning inte så stora, om man behåller huvudreglerna i gällande rätt och alltså inte ändrar de allmänna bestämmelserna i den riktning som föreslogs i prop. 1976/77: 5.

5.2 Preskriptionstid

5.2.1 Allmänt

Nuvarande ordning m. m.

Enligt gällande rätt räknas den tioåriga preskriptionstiden från fordringens tillkomst. Förfallodagen saknar betydelse för preskriptionstidens beräkning. Även om en fordran förfaller till betalning senare än tio år efter

tillkomsten preskriberas den, om inte någon preskriptionsavbrytande åtgärd vidtas inom tioårstiden.

Preskriptionstid

De preskriptionsregler som föreslogs i prop. 1976/77: 5 gick ut på att preskriptionstiden skulle förkortas för åtskilliga fordringar. För andra fordringar än sådana som grundade sig på skriftligt fordringsbevis eller som hade fastställts genom dom e. d. skulle preskriptionstiden vara tre år. För konsumentfordringar skulle tiden normalt vara tre år även när det fanns skriftligt fordringsbevis. Systemet byggde vidare på att preskriptionstiden aldrig skulle börja löpa innan borgenären kunde kräva betalning. Preskriptionstiden skulle räknas från den dag fordringen tidigast kunde göras gällande. Detta innebar i fråga om fordringar med bestämd förfallodag att preskriptionstiden skulle börja löpa först från förfallodagen oavsett när denna inträffade. I fråga om fordringar utan bestämd förfallodag skulle preskriptionstiden, om anfordran kunde ske omedelbart, räknas från fordringens tillkomst. Krävdes uppsägning, skulle tiden räknas från den dag till vilken uppsägning tidigast kunde ske. För villkorade fordringar skulle tiden börja löpa den dag villkoret inträffade.

Promemorian¹

Huvudskälet till att propositionen avlogs var riksdagens avvisande inställning till de bestämmelser som föreslogs beträffande preskriptionstiden. Både förkortningen av preskriptionstiden och sättet att bestämma utgångspunkten för preskriptionstiden ansågs kunna medföra nackdelar, framför allt inom affärlivet. Enligt riksdagens mening hade gällande rätt inte visat sig medföra olägenheter som kunde motivera så omfattande ändringar som förslaget innebar.

Mot bakgrund av riksdagens ställningstagande till propositionsförslagets bestämmelser om preskriptionstid föreslås i promemorian som huvudregel att den allmänna preskriptionstiden liksom enligt gällande rätt skall vara tio år från fordringens tillkomst.

Erfarenheterna av den nuvarande lagstiftningen visar att det i praktiken kan uppkomma vissa problem när preskriptionstiden räknas från fordringens tillkomst. Ibland är det tveksamt när en fordran skall anses tillkommen. Det kan också inträffa att en fordran preskriberas redan innan den har förfallit till betalning. Även om man behåller huvudregeln om en tioårspreskription, räknad från fordringens tillkomst, bör därför övervägas om det inte finns skäl att införa kompletterande bestämmelser för vissa slag av fordringar även utanför konsumentområdet. Det gäller framför allt skadeståndsfordringar men också vissa andra fordringar som kan vara beroende av villkor e. d. Dessa frågor tas upp i ett senare avsnitt.

¹ Om inte annat sägs avses med "promemorian" i det följande 1977 års departementspromemoria.

*Föredraganden**Preskriptionstid*

Förslaget att behålla den nuvarande huvudregeln om en tioårig preskriptionstid, räknad från fordringens tillkomst, har godtagits av så gott som alla remissinstanser. Ett par instanser har dock föreslagit att man inför en enhetlig preskriptionstid på fem år för både konsumentfordringar och andra fordringar.

För egen del anser jag liksom lagutskottets majoritet och en överväldigande remissopinion att det inte finns tillräckliga skäl att gå ifrån huvudregeln om tioårig preskriptionstid. Jag föreslår alltså att den allmänna preskriptionstiden också i fortsättningen skall vara tio år från fordringens tillkomst.

Som påpekas i promemorian kan det i vissa fall medföra svårigheter att för andra fordringar än konsumentfordringar ha en preskriptionstid på tio år från fordringens tillkomst. Ett särskilt problem är hur preskriptionstiden bör beräknas för skadeståndsfordringar. Jag skall återkomma till dessa frågor i avsnittet 5.3. sedan jag har behandlat frågan om preskriptionstiden för konsumentfordringar.

*5.2.2 Konsumentfordringar**Nuvarande ordning m. m.*

I gällande rätt finns inte några särskilda bestämmelser om preskriptionstid för näringsidkares fordringar mot konsumenter.

Enligt prop. 1976/77:5 skulle preskriptionstiden för en fordran som avsåg konsumentköp eller konsumenttjänst i princip vara tre år. Bestämmelsen om tioårig preskriptionstid för fordran som grundade sig på skuldebrev eller annat skriftligt fordringsbevis skulle inte gälla konsumentfordringar, bortsett från sådana fall då det hade utfärdats löpande skuldebrev. Där emot skulle tioårstiden för domfästa fordringar vara tillämplig också på konsumentfordringar.

Vid behandlingen av propositionen uttalade lagutskottet att den gällande preskriptionstiden knappast hade inneburit några mer märkbara olägenheter när det gällde konsumentfordringar. Allmänt sett måste det dock vara ett konsumentintresse att fordringar inom konsumentområdet avvecklas inom en rimlig tid. Enligt utskottet tedde sig därför en förkortning av den allmänna preskriptionstiden inom detta område principiellt motiverad. Konsumenternas intesse av kortare preskriptionstider borde kunna tillgodoses genom särskilda preskriptionsbestämmelser i fråga om konsumentfordringar. Reglerna borde bygga på en treårig preskriptionstid.

Promemorian

När det gäller tillämpningsområdet för bestämmelserna om treårspreskription framgår av utskottets uttalanden att vad som åsyftas är fordringar som regelmässigt förekommer i det dagliga livet och som rör förhållandet mellan näringsidkare och konsumenter. Hit hör fordringar på köp av hus-

hållsartiklar och andra varor som är avsedda för enskilt bruk samt fordringar på ersättning för reparationsarbeten, transporter m. m.

Med denna utgångspunkt kan till en början konstateras att den kortare preskriptionstiden bör gälla fordran som avser köp enligt konsumentköplagen. Denna är tillämplig när konsument av näringsidkare köper en vara som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som säljs i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet. Under motsvarande förutsättningar gäller lagen även i fråga om köp från annan än näringsidkare, om köpet förmedlas av en näringsidkare som ombud för säljaren.

Vidare bör den kortare preskriptionstiden vara tillämplig på fordran avseende tjänst som tillhandahålls under motsvarande förhållanden, dvs. när en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet utför en tjänst huvudsakligen för konsumentens enskilda bruk eller när näringsidkaren förmedlar en sådan tjänst som ombud för den som utför den.

Det sagda innebär att bestämmelserna om treårspreskription i princip bör vara tillämpliga på samma slag av fordringar som i propositionen föreslogs undantagna från reglerna om tioårspreskription för skuldebrevsfordringar. Undantagsbestämmelserna gällde fordran som avsåg köp enligt konsumentköplagen eller tjänst som hade tillhandahållits konsument under förhållanden motsvarande dem som anges i 1 § konsumentköplagen.

Det bör emellertid övervägas om det inte finns skäl att föreskriva en kort preskriptionstid också för vissa andra slags fordringar mot konsumenter. Det kan erinras om att lagen (1971:112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor har fått ett utvidgat tillämpningsområde (prop. 1976/77:110, NU 1976/77:49, rskr 1976/77:353, SFS 1977:452). Lagen gällde tidigare endast villkor som användes vid erbjudande av vara (lösöre) eller tjänst eller vid erbjudande att mot vederlag förvärva nyttjanderätt till lösöre. Enligt den nya lydelsen, som har trätt i kraft den 1 juli 1977, är lagen tillämplig oavsett vilket slag av nyttighet som erbjuds. Den gäller sålunda bl. a. vid hyra och arrende liksom vid försäljning av fast egendom eller byggnad på annans mark.

När det gäller upplåtelse av nyttjanderätt är det naturligt att i preskriptionshänseende behandla uthyrning av lösöre på samma sätt som köp av vara eller tillhandahållande av en renodlad tjänst. Uthyrning av varor till konsument, t. ex. av bilar och TV-apparater, förekommer dagligen. Fordringar som grundar sig på sådana transaktioner avvecklas normalt efter ganska kort tid. Det finns inte anledning att ha en lång preskriptionstid beträffande sådana fordringar. Tvärtom bör de i preskriptionshänseende jämföras med fordringar som avser konsumentköp eller konsumenttjänster. Detta bör komma till uttryck i lagtexten. Det föreslås därför att bestämmelserna om treårspreskription skall vara tillämpliga också på fordringar som avser uthyrning av vara till konsument under förhållanden motsvarande dem som anges i 1 § konsumentköplagen.

I fråga om fordringar som avser nyttjanderätt till fast egendom e. d. i

form av hyra eller arrende finns det däremot inte behov av något undantag från huvudregeln om tioårspreskription, eftersom sådana fordringar är underkastade särskilda preskriptionsbestämmelser i jordabalken. Inte heller är det påkallat att införa en treårig preskriptionstid beträffande köp av fast egendom. Sådana köp kan inte anses jämställda med köp av dagligvaror o. d. Det är naturligt att fordringar som avser fastighetsköp följer huvudregeln om tioårspreskription. Detsamma gäller beträffande köp av byggnad på annans mark. Det kan inte heller i övrigt anses föreligga tillräckliga skäl att utvidga tillämpningsområdet för treårspreskriptionen till fordringar på grund av andra avtal med konsument än de tidigare nämnda.

I detta sammanhang bör uppmärksammas att det på bostadsmarknaden inte är ovanligt med en kombination av köpeavtal och entreprenadavtal. Särskilt i nya bostadsområden förekommer det ofta att den som köper en tomt samtidigt träffar avtal om uppförande av ett hus på tomten. Eftersom entreprenadavtal betraktas som avtal om tjänst, skulle en fordran på grund av ett sådant avtal med de bestämmelser som har föreslagits i det föregående bli underkastad en treårig preskriptionstid. Emellertid finns det knappast anledning att i preskriptionshänseende skilja mellan köp av ett redan existerande hus och avtal om uppförande av ett nytt hus. Det föreslås därför att bestämmelserna om treårspreskription inte skall vara tillämpliga på fordran som avser uppförande av byggnad. Undantaget föreslås dock begränsat till uppförande av byggnad för bostadsändamål. När en konsument träffar avtal om uppförande av något annat slag av byggnad för enskilt bruk, är det i allmänhet fråga om ett uthus eller någon annan mindre byggnad. En fordran på grund av ett sådant avtal bör omfattas av den kortare preskriptionstiden. När det gäller avtal om uppförande av verkstadsbyggnad e. d. är det i regel inte fråga om en tjänst som tillhandahålls konsument. Fordringar på grund av sådana avtal blir därför normalt underkastade tioårig preskription.

En särskild fråga är vilken preskriptionstid som bör gälla för fordran mot den som har gått i borgen för en konsument i samband med ett konsumentköp e. d. Eftersom ett borgensåtagande är subsidiärt i förhållande till huvudgäldenärens förpliktelse ligger det nära till hands att ha samma preskriptionstid för fordringen mot borgensmannen som för huvudfordringen. I varje fall är det klart att preskriptionstiden bör begränsas till tre år när borgensmannen är en privatperson.

Om borgen för en fordran på grund av konsumentköp e. d. ingås av t. ex. en bank eller ett företag, kan det däremot förefalla naturligt att preskriptionstiden är tio år liksom annars när det gäller fordringar mot andra än konsumenter. Det bör emellertid beaktas att en borgensfordran såväl enligt gällande rätt som enligt vad som föreslås i det följande inte längre skall kunna krävas ut när huvudfordringen är preskriberad. Det är därför som regel obefogat att ha en längre preskriptionstid för en borgensfordran än

för huvudfordringen. En tioårig preskriptionstid för en borgensfordran i de åsyftade fallen skulle visserligen kunna innebära en viss fördel för borgenären så till vida som han, om huvudfordringen levde vidare efter tre år, inte skulle behöva vidta någon preskriptionsavbrytande åtgärd gentemot borgensmannen förrän efter tio år. Den fördelen torde emellertid i praktiken inte ha någon nämnvärd betydelse, särskilt som det enligt vad som föreslås i det följande skall räcka med en skriftlig erinran för preskriptionsavbrott från borgenärens sida. Det är vidare önskvärt med så enkla och enhetliga bestämmelser som möjligt.

På grund av det anförda föreslås att preskriptionstiden för fordran mot den som har gått i borgen för fullgörandet av konsumentens förpliktelser i samband med ett konsumentköp e. d. skall vara tre år, oavsett vem som har gjort borgensåtagandet.

Det bör tilläggas att preskriptionstiden för säljarens fordran på grund av konsumentköp bör vara tre år, även om fordringen av annan anledning än borgen, t. ex. succession på gäldenärssidan, riktas mot annan än köparen. Motsvarande gäller beträffande fordran som avser tjänst eller uthyrning. Någon uttrycklig bestämmelse härom torde dock inte behövas.

Vid bestämmandet av tillämpningsområdet för reglerna om treårspreskription uppstår också frågan om bestämmelserna skall gälla enbart näringsidkares fordran på konsument eller om de även skall gälla fordringar i motsatt riktning.

Det väsentliga är givetvis att bestämmelserna blir tillämpliga på fordran på köpeskillingen resp. vederlaget för den utförda tjänsten eller motsvarande. De situationer där konsumenten har anledning att uppträda som borgenär är av mindre betydelse. Det är huvudsakligen fråga om sådana fall då konsumenten har en fordran på ersättning på grund av fel eller brist i den sålda varan eller den utförda prestationen.

Enligt propositionsförslaget skulle den särskilda bestämmelsen om treårspreskription i konsumentförhållanden formellt gälla fordringar i båda riktningarna. I propositionen påpekas emellertid att det knappast skulle bli aktuellt att tillämpa bestämmelsen på fordringar på grund av fel eller brist i godset, eftersom de följde huvudregeln om treårspreskription oavsett om det var fråga om ett konsumentförhållande eller ej.

I lagutskottets betänkande framhålls som skäl för att införa regler om korttidspreskription enbart konsumenternas intressen. Redan av den anledningen ter det sig opåkallat att låta regler om treårspreskription bli tillämpliga också på sådana fordringar mot näringsidkare som kan uppstå i samband med ett konsumentköp e. d. Dessutom är det i praktiken tämligen betydelselöst om bestämmelserna blir tillämpliga på sådana fordringar, eftersom reglerna om reklamation i stor utsträckning sätter de allmänna preskriptionsbestämmelserna ur spel. Enligt 54 § köplagen (jfr 11 § konsumentköplagen) gäller sålunda som regel en yttersta frist om ett år för köparens rätt att göra gällande befoget på grund av fel i varan. Någon

motsvarande frist finns f. n. inte föreskriven i fråga om tjänster eller uthyrning. Allmänna grundsatser om skyldighet att inom skälig tid påtala avtalsbrott torde emellertid leda till att anspråk mot den som har utfört en tjänst e. d. sällan kan göras gällande först efter flera år. Sammanfattningsvis kan alltså sägas att det inte finns skäl att föreskriva att den treåriga preskriptionstiden skall gälla också i sådana fall då konsumenten är borgenär.

Preskriptionstid

När det gäller att bestämma utgångspunkten för treårspreskriptionen – en fråga som riksdagen inte heller har berört – finns tre alternativ: fordringens tillkomst, förfallodagen eller den dag fordringen tidigast kan göras gällande.

Förfallodagen användes som utgångspunkt för preskriptionstiden enligt huvudregeln om treårspreskription i 1975 års departementspromemoria. Förslaget utsattes på denna punkt för åtskillig kritik under remissbehandlingen. Det framhölls att den föreslagna ordningen skulle innebära olägenheter bl. a. när det gällde fordringar som förfaller till betalning vid anfordran eller viss tid efter uppsägning. Det blir i så fall av stor betydelse att kunna konstatera om och när anfordran eller uppsägning har skett. Om t. ex. köparen av en vara, som skall betalas vid anfordran, har betalt köpeskillingen omedelbart efter köpet och sedan har gjort sig av med kvitton o. d. efter preskriptionstidens utgång, kan han råka i svårigheter, om säljaren kräver betalning efter 4–5 år under påstående att köpeskillingen är obetald, att anfordran inte har skett tidigare och att preskriptionstiden alltså inte ens har börjat löpa. Omvänt kan en säljare som inte har fått betalt och som av någon anledning väntar med att kräva betalning i 4–5 år mötas av påståendet att anfordran har skett omedelbart efter fordringens tillkomst och att fordringen därefter har preskriberats. Berörda parter skulle alltså behöva spara inte bara kvitton o. d. beträffande betalning utan också bevismaterial i fråga om anfordran eller uppsägning.

Den kritik som på denna punkt riktades mot 1975 års promemoriaförslag var ett viktigt skäl till att man under departementsbehandlingen övergav det system för beräkning av preskriptionstid som hade föreslagits i promemorian. De fordringar som skall omfattas av den treåriga preskriptionstiden för konsumentförhållanden är i stor utsträckning fordringar som förfaller till betalning vid anfordran. Dvs. det är just sådana fordringar beträffande vilka de nyss redovisade olägenheterna av att räkna preskriptionstiden från förfallodagen visar sig. Det finns därför minst av allt i fråga om konsumentfordringarna skäl att på nytt ta upp tanken att räkna preskriptionstiden från förfallodagen.

Nu finns dessutom ett annat starkt skäl mot ett sådant beräknings sätt, nämligen att dagen för fordringens tillkomst behålls som utgångspunkt för den allmänna tioårspreskriptionen. Att ha tillkomstdagen som utgångspunkt i det ena fallet och förfallodagen i det andra skulle ge upphov till tillämpningssvårigheter. Inte minst för näringsidkare som dagligen gör

affärer både med konsumenter och andra skulle det bli svårt att veta vad som gällde i det särskilda fallet.

Av liknande skäl ter det sig inte heller som ett godtagbart alternativ att räkna preskriptionstiden för konsumentfordringar från den dag fordringen tidigast kan göras gällande. Innebörden härav skulle vara att preskriptionstiden för fordringar med bestämd förfallodag räknades från förfalldagen och för fordringar utan bestämd förfallodag från den dag anfordran tidigast kunde ske resp. den dag till vilken uppsägning tidigast kunde ske. En bestämmelse med den innebörden tillämpad på konsumentfordringar skulle medföra att preskriptionstiden i stor utsträckning kom att räknas från tillkomstdagen, eftersom sådana fordringar ofta förfaller vid anfordran. Även om utgångspunkten för preskriptionstiden för sådana konsumentfordringar således blev densamma som för fordringar underkastade tioårspreskription, skulle de nyssnämnda olägenheterna av att behöva laborera med skilda utgångspunkter för olika fordringar visa sig åtminstone beträffande konsumentfordringar med bestämd förfallodag.

Det kan tilläggas att de fördelar som enligt propositionsförslaget skulle vara förenade med att räkna preskriptionstiden från den dag fordringen tidigast kan göras gällande i stället för att räkna tiden från fordringens tillkomst skulle bli obetydliga, om en bestämmelse med den innebörden infördes bara beträffande konsumentfordringar. Fördelarna visar sig nämligen framför allt i fråga om skadeståndsfordringar och andra fordringar som kan vara beroende av villkor. Och den typen av fordringar förekommer sällan när det gäller näringsidkares fordringar mot konsumenter.

Behåller man tillkomstdagen som utgångspunkt för tioårspreskriptionen, torde det inte råda något tvivel om att den bästa lösningen är att ha samma utgångspunkt beträffande konsumentfordringar. Man får en samordning som innebär minsta möjliga tillämpningssvårigheter. Valet av en så tidig utgångspunkt som möjligt ligger också i linje med riksdagens uttalanden om att man i konsumenternas intresse bör införa en kort preskriptionstid för konsumentfordringar. Det föreslås därför att också den treåriga preskriptionstiden skall räknas från fordringens tillkomst.

En särskild fråga är vilken preskriptionstid som skall gälla beträffande fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev. I prop. 1976/77: 5 föreslogs att preskriptionstiden för en sådan fordran skulle vara tio år, även om fordringen avsåg ett konsumentköp eller en konsumenttjänst. Skälet härtill var att en ordning som innebar att preskriptionstiden för fordringar enligt löpande skuldebrev var olika beroende på om det var en konsumentfordran eller ej skulle vara omöjlig att förena med de bestämmelser som gäller i fråga om överlåtelse och pantsättning av löpande skuldebrev. Eftersom innehavaren av ett löpande skuldebrev som har överlåtits ofta inte känner till och inte kan känna till vad fordringen avsåg från början, skulle en bestämmelse om kortare preskriptionstid för vissa fordringar enligt löpande skuldebrev kunna leda till rättsförluster för innehavaren.

Införs särskilda bestämmelser om treårspreskription för konsumentfordringar vid sidan av den allmänna tioårspreskriptionen. krävs därför ett undantag av samma slag som föreslogs i propositionen beträffande fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev. Visserligen innehåller 17 § konsumentköplagen (1973: 877) ett förbud mot att använda löpande skuldebrev vid konsumentköp. Enligt riksdagens beslut med anledning av prop. 1976/77: 123 förs bestämmelsen med vissa ändringar över till konsumentkreditlagen, när denna träder i kraft. Trots förbudet kan det emellertid inträffa att ett löpande skuldebrev utfärdas för en konsumentfordran på grund av köp. Och något förbud råder f. n. inte mot att ta emot löpande skuldebrev som bevis för fordran på grund av konsumenttjänst eller uthyrning av vara till konsument. Med hänsyn härtill föreslås att treårstiden inte skall gälla fordran som grundar sig på löpande skuldebrev.

Föredraganden

De allra flesta remissinstanser har tillstyrkt förslaget att preskriptionstiden för konsumentfordringar förkortas till tre år från fordringens tillkomst. Några remissinstanser har dock föreslagit att preskriptionstiden för både konsumentfordringar och andra fordringar bestäms till fem år. Från ett par håll har föreslagits att preskriptionstiden skall vara fem år för konsumentfordringar även om tioårstiden behålls för fordringar i allmänhet. Någon enstaka remissinstans har förordat att preskriptionstiden skall räknas inte från fordringens tillkomst utan antingen från förfallodagen eller från den dag fordringen tidigast kan göras gällande.

För egen del ansluter jag mig liksom flertalet remissinstanser till förslaget i promemorian att preskriptionstiden för konsumentfordringar bestäms till tre år. Även i fråga om utgångspunkten för preskriptionstiden tillstyrker jag promemoriaförslaget i likhet med så gott som alla remissinstanser. Beträffande skälen härför hänvisar jag till vad som har anförts i promemorian. Jag föreslår alltså att preskriptionstiden för konsumentfordringar bestäms till tre år från fordringens tillkomst.

Den fråga som har uppmärksamrats mest under remissbehandlingen är problemet om avgränsningen av de fordringar som skall omfattas av den treåriga preskriptionstiden. Ett flertal remissinstanser framhåller att den avgränsning som föreslås i promemorian ger upphov till oklara gränsfall och omotiverade skillnader mellan likartade fordringar.

Bland de olägenheter som remissinstanserna pekar på kan nämnas att preskriptionstiden för fordringar som avser köp av fast egendom eller uppförande av byggnad för bostadsändamål enligt promemoriaförslaget skall vara tio år, medan preskriptionstiden för fordringar som avser om- eller tillbyggnad av ett hus skall vara tre år. Vidare påpekas att preskriptionstiden blir tio år för en fordran som avser uppförande av ett bostadshus men tre år för en fordran som avser inköp av byggnadsmaterial, trots att materialkostnaden i många fall är betydligt större än arbetskostnaden. Det

anses också egendomligt att preskriptionstiden skall vara olika beroende på om en entreprenad avser ett bostadshus eller om den avser ett garage eller ett uthus e. d. De angivna olägenheterna blir enligt dessa remissinstanser särskilt påtagliga i sådana fall då ett entreprenadavtal samtidigt avser ett bostadshus och ett annat hus eller då ett avtal omfattar både inköp av material och uppförande av ett bostadshus.

Flera remissinstanser påpekar att begreppet tjänst inte har någon exakt juridisk innebörd, vilket i vissa fall kan medföra oklarheter i fråga om preskriptionstidens längd. Det erinras också om att konsumentköplagen endast avser köp av varor. Genom den föreslagna avgränsningen av treårs-tiden i fråga om köp utesluts därför inte bara köp av fast egendom från tillämpningsområdet utan också sådan lös egendom som inte betraktas som vara, t. ex. värdepapper. Vidare ifrågasätter några remissinstanser om bestämmelsen om treårspreskription med den föreslagna lydelsen inbegriper sådana fordringar som avser leverans av elektrisk ström, renhållning m. m.

För att man skall undvika de angivna gränsdragningsproblemen har det från åtskilliga håll förts fram önskemål om ändring av den föreslagna avgränsningen av tillämpningsområdet för treårspreskriptionen. Flera remissinstanser, bland dem konsumentverket, konsumenttjänstutredningen och konsumentköpsutredningen, har föreslagit att tillämpningsområdet skall bli detsamma som enligt avtalsvillkorlagen och marknadsföringslagen. Den kortare preskriptionstiden skulle då bli tillämplig på alla fordringar som avser en vara, tjänst eller annan nyttighet som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet tillhandahåller en konsument för huvudsakligen enskilt bruk. Andra remissinstanser har föreslagit att undantagsbestämmelsen för fordringar som avser uppförande av byggnad för bostadsändamål utvidgas till att avse alla fordringar som avser uppförande av byggnad.

För min del ser jag det som ett primärt önskemål att bestämmelserna om preskriptionstidens längd är enkla. Avgränsningen av de fordringar som skall vara underkastade en treårig preskriptionstid bör göras så, att man såvitt möjligt undviker risken för missförstånd och rättsförluster. Enligt min mening är den avgränsning som föreslås i promemorian inte tillräckligt skarp för att uppfylla de krav som bör ställas i detta avseende.

En lämplig utgångspunkt vid avgränsningen av treårspreskriptionen är, som någon remissinstans har påpekat, att alla fordringar som riktas mot konsumenter och som grundas på typiska näringsidkare-konsumentrelationer behandlas på samma sätt. I promemorian har tillämpningsområdet för treårspreskriptionen bestämts genom en uppräknig av vissa fordringskategorier, nämligen fordringar som avser köp, tjänst eller uthyrning, och har i övrigt anknytits till rekvisiten i 1 § konsumentköplagen. På det sättet har man visserligen fått en naturlig anknytning till annan konsumenträttslig lagstiftning. Men samtidigt har en del fordringar som hör till konsumentområdet och som är av stort intresse i sammanhanget kommit att falla utanför tillämpningsområdet för treårspreskriptionen.

För att man skall få en klarare avgränsning av tillämpningsområdet för treårspreskriptionen och så långt som möjligt behandla likartade fordringar lika anser även jag att man bör gå ifrån gränsdragningen i promemoriaförslaget och utgå från tillämpningsområdet för avtalsvillkorlagen och marknadsföringslagen. Som huvudregel bör alltså föreskrivas att treårspreskriptionen skall vara tillämplig på fordringar som avser en vara, tjänst eller annan nyttighet som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet tillhandahåller en konsument för huvudsakligen enskilt bruk.

En bestämmelse med denna innebörd skiljer sig från promemoriaförslaget framför allt genom att den också omfattar fordringar på grund av banklån eller andra penninglån och fordringar som avser köp av fast egendom, förutsatt att det är fråga om ett förhållande mellan en näringsidkare och en konsument. Frågan är om detta är godtagbart eller om det krävs ett undantag för någon av dessa fordringstyper.

Bedömningen av denna fråga hänger samman med vilken preskriptionstid som bör gälla för fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev, dvs. skuldebrev som är ställda antingen till innehavaren eller till viss man eller order. Efter vad som har upplysts av företrädare för bankerna grundar sig nämligen bankernas lånefordringar så gott som alltid på löpande skuldebrev. Sådana skuldebrev används också i stor utsträckning vid fastighetsköp.

Enligt promemoriaförslaget skall fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev vara undantagna från treårspreskriptionen för konsumentfordringar. Som skäl härtill anförs att det skulle kunna leda till rättsförluster för godtroende förvärvare av sådana skuldebrev, om man bestämmer preskriptionstiden till tre år för sådana fordringar enligt löpande skuldebrev som avser konsumentförhållanden och tio år för fordringar enligt andra löpande skuldebrev.

Under remissbehandlingen har frågan om preskriptionstiden för fordringar enligt löpande skuldebrev behandlats närmare bara av några få remissinstanser. En remissinstans, som avstyrker undantagsregeln för löpande skuldebrev, menar att risken för sådana rättsförluster som nämns i promemorian är liten och hävdar att en undantagsregel i stället kan leda till att näringsidkare kommer att kräva att konsumenter undertecknar löpande skuldebrev för att den längre preskriptionstiden skall bli tillämplig.

En annan remissinstans ifrågasätter å andra sidan om inte tioårspreskriptionen bör omfatta också fordringar enligt enkla skuldebrev. En tredje remissinstans slutligen föreslår att man inte föreskriver något undantag i den föreslagna preskriptionslagen beträffande löpande skuldebrev utan i stället gör en ändring i skuldebrevslagen som innebär att en invändning om treårig konsumentpreskription står sig mot en ondtröende förvärvare av skuldebrevet men inte mot en godtroende förvärvare.

Som jag tidigare har berört är det en fördel om treårspreskriptionen så långt som möjligt blir tillämplig på alla näringsidkares fordringar mot

konsumenter. I och för sig skulle en treårig preskriptionstid säkerligen vara tillräckligt lång för att tillgodose borgenärens berättigade intressen i de allra flesta fall också när det gäller fordringar på grund av löpande skuldebrev, t. ex. flertalet bankfordringar. Normalt sker ju preskriptionsavbrott fortlöpande genom att gäldenären betalar ränta och amortering med påföljd att en ny preskriptionstid börjar löpa.

Å andra sidan kan det hävdas att en preskriptionstid på tio år för sådana fordringar inte utgör någon större belastning för konsumenterna. Det gäller framför allt bankfordringar. En privatpersons skulder till en bank skiljer sig i allmänhet från de skulder som han kan ådra sig i samband med inköp av dagligvaror o. d. bl. a. på det sättet att banklånen är på större belopp och löper under längre tid. Privatpersoner torde som regel spara kvitton och andra handlingar rörande banklån betydligt längre än motsvarande handlingar rörande inköp av hushållsartiklar o. d. Dessutom torde det i och för sig inte finnas någon nämnvärd risk för att den som har tagit lån i en bank blir utsatt för dubbelkrav som leder till att han måste betala på nytt.

För egen del anser jag att man inte gärna kan gå ifrån den nuvarande principen att den som i god tro förvärvat ett löpande skuldebrev normalt har rätt att få betalt utan hinder av de invändningar som gäldenären skulle kunna åberopa gentemot en tidigare innehavare av skuldebrevet. Jag anser därför att det inte är godtagbart att införa en ordning som innebär att preskriptionstiden alltid är tre år för löpande skuldebrev på konsumentområdet samtidigt som man behåller tioårstiden för andra löpande skuldebrev.

Däremot kan jag hysa förståelse för en lösning som innebär att preskriptionstiden är tre år för den förste innehavarens fordran mot konsumenten och tio år för den som förvärvat skuldebrevet utan att känna till att det från början har avsett en konsumentfordran. En sådan lösning skulle emellertid te sig krånglig och svårförståelig. Dessutom skulle möjligheterna att kringgå huvudregeln om en kort preskriptionstid för konsumentfordringar knappast bli mindre än med förslaget i promemorian. För min del är jag därför inte beredd att förorda bestämmelser med denna innebörd framför en enhetlig bestämmelse om tio års preskriptionstid för fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev.

På grund av det anförda tillstyrker jag förslaget i promemorian att det införs ett undantag från den treåriga preskriptionstiden för fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev.

Med en sådan undantagsbestämmelse kommer en tioårig preskriptionstid att gälla för de flesta fordringar som avser lån från en näringsidkare till en konsument. Sålunda kommer bankernas lånefordringar regelmässigt att liksom hittills preskriberas först efter tio år.

Enligt min mening finns det inte anledning att föreskriva undantag från den treåriga konsumentpreskriptionen beträffande andra lånefordringar lika litet som det finns skäl att i övrigt undanta fordringar som grundar sig

på enkelt skuldebrev eller på skriftligt fordringsbevis av annat slag. De speciella skäl som talar för en tioårig preskriptionstid beträffande löpande skuldebrev gör sig inte gällande i fråga om fordringar som grundar sig på andra skriftliga fordringsbevis. En bestämmelse om tioårspreskription också för sådana fordringar skulle enligt min mening föra för långt.

När det gäller fordringar på grund av fastighetsköp kan som skäl för att föreskriva undantag från treårspreskriptionen anföras att sådana fordringar i allmänhet avser betydande belopp och inte på samma sätt som fordringar som gäller inköp av hushållsartiklar o. d. kan hänföras till den kategori av fordringar som är vanliga i det dagliga livet. Från borgenärens synpunkt kan därför en preskriptionstid på tre år för fordringar på grund av fastighetsköp te sig alltför kort.

I praktiken torde emellertid den treåriga preskriptionstiden få begränsad betydelse vid fastighetsköp även om det inte föreskrivs något undantag för fordringar som avser fast egendom. Det torde vara ganska sällsynt att den som yrkesmässigt säljer fastigheter låter sin fordran på köpeskillingen utestå obetald under någon längre tid. I allmänhet torde säljarens och köparens mellanhavanden göras upp i nära anslutning till köpeavtalet. Ofta sker uppgörelsen på det sättet att köparen betalar en del av köpeskillingen kontant och i övrigt övertar betalningsansvaret för säljarens lån eller tar upp egna lån. För sådana lån utfärdas normalt löpande skuldebrev. Det innebär att långivarens fordran kommer att preskriberas först efter tio år. Även i de fall då köparen får kredit av säljaren för en del av köpeskillingen torde det vara vanligt att säljaren, om han är näringsidkare, begär att köparen utfärdar ett löpande skuldebrev på beloppet. Även då blir alltså preskriptionstiden tio år.

Det förekommer emellertid att en köpare som får kredit åtar sig betalningsskyldighet utan att utfärda löpande skuldebrev. Också i sådana fall blir dock frågan om preskriptionstidens längd av underordnad betydelse, eftersom köparen i allmänhet lämnar säkerhet i form av pantbrev i den köpta fastigheten. Enligt 6 kap. 4 § jordabalken har en borgenär som har panträtt i fast egendom rätt att få betalning ur fastigheten även om fordringen är preskriberad. Motsvarande gäller enligt 13 kap. 7 § jordabalken när en fordran är förenad med panträtt i tomträtt. Någon anledning att ändra dessa bestämmelser finns inte.

Det kan tilläggas att frågan om preskriptionstidens längd i de ifrågavarande fallen ofta blir utan nämnvärd praktisk betydelse också av den anledningen att gäldenären fortlöpande betalar ränta och amorteringar. Därigenom avbryts preskriptionen både enligt gällande rätt och enligt vad som föreslås gälla i fortsättningen. Dessutom skall borgenären, som närmare behandlas i det följande, alltid kunna avbryta preskription genom en skriftlig erinran till gäldenären.

På grund av det anförda anser jag att det inte finns skäl att föreskriva undantag från den treåriga preskriptionstiden i fråga om fordringar på

grund av fastighetsköp. Vad jag nu har anfört beträffande fordringar som avser köp av fast egendom är i stor utsträckning tillämpligt också på fordringar på grund av köp av byggnad på annans mark liksom på fordringar som avser uppförande av bostadshus eller andra byggnader. Jag anser alltså att det inte heller i fråga om sådana fordringar behövs något undantag från treårspreskriptionen.

I sådana fall då en privatperson säljer en fastighet till en annan privatperson finns det enligt min mening inte anledning att tillämpa en kort preskriptionstid, även om försäljningen förmedlas av en mäklare eller annan näringsidkare. Tvärtom är det angeläget att preskriptionstiden i dessa fall är ganska lång. Det förekommer nämligen, t. ex. vid köp mellan närstående, att säljaren utan att få säkerhet eller ta emot ett löpande skuldebrev lämnar köparen en kredit som är amorterings- och räntefri under några år. Om den treåriga preskriptionstiden skulle gälla i sådana fall, skulle resultatet kunna bli att en säljare som var okunnig om preskriptionsreglerna åsamkades betydande förluster. För att undgå risken för sådana resultat behövs dock inte någon undantagsregel, eftersom förmedlingsfallen inte omfattas av den bestämmelse om treårig preskriptionstid som jag har förordat i det föregående.

I promemorian föreslås att preskriptionstiden för en fordran mot den som har gått i borgen för fullgörandet av konsumentens förpliktelser i samband med ett konsumentköp e. d. skall vara tre år, oavsett om borgensmannen är en privatperson eller ej. Detta förslag har lämnats utan erinran av så gott som alla remissinstanser. Bland de få remissinstanser som har uttalat sig närmare på denna punkt finns företrädare för bankinspektionen och bankerna. Även de godtar förslaget.

Enligt min mening är det naturligt att preskriptionstiden är tre år för en borgensfordran när huvudfordringen är underkastad treårspreskription. Som föreslås i promemorian bör denna princip gälla generellt. Att jag i det föregående har föreslagit en viss utvidgning av tillämpningsområdet för treårspreskriptionen i förhållande till promemoriaförslaget föranleder inte något undantag härifrån. Å andra sidan bör preskriptionstiden för en borgensfordran vara tio år när preskriptionstiden för huvudfordringen är tio år, t. ex. när huvudfordringen grundar sig på ett löpande skuldebrev. Jag tillstyrker alltså promemoriaförslaget också på denna punkt. I enlighet med vad som föreslås i promemorian kan det dessutom finnas anledning att föreskriva en tilläggsfrist för sådana fall då en huvudfordran har infriats av en borgensman. Jag skall återkomma till den frågan i ett följande avsnitt.

Som påpekas i promemorian bör preskriptionstiden för en fordran som är underkastad treårspreskription vara tre år även om fordringen av annan anledning än borgen riktas mot någon annan än den ursprunglige gäldenären.

Promemorian förslag att treårspreskriptionen enbart skall gälla näringsidkares fordringar mot konsumenter och inte fordringar i motsatt riktning

har allmänt godtagits av remissinstanserna. Också jag ansluter mig på denna punkt till promemoriaförslaget.

Frågan vilken preskriptionstid som bör gälla när en konsumentfordran har fastställts genom dom e. d. behandlas i ett senare avsnitt i samband med frågor om avbrytande av preskription och verkan av preskriptionsavbrott.

Förlängd preskriptionstid

5.3 Förlängd preskriptionstid m. m.

5.3.1 Allmänt

Nuvarande ordning

I 1 § andra och tredje styckena preskriptionsförordningen finns särskilda bestämmelser om preskriptionsavbrott för sådana fall då gäldenären inte kan anträffas. Andra stycket avser det fallet att gäldenären har känt hemvist men inte kan anträffas. Om borgenären tre gånger under det tionde året av preskriptionstiden förgäves har sökt gäldenären för att bevaka sin fordran, får han avbryta preskriptionen genom att ange fordringen hos domstol eller överexekutor och låta bevis härom införas i Post- och Inrikes Tidningar före det tionde årets utgång. Enligt tredje stycket får samma förfarande användas, om borgenären inte känner till om eller var gäldenären har hemvist här i landet.

Promemorian

De angivna bestämmelserna är uppenbart otidsenliga och bör utmönstras, även om tioårspreskriptionen behålls. Då uppstår frågan om det behövs några andra bestämmelser i stället.

I prop. 1976/77: 5 liksom i 1975 års departementspromemoria fanns ingen direkt motsvarighet till dessa bestämmelser. I stället föreslogs i propositionen en bestämmelse om förlängning av preskriptionstiden i sådana fall då borgenären har giltig ursäkt för att inte avbryta preskription i tid på grund av att han saknar kännedom om sin fordran eller om vem som är gäldenär, på grund av att gäldenären inte kan anträffas eller av annan anledning. Preskription skulle då inträda tidigast ett år efter den dag sådan omständighet inte längre föreligger. Preskriptionstiden fick dock inte förlängas med mer än sammanlagt tio år.

Förslaget om en tilläggsfrist bör ses mot bakgrund av de bestämmelser om förkortning av preskriptionstiden och skärpning av reglerna om preskriptionsavbrott som föreslogs i propositionen. Om man behåller huvudregeln om tioårig preskription och – i enlighet med vad som föreslås i det följande – inte heller gör några nämnvärda ändringar i reglerna om preskriptionsavbrott, blir behovet av särskilda bestämmelser för sådana fall då gäldenären inte kan anträffas eller då borgenären av annan anledning har giltig ursäkt för att inte avbryta preskription i tid betydligt mindre.

Allmänt sett får det anses vara en fördel om man kan undvika special-

bestämmelser som innebär att preskriptionstiden förlängs eller att ny preskriptionstid börjar löpa utan att gäldenären får kännedom om det. Sådana bestämmelser är ägnade att medföra ovisshet om hur länge en fordran kan krävas ut. De kan leda till olägenheter för gäldenären och åsamka honom rättsförluster, t. ex. om han i tron att preskriptionstiden har gått till ända har gjort sig av med kvitton och annat bevismaterial om att han har betalt.

Vid bedömningen av frågan om det finns behov av särskilda bestämmelser för de fall som avses i 1 § andra och tredje styckena preskriptionsförordningen, dvs. då gäldenären inte kan anträffas, kan till en början konstateras att de angivna bestämmelserna inte har kommit till någon nämnvärd användning i praktiken, åtminstone inte under senare år. Det bör också beaktas att borgenären även bortsett från dessa bestämmelser har vissa möjligheter att bevaka sin fordran och bryta preskriptionen, om gäldenären inte kan anträffas. Känner borgenären till gäldenärens hemvist eller uppehållsort, kan han som regel väcka talan mot gäldenären, även om denne är oanträffbar. Vidare kan talan i viss utsträckning väckas mot en person trots att både hans hemvist och uppehållsort är okända. Enligt 10 kap. 1 § femte stycket rättegångsbalken får talan mot svensk medborgare, som inte har känt hemvist vare sig inom eller utom riket och som uppehåller sig utomlands eller vars uppehållsort är okänd, väckas vid domstolen på den ort där han senast har haft hemvist eller uppehållit sig. Enligt delgivningslagen (1970: 428) kan delgivning i de angivna fallen i regel ske genom s. k. kungörelsedelgivning.

Rättegångsbalkens bestämmelser ger alltså borgenären relativt goda möjligheter att väcka talan mot en gäldenär vars hemvist och uppehållsort är okända eller som av annan anledning inte kan anträffas. Bestämmelserna täcker visserligen inte alla fall då gäldenären inte kan anträffas. De situationer som faller utanför torde emellertid vara mycket få. Som regel torde borgenären ha fullgoda möjligheter att väcka talan eller vidta någon annan preskriptionsavbrytande åtgärd innan preskriptionstiden går ut. Detta gäller i varje fall när preskriptionstiden är så lång som tio år.

När det gäller fordringar med kortare preskriptionstid är behovet av en tilläggsfrist för borgenären i och för sig större. Man bör emellertid komma ihåg att de fordringar som nu föreslås bli underkastade en treårig preskriptionstid normalt avvecklas på ganska kort tid. I den mån en sådan fordran löper under längre tid, t. ex. en fordran på grund av avbetalningsköp, har borgenären som regel fortlöpande kontakt med gäldenären i en eller annan form och kan ganska snabbt vidta de åtgärder som behövs, om gäldenären skulle hålla sig undan e. d. Det synes därför inte heller för konsumentfordringarnas del föreligga tillräckliga skäl att införa någon specialbestämmelse om förlängning av preskriptionstiden eller om preskriptionsavbrott för situationer då gäldenären inte kan anträffas.

Även bortsett från att gäldenären kan vara oanträffbar kan det inträffa att borgenären saknar kännedom om någon omständighet som är av avgö-

rande betydelse för hans möjlighet att kräva betalning. I prop. 1976/77: 5 behandlas särskilt sådana fall då borgenären saknar kännedom om sin fordran eller om vem som är gäldenär. Detta kan förekomma framför allt i samband med utomobligatoriska skadeståndsanspråk, t. ex. när det gäller fördröjda skador.

Som skäl för den förlängningsfrist som föreslogs i propositionen anfördes vidare att det kunde inträffa att borgenären, även om han hade tillräcklig kännedom om alla relevanta omständigheter, av någon annan anledning saknade möjlighet att kräva ut sin fordran eller avbryta preskription. Som exempel nämndes arbetskonflikt och sjukdom.

Som har framhållits tidigare blir behovet av en tilläggsfrist betydligt mindre, om tioårspreskriptionen behålls än om preskriptionstiden skulle förkortas i enlighet med förslaget i prop. 1976/77: 5. I vart fall om man bortser från skadeståndsfördringar torde det lika litet som enligt gällande rätt finnas behov av att komplettera den tioåriga preskriptionstiden med en allmän tilläggsfrist för sådana fall då borgenären kan åberopa någon annan omständighet än att gäldenären är oanträffbar som ursäkt för att inte ha avbrutit preskriptionen i tid.

Även på denna punkt kan behovet av en tilläggsfrist vid första anblicken te sig större i fråga om fordringar för vilka preskriptionstiden förkortas, dvs. konsumentfordringar. Som nyss nämnts är emellertid sådana fordringar i allmänhet kortfristiga, och det är inte särskilt vanligt att en fordran av det slaget är beroende av någon omständighet som inträffar först efter flera år. Det torde knappast förekomma att borgenären svävar i ovisshet om sin fordran eller om vem som är betalningsskyldig. Inte heller i övrigt synes det motiverat att införa en möjlighet till förlängning av preskriptionstiden för konsumentfordringar på grund av sådana extraordinära omständigheter som tilläggsfristen i propositionsförslaget tar sikte på.

Som nyss har antytts kan det ifrågasättas om den allmänna bestämmelsen om tioårspreskription innebär en helt tillfredsställande lösning när det gäller skadeståndsfördringar. Det finns anledning att överväga om det inte behövs någon möjlighet till förlängning av preskriptionstiden med tanke på de sena skadorna. Om så anses vara fallet, bör man emellertid undvika att ge bestämmelserna härom en större räckvidd än nödvändigt. Bestämmelserna bör inte utformas så, att de blir tillämpliga också på fordringar beträffande vilka det inte finns något egentligt behov av en möjlighet till förlängning. Med hänsyn till vad som har sagts i det föregående bör man därför inte införa en mer allmän tilläggsfrist enbart för skadeståndsfördringarnas skull. De bestämmelser som kan behövas i detta avseende bör alltså begränsas till skadeståndsfördringar.

Föredraganden

Förslaget att upphäva de särskilda bestämmelserna i 1 § andra och tredje styckena preskriptionsförordningen om preskriptionsavbrott i sådana fall

då gäldenären inte kan anträffas har lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna. Ett par remissinstanser anser dock att bestämmelserna bör behållas, bl. a. med tanke på fall då gäldenären har flyttat utomlands. Om bestämmelserna upphävs, bör de enligt den ena av dessa remissinstanser ersättas med en bestämmelse om förlängning av preskriptionstiden i sådana situationer då borgenären har giltig ursäkt för att inte avbryta preskription i tid. I övrigt har remissinstanserna godtagit att någon allmän tilläggsfrist inte införs för sådana fall då borgenären som ursäkt för sin underlåtenhet att avbryta preskription i tid kan åberopa någon annan omständighet än att gäldenären inte har kunnat anträffas.

Som påpekas i promemorian är det en fördel om man kan undvika specialbestämmelser som innebär att preskriptionstiden förlängs eller att en ny preskriptionstid börjar löpa utan att gäldenären får veta det.

Bestämmelserna i 1 § andra och tredje styckena preskriptionsförordningen torde i praktiken inte ha kommit till någon nämnvärd användning, åtminstone inte under senare år. Behovet av att behålla bestämmelserna eller att införa någon ersättning för dem måste anses vara obetydligt. Det gäller även om man vidgar området för den treåriga preskriptionstiden på det sätt som jag har föreslagit i avsnitt 5.2.2. Som föreslås i det följande bör preskription kunna avbrytas redan genom att talan väcks vid domstol eller på motsvarande sätt. I de fall det uppstår risk för att en fordran preskriberas på grund av gäldenärens bortovaro e. d. torde denna möjlighet att avbryta preskription vara fullt tillräcklig för att tillgodose borgenärens berättigade intressen. På grund härav och med hänvisning till vad som i övrigt har anförts i promemorian på denna punkt tillstyrker jag förslaget att bestämmelserna i 1 § andra och tredje styckena preskriptionsförordningen upphävs utan att ersättas av några andra bestämmelser.

Enligt min mening saknas också tillräckliga skäl att införa en allmän tilläggsfrist e. d. med tanke på fall då borgenären kan åberopa någon annan omständighet än att gäldenären har varit oanträffbar som ursäkt för att inte ha avbrutit preskriptionen i tid.

Ett par remissinstanser har tagit upp frågor om förlängning av preskriptionstid genom avtal. Jag skall behandla dessa frågor i specialmotiveeringen.

5.3.2. Skadeståndsfordringar m. m.

Nuvarande ordning m. m.

Preskriptionsförordningens regler om tioårspreskription gäller också fordringar som är beroende av villkor. Även för sådana fordringar är tillkomstdagen utgångspunkt för preskriptionstiden. Det saknar i princip betydelse när villkoret inträffar. Grundas fordringen på avtal, räknas preskriptionstiden från dagen för avtalet. Är det fråga om utomobligatoriskt skadestånd, börjar preskriptionstiden normalt löpa när den skadegörande handlingen företas.

I 1975 års promemoria, som ju byggde på dubbla preskriptionstider, en treårig från förfallodagen och en tioårig från tillkomsten, föreslogs en särskild bestämmelse för villkorade fordringar o. d. Enligt den bestämmelsen skulle en fordran som var beroende av att en viss omständighet inträffade inte anses ha kommit till förrän detta skedde. Den tioåriga preskriptionstiden skulle alltså i fråga om villkorade fordringar räknas från den dag villkoret inträffade. Beträffande skadeståndsfordringar innebar bestämmelserna att preskriptionstiden normalt började löpa omedelbart. I sådana fall då skadeeffekten inträffade först vid en framskjuten tidpunkt försköts emellertid utgångspunkten och därmed slutpunkten för preskriptionstiden. Och om det dröjde innan den skadelidande fick kännedom om skadan, kunde preskriptionstiden förlängas ytterligare genom den tillägsfrist som föreslogs för sådana fall då borgenären saknade kännedom om sin fordran o. d. I fråga om den treåriga preskriptionstiden utgick promemorieförslaget från att en skadeståndsfordran förfaller den dag anfordran sker. Från den dagen skulle alltså treårspreskriptionen räknas.

Promemorieförslagets bestämmelser om preskriptionstid för skadeståndsfordringar o. d. kritiserades från flera håll under remissbehandlingen. Det framhölls bl. a. att det kunde medföra olägenheter att räkna preskriptionstiden från den dag skadeeffekten inträdde. Detta kunde leda till att det förflöt mycket lång tid från den skadegörande handlingen tills eventuella anspråk preskriberades. Vidare påpekades att det i praxis och doktrin fanns olika åsikter om när en skadeståndsfordran skall anses förfallen till betalning.

Den omarbetning som efter remissbehandlingen gjordes av promemorieförslaget medförde att också bestämmelserna om preskription av skadeståndsfordringar o. d. blev annorlunda. Enligt prop. 1976/77: 5 skulle sådana fordringar liksom villkorade fordringar i allmänhet följa huvudregeln om tre års preskriptionstid från den dag en fordran tidigast kan göras gällande. Preskriptionstiden skulle alltså börja löpa först den dag skadan inträffade. I sådana fall då den skadelidande inte kunde framställa något krav i tid på grund av bristande kännedom om skadan e. d. skulle tiden kunna förlängas till ett år efter den dag då kännedom inträdde, dock högst tio år utöver den vanliga preskriptionstiden. Slutligen föreslogs en yttersta preskriptionstid på trettio år räknat från den skadegörande handlingen.

Promemorian

I de flesta fall inträffar en skada i omedelbart samband med den skadegörande handlingen. Det medför då knappast några problem att beräkna preskriptionstiden enligt huvudregeln i gällande rätt. Inte heller torde det i allmänhet bereda några svårigheter att tillämpa samma bestämmelse i sådana fall då skadan inträffar omedelbart men den skadelidande först vid en senare tidpunkt får kännedom om skadan och vem som är ansvarig för denna. Genom att tiden är så lång som tio år har den skadelidande som

regel fullt tillräckliga möjligheter att ta till vara sina intressen även i sådana fall.

Förlängd preskriptionstid

De situationer där det kan uppstå problem med den nuvarande ordningen är sådana då skadan inträffar avsevärt senare än den skadegörande handlingen. På vissa områden, t. ex. när det gäller produkt- och miljöskador, är det inte ovanligt att skadeeffekter uppstår efter lång tid. Problemen blir särskilt markanta, om det är fråga om en dold skada som visar sig mycket sent eller om det av annan anledning dröjer länge innan den skadelidande får kännedom om skadan och om vem som kan vara ansvarig för denna. Sådana situationer förekommer t. ex. när det gäller läkemedelsskador. Det kan ibland vara svårt för den som har drabbats av vissa sjukdomsbesvär att inse att de kan ha samband med någon medicin som han sedan länge har upphört att använda.

När det gäller fördröjda skador kan därför en preskriptionstid på tio år från den skadegörande handlingen eller motsvarande ibland te sig för kort. Det kan inträffa att preskriptionstiden går till ända utan att den skadelidande har haft någon möjlighet att begära ersättning för skadan, t. o. m. innan skadan har visat sig. Inte minst från den skadelidandes synpunkt måste det te sig egendomligt om han på det sättet går miste om möjligheten att få ersättning.

Emellertid kan det uppstå olägenheter också om man inför en ordning som innebär att preskriptionstiden i praktiken blir längre för skadeståndsfordringar än för andra fordringar. Om preskriptionstiden räknas från den dag skadan inträffar eller från den dag den skadelidande får kännedom om att fordringen kan göras gällande e. d., kommer preskription i vissa fall att inträda först efter mycket lång tid. Även om stor hänsyn bör tas till den skadelidande, är det inte rimligt att den som har företagit en viss handling skall kunna utsättas för skadeståndskrav hur lång tid som helst efter det handlingen företogs. Som lagrådet framhöll vid granskningen av det förslag som lades fram i prop. 1976/77: 5 är det mycket svårt att överblicka vilka konsekvenser en betydande förlängning av den nuvarande preskriptionstiden skulle få i olika hänseenden. Bl. a. bör beaktas att möjligheterna att försäkra sig mot ersättningsskyldighet vid sent uppkommande skador är begränsade med de principer som är gängse i försäkringsbranschen. Detta kan naturligtvis bli särskilt kännbart när den skadevällande är en privatperson. Föreligger inte tillräckliga försäkringsmöjligheter, kan en förlängning av preskriptionstiden få konsekvenser som knappast är acceptabla.

Skall man införa särskilda bestämmelser som bättre än de nuvarande tillgodoser den skadelidandes intresse i samband med de sena skadorna, bör man för att undgå de värsta olägenheterna också föreskriva en yttersta preskriptionstid räknat från den skadegörande handlingen eller motsvarande. I propositionen föreslogs en sådan yttersta tid på trettio år beträffande skadeståndsfordringar. Lagrådet uttalade med anledning härav att en trettioårstid var alldeles för lång både som generell yttersta preskriptionstid

för skadeståndsfordringar och som generell yttersta tid för andra fordringar. Enligt lagrådets uppfattning syntes i själva verket varje mera betydande förlängning av den nuvarande tioårstiden från fordringens uppkomst ägnad att väcka betänkligheter. Lagrådet föreslog att det remitterade förslaget skulle kompletteras med en bestämmelse om en yttersta preskriptionstid på femton år från fordringens tillkomst. Bestämmelsen skulle gälla alla slags fordringar utom fordringar på skadestånd i anledning av brott. Förslaget beaktades emellertid inte vid den slutliga utformningen av propositionsförslaget.

Förlängd preskriptionstid

I sitt betänkande med anledning av propositionen berör lagutskottet inte frågan om preskriptionstiden för skadeståndsfordringar. Utskottets uttalanden om att det kan vara befogat med en översyn av de nuvarande preskriptionsbestämmelserna tar sikte endast på konsumentfordringar. Redan detta är ett starkt skäl för att inte nu föreslå någon mera genomgripande förändring av vad som gäller beträffande preskription av skadeståndsfordringar.

I själva verket torde det inte heller föreligga något allmänt behov av att sträcka ut preskriptionstiden för skadeståndsfordringar. Det behov av en längre preskriptionstid som kan finnas torde vara begränsat till vissa områden, där det typiskt sett föreligger en risk för fördröjda skador, t. ex. produkt- och miljöskador. Skall man förbättra skyddet för den skadelidande i samband med de sena skadorna men samtidigt undgå de nackdelar som kan vara förenade med en förlängning av preskriptionstiden, torde det, i varje fall om man har kvar tioårspreskriptionen för fordringar i allmänhet, vara den bästa lösningen att som huvudregel behålla en preskriptionstid om tio år, räknad från skadehändelsen, men införa särskilda preskriptionsregler på de områden där det föreligger ett speciellt behov av en lång preskriptionstid. Det föreslås därför att de allmänna preskriptionsbestämmelserna skall vara tillämpliga också på skadeståndsfordringar i den mån inte annat gäller enligt särskild författning.

Redan nu finns det på vissa områden preskriptionsbestämmelser som ger en skadelidande möjlighet att begära ersättning för en skada som visar sig senare än tio år efter den skadegörande handlingen. Enligt 29 § lagen (1927: 77) om försäkringsavtal skall den som vill bevaka fordran på grund av försäkringsavtal väcka talan inom tre år från det han fick kännedom om att fordringen kunde göras gällande och senast tio år från det fordringen tidigast hade kunnat göras gällande. Motsvarande bestämmelser finns bl. a. i trafikskadelagen (1975: 1410). Bestämmelserna om ersättning för s. k. atomskada i atomansvarighetslagen (1968: 45) bygger på likartade principer. Där föreskrivs dessutom för vissa fall en yttersta preskriptionstid på tjugo år.

I detta sammanhang kan också erinras om att brottsbalkens bestämmelser om åtalspreskription innebär att brottspåföljd för vissa grova brott kan ådömas senare än tio år efter det brottet begicks. Det gäller t. ex. grov

misshandel, grovt rån och spridande av gift eller smitta, om brottet är grovt. Om det beträffande enskilt anspråk i anledning av brott införs sådana preskriptionsbestämmelser att skadeståndstalan får väckas så länge staffrättslig påföljd kan ådömas, kommer den skadelidandes intresse att bli bättre tillgodosett i dessa fall. Frågan om preskriptionstiden för enskilt anspråk i anledning av brott skall behandlas närmare i det följande.

Frågan i vad mån det i övrigt behövs särskilda bestämmelser om preskription av skadeståndsanspråk på olika områden bör inte tas upp i detta sammanhang utan i samband med lagstiftning på resp. område. F. n. pågår utredningsarbete på flera av de områden där det kan finnas skäl för särskilda preskriptionsregler med hänsyn till fördröjda skador. Sålunda utreds frågan om ersättning för produktskador av produktansvarskommittén (Ju 1973: 08), som har avgett ett delbetänkande (SOU 1976: 23) med förslag till lag om ersättning för läkemedelsskada. Vidare ses naturvårdslagen (1964: 822) över av naturvårdskommittén (Jo 1970: 28) och miljöskyddslagstiftningen av utredningen (Jo 1976: 06) om översyn av miljöskyddslagstiftningen. Vattenlagsutredningen (Ju 1969: 58) har lagt fram ett betänkande (SOU 1977: 27) med förslag till ny vattenlag. Enligt de preskriptionsbestämmelser som föreslås där skall anspråk på ersättning för oförutsedda skador i vissa fall kunna väckas även efter den allmänna preskriptionstidens utgång.

Vad som i det föregående har sagts om preskription av skadeståndsfordringar tar framför allt sikte på utomobligatoriska förhållanden. Det bör emellertid i stor utsträckning kunna tillämpas även i kontraktsförhållanden. När det gäller ersättning för kontraktsbrott förekommer ofta att förutsättningarna för att ersättning skall utgå anges i avtalet. Det innebär i många fall att ersättningsskyldigheten är beroende av att en viss omständighet inträffar vid en framskjuten tidpunkt. Exempel på detta är ersättningsanspråk som grundar sig på en vitesklausul eller en garantiutfästelse. Men även när verkningarna av kontraktsbrott inte regleras i avtalet, är en fordran på grund av kontraktsbrott normalt beroende av någon omständighet som inträffar kortare eller längre tid efter avtalets ingående.

Accepterar man tioårspreskriptionen som huvudregel i fråga om utomobligatoriskt skadestånd, bör man kunna göra det också när det gäller ersättning på grund av kontraktsbrott. I själva verket torde behovet av en möjlighet till förlängning av preskriptionstiden vara betydligt mindre i kontraktsförhållanden, eftersom avtalsparter som regel har större möjligheter att förutse konsekvenserna och vid behov vidta erforderliga åtgärder. Inte sällan är rätten till ersättning tidsbegränsad på grund av avtal. På vissa områden gäller dessutom särskilda inskränkningar enligt lag. Ett exempel är köplagens bestämmelser om reklamation. Enligt 54 § köplagen måste den som vill göra gällande skadeståndsanspråk eller annan påföljd på grund av fel eller brist i en köpt vara i princip påtala felet eller bristen senast ett år efter det varan mottogs.

Förlängd preskriptionstid

På grund av det anförda föreslås att det inte heller beträffande skadestånd i kontraktsförhållanden införs några särskilda regler om preskription.

Förlängd preskriptionstid

Frågan hur preskriptionstiden för skadeståndsfordringar beräknas får betydelse också när det gäller omprövning av skadestånd. Härvid bör framför allt beaktas de bestämmelser som har införts i 5 kap. 5 § första stycket skadeståndslagen (1972:207). Där föreskrivs att ersättning för inkomstförlust eller förlust av underhåll som utgår i form av livränta kan höjas eller sänkas, om de förhållanden som har legat till grund för bestämmandet av ersättningen har ändrats väsentligt. Har ersättningen fastställts i form av engångsbelopp, kan den skadelidande under samma förutsättning tillerkännas ytterligare ersättning.

Under lagrådsgranskningen av de föreslagna ändringarna i skadeståndslagen berördes frågan om tidsbegränsning av rätten till ändring av skadestånd (prop. 1975: 12 s. 217). Lagrådet erinrade om att det i utländsk rätt finns exempel på att yrkande om omprövning måste framställas inom viss kortare tid. När en särskild bestämmelse härom saknas, torde enligt lagrådet den allmänna preskriptionsregeln bli tillämplig. Yrkande om omprövning torde sålunda böra framställas inom tio år från det slutliga avgörandet i skadeståndsmålet för att kunna bifallas.

Med anledning av vad lagrådet anfört uttalade föredragande statsrådet (prop. 1975: 12 s. 225) att det kunde ifrågasättas om gällande regler på denna punkt var tillfredsställande. Han fann dock inte anledning att i det sammanhanget gå närmare in på hithörande problem utan ansåg att de i stället borde tas upp i samband med översynen av preskriptionslagstiftningen.

I prop. 1976/77: 5 föreslogs inga särskilda bestämmelser om omprövning av skadestånd. Det föreslagna systemet för beräkning av preskriptionstid innebar emellertid att möjligheterna att efter lång tid begära omprövning av ett fastställt skadestånd blev större än enligt gällande rätt. Eftersom den allmänna preskriptionstiden skulle räknas från den dag en fordran tidigast kunde göras gällande och borgenären dessutom kunde få en tilläggsfrist om han på grund av bristande kunskap hade giltig ursäkt för att inte avbryta preskription i tid, kunde det även i omprövningsfallen förflyta lång tid innan preskription inträdde. Den yttersta tidsgränsen på trettio år skulle emellertid vara tillämplig också i dessa fall. Det innebar att ytterligare ersättning med anledning av en viss skadegörande handling inte skulle kunna utgå, när trettio år hade förflutit från det handlingen företogs. Däremot skulle trettioårsgränsen inte gälla beträffande sänkning av ett fastställt skadestånd.

Om man anser att de allmänna preskriptionsreglerna är godtagbara i fråga om skadeståndsfordringar i allmänhet, finns det knappast skäl att införa speciella bestämmelser för omprövningsfallen. Även om man behåller tioårstiden för skadeståndsfordringar, innebär inte detta att rätten

till omprövning av ett fastställt skadestånd skärs av, när tio år har förflutit från den skadegörande handlingen. Såväl enligt gällande rätt som enligt de bestämmelser om preskriptionsavbrott som föreslås i promemorian löper en ny tioårstid från det skadeståndet fastställdes, oavsett om detta har skett genom avtal eller dom. Är det fråga om skadestånd i form av livränta, sker dessutom en successiv förskjutning framåt i tiden genom att preskriptionen bryts varje gång en utbetalning görs.

De skäl som kan anföras till förmån för en ytterligare utsträckning av tiden för omprövning kan inte anses vara tillräckliga för att motivera att det införs särskilda bestämmelser som avviker från vad som gäller beträffande skadeståndsfordringar i allmänhet. I den mån det föreligger särskilda skäl för en förlängning av tiden beträffande vissa typer av skador får frågan om specialregler i enlighet med vad som har sagts förut tas upp i samband med lagstiftning på de områden där sådana skador förekommer.

I gällande rätt finns inga särskilda bestämmelser om preskription av enskilt anspråk i anledning av brott. Ett sådant anspråk preskriberas alltså tio år efter fordringens tillkomst. I prop. 1976/77: 5 föreslogs liksom i 1975 års promemoria särskilda bestämmelser om preskriptionstid för fordran på skadestånd i anledning av brott. Bestämmelserna innebar att den som hade åsamkats skada genom brott alltid skulle ha möjlighet att begära skadestånd så länge straffrättslig påföljd kunde ådömas. Den skadelidande skulle dessutom alltid ha en frist på minst ett år från det ansvarsfrågan avgjordes. Motsvarande bestämmelser föreslås i promemorian (se närmare i specialmotiveringen).

I propositionen föreslogs vidare en särskild preskriptionsbestämmelse för fordringar i förmyndarskaps- och godmansförhållanden. Enligt gällande rätt anses en omyndigs fordran på förmyndaren inte bli preskriberad så länge uppdraget består. Preskription inträder först när tio år har förflutit från det uppdraget upphörde. För vissa ersättningsanspråk gäller dock en kortare preskriptionstid enligt 13 kap. 10 § föräldrabalken. Där föreskrivs att anspråk på skadestånd mot en avgående förmyndare skall göras gällande inom ett år från det slutredovisning för förvaltningen har avgetts. Detta gäller dock inte om förmyndaren har gjort sig skyldig till brottsligt förfarande. Enligt 18 kap. 7 § föräldrabalken har bestämmelserna motsvarande tillämpning i godmansförhållanden.

Enligt propositionsförslaget skulle bestämmelserna i 13 kap. 10 § ersättas av en bestämmelse som innebar att en omyndigs fordran på förmyndaren preskriberas tidigast tre år efter den dag förmyndarens befattning upphörde. Motsvarande föreslogs gälla i sådana fall då den för vilken god man har förordnats har en fordran på den gode mannen.

Vad som i detta avseende föreslogs i propositionen syftade framför allt till att få till stånd en samordning med de allmänna preskriptionsbestämmelserna. Om man nu behåller tioårspreskriptionen, finns det inte någon egentlig anledning att överge de ifrågavarande bestämmelserna i föräldrabalken. Någon ändring föreslås därför inte på denna punkt.

Enligt propositionsförslaget skulle, som tidigare har berörts, preskriptionstiden inte bara för skadeståndsfordringar utan också för villkorade fordringar i allmänhet räknas från den dag villkoret inträffade. Om man i enlighet med vad som föreslås i promemorian behåller den allmänna tioårspreskriptionen från fordringens tillkomst, kommer det i princip att bli utan betydelse när villkoret inträffar. Preskriptionstiden räknas från dagen för avtalet eller den motsvarande dag när fordringen skall anses tillkommen. Lika litet som i fråga om skadeståndsfordringar finns det skäl att införa någon specialregel om beräkning av preskriptionstid beträffande villkorade fordringar i allmänhet.

I detta sammanhang bör emellertid beaktas att preskriptionsförordningen har en särskild bestämmelse för regressfordringar. Om en gäldenär har betalat en skuld, för vilken flera är solidariskt ansvariga, under tionde året av preskriptionstiden, har han enligt 5 § andra stycket ett år på sig för att göra gällande regresskrav mot de övriga. I propositionen föreslogs ingen motsvarighet till den bestämmelsen. Sättet att räkna preskriptionstid från den dag en fordran tidigast kan göras gällande medförde nämligen att preskriptionstiden för en regressfordran började löpa först när regressborgenären hade infriat huvudfordringen.

För att inte den som infriar en skuld för vilken flera är solidariskt ansvariga skall råka i ett prekärt läge, om han betalar kort före preskriptionstidens utgång, bör man behålla en motsvarighet till den nämnda bestämmelsen i preskriptionsförordningen. Regressborgenären bör alltså i sådana fall få en tilläggsfrist, som lämpligen kan bestämmas till ett år liksom enligt gällande rätt. Förutsättningen för att fristen skall bli tillämplig bör som hittills vara att huvudfordringen vid infriandet inte är preskriberad gentemot regressgäldenären. Bestämmelsen bör gälla också beträffande en infriande borgensmans regressfordran mot en medborgensman eller mot huvudgäldenären.

I det förslag till preskriptionslag som lades fram i betänkandet (SOU 1957:11) Fordringspreskription m. m. föreslogs en specialregel för vissa fordringar som normalt kan göras gällande först vid en framskjuten tidpunkt. Bakgrunden härtill var den bestämmelse som föreslogs om en yttersta preskriptionstid på tjugo år från fordringens tillkomst. Från den bestämmelsen gjordes enligt förslaget undantag bl. a. för fordran som förfaller till betalning vid någons död och för fordran på pension, livränta, undantagsförmån, underhållsbidrag eller andra fullgörelser som förfaller med bestämda mellanrum och inte är avbetalning på en huvudfordran.

Någon motsvarighet till den angivna undantagsregeln föreslogs inte i prop. 1976/77: 5. Det behövdes inte någon sådan bestämmelse, eftersom preskriptionstiden enligt propositionsförslaget skulle börja löpa först den dag en fordran tidigast kunde göras gällande.

Om man nu behåller en huvudregel som föreskriver tio års preskriptionstid från fordringens tillkomst, uppstår frågan om det inte behövs en spe-

cialbestämmelse för fordringar av det angivna slaget för att undvika att preskription inträder redan innan borgenären har haft möjlighet att kräva betalning.

Förlängd preskriptionstid

Vid behandlingen av förslaget i prop. 1976/77: 5 tog lagrådet upp frågan om en liknande undantagsregel i samband med sitt förslag om en yttersta preskriptionstid på femton år. Enligt lagrådets mening var det dock inte påkallat att föreskriva några motsvarande undantag. Som skäl härför anfördes bl. a. att den gällande tioåriga preskriptionstiden hade tillämpats väsentligen utan sådana undantag och att några mera påtagliga olägenheter såvitt känt inte hade föranletts därav.

Utöver vad lagrådet har anfört bör bl. a. beaktas att preskriptionsbestämmelserna enligt det föreliggande förslaget liksom enligt gällande rätt endast omfattar rättigheter av obligationsrättslig karaktär. Sålunda är rätten till underhåll enligt giftermålsbalken eller föräldrabalken över huvud taget inte föremål för preskription. Obligationsrättsliga anspråk som grundar sig på en sådan rättighet, t. ex. fordran på underhållsbidrag för viss tid, faller däremot i och för sig inom tillämpningsområdet. I sitt betänkande (SOU 1977:37) Underhåll till barn och frånskilda har dock familjelagssakkunniga föreslagit särskilda bestämmelser om tre års preskriptionstid för fordran på underhållsbidrag. Det finns därför inte anledning att i detta sammanhang ta upp frågan om preskriptionstiden för sådana fordringar.

Inte heller i övrigt finns det skäl att överväga särskilda bestämmelser om preskriptionstid beträffande fordringar av det angivna slaget annat än möjligen i fråga om fordran på pension. Frågan är om t. ex. den som är berättigad till ålderspension på grund av en anställning, som han har lämnat tidigare än tio år före pensionsålderns inträde, skall behöva vidta en preskriptionsavbrytande åtgärd för att bevara rätten till pension. Materiellt sett vore det givetvis högst otillfredsställande om den pensionsberättigade kunde gå miste om pensionen på grund av att han hade underlåtit att avbryta preskription. I praktiken torde det emellertid inte föreligga någon risk för sådana konsekvenser. I fråga om pension enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring börjar inte någon preskriptionstid löpa innan den pensionsberättigade kan lyfta pensionen. Detsamma gäller i allmänhet beträffande tjänstepensioner inom den enskilda sektorn, eftersom rätten till pension regelmässigt är tryggad genom försäkring och därmed omfattas av försäkringsavtalslagens preskriptionsbestämmelser, som innebär att någon preskriptionstid aldrig börjar löpa innan en fordran kan göras gällande. På grund härav och då det inte har kommit fram några olägenheter med den nuvarande ordningen föreslås inte heller i fråga om pension några särskilda preskriptionsbestämmelser.

Föredraganden

De flesta remissinstanserna har godtagit vad som anförs i promemorian om skadeståndsfordringar. Ett par remissinstanser har i mera allmänna

ordalag framhållit det önskvärda i att preskriptionstiden för fordringar på ersättning vid fördröjda skador o. d. uppmärksammas i lagstiftningsarbetet.

Förlängd preskriptionstid

Som påpekas i promemorian kan de nuvarande preskriptionsbestämmelserna medföra vissa problem i fråga om skadeståndsfordringar. Det gäller framför allt sådana fall då en skada inträffar eller ger sig till känna först lång tid efter den skadegörande handlingen.

Av promemorian framgår att det på vissa områden finns särskilda preskriptionsbestämmelser som ger en skadelidande möjlighet att få ersättning för en skada även efter lång tid. Dessutom pågår det utredningsarbete på flera områden där fördröjda skador kan förekomma. Som komplettering av de uppgifter som har lämnats i promemorian vill jag upplysa följande.

I lagen(1976: 380) om arbetsskadeförsäkring finns särskilda preskriptionsbestämmelser som bygger på en sexårig preskriptionstid. Bestämmelserna är konstruerade så, att de begränsar möjligheterna att få retroaktiv ersättning. I fråga om sjukpenning och livränta föreskrivs att ansökan om ersättning skall göras inom sex år från den dag ersättningen avses. Bestämmelserna är uttömmande, dvs. ersättningsanspråk som avses i lagen är inte dessutom underkastade reglerna om tioårspreskription. Ersättning kan alltså utgå även om mer än tio år har förflutit från den skadegörande handlingen.

Som komplement till arbetsskadeförsäkringen har SAF, LO och Privatjänstemannakartellen träffat överenskommelse om trygghetsförsäkring vid arbetsskada. Överenskommelsen har lett till kollektivavtal som föreskriver att arbetsgivarna skall teckna trygghetsförsäkring. Denna ger de anställda rätt till viss ersättning utöver arbetsskadeförsäkringen för personskada till följd av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet. I de allmänna villkor som har fastställts för försäkringen finns inga preskriptionsbestämmelser. Detta torde innebära att de i det föregående nämnda preskriptionsreglerna i försäkringsavtalslagen är tillämpliga på ersättningsanspråk som omfattas av trygghetsförsäkringen.

I fråga om produktskador bör nämnas att läkemedelsföretagen i Sverige har kommit överens om att teckna en särskild försäkring som ger ersättning för läkemedelsskador. Försäkringen, som bygger på frivilligt åtagande, har trätt i kraft den 1 juli 1978. Därigenom har det blivit onödigt att genomföra det förslag till lag om ersättning för läkemedelsskada som lades fram av produktansvarskommittén i betänkandet SOU 1976: 23. Enligt de villkor som gäller för läkemedelsföretagens åtagande skall den som vill kräva ersättning för läkemedelsskada anmäla skadan inom tre år från det han fick kännedom om skadan. Treårstiden börjar löpa först när den skadelidande är medveten om att han har blivit skadad och att skadan med övervägande sannolikhet har orsakats av läkemedel. Vidare finns en kompletterande regel för sådana fall då det dröjer mycket lång tid innan en läkemedelsskada visar sig eller den skadelidande får klart för sig att det

föreligger ett orsakssamband mellan skadan och användningen av läkemedel. Enligt den regeln gäller som yttersta tidsgräns att skadan skall anmälas inom femton år från det att den skadade upphörde att använda läkemedel som har orsakat skadan. Har skadan orsakats av flera läkemedel tillsammans, är det tillräckligt att den skadade har använt ett av dem under de senaste femton åren.

På grundval av försäkringsrättskommitténs betänkande (SOU 1977: 84) Konsumentförsäkringslag har inom justitiedepartementet utarbetats ett förslag till konsumentförsäkringslag, som nyligen har remitterats till lagrådet. Lagförslaget innehåller preskriptionsbestämmelser som ansluter sig nära till preskriptionsreglerna i försäkringsavtalslagen. Enligt huvudregeln i förslaget till konsumentförsäkringslag skall den som vill göra anspråk på försäkringsersättning väcka talan inom tre år från det att han fick kännedom om att fordringen kunde göras gällande och i varje fall inom tio år från det att fordringen tidigast hade kunnat göras gällande.

Beträffande de utredningar som omtalas i promemorian kan nämnas att naturvårdskommittén i mars 1979 har avgett sitt slutbetänkande (SOU 1979: 14) Naturvård och täktverksamhet. Vidare har miljöskyddsutredningen i december 1978 avlämnat delbetänkandet (SOU 1978: 80) Bättre miljöskydd I, som innehåller vissa förslag till ändringar i miljöskyddslagstiftningen. Några bestämmelser om preskription föreslås inte i något av betänkanterna. Jag vill emellertid tillägga att jag år 1978 har tillkallat en särskild utredare (Ju 1978: 08) för att utreda frågor om skadestånd vid miljöskador. I direktiven (Dir 1978: 72) sägs bl. a. att utredaren bör pröva om särskilda preskriptionsregler bör gälla för vissa typer av miljöskador.

Som framhålls i promemorian torde det inte finnas något behov av en längre preskriptionstid än f. n. för skadeståndsfordringar i allmänhet. Däremot kan det behövas en särskilt lång preskriptionstid beträffande vissa slag av skadeståndsfordringar. Det gäller framför allt ersättningsanspråk på sådana områden där det typiskt sett föreligger en risk för fördröjda skador. Som framgår av vad jag nyss har sagt finns det redan nu en del specialbestämmelser som gör det möjligt att kräva ut skadestånd eller få annan skadeersättning efter lång tid. Frågan i vad mån det därutöver behövs specialregler på olika områden bör inte behandlas i detta sammanhang. Sådana frågor får i stället tas upp inom lagstiftningen på de områden där särskilda preskriptionsregler kan vara motiverade. I den mån sådana bestämmelser inte har meddelats bör de allmänna preskriptionsbestämmelserna vara tillämpliga också på skadeståndsfordringar. Som föreslås i promemorian bör detta gälla såväl i fråga om utomobligatoriskt skadestånd som i fråga om skadestånd i kontraktsförhållanden.

Frågan om tidsbegränsning av rätten till omprövning av skadestånd har inte berörts under remissbehandlingen. Från företrädare för försäkringsbranschen har emellertid förts fram vissa synpunkter på vad som i detta avseende anförs i promemorian. Det gäller i första hand påståendet att

preskriptionstiden, när skadestånd har fastställts i form av livränta, successivt skjuts framåt i tiden genom att preskriptionen bryts varje gång en utbetalning görs. Från försäkringshåll ifrågasätts om detta är riktigt. Det skulle innebära att omprövningsfrågan kan hållas aktuell under hela löptiden, upp till 50–60 år, när skadestånd har bestämts som livränta, men klipps av efter tio år när skadestånd har bestämts i form av engångsbelopp. Enligt försäkringsbolagen är en sådan olikhet otillfredsställande. Valet av lämplig ersättningsform bör, framhålls det, styras av andra faktorer än en längre eller kortare preskriptionstid.

Som jag nyss har berört anser jag för min del att de allmänna preskriptionsbestämmelserna bör vara tillämpliga också på skadeståndsfordringar i den mån inte särskilda regler meddelas på speciella områden. Preskriptionstiden blir alltså normalt tio år från den skadegörande handlingen. När skadestånd har fastställts börjar en ny tioårig preskriptionstid att löpa. Detta blir fallet såväl enligt gällande rätt som enligt de bestämmelser om preskriptionsavbrott som föreslås i det följande. Om skadestånd har bestämts i form av ett engångsbelopp, torde ett anspråk på ytterligare ersättning preskriberas tio år efter det att skadeståndet fastställdes. Om skadeståndet i stället har bestämts i form av livränta, sker preskriptionsavbrott varje gång en utbetalning görs. Preskriptionen bryts dock endast beträffande den fordran som betalningen avser. Andra anspråk från den skadelidandes sida berörs inte. Ett anspråk på ytterligare ersättning torde därför inte heller när skadestånd har fastställts i form av livränta kunna göras gällande senare än tio år efter det skadeståndet fastställdes.

Även med den angivna utgångspunkten delar jag den i promemorian framförda åsikten att det inte föreligger tillräckliga skäl för att införa några särskilda bestämmelser om utsträckning av tiden för omprövning av skadestånd. I den mån det finns särskilda skäl för förlängning av tiden beträffande vissa typer av skador får frågan härom tas upp i samband med lagstiftning på de områden där sådana skador förekommer.

Promemoriaförslagets bestämmelser om preskription av enskilt anspråk i anledning av brott har under remissbehandlingen kommenterats bara av en remissinstans, som har tagit upp ett speciellt fall. För min del tillstyrker jag de bestämmelser som i detta avseende föreslås i promemorian. Jag återkommer till dem i specialmotiveringen.

Vad som anförs i promemorian om fordringar i förmynderskaps- och godmansförhållanden, om villkorade fordringar i allmänhet och om regressfordringar har lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Också jag ansluter mig till vad som anförs i promemorian i dessa avseenden. Att jag i det föregående har föreslagit en viss utvidgning av tillämpningsområdet för treårspreskriptionen föranleder inte någon annan bedömning. Jag föreslår alltså, såvitt gäller regressförhållanden, att det införs en bestämmelse om att den som har en regressfordran på grund av att han har betalt en skuld för vilken flera är ansvariga alltid skall ha en frist på ett år för att kräva ut sin fordran.

Som framgår av promemorian saknar de allmänna preskriptionsbestämmelserna som regel betydelse i fråga om pensionsfordringar. Sådana fordringar är normalt tryggade genom försäkring och omfattas därmed av preskriptionsbestämmelserna i försäkringsavtalslagen, vilket innebär att någon preskriptionstid inte börjar löpa innan fordringen kan göras gällande. Under remissbehandlingen har emellertid ett par remissinstanser påpekat att så inte alltid är fallet och att det har förekommit att arbetsgivare har vägrat betala ut pension under åberopande av att pensionskravet varit preskriberat, eftersom pensionsutfästelsen har gjorts mer än tio år tillbaka i tiden och sedermera inte har förnyats. De båda remissinstanserna föreslår därför att det införs en speciell regel om preskriptionstidens beräkning i sådana fall.

Enligt min mening är det ytterst otillfredsställande om den som är berättigad till pension skall behöva vidta preskriptionsavbrytande åtgärder redan innan pensionen kan börja betalas ut. Den pensionsberättigade skall inte behöva riskera att gå miste om pensionen på grund av underlåtenhet att avbryta preskription. Jag föreslår därför att det införs en uttrycklig bestämmelse om att preskriptionstiden för fordrån på pension skall räknas från den dag fordringen tidigast kan göras gällande.

Riksdagen har nyligen beslutat införa nya preskriptionsbestämmelser beträffande fordringar på underhållsbidrag till barn och make (prop. 1978/79: 12, LU 1978/79: 9, rskr 1978/79: 99, SFS 1978: 853–854). Bestämmelserna bygger på en treårig preskriptionstid. De träder i kraft den 1 juli 1979. Det finns därför inte skäl att i detta sammanhang ta upp frågan om preskriptionstiden för sådana fordringar. Inte heller finns det enligt min mening skäl att föreslå särskilda preskriptionsbestämmelser beträffande andra fordringar som avser periodiska prestationer eller beträffande de fordringar i övrigt som i promemorian behandlas tillsammans med fordringar på pension eller livränta.

5.3.3 Fordringar på bank o. d.

Nuvarande ordning m. m.

Enligt preskriptionsförordningen gäller huvudregeln om tioårig preskription också fordran på medel som inestår på bankräkning. I prop. 1976/77: 5 föreslogs att sådana fordringar skulle undantas från de allmänna preskriptionsbestämmelserna. Vanliga preskriptionsregler skulle dock gälla beträffande fordran på grund av insättning i inlåningsrörelse som bedrivs av annan än bank liksom fordran på medel som har satts in på postgirokonton.

För att tillgodose bankernas intresse av att kunna avveckla konton som har stått outnyttjade under mycket lång tid föreslogs i propositionen en särskild bestämmelse i lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar. Enligt den bestämmelsen skulle belopp

som inestod på bankräkning få sättas ner hos överexekutor, när tio år hade gått från senaste insättning eller uttag. Om beloppet stod kvar tio år efter nedsättningen, skulle det få lyftas av den som hade gjort nedsättningen.

Under riksdagsbehandlingen av propositionen uppvaktades lagutskottet av företrädare för bankerna som starkt kritiserade den föreslagna ordningen och framhöll att denna skulle innebära betydande olägenheter för bankerna. Dels var metoden omständlig och tungrodd, dels skulle nedsättningsförfarandet inte skydda bankerna mot krav annat än såvitt angick det nedsatta beloppet. Systemet skulle leda till ett betydande merarbete för bankerna. Bl. a. skulle de för att skydda sig mot dubbelkrav tvingas att spara bokföringsverifikationer under i princip obegränsad framtid. Om propositionsförslaget genomfördes, skulle bankerna bli nödsakade att utnyttja avtalsfriheten och träffa avtal om särskild preskriptionstid med samtliga kontoinnehavare. Bankföreträdarna föreslog därför att de allmänna preskriptionsbestämmelserna skulle gälla också beträffande bankfordringar. Även bankspektionen ansåg att undantaget för bankfordringar borde utgå och att sådana fordringar borde vara underkastade en tioårig preskriptionstid.

Lagutskottets majoritet, som avstyrkte propositionsförslaget i dess helhet, berörde inte frågan om preskriptionstiden för bankfordringar. Där emot behandlades frågan av en minoritet inom utskottet. Minoriteten, som i övrigt tillstyrkte propositionsförslaget, framhöll att den gällande tioåriga preskriptionstiden inte syntes ha medfört några rättsförluster eller andra nackdelar för innehavare av bankkonton. Enligt vedertagen praxis betalar nämligen bankerna ut inestående medel till den som visar sig ha rätt till dem, oavsett om preskription har inträtt. Som regel betalar man dock inte ränta för tid efter det att fordringen har preskriberats. Vad som från bankhåll hade invänts mot propositionsförslaget fann utskottsminoriteten tungt vägande, och den kunde därför inte ställa sig bakom förslaget i denna del. I stället föreslogs en bestämmelse om att fordran på medel som inestår på räkning hos bank eller annan som bedriver inlåningsrörelse skulle preskriberas tio år efter det att insättning eller uttag senast gjordes.

Promemorian

De skäl som kan anföras för att införa särskilda preskriptionsbestämmelser beträffande fordran på medel som inestår hos bank bygger på tanken att den som har satt in pengar på bank har en mer ovillkorlig rätt att få ut sina pengar än den som har en vanlig fordran. Från insättarens synpunkt är insättningen snarast en form av deposition av samma art som när han lämnar värdepapper eller annan egendom till förvaltning av bank. Anspråk på att få tillbaka sådan egendom är i motsats till fordran på att få ut insatta medel av sakrättslig karaktär och är över huvud taget inte föremål för preskription. Den som har satt in pengar på bankräkning torde i

Förlängd preskriptionstid

allmänhet anse det närmast självklart att han skall ha en ovillkorlig rätt att få tillbaka de pengar han har satt in. Insättaren torde i många fall vara helt okunnig om att hans fordran kan preskriberas.

Även om man godtar det angivna synsättet innebär inte detta att det finns behov av att undanta fordran på insatta medel från de allmänna preskriptionsbestämmelserna. Den nuvarande ordningen synes inte ha medfört några egentliga olägenheter, eftersom bankerna regelmässigt betalar ut insatta medel, även om preskription skulle ha inträtt. Trots allt fyller preskriptionsbestämmelserna en inte oviktig funktion även i fråga om bankfordringar genom att utgöra ett skydd mot ogrundade påståenden om gamla fordringar. Om fordringar på insatta medel undantogs från preskription, skulle bankerna av allt att döma åsamkas betydande olägenheter. Någon motsvarighet till den i propositionsförslaget intagna undantagsbestämmelsen föreslås därför inte.

När det gäller den närmare beräkningen av preskriptionstiden för hithörande fordringar – något som i praktiken får betydelse endast i fråga om fordran på ränta – bör principen vara att preskription aldrig inträder tidigare än tio år efter det att insättning eller uttag senast gjordes. Med nuvarande bestämmelser torde det knappast råda något tvivel om att preskriptionen anses avbruten varje gång kontohavaren gör en insättning eller ett uttag. De ändringar av bestämmelserna om preskriptionsavbrott som föreslås i det följande (se avsnittet 5.4) torde härvidlag inte föranleda en annan bedömning. I vart fall torde man kunna utgå från att bankerna tillämpar reglerna så, att de inte åberopar preskription innan tio år har gått från senaste insättning eller uttag. Det torde därför inte finnas behov av någon särskild bestämmelse för hithörande fordringar i fråga om utgångspunkten för preskriptionstiden. Följaktligen föreslås att de allmänna preskriptionsbestämmelserna även i detta hänseende skall vara tillämpliga på fordringar som inestår hos bank.

Föredraganden

Vad som har anförts i promemorian beträffande fordringar på medel som inestår på bankräkning e. d. har lämnats utan erinran av så gott som alla remissinstanser. Endast en remissinstans har fört fram en avvikande mening och föreslagit att bankfordringarna undantas från de allmänna preskriptionsbestämmelserna och att det införs en särskild bestämmelse om nedsättning av medel som inestår på bankräkning i enlighet med förslaget i prop. 1976/77: 5.

De synpunkter som sålunda har kommit fram under remissbehandlingen ger mig inte anledning att gå ifrån vad som i promemorian har föreslagits beträffande fordringar på medel som inestår hos bank e. d. Jag föreslår alltså att det inte införs några särskilda preskriptionsbestämmelser för sådana fordringar.

5.4 Preskriptionsavbrott

Preskriptionsavbrott

5.4.1 Preskriptionsavbrytande åtgärder

Nuvarande ordning m. m.

Enligt nuvarande bestämmelser sker preskriptionsavbrott genom att borgenären kräver gäldenären på betalning. Krav kan framställas genom att borgenären ansöker om stämning eller på annat sätt inleder rättsligt förfarande mot gäldenären. Även kvittningsinvändning i rättegång, bevakning i konkurs m. m. har preskriptionsavbrytande verkan. Det är emellertid inte nödvändigt att borgenären vidtar rättslig åtgärd för att avbryta preskriptionen. Det räcker att han kräver gäldenären på betalning utom rätta. Även ett muntligt krav eller en erinran om skulden godtas som preskriptionsavbrytande åtgärd. Vidare kan preskription avbrytas genom att gäldenären erkänner skulden uttryckligen eller genom konkludent handlande.

I 1975 års departementspromemoria föreslogs en skärpning av bestämmelserna om preskriptionsavbrott från borgenärens sida. Enligt huvudregeln skulle det krävas att borgenären inledde rättsligt förfarande för att erhålla dom eller liknande avgörande beträffande fordringen. Preskription skulle också kunna avbrytas genom kvittningsinvändning i rättsligt förfarande, inledande av verkställighetsförfarande och bevakning i konkurs. I vissa fall skulle det dock räcka med en skriftlig erinran om fordringen. Det gällde dels när en fordran inte var förfallen till betalning, dels när fordringen hade fastställts genom dom e. d. Liksom enligt gällande rätt skulle preskription dessutom kunna avbrytas genom gäldenärens erkännande.

Promemorieförslagets bestämmelser om preskriptionsavbrott fick ett blandat mottagande under remissbehandlingen. De remissinstanser som tillstyrkte en förkortning av preskriptionstiden hade i allmänhet också en positiv inställning till att bestämmelserna om preskriptionsavbrott skärptes. De remissinstanser som å andra sidan ställde sig avvisande till att preskriptionstiden förkortades avstyrkte i många fall också de föreslagna bestämmelserna om preskriptionsavbrott. En skärpning av kraven på preskriptionsavbrott påstods kunna leda till onödiga processer och rättsförluster för borgenärerna.

Trots remisskritiken höll man i prop. 1976/77: 5 fast vid principen att det skulle krävas rättslig åtgärd för preskriptionsavbrott från borgenärens sida. Enligt propositionsförslaget skulle preskription kunna avbrytas, förutom genom gäldenärens erkännande, genom att 1. borgenären väckte talan mot gäldenären, ansökte om lagsökning eller betalningsföreläggande, påkallade tillämpning av skiljeavtal eller sökte verkställighet för fordringen, 2. borgenären åberopade fordringen till kvittning eller som grund för annan invändning vid domstol, i skiljeförfarande eller hos exekutiv myndighet eller 3. borgenären åberopade fordringen till stöd för konkursansökan eller bevakade fordringen i gäldenärens konkurs.

Vid behandlingen av propositionsförslaget gick lagutskottet inte särskilt in på frågan om preskriptionsavbrott. Enligt utskottet hade frågorna om preskriptionstidens längd, utgångspunkten för preskriptionstiden och preskriptionsavbrott sådant inbördes samband att de inte borde prövas var för sig. Utskottet behandlade därför dessa delar av förslaget som en enhet. Efter att framför allt ha uppehållit sig vid frågan om preskriptionstidens längd förklarade utskottet, som förut har nämnts, att det inte kunde ställa sig bakom propositionsförslaget. Utskottet uttalade sig till förmån för en ändring av gällande rätt endast i fråga om preskriptionstiden för konsumentfordringar.

I preskriptionsförordningen finns inte några bestämmelser om huruvida åtgärder som vidtas utomlands medför preskriptionsavbrott. Däremot innehåller växel- och checklagarna vissa bestämmelser om verkan i preskriptionshänseende av att rättsliga åtgärder vidtas i ett annat land. Se 71 § andra stycket växellagen (1932: 130) och 53 § andra stycket checklagen (1932: 131).

Promemorian

Mot bakgrund av utskottets uttalanden och riksdagens ställningstagande till propositionsförslaget finns det, som tidigare har framhållits i promemorian, inte skäl att föreslå nya preskriptionsbestämmelser som innebär omfattande ändringar av gällande rätt. Detta gäller även bestämmelserna om preskriptionsavbrott. Vid utformningen av bestämmelserna om hur preskription skall kunna avbrytas bör alltså gällande rätt i allt väsentligt behållas, i varje fall beträffande andra fordringar än konsumentfordringar.

Detta innebär till en början att preskription skall kunna avbrytas genom gäldenärens erkännande. Liksom nu bör verkan vara densamma, oavsett om gäldenären erkänner skulden uttryckligen eller genom konkludent handlande, t. ex. betalning av ränta eller amortering.

När det gäller preskriptionsavbrytande åtgärder från borgenärens sida kan det göras gällande att den nuvarande ordningen gör det alltför lätt för borgenären att avbryta preskription. Han kan dröja med att kräva ut en fordran under lång tid, bara han avbryter preskriptionen vart tionde år genom ett formlöst krav eller en muntlig erinran. Detta kan leda till olägenheter, bl. a. genom att bevissvårigheterna blir större ju längre tiden går. Det kan därför te sig önskvärt att preskriptionsreglerna utformas på ett sådant sätt att borgenären, om inte parterna är ense, före preskriptionstidens utgång måste vidta åtgärder för att få fordringsförhållandet klarlagt.

Emellertid förefaller nackdelarna med den nuvarande ordningen vara begränsade. Som regel har borgenären inte mycket att vinna på att vänta med att kräva ut sin fordran. Hans primära intresse är givetvis att få betalt. De fall där det i praktiken kan förekomma att en fordran står öppen under mycket lång tid är framför allt sådana där fordringen inte kan göras gällande förrän efter tioårstidens utgång. Sådana situationer kan uppkomma när

parterna har avtalat en sen förfallodag eller när en fordran är beroende av ett villkor. Men i dessa fall är det knappast motiverat att borgenären skall gå till domstol för att få fordringen fastställd enbart för att avbryta preskription, även om det av en eller annan anledning inte är möjligt att utverka gäldenärens erkännande.

Beträffande fordringar som är underkastade tioårspreskription föreslås därför inte något krav på att borgenären skall vidta rättslig åtgärd för att avbryta preskription. Liksom hittills bör det räcka att borgenären kräver gäldenären på betalning utom rätta eller erinrar honom om fordringen. Det bör dock inte vara tillräckligt med ett muntligt krav eller en muntlig erinran. För att minska risken för tvister om huruvida preskriptionsavbrott har skett bör föreskrivas att krav eller erinran skall ske skriftligen. Det föreslås följaktligen att den tioåriga preskriptionstiden skall kunna avbrytas av borgenären genom att han tillställer gäldenären ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen.

Givetvis måste borgenären ha möjlighet att avbryta preskription även genom att inleda rättsligt förfarande mot gäldenären. Borgenären bör kunna avbryta preskription inte bara genom att ansöka om stämning utan också genom andra rättsliga åtgärder som kan jämföras med krav eller erinran. Bestämmelserna härom bör ges i huvudsak samma innehåll som i gällande rätt. Det föreslås alltså att tioårspreskriptionen skall kunna avbrytas genom att borgenären väcker talan mot gäldenären, bevakar fordringen i gäldenärens konkurs eller annars åberopar fordringen gentemot gäldenären vid domstol, i skiljeförfarande, i ackordsförfarande eller hos exekutiv myndighet.

Nästa fråga är då vad som skall krävas för preskriptionsavbrott beträffande fordringar med treårig preskriptionstid, dvs. konsumentfordringar. Klart är att preskriptionen skall anses avbruten genom gäldenärens erkännande på samma sätt som i fråga om andra fordringar. Men skall det för preskriptionsavbrott från borgenärens sida räcka med krav eller erinran eller skall det fordras någon mer ingripande åtgärd?

I prop. 1976/77: 5 betonades önskemålet att skärpa reglerna om preskriptionsavbrott. Om preskriptionstiden förkortades utan att reglerna om preskriptionsavbrott ändrades, skulle, sades det, syftet med förkortningen av preskriptionstiden i stor utsträckning förfelas.

Otvivelaktigt talar vissa skäl för att man i fråga om konsumentfordringar ställer upp ett krav på rättslig åtgärd för preskriptionsavbrott från borgenärens sida. Kan borgenären nöja sig med ett krav utom rätta eller en erinran om fordringen, kan resultatet bli att fordringsförhållandet består under mycket lång tid utan att det blir klarlagt i vad mån gäldenären verkligen är betalningsskyldig.

Även här gör sig emellertid den synpunkten gällande att borgenären som regel inte har något intresse av att ha sin fordran utestående under lång tid. Vad han vill är att få betalt. Denna synpunkt har snarast större tyngd i

fråga om konsumentfordringar än i fråga om andra fordringar, eftersom konsumentfordringarna normalt är av sådan karaktär att de avvecklas efter ganska kort tid. Även om man också beträffande dessa fordringar nöjer sig med att fordra krav eller erinran, blir givetvis en förkortning av preskriptionstiden av stort värde för konsumenterna.

Vidare bör frågan om hur preskriptionen skall brytas ses i sitt samband med frågan om hur utgångspunkten för preskriptionstiden skall beräknas. Det förut framförda förslaget att även den treåriga preskriptionstiden för konsumentfordringar skall räknas från den dag fordran kom till medför i åtskilliga fall, främst då konsumenten får kredit, att preskriptionstiden löper ut tidigare än om den, såsom föreslogs i propositionen, hade räknats från den dag då fordran tidigast kunde göras gällande. Med hänsyn till att preskriptionstiden på så sätt i realiteten förkortas ytterligare i vissa fall förefaller det rimligt att mildra kravet på de åtgärder som borgenären måste vidta för att bryta preskriptionen.

Till detta kommer att en skärpning av reglerna om preskriptionsavbrott beträffande konsumentfordringar skulle ge upphov till svårigheter, om man samtidigt i princip behåller de nuvarande avbrottsreglerna för andra fordringar. Bortsett från de rent lagtekniska svårigheterna skulle ett system med olika regler om preskriptionsavbrott för olika fordringar medföra problem i den praktiska tillämpningen. Problemen visar sig bl. a. i sådana situationer när det är oklart för borgenären om det är fråga om en konsumentfordran eller ej. Det kan t. ex. inträffa att en person i en och samma affär köper varor såväl för privat bruk som för en rörelse som han driver. Det är säkert inte ovanligt att en näringsidkare som t. ex. säljer bilar eller andra kapitalvaror helt enkelt inte vet om en köpare är att betrakta som konsument eller ej.

I de fall då det är oklart om det är fråga om en konsumentfordran eller ej kan i och för sig redan differentieringen av reglerna om preskriptionstidens längd leda till att borgenären inte säkert vet vad som gäller i det särskilda fallet. De problem som detta kan medföra kan emellertid lösas på ett enkelt sätt genom att borgenären handlar som om den kortare tiden var tillämplig. Olägenheterna skulle emellertid bli större, om det ställdes upp krav på rättslig åtgärd för att avbryta preskription i treårsfallen. Resultatet kunde bli att borgenären i vissa fall kände sig nödsakad att väcka talan utan något annat syfte än att avbryta preskription. Detta skulle inte gagna vare sig borgenären eller gäldenären.

På grund av det anförda föreslås att det skall räcka med krav eller erinran för preskriptionsavbrott även i fråga om konsumentfordringar. Det bör dock även beträffande sådana fordringar föreskrivas att krav eller erinran skall ske skriftligen. Också i övrigt bör samma regler om preskriptionsavbrott som i det föregående har föreslagits för andra fordringar kunna tillämpas på konsumentfordringarna.

Enligt 3 § andra punkten preskriptionsförordningen har vissa beslut i

inskrivningsärenden preskriptionsavbrytande verkan. Det gäller beslut varigenom ansökan om inteckning bifalls eller förklaras vilande, dock inte om inteckningen avser fast egendom, tomträtt, skepp eller skeppsbygge. Preskription avbryts enligt samma lagrum också genom anteckning om innehav av pantbrev eller annan inteckningshandling.

Preskriptionsavbrott

Dessa bestämmelser torde sakna praktiskt betydelse. I 1975 års promemoria föreslogs ingen motsvarighet till dem. Någon invändning häremot kom inte fram under remissbehandlingen. Inte heller i prop. 1976/77: 5 föreslogs några sådana bestämmelser. Även om man nu i stor utsträckning behåller gällande regler om preskriptionstid och preskriptionsavbrott torde det inte finnas skäl att behålla de angivna bestämmelserna.

I 6 § preskriptionsförordningen finns en bestämmelse som ger gäldenären möjlighet att ta initiativ till att frågan om hans betalningsskyldighet blir föremål för prövning. Har en fordran bevakats genom ett krav utom rätta eller en erinran, har gäldenären enligt den bestämmelsen rätt att väcka talan vid domstol för att få fordringen prövad, s. k. provokatorisk talan. I propositionen föreslogs ingen motsvarighet härtill. Gäldenärens behov av att kunna väcka talan mot borgenären för att få prövat i vad mån han var betalningsskyldig ansågs tillräckligt tillgodosett genom rättegångsbalkens regler om väckande av fastställetsetalan. Det finns inte skäl att nu göra någon annan bedömning på denna punkt.

I promemorian föreslås en särskild bestämmelse om preskriptionsavbrott i utlandet. Om en rättslig åtgärd som avbryter preskription i Sverige vidtas utomlands, skall den tillerkännas verkningar enligt den föreslagna lagen, om det med hänsyn till gäldenärens förhållanden och omständigheterna i övrigt föreligger skäl原因 anledning att åtgärden vidtas i den främmande staten.

Föredraganden

Promemorieförslagets bestämmelser om preskriptionsavbrott har inte föranlett några mera principiella invändningar under remissbehandlingen. Förslaget att det skall räcka med krav eller erinran för preskriptionsavbrott från borgenärens sida har allmänt tillstyrkts eller lämnats utan erinran. De flesta remissinstanserna har också godtagit förslaget att krav eller erinran skall ske skriftligen. Några remissinstanser har dock föreslagit att det skall räcka med ett muntligt krav.

För egen del vill jag till en början framhålla att jag ansluter mig till åsikten att det med hänsyn till riksdagens ställningstagande till prop. 1976/77: 5 inte finns skäl att föreslå några mera omfattande ändringar av de nuvarande bestämmelserna om preskriptionsavbrott. Detta gäller både beträffande konsumentfordringar och andra fordringar. Jag delar också uppfattningen att man bör ha samma regler om preskriptionsavbrott för konsumentfordringar som för andra fordringar.

I fråga om preskriptionsavbrott från gäldenärens sida tillstyrker jag

förslaget att preskriptionen skall anses avbruten genom att gäldenären erkänner skulden, oavsett om erkännandet sker uttryckligen eller på något annat sätt.

Preskriptionsavbrott

När det gäller preskriptionsavbrytande åtgärder från borgenärens sida anser jag i likhet med en enhällig remissopinion att det inte finns skäl att införa något krav på rättslig åtgärd. Det bör räcka att borgenären kräver gäldenären utom rätta eller erinrar honom om fordringen för att preskriptionen skall brytas.

Liksom de flesta remissinstanserna anser jag vidare att det är befogat att föreskriva att krav eller erinran skall ske skriftligen. Med anledning av att en remissinstans har ifrågasatt om detta också bör gälla fordringar på medel som inestår på bankräkning o. d. vill jag framhålla att preskriptionen i fråga om sådana fordringar bör anses bruten varje gång ett belopp sätts in eller tas ut. Enligt min mening behövs det inte någon särskild bestämmelse om detta. Även om inte räkningshavaren tillställer banken en skriftlig erinran vid varje transaktion, sker preskriptionsavbrott regelmässigt genom att banken utfärdar saldobesked e. d.

Jag föreslår alltså att borgenären skall kunna avbryta preskription genom ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen till gäldenären. Att gäldenären bör ha fått kännedom om kravet eller erinran återkommer jag till i avsnitt 5.4.2.

Som framhålls i promemorian måste borgenären liksom f. n. ha möjlighet att avbryta preskription också genom att vidta rättsliga åtgärder mot gäldenären. Preskriptionen bör sålunda kunna avbrytas genom att borgenären väcker talan mot gäldenären, oavsett om det sker genom ansökan om stämning eller på något annat sätt. Vidare bör preskriptionsavbrott i enlighet med promemoriaförslaget komma till stånd genom att borgenären annars åberopar fordringen gentemot gäldenären vid domstol, i skiljeförfarande eller hos exekutiv myndighet. I de nu avsedda fallen bör, som närmare framgår av avsnitt 5.4.2, inte krävas att gäldenären får del av ansökan e. d. Får han inte det, bör dock preskriptionsavbrottet endast ha begränsad verkan (se avsnitt 5.4.3).

Under remissbehandlingen har några remissinstanser särskilt uppehållit sig vid frågor om preskriptionsavbrott i samband med konkurs. De har bl. a. framfört önskemål om att det tydligare anges hur preskription skall kunna brytas i mindre konkurser.

I prop. 1978/79:105 har regeringen lagt fram förslag till ändringar i konkurslagen (1921:225) m. m. Förslaget, som nyligen har antagits av riksdagen (LU 1978/79:19, rskr 1978/79:309), innebär genomgripande ändringar av bestämmelserna om konkursförvaltning och om tillsyn över konkursförvaltning. De nya bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 1980.

I fråga om ordinär konkurs kommer förvaltningen liksom f. n. normalt att ombesörjas av en advokat, medan tillsynen över förvaltningen skall

ankomma på en kronofogdemyndighet. Rättens ombudsman avskaffas. Konkursdomaren skall inte ha någon tillsyn över förvaltarens verksamhet men skall bl. a. svara för förlikningsverksamheten i konkursen.

Ändringarna i konkurslagen innebär vidare att det nuvarande systemet med s. k. fattigkonkurs ersätts av en ny ordning för handläggning av mindre konkurser. Den nya handlägningsformen skall också tillämpas i åtskilliga fall som nu följer reglerna om ordinär konkurs.

En viktig nyhet är att förvaltare skall förordnas i alla mindre konkurser. Till förvaltarens uppgifter hör att utreda vilka fordringar som kan göras gällande i konkursen. Borgenärerna behöver i de mindre konkurserna inte bevaka sina fordringar. Förvaltaren skall upprätta en bouppteckning och ge in den till konkursdomaren. Gälldenären skall sedan avlägga bouppteckningsed inför konkursdomaren. Om tillgångarna i boet inte täcker konkurskostnaderna, skall konkursen avskrivas i anslutning till att eden avläggs. Finns det egendom i boet, skall förvaltaren sälja den och upprätta ett utdelningsförslag, som prövas av konkursdomaren. Liksom i ordinär konkurs utövas tillsynen över förvaltningen av en kronofogdemyndighet.

De nya bestämmelserna om konkurs får inte någon större inverkan på de bestämmelser om preskriptionsavbrott som har föreslagits i promemorian. När det gäller ordinär konkurs bör preskription, i enlighet med vad som föreslås i promemorian, kunna avbrytas förutom genom gälldenärens erkännande genom att borgenären ansöker om konkurs eller genom att han bevakar sin fordran i konkursen. Även efterbevakning bör tillerkännas preskriptionsavbrytande verkan.

Även när det gäller mindre konkurser bör preskriptionen givetvis anses avbruten genom själva konkursansökningen, såvitt angår den fordran som åberopas av sökanden. Vidare bör preskriptionsavbrott liksom i ordinär konkurs kunna ske genom gälldenärens erkännande, närmare bestämt genom att gälldenären beedigar konkursbouppteckningen, om fordringen är upptagen där. Eftersom det inte förekommer något bevakningsförfarande i mindre konkurser, bör det – särskilt med tanke på sådana fall då gälldenären inte är anträffbar – dessutom finnas möjlighet för en borgenär att avbryta preskription genom att anmäla sin fordran hos förvaltaren.

På grund av det anförda föreslår jag att preskription skall kunna avbrytas förutom genom de åtgärder som har föreslagits i det föregående genom att borgenären åberopar sin fordran i gälldenärens konkurs.

En remissinstans har ifrågasatt om inte promemoriaföreläggningens bestämmelse om preskriptionsavbrott genom rättslig åtgärd bör förtydligas i fråga om ackord, så att det klart framgår vid vilka typer av ackordsförfarande bestämmelsen gäller. Enligt min mening bör bestämmelsen inte vara tillämplig vid andra ackordsförfaranden än förhandling om offentligt ackord. Om en fordran åberopas i något annat ackordsförfarande, bör det för preskriptionsavbrott från borgenärens sida krävas att gälldenären har erhållit ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran. Jag föreslår därför att det i

lagtexten anges att endast ett återopande av en fordran i förhandling om offentligt ackord jämställs med annan rättslig åtgärd.

Med anledning av vad några remissinstanser har uttalat om preskriptionsavbrott i samband med utmätning får jag hänvisa till vad jag kommer att anföra om verkan av preskriptionsavbrott i avsnittet 5.4.3.

Vad som har anförts i promemorian om bestämmelserna i 3 § andra punkten och 6 § preskriptionsförordningen angående vissa beslut i inskrivningsärenden resp. rätten att väcka s. k. provokatorisk talan har lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Även jag ansluter mig beträffande dessa frågor till promemorieförslaget. Jag föreslår alltså inte någon motsvarighet till de angivna bestämmelserna.

En remissinstans har framfört kritik mot den bestämmelse som föreslås i promemorian om att preskription i vissa fall skall kunna avbrytas genom en rättslig åtgärd som vidtas utomlands. Bestämmelsen innebär att en sådan åtgärd skall medföra verkningar enligt den föreslagna preskriptionslagen, om det med hänsyn till gäldenärens förhållanden och omständigheterna i övrigt föreligger skäl原因 anledning att åtgärden vidtas i den främmande staten. Den ifrågavarande remissinstansen anser att en rättslig åtgärd i utlandet i princip bör medföra verkningar enligt preskriptionslagen utan några inskränkningar. Bestämmelsen i promemorieförslaget anses knappast vara tillräckligt klargörande för praktiskt bruk och föreslås därför utgå.

Den åsyftade bestämmelsen går tillbaka på en motsvarande bestämmelse i prop. 1976/77: 5. Att en bestämmelse om preskriptionsavbrytande åtgärder i utlandet togs in i propositionsförslaget bör ses mot bakgrund av den skärpning av reglerna om preskriptionsavbrott som föreslogs i den propositionen. För preskriptionsavbrott från borgenärens sida skulle i princip krävas att borgenären väckte talan mot gäldenären eller vidtog någon annan rättslig åtgärd mot honom.

Om man inte genomför någon nämnvärd skärpning av reglerna om preskriptionsavbrott utan nöjer sig med att föreskriva att borgenären skall kunna avbryta preskription genom ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran, finns det inte lika stor anledning som med förslaget i prop. 1976/77: 5 att införa en särskild bestämmelse om preskriptionsavbrytande åtgärder utomlands. Enligt min mening är det dock en fördel om det i lagtexten anges under vilka förutsättningar en rättslig åtgärd som vidtas i utlandet skall tillerkännas preskriptionsavbrytande verkan här i landet.

Som påpekas i promemorian bör givetvis ett erkännande från gäldenärens sida liksom ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran från borgenären medföra preskriptionsavbrott även när åtgärden vidtas utomlands. Någon uttrycklig bestämmelse härom torde inte behövas.

Däremot anser jag inte att det finns skäl att utan förbehåll jämställa en rättslig åtgärd i utlandet med en motsvarande åtgärd i Sverige. En bestämmelse med den innebörden skulle alltför lätt kunna missbrukas. Det vore

inte rimligt om borgenären kunde avbryta preskription och få till stånd en förlängning av preskriptionstiden genom att vidta rättsliga åtgärder i ett land till vilket gäldenären inte hade någon som helst anknytning.

Preskriptionsavbrott

Enligt min mening bör man därför begränsa möjligheterna att avbryta preskription genom rättsliga åtgärder i utlandet. Bedömningen av om sådana åtgärder skall tillerkännas preskriptionsavbrytande verkan måste naturligen vara beroende av omständigheterna i det särskilda fallet. Det är svårt att mera exakt ange förutsättningarna i lagtexten. Enligt min mening är den bestämmelse som föreslås i promemorian lämpligt utformad. Jag tillstyrker alltså promemorieförslaget på denna punkt.

5.4.2 Tidpunkten för preskriptionsavbrott

Promemorian

När preskription avbryts genom gäldenärens erkännande uppstår inga större svårigheter att bestämma vid vilken tidpunkt preskriptionen skall anses avbruten. Den avgörande tidpunkten bör vara den dag gäldenären lämnar sitt erkännande.

När det gäller preskriptionsavbrytande åtgärder från borgenärens sida följer gällande rätt principen att preskriptionen inte anses avbruten förrän gäldenären har fått kännedom om den preskriptionsavbrytande åtgärden. Skickar borgenären ett brev med krav eller erinran till gäldenären, måste brevet ha kommit gäldenären till handa före preskriptionstidens utgång. Väcker borgenären talan vid domstol, måste gäldenären ha delgetts stämningsansökan för att preskriptionen skall anses avbruten.

I de fall borgenären tillställer gäldenären ett krav e. d. utom rätta är det naturligt att preskriptionen inte avbryts förrän gäldenären har fått del av kravet. I detta avseende finns ingen anledning att gå ifrån gällande principer.

Däremot kan det ifrågasättas om nuvarande ordning är lämplig när det gäller preskriptionsavbrott genom väckande av talan e. d. I 1975 års promemoria föreslogs efter mönster av 1957 års betänkande att det avgörande skulle vara den dag stämningsansökan eller motsvarande kommer in till domstolen. Detta överensstämmer med vad som gäller enligt dansk och norsk rätt. På denna punkt godtogs promemorieförslaget allmänt under remissbehandlingen, och det följdes också i propositionen.

En ordning som innebär att preskriptionen anses avbruten redan när stämningsansökan kommer in till domstolen har den fördelen att borgenären inte behöver riskera rättsförlust, om delgivningen av en eller annan orsak fördröjs. Dessutom uppnås på det sättet överensstämmelse med rättegångsbalkens regler om väckande av talan. I 13 kap. 4 § tredje stycket rättegångsbalken föreskrivs nämligen att talan skall anses väckt då ansökan om stämning kommer in till rätten eller, om stämning inte behövs, då talan framställs inför rätten.

Som skäl mot att anse preskriptionen avbruten redan den dag stämmningsansökan kommer in kan framför allt anföras att det från gäldenärens synpunkt kan te sig oskäligt att preskriptionsavbrott sker innan han har fått kännedom om den preskriptionsavbrytande åtgärden. Om ingivandet av stämmningsansökan är avgörande, kan det rentav inträffa att gäldenären aldrig får veta att preskriptionen har avbrutits, t. ex. om stämmningsansökan avvisas eller återkallas.

Givetvis är det inte tillfredsställande om borgenären kan komma i åtnjutande av en ny full preskriptionstid enbart genom att ge in en stämmningsansökan som han omedelbart återkallar eller genom att vidta någon annan åtgärd som gäldenären inte får kännedom om. I propositionsförslaget löstes problemet genom regeln att ny preskriptionstid av vanlig längd skulle börja löpa endast om borgenärens talan ledde till dom eller liknande avgörande. I andra fall skulle inledande av rättsligt förfarande medföra endast en kortare tilläggsfrist.

Om man nu inför en liknande bestämmelse för sådana fall då gäldenären inte får kännedom om den preskriptionsavbrytande åtgärden, undviker man i stor utsträckning olägenheterna med att anse preskriptionen avbruten redan när stämmningsansökan kommer in. En sådan bestämmelse föreslås i det följande, där också frågan om bestämmelsens närmare utformning behandlas.

På grund av det anförda föreslås att preskription skall anses avbruten när stämmningsansökan kommer in till domstolen. Liksom i propositionsförslaget föreslås att samma princip skall gälla när rättsligt förfarande inleds på annat sätt än genom ansökan om stämning. Om borgenären t. ex. ansöker om lagsökning eller betalningsföreläggande, skall preskriptionen sålunda anses avbruten den dag ansökningen kommer in till domstolen. Vill borgenären åberopa sin fordran till kvittning, räknas verkningarna i preskriptionshänseende från den dag kvittningsinvändning framställs.

Föredraganden

Remissinstanserna har överlag godtagit vad som anføres i promemorian om tidpunkten för preskriptionsavbrott när preskription avbryts genom gäldenärens erkännande eller genom en rättslig åtgärd av borgenären. Även jag ansluter mig i dessa avseenden till promemoriaförslaget. Det innebär att den avgörande tidpunkten i fall då preskription avbryts av gäldenären bör vara den dag han lämnar sitt erkännande. När borgenären väcker talan vid domstol, bör preskriptionen anses avbruten när stämmningsansökan kommer in till domstolen och inte först när gäldenären får del av ansökningen. Detsamma bör gälla när ett domstolsförfarande inleds på något annat sätt, t. ex. genom en ansökan om lagsökning eller betalningsföreläggande. Vill borgenären åberopa sin fordran till kvittning, avbryts preskriptionen när kvittningsinvändningen framställs. Samma princip bör gälla i andra fall när borgenären vidtar en rättslig åtgärd. Den

avgörande tidpunkten bör alltså vara den dag borgenären framställer sitt yrkande e. d. och inte den dag gäldenären får del av detta.

De flesta remissinstanserna har lämnat promemoriaförslaget utan erinran även när det gäller tidpunkten för preskriptionsavbrott genom krav eller erinran. Några remissinstanser har dock framfört önskemål om att förutsättningarna för att preskriptionen skall anses avbruten anges tydligare. Bl. a. har kritik framförts mot vissa uttalanden i specialmotiveringen om vem som bör stå risken för att ett krav e. d. blir försenat eller inte alls kommer fram. I specialmotiveringen sägs att huvudregeln bör vara att borgenärens meddelanden går på hans egen risk men att det kan finnas anledning att göra undantag härifrån i särskilda fall, t. ex. om borgenären har utgått från att hans skrivelse har kommit fram i tid och gäldenären måste ha insett detta. Enligt promemorian bör det liksom hittills överlämnas åt de rättstillämpande myndigheterna att avgöra hur de åsyftade situationerna bör bedömas. Häremot har under remissbehandlingen hävdats att principen bör vara att borgenärens meddelanden alltid går på hans egen risk och att detta bör anges i lagtexten.

Som påpekas i promemorian är det naturligt att ett utomrättsligt krav c. d. från borgenären inte medför preskriptionsavbrott förrän gäldenären har fått del av kravet. Också jag anser att man i detta avseende bör hålla fast vid den nuvarande principen. Frågan är emellertid om denna princip bör gälla utan undantag eller ej.

I 40 § avtalslagen och 61 § köplagen finns bestämmelser om att vissa meddelanden som lämnas in för befordran med post eller telegraf e. d. går på adressatens risk. Bestämmelserna är tillämpliga framför allt i sådana fall då påföljden av en underlåtenhet att lämna meddelande skulle bli att avsändaren blev bunden av ett avtal eller av en rättshandling som han själv har företagit eller att han förlorade rätten att påtala kontraktsbrott.

Enligt min mening är den princip som har kommit till uttryck i de angivna bestämmelserna inte lämplig när det gäller att bedöma vem som vid tillämpningen av preskriptionslagen skall stå risken för att ett krav eller en erinran försenas eller kommer bort. En sådan ordning skulle vara alltför generös mot borgenären, som i allmänhet har gott om tid att vidta en preskriptionsavbrytande åtgärd även i de fall preskriptionstiden inte är mer än tre år. Från gäldenärens synpunkt skulle det snarast te sig oskäligt om ett meddelande som han inte alls har fått kännedom om skulle medföra preskriptionsavbrott och leda till ny preskriptionstid. Detta gäller särskilt om saken aktualiseras först efter lång tid, sedan gäldenären i tron att preskriptionstiden var utgången har gjort sig av med kvitton och annat bevismaterial rörande fordringen.

På grund av det anförda och med hänsyn till önskemålet att preskriptionsbestämmelserna bör vara så enkla och lättförståeliga som möjligt anser jag att gäldenären alltid skall ha fått del av borgenärens krav eller erinran för att preskriptionen skall anses avbruten. Detta bör komma till

uttryck i lagtexten. Jag föreslår därför att det i den ifrågavarande bestämmelsen föreskrivs att preskriptionen avbryts genom att gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen från borgenären.

Preskriptionsavbrott

5.4.3 Verkan av preskriptionsavbrott

Nuvarande ordning och tidigare förslag

Enligt nuvarande bestämmelser räknas alltid en ny tioårig preskriptionstid från den dag preskriptionsavbrott sker. I 1975 års promemoria föreslogs vissa ändringar i detta avseende. Om preskription avbröts genom gäldenärens erkännande eller genom en erinran från borgenären, skulle ny fullständig preskriptionstid liksom enligt gällande rätt räknas från dagen för avbrottet. Men om preskription avbröts genom väckande av talan e. d., skulle ny fullständig preskriptionstid löpa endast om fordringen blev fastställd genom dom e. d. I annat fall skulle borgenären bara få en ettårig tilläggsfrist från den dag förfarandet avslutades. I de fall ny preskriptionstid skulle beräknas skulle denna liksom enligt förslaget huvudregel vara tre eller tio år beroende på om fordringen var förfallen till betalning eller ej. Den nya preskriptionstiden skulle i likhet med ettårsfristen räknas från den dag förfarandet avslutades.

Remissinstanserna godtog allmänt de principer som på denna punkt föreslogs i 1975 års promemoria. Förslaget i prop. 1976/77: 5 byggde på samma principer med vissa modifikation. I propositionen föreslogs sålunda för sådana fall då preskription avbröts genom gäldenärens erkännande att ny preskriptionstid skulle löpa från dagen för erkännandet. Tiden skulle liksom den ursprungliga vara tio eller tre år beroende på om det fanns skriftligt fordringsbevis eller ej. Hade preskription avbrutits av borgenären, skulle ny preskriptionstid börja löpa i den mån fordringen blev fastställd genom dom e. d. Tiden skulle vara tio år för alla fordringar och räknas från den dag det rättsliga förfarandet avslutades. I sådana fall då den preskriptionsavbrytande åtgärden inte ledde till dom e. d. skulle preskriptionstid beräknas som om preskriptionsavbrott inte hade skett. Preskription skulle dock aldrig inträda tidigare än ett år efter det förfarandet avslutades.

Promemorian

Om man behåller gällande rätts regler om preskriptionstid och preskriptionsavbrott med de ändringar som har föreslagits i det föregående, kan också bestämmelserna om verkan av preskriptionsavbrott i allt väsentligt behållas oförändrade. Vissa jämkningar behövs dock.

Vad först angår sådana fall då preskription avbryts genom gäldenärens erkännande bör givetvis ny preskriptionstid börja löpa från dagen för avbrottet. Detsamma gäller när preskription avbryts genom en utomrättslig åtgärd från borgenärens sida. Detta innebär att ny preskriptionstid räknas från den dag gäldenären tillställs ett krav eller en erinran.

Likaså bör preskriptionsavbrott genom inledande av rättegång e. d. normalt leda till ny preskriptionstid. Så länge rättegång pågår bör dock inte någon preskriptionstid löpa. Liksom i prop. 1976/77: 5 föreslås därför att den nya preskriptionstiden skall räknas först från den dag det rättsliga förfarandet avslutas.

Som tidigare har berörts finns det emellertid skäl att göra vissa undantag från principen att ny preskriptionstid skall beräknas, sedan preskription har avbrutits genom väckande av talan e. d. Skälen för en undantagsbestämmelse är inte riktigt desamma som de som ligger bakom motsvarande bestämmelse i prop. 1976/77: 5. Enligt den bestämmelsen skulle ny preskriptionstid inte börja löpa i sådana fall då det rättsliga förfarandet inte ledde till dom e. d. Detta var en konsekvens av principen att endast sådana åtgärder från borgenärens sida som syftade till att få fordringsförhållandet klarlagt godtogs som preskriptionsavbrytande.

Enligt vad som nu föreslås skall emellertid inte bara sådana åtgärder av borgenären som är ägnade att leda till ett bindande avgörande medföra preskriptionsavbrott. Det skall räcka med ett krav utom rätta eller en erinran. När det gäller att bestämma förutsättningarna för att väckande av talan skall leda till ny fullständig preskriptionstid bör man därför inte fästa någon avgörande vikt vid om rättegången utmynnar i en dom e. d. Det avgörande bör i stället vara om gäldenären har fått del av borgenärens stämningsansökan eller motsvarande. På det sättet uppnås en samordning med vad som i övrigt föreslås gälla för att ny preskriptionstid skall börja löpa när borgenären har vidtagit en åtgärd av preskriptionsavbrytande karaktär, nämligen att gäldenären har fått kännedom om åtgärden. Samtidigt undgår man de stötande konsekvenser som skulle uppkomma, om borgenären enbart genom att exempelvis ge in en stämningsansökan som han omedelbart återkallade kunde komma i åtnjutande av en ny fullständig preskriptionstid.

Det föreslås följaktligen att preskriptionsavbrott genom väckande av talan e. d. skall leda till ny preskriptionstid endast om gäldenären har fått del av borgenärens framställning. I sådana fall då det rättsliga förfarandet av någon anledning avbryts i förtid, bör borgenären dock alltid ha en kortare frist för att kunna vidta någon annan preskriptionsavbrytande åtgärd. Det behöver nämligen inte alltid bero på borgenären att gäldenären inte får kännedom om att talan har väckts. Det kan bero på att gäldenären har avvikit eller på någon annan omständighet som ligger utanför borgenärens kontroll.

Undantagsbestämmelserna för de nu åsyftade fallen kan lämpligen utformas efter mönster av motsvarande bestämmelser i prop. 1976/77: 5. Om gäldenären inte har fått del av borgenärens framställning, skall alltså preskriptionstid beräknas som om avbrott inte hade skett. Preskription skall dock inträda tidigast ett år efter den dag det rättsliga förfarandet avslutades.

Vad beträffar längden av den nya preskriptionstiden efter preskriptionsavbrott finns det inte anledning att göra skillnad mellan olika fall, beroende på hur preskriptionen har avbrutits. Däremot är det befogat med olika regler för konsumentfordringar och för andra fordringar.

Klart är att den nya preskriptionstiden för en fordran, som ursprungligen har löpt med tioårig preskriptionstid, också bör vara tio år. För konsumentfordringar bör den nya preskriptionstiden däremot i princip vara tre år. Om inte den kortare preskriptionstiden blev tillämplig även efter preskriptionsavbrott skulle syftet med förkortningen av preskriptionstiden för konsumentfordringar motverkas. Det skulle inte vara rimligt om borgenären fick förmånen av en längre preskriptionstid så snart gäldenären gjorde en avbetalning eller borgenären tillställde honom en skriftlig erinran om skulden.

Möjligen kan ifrågasättas att föreskriva en tioårig preskriptionstid för konsumentfordringar som har fastställts genom dom e. d. Emellertid finns det knappast behov av en längre preskriptionstid enbart därför att fordringen har blivit fastställd av domstol e. d. Konsumentfordringar är normalt av sådan karaktär att de kan avvecklas ganska snart även efter en dom. Från borgenärens synpunkt kan det inte vara någon nämnvärd olägenhet att preskriptionstiden för en domfäst fordran är tre år, eftersom han lätt kan bryta preskriptionen genom ett skriftligt krav. Dessutom skulle en bestämmelse om tio års preskriptionstid för domfästa fordringar på konsumentområdet komplicera systemet i onödan. Det föreslås därför att ny preskriptionstid för konsumentfordringar alltid skall vara tre år.

Föredraganden

Förslaget att ny preskriptionstid skall börja löpa från tidpunkten för preskriptionsavbrottet, när preskription har avbrutits genom gäldenärens erkännande eller genom ett krav eller en erinran från borgenären, har lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Även jag ansluter mig på denna punkt till promemoriaförslaget.

Remissinstanserna har också överlag godtagit den principiella uppbyggnaden av de bestämmelser som föreslås om verkan av att preskription avbryts genom en rättslig åtgärd. Däremot har en del enskildheter i förslaget mötts av kritik. Önskemål har också framförts om kompletteringar på vissa punkter.

Även jag tillstyrker i princip den ordning som föreslås i promemorian för sådana fall då preskription avbryts genom att borgenären väcker talan eller vidtar någon annan rättslig åtgärd. Ett sådant preskriptionsavbrott bör alltså leda till ny preskriptionstid under förutsättning att gäldenären har fått del av borgenärens framställning.

Vidare är det enligt min mening klart att någon preskriptionstid inte bör löpa så länge en rättegång eller något annat rättsligt förfarande pågår. Den nya preskriptionstiden bör alltså börja löpa först när förfarandet avslutas.

Ett par remissinstanser har ifrågasatt vilken tidpunkt som bör utgöra utgångspunkt för den nya preskriptionstiden. Frågan är i första hand om tiden bör räknas från den dag en dom meddelas eller från den dag domen vinner laga kraft. Från några håll har framförts önskemål om att lagtexten förtydligas på denna punkt.

Av specialmotiveringen i promemorian framgår att den dag som åsyftas med det uttryckssätt som används i promemorieförslaget är den dag en dom meddelas. Detta är också enligt min mening den bästa lösningen. Alternativet att räkna preskriptionstiden från den dag domen vinner laga kraft är mindre lämpligt, bl. a. med hänsyn till att vissa avgöranden, t. ex. tredskodomar och lagsökningsutslag, måste delges med part för att vinna laga kraft och att det i vissa fall kan dröja lång tid innan så sker. Jag föreslår alltså att preskriptionstiden skall räknas från dagen för domen. Avslutas förfarandet utan dom bör tiden räknas från den dag slutligt beslut eller liknande avgörande meddelas. Även enligt min mening bör lagtexten förtydligas på denna punkt.

Flera remissinstanser har särskilt uppehållit sig vid frågan vilken tidpunkt som bör vara utgångspunkt för den nya preskriptionstiden när preskription har avbrutits genom en ansökan om verkställighet. Flera tänkbara alternativ har nämnts. Enligt min mening är det naturligt att i detta fall tillämpa samma princip som när det är fråga om ett domstolsförfarande. Det innebär att preskriptionstiden bör räknas från den dag den exekutiva myndigheten skiljer målet ifrån sig.

När det gäller förslaget att ny preskriptionstid skall börja löpa endast om gäldenären har fått del av borgenärens framställning har ett par remissinstanser pekat på att det i utsökningsmål är vanligt att delgivning inte sker med gäldenären. Vid utmätning tillställs gäldenären som regel en underrättelse i vanligt brev. I vissa fall behöver inte någon underrättelse alls skickas ut före förrättningen. En remissinstans har förordat att ny full preskriptionstid alltid skall börja löpa när en utmätningförrättning har ägt rum, oavsett om gäldenären har underrättats och oavsett om någonting har kunnat utmätas.

Med anledning härav vill jag erinra om att regeringen i en lagrådsremiss den 16 mars 1978 har lagt fram ett förslag till ny utsökningsbalk, som beräknas kunna träda i kraft tidigast under år 1981. Förslaget innehåller åtskilliga ändringar av nuvarande bestämmelser på utsökningsrättens område. De bestämmelser som föreslås om förfarandet vid utmätning, bl. a. i fråga om underrättelse till gäldenären, stämmer dock i stor utsträckning överens med vad som gäller f. n.

Enligt min mening är det viktigt att hålla fast vid principen att en rättslig åtgärd av borgenären skall medföra ny preskriptionstid bara om gäldenären har fått del av borgenärens framställning. Däremot finns det inte skäl att föreskriva någon bestämd form för underrättelsen till gäldenären som förutsättning för att ny preskriptionstid skall börja löpa. Det bör räcka att

det på något sätt kan visas att gäldenären har underrättats om borgenärens framställning. Har gäldenären delgetts framställningen enligt bestämmelserna i delgivningslagen (1970: 428), bör han anses ha blivit underrättad om framställningen.

Preskriptionsavbrott

Av den angivna principen följer att man inte bör införa någon bestämmelse om att en utmättningsförrättning skall leda till ny full preskriptionstid oavsett om gäldenären har underrättats eller ej. I sådana fall då förrättningen medför att egendom utmäts, torde gäldenären regelmässigt få kännedom om detta. Det behövs då inte någon bestämmelse om att själva förrättningen alltid medför ny preskriptionstid. I de fall å andra sidan då ett utmättningsförsök blir resultatlöst skulle det enligt min mening vara direkt olämpligt om en ny full preskriptionstid skulle börja löpa utan att gäldenären ens kände till att verkställighet hade begärts.

De bestämmelser som föreslås i promemorian för sådana fall då ett preskriptionsavbrott genom rättslig åtgärd inte skall leda till ny full preskriptionstid har godtagits av de flesta remissinstanserna. Några remissinstanser är dock skeptiska mot förslaget att borgenären alltid skall få åtnjuta en ettårsfrist. De pekar på att en sådan bestämmelse kan missbrukas, t. ex. genom att borgenären en gång om året väcker talan som han omedelbart återkallar. På det sättet skulle en fordran kunna hållas vid liv under obegränsad tid utan att gäldenären fick kännedom om det. Från något håll föreslås därför att möjligheten att få en ettårsfrist inte skall kunna utnyttjas mer än en gång.

Som jag tidigare har berört bör en borgenär i princip inte få tillgodoräkna sig en rättslig åtgärd för att få preskriptionstiden förlängd, om gäldenären inte har fått kännedom om åtgärden. Om det rättsliga förfarandet avslutas utan att gäldenären har underrättats om förfarandet, är det enligt min mening naturligt att man beräknar preskriptionstid som om borgenären inte hade vidtagit någon preskriptionsavbrytande åtgärd.

Det kan emellertid förekomma situationer då det skulle vara oskäligt mot borgenären att inte alls tillerkänna en rättslig åtgärd någon verkan, om inte gäldenären har blivit underrättad. Det gäller t. ex. sådana fall då borgenären mot slutet av preskriptionstiden i god tro har väckt talan mot gäldenären vid fel domstol eller då det visar sig omöjligt att delge gäldenären stämningsansökningen. I fall av detta slag skulle det knappast vara rimligt om preskriptionstiden gick till ända samtidigt som målet avskrevs. För övrigt skulle risken för en sådan konsekvens kunna medföra andra olägenheter. För borgenären skulle det vara frestande att försöka dra ut på förfarandet genom uppskov e. d. i hopp om att han förr eller senare skulle få tillfälle att vidta någon preskriptionsavbrytande åtgärd.

För min del anser jag därför att det är befogat att införa en bestämmelse som ger borgenären en viss frist, när ett rättsligt förfarande avslutas utan att gäldenären har blivit underrättad om borgenärens framställning. De bestämmelser som i detta avseende har föreslagits i promemorian har dock

den bristen att de kan utnyttjas på ett sätt som inte är åsyftat. Givetvis är det inte lämpligt att en borgenär skall kunna hålla en fordran vid liv under lång tid utan gäldenärens kännedom enbart genom att väcka talan eller vidta någon liknande åtgärd en gång om året.

Det finns olika möjligheter att undgå olägenheter av detta slag. En möjlighet är att föreskriva en mycket kort tilläggsfrist, t. ex. en månad. En så kort frist skulle emellertid vara väl snålt tilltagen för att passa i sådana situationer för vilka fristen egentligen är avsedd.

Enligt min mening är den lösning bättre som har föreslagits under remissbehandlingen. Den innebär att borgenären inte skall kunna få en tilläggsfrist upprepade gånger i följd. Med en sådan ordning är det i gengäld angeläget att fristen är tillräckligt lång för att borgenären skall ha en praktisk möjlighet att göra ett sista försök att avbryta preskriptionen. En frist på ett år bör då vara lagom.

Jag föreslår därför att preskription, i sådana fall då ett rättsligt förfarande avslutas utan att gäldenären har underrättats om borgenärens framställning, skall inträda tidigast ett år efter det att förfarandet avslutades men att förlängning av preskriptionstiden inte skall få ske mer än en gång.

Promemorians förslag att den nya preskriptionstiden, när en sådan skall börja löpa efter preskriptionsavbrott, skall vara tre år för konsumentfordringar och tio år för andra fordringar har lämnats utan erinran under remissbehandlingen utom så till vida att ett par remissinstanser har förordat att preskriptionstiden alltid skall vara tio år för en fordran som har fastställts genom dom e. d.

De skäl som i promemorian åberopas för att preskriptionstiden för en konsumentfordran skall vara tre år även när fordringen har fastställts genom dom e. d. är enligt min mening hållbara. Även i övrigt ansluter jag mig till vad som anförs i promemorian om preskriptionstidens längd efter preskriptionsavbrott. Jag föreslår alltså att den nya preskriptionstiden skall vara tre år för konsumentfordringar och tio år för andra fordringar.

5.5 Verkan av preskription

5.5.1 Allmänt

Nuvarande ordning och tidigare förslag

I 2 § preskriptionsförordningen föreskrivs att borgenären förlorar sin talan mot gäldenären, om han försummar att bevaka sin fordran före tioårstidens utgång. Trots preskription får en fordran dock under vissa förutsättningar användas till kvittning. Vidare är en borgenär som har panträtt till säkerhet för sin fordran inte skyldig att lämna ifrån sig panten förrän han har fått betalt så långt panten räcker, även om fordringen är preskriberad.

De bestämmelser om verkan av preskription som föreslogs i 1975 års departementspromemoria överensstämde i huvudsak med gällande rätt.

De godtogs också i allt väsentligt under remissbehandlingen. Några större ändringar föreslogs inte heller i prop. 1976/77: 5 på denna punkt.

Verkan av preskription

I prop. 1976/77: 5 (s. 168–170) berördes frågan i vad mån domstolar och andra myndigheter självmant bör ta upp frågor om preskription. Det erinrades om att domstolarna enligt praxis inte ex officio tar upp frågor om tioårspreskription i vanliga tvistemål, i varje fall inte om båda parter har inställt sig till förhandling, men att rättsläget i övrigt är oklart.

Föredragande statsrådet uttalade att vissa skäl kunde anföras för att införa bestämmelser om officialprövning av preskriptionsfrågor i vanliga tvistemål. En sådan ordning kunde te sig motiverad framför allt från konsumentskyddssynpunkt i sådana fall då gäldenären är konsument. Emellertid var det enligt hans mening knappast möjligt att införa bestämmelser om officialprövning som kunde vara tillämpliga i alla de skiftande situationer där frågor om preskription kan komma upp. Han erinrade också om att det inom justitiedepartementet pågick förberedelser för en översyn av vissa delar av rättegångsbalken och hänvisade till promemorian (Ds Ju 1976: 8) Översyn av rättegångsförfarandet vid allmän domstol. Bl. a. var det aktuellt att se över reglerna om domstolarnas processledande verksamhet. Enligt hans mening borde frågan huruvida domstolarna i större utsträckning än tidigare borde ta upp preskriptionsfrågor prövas inom ramen för detta utredningsarbete.

Promemorian

Utgångspunkten för bestämmelserna om verkan av preskription bör givetvis vara att en fordran inte längre skall kunna krävas ut när preskriptionstiden har gått ut. Detta är i själva verket preskriptionsinstitutets huvudsyfte. Det föreslås därför en bestämmelse om att borgenären genom preskription förlorar rätten att kräva ut sin fordran. Innebörden härav bör vara densamma som enligt gällande rätt. Gäldenären skall alltså inte längre vara skyldig att fullgöra den prestation som fordringen avser. Borgenären skall inte kunna utverka dom eller liknande avgörande för att få fordringen fastställd. Inte heller skall verkställighet kunna ske genom exekutiv myndighet.

Det är emellertid klart att vissa undantag från huvudregeln är nödvändiga även i fortsättningen. En preskriberad fordran bör t. ex. under vissa förutsättningar få användas till kvittning. En borgenär som har egendom i sin besittning till säkerhet för sin fordran skall inte utan vidare behöva lämna ifrån sig egendomen när fordringen preskriberas. Bestämmelserna härom bör liksom i prop. 1976/77: 5 kunna utformas i nära anslutning till gällande rätt.

Spörsmålet huruvida domstol eller annan myndighet självmant skall beakta fråga om preskription har samband med centrala processrättsliga principer. Den förutskickade utredningen av domstolsförfarandet har numera kommit i gång genom tillsättandet av rättegångsutredningen (Ju

1977:06), som har i uppdrag att göra en översyn av rättegångsförfarandet vid allmän domstol (Dir 1977:10, 1977:91). Bl. a. med hänsyn till det utredningsarbete som sålunda pågår på processrättens område bör frågan om officialprövning av frågor om preskription inte tas upp i samband med den begränsade översyn som det är fråga om här.

Enligt gällande rätt anses en gäldenär, som har betalt en skuld trots att den är preskriberad enligt preskriptionsförordningens bestämmelser, inte ha rätt att återfå beloppet under återopande av att han på grund av preskriptionen inte var skyldig att betala. Enligt prop. 1976/77:5 borde denna princip gälla också i fortsättningen, men någon uttrycklig bestämmelse härom föreslogs inte. Det finns inte skäl att nu göra någon annan bedömning på denna punkt.

Föredraganden

De bestämmelser om verkan av preskription som föreslås i promemorian har lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna. Från några håll har dock framförts vissa synpunkter på bestämmelsernas utformning och placering.

Som påpekas i promemorian bör bestämmelserna om verkan av preskription bygga på att en fordran inte längre kan krävas ut när den är preskriberad. Borgenären skall inte kunna tvinga fram fullgörelse genom att utverka dom eller verkställighet utan gäldenärens medgivande. Det gäller oavsett om fordringen avser betalning av ett penningbelopp eller någon annan prestation.

Detta betyder inte att alla rättsverkningar som är förenade med en fordran bör upphöra när fordringen preskriberas. Som påpekas i promemorian bör en fordran i viss utsträckning kunna användas till kvittning trots att den är preskriberad. Vidare bör en borgenär som har pantsäkerhet kunna få betalning ur panten även efter preskriptionstidens utgång. Liksom enligt gällande rätt bör en gäldenär som frivilligt betalar en preskriberad fordran inte ha rätt att få tillbaka beloppet under återopande av preskription.

Enligt min mening ger den huvudbestämmelse om innebörden av preskription som föreslås i promemorian ett riktigt uttryck för vad som bör gälla. Jag tillstyrker alltså att det föreskrivs att preskription innebär att borgenären förlorar rätten att kräva ut sin fordran.

Möjligen kan, som en remissinstans har uttalat, ifrågasättas om inte bestämmelsen bör tas in i lagens inledning. Emellertid har bestämmelsen ett naturligt samband med de regler som i övrigt föreslås om verkan av preskription. Jag anser därför att den bör placeras i anslutning till dessa regler.

Jag tillstyrker också de särskilda bestämmelserna om förutsättningarna för att en preskriberad fordran skall få användas till kvittning och om rätten att trots preskription få betalt för en fordran som är förenad med

Verkan av preskription

pantsäkerhet. Bestämmelserna härom behandlas närmare i specialmotiveringen.

Verkan av preskription

Under remissbehandlingen har från flera håll framförts önskemål om att det klarläggs i vad mån preskription skall beaktas ex officio. Några remissinstanser, framför allt företrädare för kronofogdemyndigheterna, har hävdade att det är angeläget att kronofogdemyndigheterna kan pröva frågan om preskription även om inte gäldenären gör preskriptionsinvändning.

Fråga huruvida preskription bör beaktas självmant av exekutiv myndighet har berörts i lagrådsremissen med förslag till utsökningsbalk (s. 267). Jag finner inte skäl att i detta sammanhang på nytt ta upp denna fråga. Inte heller anser jag att det finns anledning att nu gå in på frågan i vad mån preskription bör beaktas självmant av domstol. Som påpekats i promemorian har den frågan samband med centrala processrättsliga spörsmål, som berörs av rättegångsutredningens pågående arbete.

5.5.2 Flera gäldenärer

Nuvarande ordning m. m.

I 5 § första stycket preskriptionsförordningen finns bestämmelser om verkan av preskription när flera gäldenärer är solidariskt ansvariga. Bestämmelserna innebär att preskription gentemot en av gäldenärerna medför att var och en av de övriga inte blir skyldig att betala mer än den andel som belöper på honom efter huvudtalet. Ansvaret mot borgenären blir alltså primärt delat, men subsidiärt kvarstår ett visst ansvar därutöver. Uppkommer brist hos en av gäldenärerna, fördelas ansvaret härför lika mellan de övriga. Därvid får borgenären svara för den del som skulle ha betalats av den gentemot vilken preskription har inträtt. Bestämmelsen gäller enligt sin ordalydelse endast när flera har åtagit sig en skuld gemensamt, men den har i praktiken ansetts tillämplig även vid andra fall av solidarisk ansvarighet.

I prop. 1976/77: 5 liksom i 1975 års departementspromemoria föreslogs bestämmelser om verkan av preskription i solidariska skuldförhållanden av i huvudsak samma innebörd som bestämmelserna i preskriptionsförordningen. Dock föreslogs i propositionen den ändringen att de kvarvarande gäldenärernas ansvar skulle vara primärt solidariskt. Dessutom föreslogs en modifikation av regeln att den andel som skall anses belöpa på den gäldenär gentemot vilken preskription har inträtt alltid skall beräknas efter huvudtalet. Om annan fördelning hade bestämts genom avtal eller avgörande varom borgenären hade fått kännedom i god tid före preskriptionens inträde skulle andelen beräknas på grundval härav. Beträffande skälen härför hänvisas till lagrådets yttrande, s. 250–251 i prop. 1976/77: 5.

Promemorian

I promemorian har inte föreslagits några särskilda bestämmelser om preskriptionstid beträffande fordringar för vilka flera gäldenärer är ansva-

riga, bortsett från en bestämmelse om att en regressfordran aldrig preskriberas tidigare än ett år efter infriandet av huvudfordringen. I fråga om borgenärens fordran avses de allmänna reglerna bli tillämpliga. Det innebär att en preskriptionstid på tio resp. tre år räknas från fordringens tillkomst. Oavsett om gäldenärernas ansvar är delat eller solidariskt bör utgångspunkten i förhållande till var och en av gäldenärerna vara den dag borgenärens fordran mot honom har uppkommit.

När det gäller verkan av preskription finns i gällande rätt inga särskilda bestämmelser för det fallet att flera gäldenärer har delat ansvar. Som påpekas i propositionen är sådana bestämmelser obehövligen. När gäldenärernas ansvar är delat, svarar var och en för en viss del av skulden. Underlåter någon av dem att fullgöra sin betalningsskyldighet, kan borgenären inte kräva ut bristen av de övriga. Regressanspråk mellan gäldenärerna uppkommer inte. Till följd härav kommer frågan om preskription att bedömas separat för var och en av gäldenärerna. Inträder preskription i förhållande till en av dem, påverkar inte detta de övrigas ansvarighet.

Förhållandet är annorlunda, om gäldenärernas ansvar är solidariskt. I sådana fall svarar ju var och en gentemot borgenären för hela beloppet. Inbördes svarar var och en för sin andel. Den som infriar skulden har regressrätt mot de övriga.

När det gäller att bestämma verkningarna av preskription i solidariska skuldförhållanden är det av underordnad betydelse hur bestämmelserna om beräkning av preskriptionstid är konstruerade. Vad det gäller är ju att fastställa hur de kvarvarande gäldenärernas ansvar påverkas av att preskription har inträtt i förhållande till en av gäldenärerna, oavsett när detta har skett. Vad som i detta avseende har anförts i prop. 1976/77: 5 är alltså i och för sig tillämpligt, trots att de bestämmelser som nu föreslås om preskriptionstidens utgångspunkt och längd skiljer sig från propositionsförslaget.

I likhet med vad som gäller enligt preskriptionsförordningen och vad som föreslogs i prop. 1976/77: 5 bör borgenären i princip vara skyldig att vidta preskriptionsavbrytande åtgärder mot alla gäldenärerna för att behålla rätten att kräva ut hela sin fordran. Har borgenären underlåtit att avbryta preskription i förhållande till en av gäldenärerna, bör alltså dennes andel inte få krävas ut av de övriga.

Som framhålls i prop. 1976/77: 5 (s. 174 f) skulle det dock föra för långt att tillämpa denna princip i alla sammanhang där solidariskt ansvar kan ifrågasättas. Inträffar exempelvis en skada för vilken flera skulle kunna bli ansvariga, skulle den skadelidande behöva vända sig mot var och en av dem före preskriptionstidens utgång för att undgå risken för att en del av skadeståndet faller bort. För att undvika sådana konsckvenser bör tillämpningen av den angivna principen begränsas till fall då flera har åtagit sig eller ålagts solidariskt ansvar.

Enligt huvudregeln skall alltså en preskriberad andel inte få krävas ut av

övriga gäldenärer. Med denna utgångspunkt kan de kvarvarande gäldenärernas ansvar utformas på två sätt. Enligt det ena alternativet är de kvarvarande gäldenärernas ansvar gentemot borgenären solidariskt, men den som infriar skulden har regressrätt mot de övriga. Enligt det andra alternativet, det som gäller f.n., är de kvarvarandes ansvar gentemot borgenären delat, men de är ansvariga för eventuell brist hos någon av de övriga.

Till förmån för alternativet att låta de kvarvarande gäldenärernas ansvar vara solidariskt kan framför allt anföras att rättsverkningarna på det sättet överensstämmer med vad som är åsyftat när flera gäldenärer har åtagit sig eller ålagts solidariskt ansvar. Å andra sidan medför detta alternativ vissa olägenheter. Dessa visar sig när en gäldenär som har infriat huvudfordringen inte kan få ut hela sin regressfordran på grund av brist hos någon av de övriga gäldenärerna. Eftersom ansvaret för bristen då bör fördelas mellan övriga kvarvarande gäldenärer och borgenären, uppkommer den något egendomliga situationen att den infriande gäldenären får en regressfordran mot borgenären. Vill det sig illa, kan borgenären ha kommit på obestånd med påföljd att gäldenären själv, eller tillsammans med övriga kvarvarande gäldenärer, får stå för den del av bristen som skulle ha betalats av borgenären. Eftersom dessa olägenheter förorsakas av att borgenären har låtit sin fordran preskriberas i förhållande till en av gäldenärerna, är det rimligare att borgenären själv får ta de negativa konsekvenser som kan bli följden härav än att gäldenärerna eller någon av dem åsamkas olägenheter. Det föreslås därför att de kvarvarande gäldenärernas ansvar skall vara delat liksom enligt nuvarande bestämmelser.

Beräkningen av hur stor andel av huvudfordringen som faller bort genom preskription liksom beräkningen av de andelar som belöper på de kvarvarande gäldenärerna bör normalt ske efter huvudtalet. Hänsyn bör emellertid tas till att annan fördelning kan ha bestämts genom avtal mellan gäldenärerna eller genom dom e. d. Liksom i prop. 1976/77: 5 föreslås därför en regel om att andel skall beräknas efter huvudtalet, om inte annat har bestämts genom avtal eller avgörande varom borgenären har fått kännedom i god tid före preskriptionens inträde.

Med den ordning som nu har föreslagits uppkommer inte några regressanspråk, när preskription har inträtt i förhållande till en av huvudgäldenärerna. Om någon av dem infriar hela skulden utan att känna till att fordringen delvis är preskriberad, bör han dock ha rätt att av borgenären kräva tillbaka vad han har betalt utöver sin egen andel.

Uppstår brist hos någon av de kvarvarande gäldenärerna, bör borgenären inte få kräva de övriga gäldenärerna på mer än de skulle ha fått svara för, om alla gäldenärerna hade funnits kvar. Borgenären bör alltså själv få stå för den del av bristen som skulle ha täckts av den bortfallne gäldenären. Beräkningen av hur mycket var och en skall svara för bör ske efter samma principer som har angetts nyss. Liksom i prop. 1976/77: 5 föreslås därför

att var och en av gäldenärerna svarar i förhållande till sin andel och borgenären i förhållande till den andel som har preskriberats.

Verkan av preskription

Föredraganden

Bestämmelserna om verkan av preskription i förhållanden med flera gäldenärer har under remissbehandlingen berörts bara av en remissinstans. Det gäller bestämmelsen att beräkningen av en gäldenärs andel i vissa fall skall ske på annat sätt än efter huvudtalet, nämligen om annat har bestämts genom ett avtal eller avgörande varom borgenären har fått kännedom i god tid före preskriptionens inträde. Den ifrågavarande remissinstansen kritiserar uttrycket "i god tid" och föreslår att tiden anges exakt i lagtexten, förslagsvis till ett år.

Jag delar uppfattningen att det angivna uttryckssättet är för vagt och bör preciseras. Enligt min mening bör sex månader vara en lagom lång tidrymd i detta sammanhang.

I övrigt ansluter jag mig till vad som anförs i promemorian om preskription i flergäldenärsförhållanden och tillstyrker bestämmelserna i promemorieförslaget på denna punkt.

5.5.3 *Borgen*

Nuvarande ordning och tidigare förslag

Enligt gällande rätt är de allmänna bestämmelserna om preskription i princip tillämpliga också på fordran på grund av borgen. En särskild bestämmelse finns dock i 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål. Där föreskrivs i fråga om proprieborgen en tolv månadersfrist räknat från den dag betalning skulle ha erlagts. Bestämmelsen är inte tillämplig, om borgensmannen, som ofta sker, har gått i borgen "tills full betalning sker".

Enligt fast praxis anses en borgensman fri från betalningsskyldighet när huvudfordringen har preskriberats, även om borgen har ingåtts som för egen skuld. Inträder preskription i förhållande till en av flera solidariskt ansvariga borgensmän, blir bestämmelserna i 5 § preskriptionsförordningen om verkan av preskription i solidariska skuldförhållanden tillämpliga. I 18 § föreskrivs nämligen att vad som i förordningen sägs om gäldenär i tillämpliga delar också skall gälla borgensman.

I prop. 1976/77: 5 föreslogs att de allmänna bestämmelserna om preskriptionstidens längd och om utgångspunkten för preskriptionstiden skulle gälla också borgensfordringar. Det innebar bl. a. att den nyssnämnda bestämmelsen i 1798 års förordning föreslogs upphävd. Preskriptionstiden för borgenärens fordran mot en borgensman skulle alltså vara tio eller undantagsvis tre år från den dag fordringen tidigast kunde göras gällande mot borgensmannen. I praktiken skulle utgångspunkten för preskriptionstiden bli olika beroende på om det var fråga om proprieborgen eller enkel borgen. Vid proprieborgen skulle utgångspunkten i princip vara densamma

för borgenärens fordran mot borgensmannen som för hans fordran mot huvudgäldenären. Vid enkel borgen skulle däremot inte någon preskriptionstid börja löpa i förhållande till borgensmannen förrän det hade visat sig att huvudgäldenären inte kunde betala, eftersom fordringen först då kunde göras gällande gentemot borgensmannen.

Verkan av preskription

I fråga om verkan av preskription i borgensförhållanden framhölls i prop. 1976/77: 5 att det karakteristiska för ett borgensåtagande är att det är av subsidiär natur. Detta är särskilt framträdande vid enkel borgen. Först sedan det har visat sig att huvudgäldenären inte kan betala, får borgenären kräva ut sin fordran av en borgensman. Vid proprieborgen får borgenären visserligen utan vidare vända sig mot borgensmannen. Men om borgensmannen infriar fordringen, har han regressrätt mot huvudgäldenären. Betalningsskyldigheten åvilar slutligen denne. Häri ligger den väsentliga skillnaden mellan borgensmannens och huvudgäldenärens åtaganden. Mot bakgrund härav föreslogs i propositionen att det skulle införas en uttrycklig bestämmelse om att preskription av huvudfordran också omfattar fordran på grund av borgen, oavsett om det är fråga om enkel borgen eller proprieborgen.

I övrigt föreslogs i prop. 1976/77: 5 inga särskilda bestämmelser om verkan av preskription i borgensförhållanden. Om preskription inträdde i förhållande till en av flera borgensmän, skulle samma bestämmelser tillämpas som i andra fall när flera var ansvariga för en skuld.

Promemorian

Även nu bör principen vara den att de allmänna bestämmelserna om preskriptionstidens längd och om utgångspunkten för preskriptionstiden skall gälla också borgensfordringar. I princip bör alltså en tioårig preskriptionstid börja löpa i förhållande till borgensmannen från dagen för borgensåtagandet, oavsett om det är fråga om proprieborgen eller enkel borgen. I de fall borgensåtagandet avser fullgörande av en konsuments förpliktelser på grund av konsumentköp e. d. blir dock tiden tre år. Det sagda innebär också att den föråldrade bestämmelsen om tolv månaders preskription i 1798 års förordning bör upphävas.

Liksom i prop. 1976/77: 5 föreslås en bestämmelse om att preskription av en huvudfordran också omfattar fordran på grund av borgen.

Trots att det nu föreslås andra bestämmelser än i propositionen beträffande preskriptionstid och beträffande verkan av preskription i solidariska skuldförhållanden, torde det inte finnas behov av några särskilda bestämmelser om verkan av att preskription inträder i förhållande till en borgensman. De bestämmelser som föreslås i övrigt bör kunna tillämpas också i fråga om borgen.

Att huvudgäldenärens ansvar inte bör påverkas av att preskription inträder i förhållande till en borgensman följer av borgensansvarets subsidiära natur. Borgenären måste givetvis vara oförhindrad att ändå kräva ut hela fordringen av huvudgäldenären.

När det gäller återverkningarna på övriga borgensmän bör samma principer tillämpas som i andra fall när flera är ansvariga för en skuld. Med denna utgångspunkt blir resultatet av att en borgensman blir fri från sitt ansvar på grund av preskription beroende av om borgensmännens inbördes ansvar är delat eller solidariskt.

Är borgensmännens ansvar delat – vilket i praktiken torde vara sällsynt – är vars och ens betalningsskyldighet i förhållande till borgenären fristående från de andras. Var och en svarar för sitt åtagande, oavsett om preskription har inträtt gentemot någon av de andra. Och å andra sidan behöver ingen borgensman betala mer än sin andel, även om brist uppstår hos någon av de andra.

Är borgensmännens ansvar solidariskt, blir verkan av att preskription inträder i förhållande till en av dem att borgenären förlorar rätten att av de övriga kräva ut den bortfallne borgensmannens andel. Var och en av de övriga svarar därefter endast för sin andel. Andel beräknas liksom när det gäller flera solidariskt ansvariga huvudgäldenärer efter huvudtalet, om inte annat har bestämts genom avtal eller avgörande som borgenären har fått kännedom om. Har en av tre borgensmän fallit bort, blir alltså de båda andra som regel inte skyldiga att betala mer än en tredjedel var. Uppstår brist hos någon av de kvarvarande, svarar var och en av de övriga i förhållande till sin andel och borgenären i förhållande till den andel som har preskriberats.

Med de här föreslagna bestämmelserna uppkommer inte några inbördes regressanspråk mellan borgensmännen, om preskription har inträtt i förhållande till en av dem. Däremot påverkas givetvis inte borgensmännens regressrätt mot huvudgäldenären. Såväl vid proprieborgen som vid enkel borgen har en borgensman alltid rätt att få ut vad han har betalt av huvudgäldenären. Hans regressfordran preskriberas aldrig tidigare än ett år efter den dag han infriade huvudfordringen.

Föredraganden

Vad som föreslås om borgen i promemorian har lämnats utan erinran under remissbehandlingen. En remissinstans har dock framfört synpunkter på preskriptionsbestämmelsernas tillämplighet på vissa borgensfordringar. Jag skall återkomma till den fråga i nästa avsnitt.

I avsnitt 5.2.2 har jag tillstyrkt promemorians förslag att preskriptionstiden för en fordran på grund av borgen skall vara tre år när huvudfordringen är underkastad treårspreskription och tio år i andra fall. Även i de frågor rörande borgen som behandlas i förevarande avsnitt ansluter jag mig till vad som anförs i promemorian. I fråga om verkan av preskription föreslår jag alltså en bestämmelse om att preskription av en huvudfordran också omfattar fordran på grund av borgen. I övrigt behövs inga särbestämmelser beträffande borgen.

5.6 Tillämpningsområde m. m.

Tillämpningsområde

Nuvarande ordning m. m.

Enligt 1 § preskriptionsförordningen gäller de allmänna preskriptionsbestämmelserna alla slag av fordringar, oavsett om de avser pengar, varor, tjänster eller andra prestationer. Någon ändring i detta avseende föreslogs varken i 1975 års departementspromemoria eller i prop. 1976/77: 5.

I gällande rätt finns särskilda preskriptionsbestämmelser i ett flertal författningar. I den mån sådana bestämmelser föreskriver en kortare preskriptionstid än tio år skall de enligt 19 § första stycket preskriptionsförordningen lända till efterrättelse. Även de speciella bestämmelser som finns beträffande preskriptionsavbrott, verkan av preskription m. m. gäller i stället för de allmänna reglerna.

Enligt 1975 års promemoria skulle bestämmelserna i den nya preskriptionslagen vara tillämpliga endast om inte annat var föreskrivet. Det föreslogs med ett par undantag inga ändringar av specialpreskriptionsreglerna. Under remissbehandlingen uttrycktes önskemål om att preskriptionsbestämmelserna i speciallagstiftningen i möjligaste mån skulle anpassas till de allmänna preskriptionsbestämmelserna.

Även i prop. 1976/77: 5 föreslogs en uttrycklig bestämmelse om att den föreslagna preskriptionslagen skulle gälla endast i den mån inte annat följde av vad som var särskilt föreskrivet. I avsikt att så långt som möjligt uppnå överensstämmelse mellan de allmänna preskriptionsreglerna och preskriptionsbestämmelserna i speciallagstiftningen gjordes en genomgång av specialpreskriptionsreglerna.

I betänkandet (SOU 1957: 11) Fordringspreskription m. m. föreslogs att preskriptionsförordningens bestämmelser om kallelse på okända borgenärer skulle upphävas och ersättas av en lag om preklusion. Förslaget ledde emellertid inte till lagstiftning lika litet som det förslag till lag om preskription som lades fram i betänkandet. I 1975 års promemoria liksom i prop. 1976/77: 5 lämnades bestämmelserna om kallelse på okända borgenärer i huvudsak orörda. Det föreslogs endast vissa smärre redaktionella ändringar.

Promemorian

Som påpekas i prop. 1976/77: 5 har det såvitt känt inte inneburit några nämnvärda olägenheter att preskriptionsförordningen har varit tillämplig på alla slag av fordringar. Det finns inte heller anledning befara att det skall leda till ogynnsamma verkningar om tillämpningsområdet för de allmänna preskriptionsbestämmelserna i detta hänseende bestäms på samma sätt i fortsättningen. Liksom hittills får det överlämnas åt de rättstillämpande myndigheterna att avgöra de gränsdragningsfrågor som kan komma upp i den praktiska tillämpningen. Det föreslås därför att de allmänna preskriptionsbestämmelserna liksom enligt gällande rätt skall vara tillämpliga på alla slags fordringar.

Det torde vara självklart att de allmänna preskriptionsreglerna skall vara tillämpliga endast i den mån inte särskilda bestämmelser gäller enligt någon annan författning. Liksom i prop. 1976/77: 5 föreslås att detta kommer till uttryck i lagtexten.

Resultatet av den genomgång av specialpreskriptionsreglerna som gjordes i prop. 1976/77: 5 blev magert. Det visade sig att det i de flesta fall inte fanns förutsättningar för att samordna de speciella bestämmelserna med de allmänna. På många områden befanns det vara befogat att behålla en särreglering med hänsyn till de särskilda förhållandena på resp. område. I andra fall ansågs det olämpligt att försöka åstadkomma en samordning på grund av pågående utredningsarbete. De allra flesta specialpreskriptionsbestämmelserna lämnades därför orörda. Ändringar föreslogs endast i ett fåtal fall.

Förutsättningarna för att få till stånd en samordning mellan preskriptionsbestämmelserna i speciallagstiftningen och de allmänna preskriptionsbestämmelserna är ännu mindre, om man behåller huvudprinciperna i preskriptionsförordningen än om de allmänna bestämmelserna ändras i den riktning som föreslogs i prop. 1976/77: 5. Det finns därför inte någon anledning att på nytt göra en systematisk genomgång av specialpreskriptionsreglerna i samordningssyfte. I några fall är det dock motiverat att ändra de särskilda regler som gäller nu.

I ett tidigare avsnitt har förordats att den särskilda bestämmelsen om borgenspreskription i 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål upphävs. Som en följd härav bör också de tillämpningsbestämmelser upphävas som finns i lagen (1946: 843) om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål.

I prop. 1976/77: 5 föreslogs att bestämmelserna i 13 kap. 10 § föräldrabalken om preskription av omyndigs fordran på förmyndaren skulle ändras så att bestämmelserna närmare anslöt sig till de föreslagna allmänna preskriptionsreglerna. Som framgår av vad som tidigare har sagts föreslås i promemorian inte någon ändring av den paragrafen.

Vidare föreslogs i prop. 1976/77: 5 att preskriptionsbestämmelserna i 11 § lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, och 13 § lagen (1931: 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens skulle upphävas. Där föreskrivs en tvåårig preskriptionstid för vissa skadeståndsfordringar. Syftet med upphävandet var att åstadkomma en samordning med de regler om treårig preskriptionstid som föreslogs beträffande skadeståndsfordringar i allmänhet. När man nu behåller den allmänna tioårspreskriptionen saknas anledning att upphäva eller ändra dessa bestämmelser.

Prop. 1976/77: 5 innehöll också förslag till ändring av vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen (1918: 523). Ändringarna syftade till att

klargöra att de allmänna preskriptionsbestämmelserna inte skulle tillämpas vid sidan av vattenlagens bestämmelser om fordran på ersättning för oförutsedd skada. Behovet av bestämmelser om att vattenlagens preskriptionsbestämmelser skall vara exklusivt tillämpliga beträffande sådana fordringar blir visserligen mindre, om man behåller tioårspreskriptionen än om preskriptionstiden för sådana fordringar i enlighet med förslaget i prop. 1976/77: 5 förkortas till tre år. Riksdagen har emellertid uttalat att även tioårstiden kan vara för kort i vissa fall (3LU 1963: 31 och 1966: 32). I sitt betänkande (SOU 1977: 27) med förslag till ny vattenlag har vattenlagsutredningen (Ju 1969: 58) föreslagit (s. 307) en uttrycklig bestämmelse om att de allmänna preskriptionsbestämmelserna inte skall gälla beträffande anspråk på ersättning för oförutsedd skada m. m. Frågan om utformningen av preskriptionsbestämmelserna i vattenlagen bör lämpligen tas upp i samband med det fortsatta arbetet på en revision av vattenlagen. Något förslag om ändring i vattenlagen läggs därför inte fram i detta sammanhang.

Slutligen föreslogs i prop. 1976/77: 5 vissa ändringar i lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar och lagen (1942: 263) om preskription av rätt till medel som innestå hos offentlig myndighet.

Enligt 1 § i 1927 års lag får en gäldenär i vissa fall betala en förfallen skuld genom att för borgenärens räkning sätta ner beloppet hos överexekutor. Han får göra detta bl. a. om borgenären vägrar ta emot erbjuden betalning eller om betalning inte kan ske på grund av borgenärens bortovaro e. d. Om nedsatt belopp fortfarande står inne tjugo år efter nedsättningen, får gäldenären lyfta beloppet, under förutsättning att det inte pågår rättegång om rätten till beloppet e. d. Gäldenären måste dock anmäla sig "inom natt och år". I annat fall tillfaller beloppet staten.

I vissa fall kan nedsättning ske också med stöd av bestämmelser i andra författningar. Rätten att lyfta medel som har satts ner enligt en sådan bestämmelse regleras i 1942 års lag. Också där föreskrivs en depositionstid på tjugo år och en frist på ett år för rätten att lyfta medlen efter depositionstidens utgång.

I prop. 1976/77: 5 erinrades om att riksdagens revisorer år 1953 hade förordat en översyn av bestämmelserna om redovisning av medel som hade deponerats hos länsstyrelserna. Med anledning av revisorernas framställning uttalade statsutskottet i sitt utlåtande 1954: 104 att en modernisering av bestämmelserna syntes påkallad. Enligt utskottet torde sålunda vägande skäl tala bl. a. för att förkorta den gällande 21-åriga preskriptionstiden. I enlighet med utskottets hemställan anhöll riksdagen (rskr 1954: 253) att regeringen skulle föranstalta om åtgärder i den av utskottet angivna riktningen.

Enligt prop. 1976/77: 5 skulle depositionstiden enligt såväl 1927 som 1942 års lag förkortas från tjugo till tio år samtidigt som fristen för att lyfta nedsatta medel skulle förlängas från ett till tre år.

Som framhålls i prop. 1976/77: 5 framstår tjugoårsfristerna i de båda lagarna som alltför långa. Även om inte den allmänna preskriptionstiden förkortas ter det sig omotiverat att behålla en så lång depositionstid som tjuugo år. Det är å andra sidan önskvärt att fristen inte är alltför kort. Hänsyn måste tagas bl. a. till borgenärens berättigade intresse av att få tillräckligt rådrum för att lyfta nedsatta medel. En lämplig avvägning torde uppnås med en tioårstid. Det föreslås följaktligen att depositionstiden enligt såväl 1927 som 1942 års lag förkortas till tio år. Samtidigt föreslås liksom i prop. 1976/77: 5 att fristen för att lyfta nedsatta medel efter depositionstidens utgång förlängs till tre år.

I det föregående har förordats att de allmänna preskriptionsbestämmelserna skall vara tillämpliga endast i den mån inte annat är föreskrivet. När en författning innehåller särskilda preskriptionsbestämmelser för ett visst område, skall de alltså tillämpas i stället för de allmänna bestämmelserna. Emellertid reglerar preskriptionsbestämmelserna i specialförfattningarna i allmänhet inte i detalj de frågor som hänger samman med preskription. Om en författning inte lämnar upplysning i ett visst avseende, bör de allmänna preskriptionsbestämmelserna som regel tillämpas i stället. Det kan dock undantagsvis inträffa att en tillämpning av de allmänna bestämmelserna är utesluten, trots att specialförfattningen saknar bestämmelser i ett visst hänseende.

I prop. 1976/77: 5 (s. 186–190) redovisas en del synpunkter på förhållandet mellan bestämmelserna i den föreslagna preskriptionslagen och preskriptionsreglerna i speciallagstiftningen. Med reservationen att de specialförfattningar som innehåller preskriptionsregler avser mycket skiftande områden ges vissa riktlinjer för tillämpningen av de allmänna preskriptionsbestämmelserna inom speciallagstiftningen.

De synpunkter som i detta hänseende anförs i prop. 1976/77: 5 har i stor utsträckning samband med de nya reglerna i den föreslagna preskriptionslagen, bl. a. reglerna om sättet för preskriptionsavbrott, verkan av preskriptionsavbrott och förlängning av preskriptionstid. Det nu föreliggande förslaget överensstämmer i dessa avseenden i huvudsak med gällande rätt. Vad som i prop. 1976/77: 5 på dessa punkter anförs om förhållandet mellan allmänna och särskilda preskriptionsbestämmelser är därför knappast längre relevant. I den mån det föreliggande förslaget överensstämmer med förslaget i prop. 1976/77: 5 torde emellertid de synpunkter som anförs på förhållandet till speciallagstiftningen alltjämt äga giltighet. Det gäller bl. a. vad som sägs om verkan av preskription på s. 189–190 i prop. 1976/77: 5.

I sådana avseenden där det föreliggande förslaget väsentligen stämmer överens med gällande rätt, t. ex. i fråga om preskriptionstidens längd och utgångspunkt och i fråga om sättet för preskriptionsavbrott och verkan av preskriptionsavbrott, torde det inte finnas anledning att i detta sammanhang gå närmare in på hur förhållandet mellan de allmänna reglerna och specialbestämmelserna bör gestalta sig i framtiden. Härvidlag bör samma

principer tillämpas som hittills. I den mån det uppkommer problem i den praktiska tillämpningen, bör de lösas av de rättstillämpande myndigheterna.

I promemorian föreslås inga sakliga ändringar av preskriptionsförordningens bestämmelser om kallelse på okända borgenärer. Promemorieförslaget innehåller i detta avseende endast vissa redaktionella ändringar, huvudsakligen föranledda av att förordningens bestämmelser om preskription föreslås upphävida.

Föredraganden

Vad som anförs i promemorian rörande tillämpningsområdet för den föreslagna preskriptionslagen har i allt väsentligt lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Några remissinstanser har dock framfört synpunkter beträffande vissa detaljer, som jag skall ta upp i det följande.

För egen del tillstyrker jag förslaget att tillämpningsområdet för de allmänna preskriptionsbestämmelserna skall vara detsamma som enligt gällande rätt. Bestämmelserna bör alltså tillämpas på alla slags fordringar, oavsett om de avser pengar, varor, tjänster eller andra prestationer.

I enlighet med vad som föreslås i promemorian anser jag vidare att det i en inledande bestämmelse bör föreskrivas att lagen gäller endast i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet. Genom en sådan bestämmelse slås fast att de särskilda preskriptionsbestämmelser som har meddelats i andra lagar i princip skall gälla i stället för de allmänna reglerna.

Som påpekas i promemorian finns det inte anledning att i detta sammanhang gå närmare in på förhållandet mellan de allmänna preskriptionsbestämmelserna och de preskriptionsregler som finns i specialförfattningar. Härvidlag bör i stor utsträckning samma principer kunna tillämpas som hittills. Jag skall här bara ta upp ett par frågor.

När en författning innehåller särskilda preskriptionsbestämmelser, bör dessa normalt anses självständigt reglera de frågor som behandlas i bestämmelserna. Om det t. ex. föreskrivs en särskilt kort preskriptionstid på ett visst område, bör givetvis inte den allmänna preskriptionstiden vara tillämplig samtidigt. I princip bör denna tid inte heller gälla i det omvända fallet, då det finns bestämmelser om längre preskriptionstid för en viss typ av fordringar. En borgenär skall alltså i det fallet inte behöva vidta en preskriptionsavbrytande åtgärd före den allmänna preskriptionstidens utgång för att inte gå förlustig sin fordran.

I sådana fall då en specialförfattning inte är uttömmande utan bara reglerar vissa frågor om preskription, bör emellertid de allmänna preskriptionsbestämmelserna som regel kunna tillämpas i övriga frågor. Som påpekas i promemorian kan det dock framgå av sammanhanget att en tillämpning av de allmänna bestämmelserna är utesluten, trots att specialförfattningen saknar bestämmelser i ett visst avseende. Ett exempel på det har

nämnts av en remissinstans. I 148 a § konkurslagen föreskrivs att rätt till utdelning i konkurs som regel preskriberas, om inte borgenären har anmält sig för att lyfta de medel, som har tillagts honom, inom två år från det förslag till slututdelning vann laga kraft. Som den ifrågavarande remissinstansen har påpekat bör inte de allmänna bestämmelserna om preskriptionsavbrott och ny preskriptionstid tillämpas i de fall som avses i paragrafen.

Under remissbehandlingen har kammarkollegiet framfört önskemål om förtydliganden av vad som avses gälla i fråga om preskription av anspråk på arvs- eller gåvoskatt. Sådana anspråk omfattas f. n. inte av de specialpreskriptionsregler som gäller på skatteområdet utan är underkastade den vanliga tioårspreskriptionen. Med anledning härav vill jag erinra om att utredningen om säkerhetsåtgärder m. m. i skatteprocessen i december 1978 har lagt fram ett betänkande (SOU 1978: 87) med förslag till lag om preskription av skattefordringar. Den föreslagna lagen bygger på en fem-årig preskriptionstid och avses i princip bli tillämplig beträffande alla skatter. Betänkandet remissbehandlas f. n. Med hänsyn härtill anser jag att frågan om preskription av anspråk på arvs- eller gåvoskatt inte bör tas upp till närmare behandling i detta sammanhang. I avvaktan på den fortsatta behandlingen av det angivna betänkandet bör sådana anspråk liksom f. n. vara underkastade tioårspreskription.

Kammarkollegiet har också berört de särskilda preskriptionsbestämmelserna i vattenlagen om fordran på ersättning för oförutsedda skador och förordat att det i enlighet med förslaget i prop. 1976/77: 5 införs uttryckliga bestämmelser i vattenlagen om att de allmänna preskriptionsbestämmelserna inte skall tillämpas vid sidan av vattenlagens. Jag är för min del inte beredd att nu lägga fram något förslag på denna punkt. Enligt min mening bör utformningen av preskriptionsbestämmelserna i vattenlagen tas upp i samband med det fortsatta arbetet på en revision av vattenlagen.

Bostadsstyrelsen har tagit upp en fråga som rör den statliga bostadslångivningen. Styrelsen anser att det är önskvärt att sådana statliga fordringar mot kommuner som grundar sig på kommunal borgen för bostadslån o. d. undantas från preskription. Med anledning härav vill jag erinra om att det föreliggande förslaget inte innehåller något förbud mot avtal om förlängning av preskriptionstiden för andra fordringar än konsumentfordringar. Det finns alltså inte något hinder mot att staten och kommunerna träffar avtal om längre preskriptionstid än tio år för sådana fordringar som bostadsstyrelsen avser. I varje fall anser jag för min del att det inte finns skäl att i preskriptionslagen införa någon bestämmelse som föreskriver undantag från de allmänna preskriptionsbestämmelserna för ifrågavarande fordringar. Jag har på denna punkt samrått med chefen för bostadsdepartementet.

Jag delar den i promemorian framförda åsikten att det inte finns anledning att nu återigen göra en systematisk genomgång av preskriptionsbe-

stämmelserna i speciallagstiftningen i syfte att försöka få till stånd en samordning med de allmänna preskriptionsbestämmelserna. I fråga om de särskilda bestämmelser som behandlas i promemorian ansluter jag mig till de bedömningar som har gjorts där.

I enlighet med promemorieförslaget föreslår jag alltså att bestämmelserna om borgenspreskription i 1798 års förordning och i lagen 1946:843 upphävs. Dessutom föreslår jag att den enda återstående paragrafen, 5 §, i 1798 års förordning upphävs. Den innehåller en föräldrad bestämmelse om att hustru i vissa fall får lagsökas för gäld.

När det gäller lagen om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar och lagen om preskription av rätt till medel som inestå hos offentlig myndighet tillstyrker jag att depositionstiden förkortas från tjugo till tio år liksom att fristen för att lyfta nedsatta medel förlängs från ett till tre år. Jag föreslår också vissa ändringar av redaktionell karaktär, som bl. a. innebär att de båda lagarna förs samman till en. Jag skall återkomma till ändringarna i specialmotiveringen.

Preskriptionsförordningens bestämmelser om kallelse på okända borgenärer torde i allt väsentligt ha fungerat tillfredsställande i praktiken. Emellertid är dessa bestämmelser liksom reglerna om preskription otvivelaktigt föräldrade i vissa avseenden. Om man nu ersätter förordningen i övrigt med tidsenliga bestämmelser, bör man enligt min mening också se över reglerna om kallelse på okända borgenärer. Översynen bör i princip kunna begränsas till den redaktionella utformningen. Även om man alltså inte gör några större sakliga ändringar, bör de nuvarande bestämmelserna upphävas och ersättas av en ny lag om kallelse på okända borgenärer. Detta betyder att preskriptionsförordningen kan upphävas i sin helhet. Hur bestämmelserna om kallelse på okända borgenärer bör utformas skall jag återkomma till i specialmotiveringen.

5.7 Ikraftträdande m. m.

Promemorian

Övergångsbestämmelserna bör i allt väsentligt kunna utformas efter mönster av motsvarande bestämmelser i prop. 1976/77:5 (s. 195–196).

Det föreslås att den nya lagstiftningen skall träda i kraft den 1 juli 1979. För att inte verkningarna av äldre bestämmelser, framför allt i fråga om preskriptionstiden för konsumentfordringar, skall bestå under lång tid framåt bör de nya bestämmelserna tillämpas också på fordringar som har kommit till före ikraftträdandet. Eftersom förslaget på några punkter innebär att preskriptionstiden kan bli längre än f. n., bör dock som förutsättning föreskrivas att preskription inte har inträtt dessförinnan enligt äldre bestämmelser, detta för att undvika att en redan preskriberad fordran återupplivas vid ikraftträdandet.

Om de nya bestämmelserna sålunda i princip blir tillämpliga också på

Tillämpningsområde

äldre fordringar, kommer preskriptionstiden att förkortas för konsumentfordringar som har kommit till före ikraftträdandet. Resultatet skulle kunna bli att en sådan fordran preskriberas i och med ikraftträdandet, även om lång tid återstod av den tioåriga preskriptionstid som gäller f. n. För att inte borgenären oförskyllt skall åsamkas rättsförluster när den nya lagstiftningen träder i kraft bör föreskrivas en viss övergångstid, under vilken den som har förvärvat en fordran före ikraftträdandet har möjlighet att kräva ut fordringen eller vidta preskriptionsavbrytande åtgärd. Det föreslås därför att en fordran som har kommit till före ikraftträdandet skall preskriberas tidigast den 1 juli 1982, om inte preskription skulle ha inträtt dessförinnan även enligt tidigare gällande bestämmelser.

Också de nya bestämmelserna om preskriptionsavbrott kan, om de utan inskränkning skall tillämpas beträffande äldre fordringar, medföra rättsförluster för en borgenär som har vidtagit en preskriptionsavbrytande åtgärd enligt de äldre bestämmelserna. Detta hänger framför allt samman med att ett muntligt krav eller en muntlig erinran inte längre skall tillerkännas preskriptionsavbrytande verkan. Om en sådan åtgärd har vidtagits före ikraftträdandet, bör därför verkningarna härav bestå även därefter. Verkan av preskriptionsavbrott enligt nu gällande rätt är alltid att en ny preskriptionstid börjar löpa. Även om den preskriptionsavbrytande åtgärden inte skulle ha medfört preskriptionsavbrott enligt de nya reglerna, bör således den nya preskriptionstid som har påbörjats före ikraftträdandet fortsätta att löpa. Preskriptionstidens längd bör dock bestämmas enligt de nya reglerna, inklusive den nyss berörda övergångsbestämmelsen om förlängning av preskriptionstiden i vissa fall.

I prop. 1976/77: 5 föreslogs en särskild övergångsbestämmelse beträffande fordran på skatt o. d. Bestämmelsen syftade till att förhindra att de föreslagna reglerna om treårspreskription skulle bli tillämpliga också på sådana skattefordringar o. d. som f. n. är underkastade tioårspreskription. Eftersom de bestämmelser om förkortning av preskriptionstiden som föreslås nu inte berör skattefordringar o. d. behövs inte någon sådan övergångsbestämmelse.

Föredraganden

De föreslagna ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna har lämnats utan erinran under remissbehandlingen utom så till vida att en remissinstans har kritiserat den övergångsbestämmelse som föreslås i lagen om ändring i lagen om preskription av rätt till medel som innestå hos offentlig myndighet. Jag skall återkomma till den frågan i specialmotiveringen.

Jag föreslår att den nya lagstiftningen skall träda i kraft den 1 juli 1980. I fråga om övergångsbestämmelserna till den föreslagna preskriptionslagen ansluter jag mig till de överväganden som görs i promemorian och tillstyrker de föreslagna bestämmelserna.

*Ikraftträdande
m. m.*

6 Upprättade lagförslag

Specialmotivering

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. preskriptionslag,
 2. lag om kallelse på okända borgenärer,
 3. lag om upphävande av förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer,
 4. lag om upphävande av förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningssmål,
 5. lag om upphävande av lagen (1946: 843) om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningssmål,
 6. lag om ändring i lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar,
 7. lag om ändring i lagen (1973: 1150) om förvaltning av samfälligheter.
- Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

7 Specialmotivering

7.1 Förslaget till preskriptionslag

Lagförslaget är uppdelat på sex huvudavdelningar. I 1 §, som bildar den första avdelningen, finns en bestämmelse om lagens tillämpningsområde. Andra avdelningen, som omfattar 2 – 4 §§, innehåller bestämmelser om preskriptionstidens längd. I 2 § finns huvudregeln om tioårig preskriptionstid och bestämmelsen om treårspreskription för konsumentfordringar. De två följande paragraferna innehåller bestämmelser om förlängd preskriptionstid. 3 § avser enskilt anspråk i anledning av brott och 4 § regressfordran.

I 5 §, som utgör tredje avdelningen, ges bestämmelser om hur preskription avbryts. Det därpå följande avsnittet, som omfattar 6 och 7 §§, behandlar verkan av preskriptionsavbrott. De båda paragraferna innehåller bestämmelser om i vilka fall ny preskriptionstid skall löpa och från vilken tidpunkt den skall beräknas. I 7 § finns dessutom en regel om förlängning av den ursprungliga preskriptionstiden, när preskriptionsavbrott inte leder till ny preskriptionstid.

Femte avsnittet omfattar 8 – 11 §§ och reglerar innebörden och verkan av preskription. 8 § innehåller huvudregeln att borgenären genom preskription förlorar rätten att kräva ut sin fordran. Dessutom föreskrivs att preskription av huvudfordran också omfattar ränta och annan tilläggsförpliktelse samt fordran på grund av borgen. 9 § behandlar verkan av preskription när flera är solidariskt ansvariga för samma skuld. 10 § anger förutsättningarna för att en preskriberad fordran skall få användas till kvittning. I

11 § finns en bestämmelse om verkan av preskription, när en fordran är förenad med panträtt eller retentionsrätt.

Lagförslaget sista avsnitt omfattar 12 och 13 §§ och innehåller vissa särskilda bestämmelser. I 12 § regleras möjligheterna att träffa avtal om preskription. I 13 § slutligen finns en bestämmelse om preskriptionsavbrott genom åtgärder i utlandet.

Specialmotivering

Inledande bestämmelse

1 § Denna lag gäller i fråga om preskription av fordringar, i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet.

Begreppet fordran har samma innebörd i förevarande paragraf som i 1 § preskriptionsförordningen. Lagen blir alltså tillämplig på alla slag av fordringar, oavsett om de avser pengar, varor, tjänster eller andra prestationer. För bestämmelsernas tillämpning är det vidare likgiltigt om en fordran grundas på avtal, på en handling som inte har samband med ett avtalsförhållande eller direkt på lag eller annan författning eller på oskriven rätt.

Fordringsbegreppet omfattar inte sakrättsliga anspråk, dvs. sådana som avser äganderätt, panträtt, retentionsrätt, nyttjanderätt m. m. Sådana rättigheter faller alltså utanför lagens tillämpningsområde. I 11 § har tagits in en särskild bestämmelse om att preskription inte inskränker borgenärens rätt att ta ut sin fordran ur egendom i vilken han har panträtt eller retentionsrätt till säkerhet för fordringen.

Lagen omfattar inte heller andra rättigheter som inte är av obligationsrättslig karaktär, t. ex. rätt till underhåll enligt giftermålsbalken eller föräldrabalken, arvsrätt, upphovsrätt och andelsrätter. Obligatoriska anspråk som grundar sig på sådana rättigheter faller däremot inom lagens tillämpningsområde, i den mån de inte regleras av särskilda preskriptionsbestämmelser.

Enligt 20 § första meningen preskriptionsförordningen gäller bestämmelserna om tioårig preskription inte "fordran hos bank eller allmänt penningverk, efter sedel eller annan löpande förbindelse, som tryckt eller graverad utgives". Bestämmelsen saknar numera betydelse i fråga om sedlar. De enskilda bankernas rätt att ge ut sedlar har upphört. Riksbankens skyldighet att lösa in sedlar i guld har avskaffats. En vanlig sedel kan därför inte anses medföra någon fordran. Den utgör ett betalningsmedel med självständigt värde och är inte föremål för preskription.

I gällande rätt finns särskilda preskriptionsbestämmelser i ett flertal författningar. Som framgår av avsnitt 5.6 i den allmänna motiveringen föreslås inte ändringar av specialpreskriptionsreglerna annat än på några få punkter. Även i fortsättningen kommer alltså fordringsförhållanden i många fall att vara underkastade särskilda preskriptionsbestämmelser. I den mån sådana finns skall de gälla i stället för de allmänna preskriptionsbestämmelserna. Emellertid reglerar de preskriptionsbestämmelser som finns i specialförfattningar i allmänhet inte i detalj de frågor som hänger

samman med preskription. När en författning inte lämnar upplysning i ett visst avseende, uppkommer frågan om bestämmelserna i den allmänna preskriptionslagen skall tillämpas i stället. Hithörande frågor har berörts i avsnitt 5.6 i den allmänna motiveringen.

1 § preskriptionslagen

Preskriptionstid

2 § En fordran preskriberas tio år efter tillkomsten, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan.

Preskriptionstiden är dock tre år för fordran mot en konsument, om fordringen avser en vara, tjänst eller annan nytthet som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet har tillhandahållit konsumenten för huvudsakligen enskilt bruk. Detsamma gäller fordran mot den som har gått i borgen för betalningen av en sådan fordran. Den treåriga preskriptionstiden gäller dock inte fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev.

För fordran på pension räknas preskriptionstiden från den dag fordringen tidigast kan göras gällande.

Huvudregeln om preskriptionstidens längd har behandlats i avsnitt 5.2.1 i den allmänna motiveringen. I fråga om den treåriga preskriptionstiden för konsumentfordringar hänvisas till avsnitt 5.2.2. Vissa frågor om preskriptionstidens längd har berörts i avsnitt 5.3.1 – 5.3.3.

Första stycket. Liksom enligt gällande rätt räknas den tioåriga preskriptionstiden från fordringens tillkomst. Frågan när en fordran skall anses tillkommen bedöms i princip på samma sätt som f. n. Grundas fordringen på avtal, räknas preskriptionstiden från tidpunkten för avtalet. Är det fråga om ett utomobligatoriskt skadeståndsanspråk, anses fordringen tillkommen när den skadegörande handlingen företas. Vid skada på grund av underlåtenhet räknas preskriptionstiden från den dag en åtgärd senast borde ha vidtagits.

Förfallodagen saknar betydelse för preskriptionstiden. Även om en fordran förfaller till betalning senare än tio år efter tillkomsten, preskriberas den liksom nu efter tio år, om inte någon preskriptionsavbrytande åtgärd vidtas dessförinnan.

Som har behandlats i avsnitt 5.3.2 har det inte heller någon betydelse för beräkningen av preskriptionstiden att en fordran är beroende av ett villkor e. d. Även om en borgenär inte kan göra gällande sin fordran förrän han själv har fullgjort en viss prestation, anses fordringen tillkommen när avtalet ingicks. Från den tidpunkten löper en tioårig preskriptionstid. På samma sätt räknas preskriptionstiden för en fordran på ersättning enligt en garantiutfästelse från tidpunkten för utfästelsen, oavsett när den omständighet som aktualiserar garantin inträffar. Ett annat exempel är fordran på grund av enkel borgen. Preskriptionstiden räknas från tidpunkten för borgensåtagandet, trots att borgenären inte kan kräva borgensmannen förrän det har visat sig att huvudgäldenären inte kan betala. I fråga om utomobligatoriskt skadestånd gäller på motsvarande sätt att preskriptionstiden räknas från den skadegörande handlingen även om skadan inträffar eller visar sig först senare.

I fråga om kredit för kontoköp räknas preskriptionstiden primärt från den dag kreditgivaren och kontohavaren träffar avtal om krediten. Om kontohavaren avstår från att utnyttja krediten, har kreditgivaren emellertid inte någon fordran på honom annat än såvitt angår eventuella avgifter o. d. Men varje gång kontohavaren använder kontot genom att köpa varor på kredit får en ny preskriptionstid anses börja löpa. Samma princip gäller i andra fall då någon har rätt att utnyttja en kredit fortlöpande, t. ex. en checkräkningskredit, i den mån inte särskilda bestämmelser är tillämpliga.

Andra stycket. Bestämmelsen om konsumentfordringar föreskriver undantag från huvudregeln endast beträffande preskriptionstidens längd. I fråga om utgångspunkten för preskriptionstiden gäller bestämmelsen i första stycket, dvs. tiden räknas från fordringens tillkomst. Vad som nyss har anförts om utgångspunkten för preskriptionstiden äger alltså tillämpning också beträffande konsumentfordringar.

Den treåriga preskriptionstiden gäller endast fordringar mot en konsument. Treårstiden är alltså inte tillämplig på konsumenters fordringar mot näringsidkare, t. ex. i fråga om ersättning på grund av att en vara eller tjänst är behäftad med fel eller brist. Detta behöver dock inte innebära att konsumenten har en tioårsfrist för att kräva ut en sådan fordran. Som har påpekats i avsnitt 5.2.2 är möjligheten att kräva ersättning ofta tidsbegränsad enligt särskilda bestämmelser.

Begreppen konsument och näringsidkare har samma innebörd här som i t. ex. avtalsvillkorslagen, konsumentköplagen och konsumentkreditlagen. Med konsument avses en enskild medborgare i egenskap av privatperson. En juridisk person räknas alltså inte som konsument. Detta gäller även dödsbon. Fordringar mot ett dödsbo som har uppkommit före dödsfallet är dock att anse som fordringar mot konsument. Termen näringsidkare omfattar varje fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt bedriver verksamhet av ekonomisk natur.

Som förutsättning för att den treåriga preskriptionstiden skall vara tillämplig föreskrivs efter mönster av de nyssnämnda konsumenträttsliga lagarna att den nyttighet som fordringen avser har tillhandahållits i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet. Treårstiden gäller alltså inte sådana fordringar som tillkommer en näringsidkare på grund av någon transaktion utanför hans yrkesmässiga verksamhet.

För att treårstiden skall bli tillämplig krävs vidare att den nyttighet som fordringen avser har tillhandahållits konsumenten för huvudsakligen enskilt bruk. Också på denna punkt överensstämmer förslaget med vad som gäller enligt annan konsumenträttslig lagstiftning. Treårspreskriptionen omfattar alltså i allmänhet bara fordringar som avser en vara eller annan nyttighet som är avsedd för enskilt bruk. Den kortare preskriptionstiden kan dock bli tillämplig också när en vara e. d. delvis är avsedd att användas i gäldenärens yrkesverksamhet, under förutsättning att det gäller en mindre väsentlig del.

Beträffande den närmare innebörden av att en vara tillhandahålls för huvudsakligen enskilt bruk kan jag hänvisa till de uttalanden som har gjorts i motiven till konsumentköplagen (prop. 1973: 138 s. 161 f.). Som framhålls där torde det vanligen framgå av en varas beskaffenhet hur den är avsedd att användas. Det förhållandet att en vara har köpts för att användas av någon annan än köparen själv, t. ex. en medlem av hans familj, hindrar inte att varan skall anses avsedd för enskilt bruk. Detsamma gäller om varan skall ges som present åt en annan person. Vid tveksamhet om vilket ändamål varan är avsedd för bör i sista hand köparens syfte med förvärvet vara avgörande.

Vad som sålunda har anförts om förutsättningarna för att en vara skall anses ha förvärvats för huvudsakligen enskilt bruk har motsvarande tillämpning i fråga om tjänster och andra nyttigheter. Vad särskilt beträffar kredit för kontoköp och annan fortlöpande kredit vill jag erinra om att uttrycket "kredit som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk" har behandlats i förarbetena till konsumentkreditlagen (prop. 1976/77: 123 s. 154 f., 346 f. och 368 f.). I enlighet med vad som förordas där bör det avgörande för vilken preskriptionstid som skall gälla för kreditgivarens fordran vara vad krediten huvudsakligen var avsedd för när den lämnades, dvs. huruvida kreditutrymmet var avsett huvudsakligen för enskilt bruk eller ej, medan avsikten med det enskilda kontoköpet eller motsvarande inte bör tillmätas någon betydelse.

Treårspreskriptionen för konsumentfordringar är tillämplig oavsett om fordringen avser en vara, tjänst eller annan nyttighet. På denna punkt har förslaget utformats efter mönster av de grundläggande bestämmelserna i avtalsvillkorslagen och marknadsföringslagen.

Med det angivna uttryckssättet kommer treårspreskriptionen att gälla både fordringar som avser varor eller annan lös egendom och fordringar som avser fast egendom.

Den kortare preskriptionstiden blir tillämplig inte bara vid försäljning och annan överlåtelse utan också vid upplåtelse av rättigheter av olika slag. Sålunda gäller treårspreskriptionen fordringar som avser uthyrning av lösöre, lån av pengar eller upplåtelse av nyttjanderätt till hus eller jord i den mån det inte finns särskilda preskriptionsbestämmelser.

Bland de fordringar avseende tjänster som under de angivna förutsättningarna omfattas av den kortare preskriptionstiden kan till en början nämnas sådana som avser ersättning för arbete på lös sak. Det kan gälla ersättning för underhålls-, reparations- eller ändringsarbeten, t. ex. tvättning av kläder eller reparation av bil. Men också för fordringar som avser arbete på fast egendom, t. ex. uppförande, ombyggnad eller underhåll av ett hus, är preskriptionstiden tre år, om arbetet utförs åt en konsument. Andra exempel är tjänster som avser sjukvård, tandbehandling, undervisning, juridisk rådgivning och liknande.

Den treåriga preskriptionstiden är vidare tillämplig på fordringar som

avser leverans av vatten, gas eller elektricitet från ett kommunalt verk eller annan leverantör, under förutsättning att det är fråga om leverans till en konsument för enskilt bruk. Är mottagaren näringsidkare, blir däremot huvudregeln om tioårig preskriptionstid tillämplig. Motsvarande gäller beträffande fordringar på grund av telefonabonnemang eller avtal om renhållning.

2 § *preskriptionslagen*

Treårspreskriptionen kan alltså vara tillämplig även när en tjänst eller annan nytthet har tillhandahållits av ett statligt eller kommunalt organ. Detta gäller dock bara om det offentliga organet kan anses ha handlat i egenskap av näringsidkare. Är det fråga om en fordran som härrör från ren myndighetsutövning är inte bestämmelserna om treårspreskription tillämpliga. Sålunda är exempelvis statens fordringar på återbetalning av studiemedel och bostadslån underkastade den allmänna tioårspreskriptionen i den mån inte särskilda preskriptionsbestämmelser gäller.

Den treåriga preskriptionstiden räknad från avtalet är tillämplig även när näringsidkaren överlåter eller pantsätter sin fordran, t. ex. om han diskonterar ett köpekontrakt hos en bank eller annan kreditgivare. Detta gäller även om den nye borgenären eller panthavaren inte är näringsidkare. Om en privatperson däremot lånar ut pengar till en konsument för att denne skall kunna betala för en nytthet som förvärfas från en näringsidkare, preskriberas lånefordringen först efter tio år. Lämnas lånet av en näringsidkare, är preskriptionstiden självfallet endast tre år.

Konsumentköplagen är tillämplig inte bara när en konsument köper en vara av en näringsidkare. Lagen gäller under motsvarande förutsättningar också i fråga om köp från annan än näringsidkare, om köpet förmedlas av en näringsidkare som ombud för säljaren. På motsvarande sätt gäller konsumentkreditlagen även i fråga om kredit av annan än näringsidkare, om krediten förmedlas av en näringsidkare som ombud för kreditgivaren.

Någon motsvarighet till de angivna bestämmelserna föreslås inte i preskriptionslagen. Det betyder att den allmänna tioårspreskriptionen gäller när en privatperson är borgenär, även om fordringen har uppkommit i samband med en transaktion som har förmedlats av en näringsidkare. Sålunda är preskriptionstiden tio år för t. ex. fordran på köpeskillingen för en fastighet som en mäklare har sålt som ombud för en privatperson. Om den för vars räkning försäljningen har skett själv är näringsidkare, blir däremot den treåriga preskriptionstiden tillämplig på hans fordran, såvida också övriga förutsättningar för treårspreskriptionen är uppfyllda.

Enligt andra meningen i förevarande stycke är den treåriga preskriptionstiden tillämplig även på fordringar mot den som har gått i borgen för betalningen av en sådan fordran som anges i första meningen. Som framgår av avsnitt 5.2.2 gäller treårstiden oavsett om borgensmannen är en privatperson eller ej. Liksom annars vid borgen räknas preskriptionstiden för borgensfordringen inte från huvudfordringens tillkomst utan från den dag borgensmannen gör sitt åtagande.

Bestämmelsen är tillämplig även när ett borgensåtagande avser flera olika skulder. Om huvudgäldenärens skulder är av blandad art, om de t. ex. delvis avser varor som har tillhandahållits för privat bruk och delvis varor som har köpts för gäldenärens rörelse, är det avgörande för preskriptionstidens längd om den fordran som utlöser kravet mot borgensmannen är underkastad treårspreskription eller ej. Det är emellertid inte alltid möjligt att fastställa att anspråket mot borgensmannen hänför sig till en viss bestämd fordran mot huvudgäldenären. Ett borgensåtagande kan vara generellt, det kan t. ex. avse gäldenärens alla förbindelser av ett visst slag eller hans förbindelser upp till ett visst belopp. I sådana fall bör det avgörande för preskriptionstidens längd i förhållande till borgensmannen vara om borgenärens fordringar mot gäldenären huvudsakligen är av sådan karaktär att treårspreskriptionen är tillämplig eller ej.

2 § preskriptionslagen

En borgensman som har infriat en fordran kan göra gällande regressanspråk mot huvudgäldenären och eventuella medborgensmän. Preskriptionstiden för en regressfordran är av samma längd som preskriptionstiden för den ursprungliga fordringen. Är denna underkastad treårspreskription, blir alltså preskriptionstiden tre år också för regressfordringen. Tiden räknas från den dag respektive gäldenär gjorde sitt åtagande. Dock har den infriande gäldenären enligt 4 § alltid en frist på minst ett år för att framställa sina anspråk.

Det anförda har motsvarande tillämpning när en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer har betalt en fordran och till följd därav har regressanspråk mot sina medgäldenärer.

I tredje meningen föreskrivs att den treåriga preskriptionstiden inte gäller fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev. Preskriptionstiden för sådana fordringar är alltså tio år även om fordringen avser ett konsumentköp eller en konsumenttjänst e. d. Beträffande skälen för detta undantag hänvisas till avsnitt 5.2.2 i den allmänna motiveringen.

Vad som avses med löpande skuldebrev framgår av 2 kap. skuldebrevslagen (1936: 81). Som löpande skuldebrev anses enligt huvudregeln ett skuldebrev som är ställt antingen till innehavaren eller till viss man eller order.

Undantaget för konsumentfordringar som grundar sig på löpande skuldebrev torde få sin största betydelse i fråga om banklån. Som framgår av den allmänna motiveringen använder bankerna regelmässigt reverser av löpande karaktär. Preskriptionstiden för banklån blir alltså normalt tio år även när låntagaren är en konsument.

Däremot får undantagsbestämmelsen inte någon större praktisk betydelse i fråga om fordringar på grund av köp, eftersom det är förbjudet att använda löpande skuldebrev vid konsumentköp. En bestämmelse om detta finns i 11 § konsumentkreditlagen. Enligt den bestämmelsen avser förbudet inte bara säljaren utan också den som vid kreditköp lämnar konsumenten kredit eller övertar den ursprungliga kreditgivarens fordran. Om emellertid

förbudet mot att använda löpande skuldebrev överträds, gäller enligt förevarande paragraf att preskriptionstiden för fordran enligt skuldebrevet blir tio år.

Tredje stycket. Bestämmelsen är tillämplig endast på sådana pensionsfordringar för vilka inte särskilda preskriptionsbestämmelser gäller. Som framgår av avsnitt 5.3.2 är de flesta fordringar på enskilda pensioner underkastade preskriptionsbestämmelserna i försäkringsavtalslagen, vilket innebär att någon preskriptionstid inte börjar löpa innan fordringen kan göras gällande.

Undantagsbestämmelsen avser endast utgångspunkten för preskriptionstiden. För sådana pensionsfordringar som bestämmelsen omfattar blir preskriptionstiden tio år från den dag fordringen tidigast kan göras gällande. Utgångspunkten blir i praktiken olika beroende på om förfallodagen är bestämd eller ej. Grundas fordringen på ett avtal med bestämd förfalldag, räknas preskriptionstiden från den dagen. Har parterna inte träffat avtal om en bestämd förfalldag, börjar preskriptionstiden löpa den dag gäldenären kan avkrävas betalning. Förfaller fordringen vid anfordran räknas preskriptionstiden alltså från den dag anfordran tidigast kan ske. Förfaller fordringen viss tid efter uppsägning, börjar preskriptionstiden löpa den dag till vilken uppsägning tidigast kan ske.

3 § En fordran på skadestånd i anledning av brott preskriberas ej före utgången av tiden för åtalspreskription, om inte frågan om ansvar för brottet har avgjorts dessförinnan. Har så skett, preskriberas fordringen ett år efter den dag dom eller slutligt beslut meddelas, om inte preskriptionstiden går ut senare enligt 2 §.

Om någon har häktats eller erhållit del av åtal för brott före utgången av tiden för åtalspreskription men ansvarsfrågan inte har avgjorts dessförinnan, preskriberas en fordran på skadestånd i anledning av brottet tidigast ett år efter den dag dom eller slutligt beslut meddelas.

I fråga om fordran på skadestånd i anledning av brott gäller i första hand huvudregeln om tio års preskriptionstid från fordringens tillkomst. Preskriptionstiden räknas alltså normalt från den dag brottet begås. Enligt förevarande paragraf kan emellertid preskriptionstiden förlängas i vissa fall. Syftet är att den som har åsamkats skada genom brott skall ha möjlighet att begära skadestånd så länge straffrättslig påföljd kan ådömas. Bestämmelserna har anknutits till reglerna om åtalspreskription i 35 kap. brottsbalken.

Första stycket. Bestämmelserna saknar i praktiken betydelse för sådana fall då tiden för åtalspreskription är kortare än tio år. Även om inte åtalspreskriptionen avbryts inom föreskriven tid, har den skadelidande möjlighet att kräva skadestånd så länge inte fordringen har preskriberats enligt 2 §.

I fråga om brott för vilka tiden för åtalspreskription är längre än tio år innebär bestämmelserna i första stycket att den allmänna preskriptionsti-

den förlängs för enskilt anspråk i anledning av brottet, om inte ansvarsfrågan har avgjorts inom nio år från det brottet begicks. Även om en åklagare på grund av att bevisningen bedöms som otillräcklig eller av andra skäl underlåter att väcka åtal, har den skadelidande rätt att begära skadestånd så länge inte tiden för åtalspreskription har gått till ända. Förutsättningen för att en skadeståndstalan skall kunna bifallas, när den allmänna preskriptionstiden har gått ut, bör dock vara att det visas att brott föreligger. Underlåter den skadelidande att väcka talan eller avbryta preskription på annat sätt, preskriberas hans anspråk samtidigt som tiden för åtalspreskription går ut.

Andra stycket innehåller en bestämmelse för det fallet att någon har häktats eller erhållit del av åtal inom den tid som anges i 35 kap. 1 § brottsbalken utan att ansvarsfrågan har avgjorts inom den tiden. En fordran på skadestånd i anledning av brottet preskriberas då tidigast ett år efter den dag dom eller slutligt beslut meddelas. Bestämmelsen får i praktiken betydelse endast när tiden för åtalspreskription är tio år eller längre.

Bestämmelsen i *andra stycket* är tillämplig bl. a. om ett slutligt avgörande som inte innefattar prövning av ansvarsfrågan meddelas kort innan tiden för åtalspreskription går ut. Om en häktad frigets innan åtal har väckts eller om åtal avvisas eller avskrivs dessförinnan, har den skadelidande alltså minst ett år på sig för att kräva skadestånd. Återstår mer än ett år till utgången av tiden för åtalspreskription, följer av första stycket att fordringen inte preskriberas dessförinnan.

Om häktning eller delgivning av åtal har skett innan tiden för åtalspreskription har gått ut, får målsäganden en ettårsfrist enligt *andra stycket* även i de fall slutligt avgörande meddelas först därefter. Detta gäller oavsett om avgörandet innefattar en prövning av ansvarsfrågan eller ej.

Ettårsfristen räknas enligt både *första och andra styckena* från den dag dom eller slutligt beslut meddelas. Härmed avses den dag sådant avgörande meddelas av den domstol som sist handlägger målet. Om en tilltalad som har fällts till ansvar i första instans överklagar domen men sedan återkallar sin vadetalan, räknas ettårsfristen från den dag målet avskrivs i hovrätten. När talan har fullföljts mot en hovrättsdom men ansökan om prövningstillstånd avslås, räknas fristen från den dag beslutet härom meddelas.

Bestämmelserna i både *första och andra styckena* är tillämpliga inte bara på målsägandes skadeståndsanspråk utan också på en fordran som tillkommer någon annan på grund av att skadeståndsanspråket har överlåtit. Detta framgår av uttrycket fordran på skadestånd "i anledning av" brott.

4 § En regressfordran som har uppkommit genom att någon har betalt en skuld, för vilken flera är ansvariga, preskriberas tidigast ett år efter betalningen av huvudfordringen.

Bestämmelsen blir tillämplig när flera gäldenärer är solidariskt ansvariga

för en skuld, som har infriats av en av dem. Den gäller också när en borgensman har infriat en skuld och på grund därav har regressanspråk mot en annan borgensman eller mot huvudgäldenären. Förutsättningen för att en regressfordran skall uppkomma och därmed för att bestämmelsen skall bli tillämplig är att den ursprungliga fordringen vid infriandet inte var preskriberad i förhållande till den som avses med regressanspråket.

För tydlighetens skull bör påpekas att den som har en regressfordran får tillgodoräkna sig en ettårsfrist inte bara om den ursprungliga preskriptionstiden närmar sig sitt slut utan också om ny preskriptionstid löper efter preskriptionsavbrott.

I övrigt hänvisas till vad som har anförts i avsnitt 5.3.2, 5.5.2 och 5.5.3.

Preskriptionsavbrott

5 § Preskription avbryts genom att

1. gäldenären utfäster betalning, erlägger ränta eller amortering eller erkänner fordringen på annat sätt gentemot borgenären,
2. gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen från borgenären eller
3. borgenären väcker talan mot gäldenären eller annars åberopar fordringen gentemot gäldenären vid domstol, hos exekutiv myndighet eller i skiljeförfarande, konkursförfarande eller förhandling om offentligt ackord.

När preskription avbryts genom att gäldenären på ett eller annat sätt erkänner fordringen, sker preskriptionsavbrottet den dag han lämnar sitt erkännande. Detta gäller oavsett om erkännandet är muntligt eller skriftligt. Erkänner gäldenären skulden i en skrivelse till borgenären, avbryts preskriptionen den dag han avsänder skrivelsen, även om denna kommer borgenären tillhanda först efter preskriptionstidens utgång. När gäldenären erkänner skulden genom konkludent handlande, t. ex. betalning av amortering eller ränta, gäller samma princip. Om betalning sker t. ex. till borgenärens bank- eller postgirokonto, sker preskriptionsavbrott den dag gäldenären vidtar sin betalningsåtgärd.

Det är inte nödvändigt att gäldenären personligen erkänner skulden för att preskriptionen skall anses avbruten. Om någon annan t. ex. betalar ett räntebelopp för gäldenärens räkning medför detta preskriptionsavbrott, under förutsättning att betalningen sker på uppdrag av gäldenären eller åtminstone med hans samtycke.

När preskription avbryts enligt punkt 2 genom ett krav utom rätta eller en erinran från borgenären sker preskriptionsavbrottet först när gäldenären får en skrivelse från borgenären. Det är alltså inte tillräckligt att borgenären avsänder en skrivelse före preskriptionstidens utgång. Denna fråga har behandlats i avsnitt 5.4.2 i den allmänna motiveringen.

Punkt 3 innebär att borgenären kan avbryta preskription genom att ansöka om stämning, lagsökning eller betalningsföreläggande liksom genom att påkalla tillämpning av skiljeavtal enligt lagen (1929: 145) om skilje-

män. Vidare kan preskription avbrytas genom att borgenären åberopar sin fordran till kvittning vid domstol eller i skiljeförfarande. Andra åtgärder som medför preskriptionsavbrott är ansökan om konkurs, bevakning eller åberopande av en fordran på annat sätt i konkurs, anmälan av en fordran i förhandling om offentligt ackord enligt ackordslagen (1970: 847) och anmälan av en fordran efter kallelse på okända borgenärer.

Preskription avbryts också genom att borgenären söker verkställighet för sin fordran. I motsats till vad som gäller f. n. saknar det betydelse om gäldenären vid en utmätningsförrättning visar sig ha utmätningsbara tillgångar eller ej. Redan en ansökan om verkställighet medför nämligen preskriptionsavbrott enligt förevarande paragraf. En annan sak är att en ansökan inte alltid leder till ny full preskriptionstid. Om borgenären t. ex. återkallar ansökningen innan gäldenären har fått del av den, börjar inte ny preskriptionstid löpa, utan preskriptionstid beräknas enligt 7 § andra och tredje styckena.

Bland andra åtgärder som medför preskriptionsavbrott enligt punkt 3 kan nämnas ansökan om kvarstad eller skingringsförbud hos domstol eller exekutiv myndighet och ansökan om handräckning för att återta avbetalningsgods.

Punkt 3 avser endast sådan rättslig åtgärd som vidtas vid domstol eller hos exekutiv myndighet eller i skiljeförfarande, konkursförfarande eller förhandling om offentligt ackord. Preskription avbryts alltså inte genom att rättsligt förfarande inleds hos någon annan myndighet än domstol eller exekutiv myndighet, t. ex. allmänna reklamationsnämnden. I sådana fall sker preskriptionsavbrott i enlighet med punkt 2 först när gäldenären skriftligen får ett krav eller en erinran från borgenären. Detsamma gäller om borgenären anmäler krav mot gäldenären i samband med något helt utomrättsligt förfarande, t. ex. förhandling om underhandsackord.

Det kan tilläggas att preskriptionsavbrott inte sker genom att gäldenären väcker talan mot borgenären. Har gäldenären väckt negativ fastställsetalan för att få fordringsförhållandet prövat, avbryts preskriptionen först genom att borgenären i svaromål hävdar fordringens existens.

När det i övrigt gäller bestämmelserna om hur och när preskription avbryts hänvisas till avsnitt 5.4.1 och 5.4.2 i den allmänna motiveringen.

Verkan av preskriptionsavbrott

6 § Om preskription har avbrutits genom erkännande, krav eller erinran, löper en ny preskriptionstid enligt 2 § från dagen för avbrottet.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 5.4.3 i den allmänna motivering. Den innebär att en ny preskriptionstid alltid skall börja löpa omedelbart, när preskriptionsavbrott har skett på något av de sätt som anges i 5 § 1 och 2. Den nya preskriptionstiden beräknas på samma sätt som den ursprungliga. Den blir alltså tre år för sådana fordringar mot konsumenter som anges i 2 § andra stycket första och andra meningarna och tio år för andra fordringar.

Utgångspunkten för den nya preskriptionstiden är identisk med tidpunkten för preskriptionsavbrottet. I fråga om den närmare beräkningen hänvisar jag till vad jag har anfört i avsnitt 5.4.2 i den allmänna motiveringen och i specialmotiveringen till 5 §.

6 § preskriptionslagen

7 § Om preskription har avbrutits genom att talan har väckts eller genom att fordringen annars har åberopats enligt 5 § 3, löper en ny preskriptionstid enligt 2 § från den dag dom eller slutligt beslut meddelas eller det rättsliga förfarandet avslutas på annat sätt.

Avslutas det rättsliga förfarandet utan att gäldenären eller hans rättsinnehavare har underrättats om borgenärens framställning, beräknas dock preskriptionstiden som om något avbrott inte hade skett. Fordringen preskriberas likväl tidigast ett år efter det att förfarandet avslutas.

Preskriptionstiden kan inte förlängas enligt andra stycket andra mening-
en mer än en gång.

Beträffande denna paragraf kan hänvisas till avsnitt 5.4.3 i den allmänna motiveringen.

Första stycket innebär i fråga om fordringar som har prövats i vanligt tvistemål att en ny preskriptionstid skall räknas från den dag dom eller slutligt beslut meddelas av den instans som sist handlägger målet. Om detta avslutas genom dom, börjar alltså den nya preskriptionstiden löpa den dag domen meddelas. Avslutas målet utan någon prövning i sak, räknas preskriptionstiden från den dag domstolen skiljer målet ifrån sig. Om exempelvis en underrättsdom har överklagats och den fullföljda talan sedan har återkallats eller avvisats, räknas tiden från den dag beslut om avskrivning eller avvisning meddelas.

En särskild fråga är hur preskriptionstiden skall beräknas i fall då det finns möjlighet att begära återvinning sedan ett avgörande har meddelats. Regler om återvinning finns bl. a. i 44 kap. 9 § rättegångsbalken. Enligt detta lagrum får den mot vilken tredsdom har getts söka återvinning inom en månad från den dag domen delgavs honom. Delgivning sker som regel genom den vinnande partens försorg. Emellertid kan en tredsdom få verkställas även om delgivning inte har skett och det alltså är ovisst om återvinning kommer att begäras. Det föreskrivs sålunda i 49 § utsökningslagen att en tredsdom varigenom betalningsskyldighet har ålagts en utebliven part får verkställas som lagakraftvunnen, om inte domstolen efter ansökan om återvinning förordnar om inhibition. En motsvarande bestämmelse finns i 3 kap. 6 § i det förslag till utsökningsbalk som har remitterats till lagrådet.

Förevarande paragraf innebär att ny preskriptionstid även vid tredsdom räknas från den dag domen meddelas. Om den tappande parten emellertid ansöker om återvinning inom föreskriven tid, återupptas målet med påföljd att preskriptionstiden upphör att löpa. Så länge förfarandet pågår, inträder inte preskription. När återvinningsmålet avslutas börjar i princip en ny preskriptionstid löpa.

De angivna principerna för beräkning av preskriptionstid när tredsdom

dom har meddelats har motsvarande tillämpning beträffande utslag i lagsökningsmål och slutbevis i mål om betalningsföreläggande. Bestämmelser om återvinning och verkställighet i sådana mål finns i 34 och 35 §§ lagsökningslagen och 51 § utsökningslagen. Se också 3 kap. 13 § förslaget till utsökningsbalk.

7 § preskriptionslagen

Vad beträffar konkursfallet innebär bestämmelserna att den nya preskriptionstiden normalt skall räknas från den dag konkurs avslutas. Enligt 146 § konkurslagen anses en ordinär konkurs avslutad när förslag till slututdelning blir tillgängligt för granskning. Från den dagen räknas en ny preskriptionstid. Om tvist uppkommer om fordringen och målet härom avgörs senare, kommer dock tiden att räknas från den dag det målet avslutas. Enligt 186 § konkurslagen kan en ordinär konkurs i vissa fall, när tillgångarna i boet inte räcker till betalning av konkurskostnaderna o. d., avskrivas utan att utdelning sker. En ny preskriptionstid börjar då löpa när avskrivningsbeslutet meddelas.

Enligt de nya bestämmelser om mindre konkurser, som träder i kraft den 1 januari 1980, avslutas en mindre konkurs normalt genom att konkursdomaren beslutar om avskrivning av konkursen enligt 185 d § andra stycket konkurslagen. I sådana fall räknas en ny preskriptionstid från dagen för avskrivningsbeslutet. I andra fall, dvs. när tillgångarna är tillräckliga för att utdelning skall ske, anses konkursen enligt 185 f § fjärde stycket konkurslagen avslutad när konkursdomarens beslut om fastställelse av utdelning meddelas. Den nya preskriptionstiden räknas då från den tidpunkten.

När preskription har avbrutits genom en ansökan om verkställighet, räknas ny preskriptionstid från den dag kronofogdemyndigheten skiljer målet ifrån sig. Har utmätning skett, börjar den nya preskriptionstiden löpa när redovisning sker till sökanden. Har ansökningen inte lett till annat än ett resultatlöst utmätningförsök, är det den dag handläggningen hos kronofogdemyndigheten avslutas som utgör utgångspunkt för en eventuell ny preskriptionstid.

Av *andra stycket* framgår att en förutsättning för att ny preskriptionstid av vanlig längd skall börja löpa, när preskription har avbrutits genom väckande av talan e. d., är att gäldenären har underrättats om borgenärens framställning. Detta innebär inte att gäldenären måste ha fått ett exemplar eller en kopia av den inlaga vari borgenären har framställt sitt yrkande. Det räcker att han har fått en underrättelse om framställningen, t. ex. genom ett meddelande från kronofogdemyndigheten om att verkställighet har bevägrats.

Det krävs inte heller att gäldenären personligen har fått del av borgenärens framställning. Det räcker att ett befullmäktigat ombud för honom har fått det eller att delgivning har ägt rum i enlighet med bestämmelserna i delgivningslagen (1970: 428). Orden "eller hans rättsinnehavare" har lagts till framför allt med tanke på konkurssituationer, då konkursboet genom konkursförvaltaren inträder i gäldenärens ställe.

Tilläggsfristen i andra stycket blir tillämplig endast om det, när förfarandet avslutas, återstår mindre än ett år av den preskriptionstid som löpte före preskriptionsavbrottet. Om t. ex. en borgenär, som har väckt talan mot gäldenären kort före preskriptionstidens utgång, får sin stämningansökan avvisad därför att talan har väckts vid fel domstol, har han en frist på ett år från dagen för avvisningsbeslutet för att väcka talan vid rätt domstol. Om å andra sidan avvisning sker av en ansökan om verkställighet beträffande en fordran som nyligen har fastställts genom dom, får bestämmelsen om tilläggsfrist inte någon aktualitet. I stället fortsätter preskriptionstiden att löpa som om verkställighetsansökan inte hade gjorts.

Tredje stycket. Bestämmelsen hindrar upprepad förlängning av preskriptionstiden med stöd av andra stycket andra meningen. Om borgenären exempelvis har väckt talan mot gäldenären i slutet av preskriptionstiden och talan avvisas eller återkallas, får borgenären en frist på ett år för att vidta någon annan preskriptionsavbrytande åtgärd. Men han kan inte få någon ytterligare ettårsförlängning av denna preskriptionstid genom att ansöka om stämning eller vidta någon annan åtgärd enligt 5 § 3.

Om borgenären emellertid innan fristen går ut vidtar en ny preskriptionsavbrytande åtgärd som gäldenären underrättas om, räknas en *ny* preskriptionstid enligt reglerna i 6 § eller 7 § första stycket. Under den nya preskriptionstid som då löper kan förlängning med stöd av 7 § andra stycket andra meningen ske på nytt. Förbudet mot upprepad förlängning gäller nämligen bara i fråga om en och samma preskriptionstid. Men den nya preskriptionstiden kan i sin tur inte förlängas enligt ettårsregeln mer än en gång.

Innebörden av preskription

8 § Preskription innebär att borgenären förlorar rätten att kräva ut sin fordran.

Preskription av en huvudfordran omfattar även fordran på ränta och annan tilläggsförpliktelse samt fordran på grund av borgen.

Bestämmelsen i *första stycket* har behandlats i avsnitt 5.5.1 och torde inte kräva någon ytterligare kommentar.

Bestämmelsen i *andra stycket* gäller såväl förfallna räntebelopp som räntor som ännu inte har förfallit till betalning. Tilläggsförpliktelser som jämställs med ränta är bl. a. skyldighet att betala provision eller expeditionskostnader. Däremot omfattar begreppet tilläggsförpliktelse inte skyldighet att ersätta rättegångskostnader, exekutionskostnader o. d.

I fråga om borgen hänvisas till vad som har anförts i avsnitt 5.5.3 i den allmänna motiveringen.

9 § Om flera har åtagit sig eller förpliktats att svara solidariskt för samma skuld och denna preskriberas i förhållande till någon av dem, svarar var och en av de andra endast för sin andel. Andelarna beräknas efter huvudtalet, om inte annat har bestämts genom ett avtal eller avgöran-

de som borgenären har fått kännedom om senast sex månader före preskriptionen.

Uppkommer brist hos någon av de kvarvarande gäldenärerna, fördelas ansvaret för bristen mellan de övriga kvarvarande och borgenären. Därvid svarar varje gäldenär i förhållande till sin andel och borgenären i förhållande till den andel som har preskriberats.

Paragrafen är tillämplig såväl när flera huvudgäldenärer är solidariskt ansvariga som när solidariskt ansvar föreligger på grund av borgen. Beträffande den närmare innebörden av bestämmelserna hänvisas till avsnitt 5.5.2 och 5.5.3 i den allmänna motiveringen.

10 § Oberoende av att en fordran är preskriberad får den användas till kvittning, om den inte var preskriberad vare sig när borgenären förvärvade den eller när han kom i skuld till gäldenären.

Bestämmelsen överensstämmer i sak med vad som gäller nu enligt 7 § preskriptionsförordningen. Förutsättningen för att kvittning skall få ske trots preskription är liksom f. n. att de fordringar som skall kvittas har stått mot varandra innan preskription inträdde.

Bestämmelsen är tillämplig oavsett om den fordran som åberopas till kvittning är underkastad tioårig eller treårig preskriptionstid. En näringsidkare, som blir föremål för ett krav t. ex. på grund av en femårsgaranti i samband med ett konsumentköp, får använda sin fordran på grund av köpet till kvittning även sedan den treåriga preskriptionstiden för hans fordran har gått ut.

11 § Preskription inskränker inte borgenärens rätt att ta ut sin fordran ur egendom i vilken han har panträtt eller retentionsrätt till säkerhet för fordringen.

F. n. gäller enligt 8 § preskriptionsförordningen att en borgenär som har handpanträtt till säkerhet för sin fordran inte är skyldig att lämna ifrån sig panten förrän han har fått betalt, även om fordringen är preskriberad. I 6 kap. 4 § jordabalken finns en bestämmelse som innebär att borgenären har rätt att få betalning för en fordran som är förenad med panträtt i fastighet även om fordringen har preskriberats. Motsvarande gäller på grund av 13 kap. 7 § jordabalken fordran som är förenad med panträtt i tomträtt. Enligt 13 § andra stycket lagen (1966: 454) om företagsinteckning har innehavare av företagsinteckning rätt till betalning ur den egendom i vilken inteckningen gäller, även om hans fordran har preskriberats. En motsvarande bestämmelse finns i 265 § sjölagen (1891: 35 s. 1). Någon uttrycklig sådan regel finns inte beträffande inteckning i luftfartyg. Enligt allmänna panträttsliga grundsatser anses emellertid en borgenär som har panträtt i luftfartyg ha rätt till betalning även om fordringen preskriberas.

Det är uppenbart att de principer för panträtt som sålunda gäller f. n. inte bör rubbas genom de ändringar som nu föreslås beträffande preskription.

Bestämmelserna i 8 § preskriptionsförordningen anses vara tillämpliga

även när borgenären har retentionsrätt i viss egendom till säkerhet för sin fordran. Av den bestämmelse som föreslås nu framgår uttryckligen att samma princip skall gälla beträffande retentionsrätt som beträffande pant-rätt. .

12 § preskriptions-lagen

I prop. 1976/77:5 diskuterades frågan huruvida bestämmelserna om preskription borde omfatta säljares rätt att ta tillbaka egendom som har sålts med äganderättsförbehåll. Föredragande statsrådet ansåg att det fanns starka skäl att införa bestämmelser om preskription av rätten att ta tillbaka avbetalningsgods. Med hänvisning till att frågan övervägdes i samband med det förslag till konsumentkreditlag som hade lagts fram av kreditköpkommittén föreslogs dock inte någon bestämmelse härom i pro-positionen.

Den nya konsumentkreditlagen, som träder i kraft den 1 juli 1979, innehåller inte någon uttrycklig bestämmelse om preskription av återtaganderätten. Emellertid finns i lagen vissa bestämmelser som begränsar säljarens rätt att ta tillbaka den sålda egendomen. Som förutsättning för att ett förbehåll om återtaganderätt skall få göras gällande föreskrivs bl. a. att köparen sedan mer än en månad är i dröjsmål med att erlægga förfallen del av kreditfordringen och att den delen av fordringen inte är preskriberad. I realiteten innebär detta att återtaganderätten upphör när fordringen preskriberas. Liknande bestämmelser har tagits in i den nya lagen (1978: 599) om avbetalningsköp mellan näringsidkare m. fl., som också träder i kraft den 1 juli 1979.

Särskilda bestämmelser

12 § Ett avtal att en fordran inte skall preskriberas eller att preskription skall kunna avbrytas på annat sätt än som föreskrivs i denna lag är ogiltigt.

Ett avtal om förlängning av preskriptionstiden för en fordran som avses i 2 § andra stycket är giltigt endast om det har ingåtts efter fordringens tillkomst. Förlängning får ske med högst tre år i sänder från dagen för avtalet.

Bestämmelsen i *första stycket* har till syfte att förhindra att centrala regler i lagen åsidosätts. Utan en bestämmelse av detta slag skulle de ändamål som preskriptionslagstiftningen är avsedd att tillgodose i stor utsträckning kunna omintetgöras genom att borgenären friskrev sig från skyldigheten att vidta preskriptionsavbrytande åtgärder eller genom att han försäkrade sig om att alltid kunna avbryta preskription genom en formlös påminnelse e. d.

Andra stycket. Med de bestämmelser om preskriptionsavbrott som föreslås i 5 § finns det knappast något behov av att kunna träffa avtal om längre preskriptionstid än den normala. Om borgenären inte kan utverka gäldenärens erkännande, kan han ju avbryta preskriptionen genom ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran. Bestämmelserna i andra stycket motverkar emellertid att reglerna om treårspreskription kringgås till konsumenternas

nackdel. Syftet är framför allt att hindra näringsidkare att i standardkontrakt med konsumenter ta in bestämmelser om en längre preskriptionstid än tre år.

13 § preskriptionslagen

Bestämmelserna i andra stycket gäller bara konsumentfordringar. I fråga om andra fordringar föreskrivs ingen begränsning av rätten att träffa avtal om längre preskriptionstid än tio år. Ett avtal som föreskriver en mycket lång preskriptionstid kan emellertid framstå som oskäligt (jfr första stycket). Det kan då jämkas eller lämnas utan avseende med stöd av generalklausulen i 36 § avtalslagen.

Paragrafen begränsar i viss mån rätten att träffa avtal om preskription även när det gäller fordringsförhållanden med internationell anknytning. Jag skall återkomma till den frågan i specialmotiveringen till 13 §.

I förslaget till preskriptionslag har inte tagits in någon bestämmelse som förbjuder avtal om kortare preskriptionstid än den som föreskrivs i lagen. Det kan emellertid tänkas att ett villkor med den innebörden ibland framstår som oskäligt mot borgenären. Möjlighet finns då att jämka villkoret eller lämna det utan avseende med stöd av generalklausulen i 36 § avtalslagen.

13 § Om en åtgärd som avses i 5 § 3 vidtas utomlands, medför den verkningar enligt denna lag, under förutsättning att borgenären med hänsyn till gäldenärens förhållanden och omständigheterna i övrigt har haft skäligen anledning att vidta åtgärden i den främmande staten.

Frågan i vad mån de allmänna preskriptionsbestämmelserna skall vara tillämpliga på fordringsförhållanden som har anknytning till utländsk rätt regleras inte i preskriptionsförordningen. Det har överlämnats åt domstolarna att i enlighet med den internationella privaträttens regler avgöra i vad mån svensk eller utländsk rätt skall tillämpas i sådana förhållanden.

Den principiella utgångspunkten för den internationella privaträttens regler är att ett rättsförhållande bör vara underkastat lagen i det land där det har sin naturliga tyngdpunkt. Avgörandet av vilket lands lag som skall tillämpas i ett visst fall sker med utgångspunkt i de olika anknytningsmomenten i rättsförhållandet, t. ex. parternas nationalitet eller hemvist, avtalsorten och prestationsorten. I avtalsförhållanden av dispositiv art anses parterna enligt svensk internationell privaträtt ha rätt att träffa avtal om vilket lands lag som skall vara tillämplig på förhållandet. I en särskild lag (1964: 528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker finns en uttrycklig bestämmelse om att parterna vid sådana köp har rätt att träffa avtal om att lagen i ett visst land skall tillämpas på köpet. Avtalsparter anses i princip också ha rätt att genom en s. k. prorogationsklausul träffa överenskommelse om var en eventuell tvist skall prövas. I viss utsträckning har domstolarna i Sverige liksom i andra länder möjlighet att avvisa tillämpning av en utländsk rättsregel med hänvisning till ordre public, dvs. om regeln skulle medföra en rättstillämpning som är oförenlig med grunderna för rättsordningen i domstolslandet.

Vid bedömningen av vilket lands rättsregler som skall tillämpas på frågor om preskription anses det på sina håll vara av stor betydelse om preskriptionsbestämmelserna betraktas som processrättsliga eller ej. Enligt den internationella privaträttens regler bedöms processrättsliga frågor i princip enligt lagen i det land där prövningen sker. I anglosachsisk rätt anses preskription vara ett processrättsligt institut. Detta medför att domstolarna i bl. a. England och USA tillämpar sitt eget lands lag på frågor om preskription, även om rättsförhållandet i övrigt bedöms enligt utländsk rätt. Enligt kontinental rätt tillämpas däremot samma lag på frågor om preskription som på rättsförhållandet i övrigt. I svensk internationell privaträtt har man följt samma princip, vilket belyses av rättsfallet NJA 1930 s. 692.

13 § preskriptionslagen

I promemorian har inte föreslagits någon särskild bestämmelse om de svenska preskriptionsbestämmelsernas tillämplighet i internationella förhållanden. Inte heller enligt min mening finns det anledning att införa någon sådan bestämmelse.

Jag vill emellertid påpeka att de bestämmelser som föreslås i 12 § begränsar möjligheterna att med bindande verkan träffa avtal om att utländsk rätt skall vara tillämplig på preskriptionsfrågor. Om ett rättsförhållande i övrigt är underkastat svensk rätt, bör det givetvis inte vara tillåtet att kringgå de tvingande bestämmelserna i lagen genom att avtala att frågor om preskription skall bedömas enligt lagen i ett annat land som har andra regler om preskription. Lika litet bör det vara tillåtet att avtala att ett rättsförhållande i sin helhet skall bedömas enligt utländsk rätt för att på det sättet kringgå de svenska preskriptionsbestämmelserna. Avtal av det angivna slaget bör kunna fränkännas rättslig verkan i preskriptionshänseende inte bara i sådana fall då det är uppenbart att rättsförhållandet utan en hänvisning till utländsk rätt skulle bedömas enligt svensk rätt. Även om ett rättsförhållande har en viss anknytning till något annat land kan ett sådant avtal komma i strid med de tvingande preskriptionsbestämmelserna, om väsentliga anknytningsmoment talar för att svensk rätt skall vara tillämplig. Om däremot rättsförhållandet har en mera avsevärd anknytning till ett främmande land, bör det finnas möjlighet för avtalsparterna att träffa överenskommelse om att rättsförhållandet skall vara underkastat utländsk rätt även i fråga om preskription.

Vad jag nu har sagt om begränsningen av möjligheterna att träffa avtal om att utländsk rätt skall vara tillämplig gäller inte i den mån det finns särskilda bestämmelser i annan lag. Som jag nyss har berört föreskrivs i lagen om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker att köparen och säljaren får komma överens om att lagen i ett visst land skall tillämpas på köpet. Med stöd av den bestämmelsen torde det vara möjligt att vid sådana köp som omfattas av lagen träffa avtal om vilket lands lag som skall vara tillämplig inte bara på direkt köprättsliga frågor utan också på frågan om preskription.

Som jag anförde i avsnitt 5.4.1 anser jag att man i preskriptionslagen bör införa en bestämmelse om under vilka förutsättningar en åtgärd som vidtas utomlands skall medföra preskriptionsavbrytande verkan här i landet. En sådan bestämmelse har tagits in i förevarande paragraf. Den är tillämplig bara när frågan om preskription skall bedömas enligt svensk rätt.

Paragrafen innebär att lagens bestämmelser om preskriptionsavbrott, när preskription avbryts genom en rättslig åtgärd i utlandet, blir tillämpliga bara om borgenären med hänsyn till gäldenärens förhållanden och omständigheterna i övrigt har haft skälig anledning att vidta åtgärden i den främmande staten. I annat fall inverkar inte åtgärden på bedömningen av preskriptionsfrågan.

Sådana åtgärder som medför preskriptionsavbrott enligt 5 § 3 har inte alltid någon direkt motsvarighet i andra länder. Vid bedömningen av om en åtgärd som vidtas utomlands kan anses vara sådan som avses i 5 § 3 bör man enligt min mening vara ganska generös. Även om en åtgärd inte direkt kan hänföras till något av de fall som nämns där, bör det vara möjligt att tillerkänna åtgärden preskriptionsavbrytande verkan.

Vid bedömningen av om borgenären skall anses ha haft skälig anledning att vidta sin åtgärd i den stat där han har gjort det bör det avgörande vara i vad mån rättsförhållandet har anknytning till den staten. Ett praktiskt behov av att väcka talan i ett annat land föreligger framför allt om gäldenären är bosatt där. Frågan om preskription torde visserligen i sådana fall mera sällan komma under bedömning av svensk domstol, eftersom de ytterligare åtgärder som behövs för att borgenären skall få betalt för sin fordran i allmänhet vidtas i samma land. Om emellertid borgenären inte får ut sin fordran och det i ett senare skede, t. ex. sedan gäldenären har flyttat till Sverige, finns anledning att ta ställning till om preskription har skett enligt svensk rätt, är det naturligt att den rättsliga åtgärden tillerkänns samma verkan som om den hade vidtagits här i landet.

Även andra fall kan tänkas då en rättslig åtgärd i ett annat land bör kunna tillerkännas preskriptionsavbrytande verkan på samma sätt som om den hade vidtagits här i landet, t. ex. om gäldenären har egendom i det andra landet utan att vara bosatt där eller om gäldenären är en juridisk person som har filial i landet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

Lagen tillämpas även på fordringar som har kommit till före ikraftträdandet och som inte har preskriberats dessförinnan enligt äldre bestämmelser. Har en preskriptionsavbrytande åtgärd vidtagits enligt äldre bestämmelser, skall verkan av åtgärden bestå även efter ikraftträdandet. Preskriptionstiden skall dock bestämmas enligt den nya lagen.

Fordringar som avses i andra stycket preskriberas ej före den 1 juli 1983, om inte preskription skulle ha inträtt dessförinnan även enligt äldre bestämmelser.

I fråga om övergångsbestämmelserna hänvisar jag till vad jag har anförde i avsnitt 5.7 i den allmänna motiveringen.

7.2 Förslaget till lag om kallelse på okända borgenärer

Förslaget innehåller nya bestämmelser om kallelse på okända borgenärer. I sak överensstämmer bestämmelserna i allt väsentligt med de nuvarande reglerna om kallelse på okända borgenärer i preskriptionsförordningen. Förslaget innebär framför allt en språklig och redaktionell modernisering av preskriptionsförordningens regler. På några punkter föreslås dock smärre sakliga ändringar.

I förslaget finns motsvarigheter till de nuvarande bestämmelserna i 9–17 §§ preskriptionsförordningen utom i fråga om 13, 15 och 16 §§. Bestämmelsen i 13 § behandlas nedan i specialmotiveringen till den nya 7 §. I 15 § preskriptionsförordningen föreskrivs att en borgenär utan hinder av kallelse på okända borgenärer får utsöka sin fordran under anslagstiden. Bestämmelsen är obehövlig. I 16 § finns en bestämmelse om rätt för gäldenären att väcka s. k. provokatorisk talan. Som har påpekats i avsnitt 5.4. I i den allmänna motiveringen på tal om motsvarande bestämmelse i 6 § preskriptionsförordningen får gäldenärens behov av att väcka negativ fastställelsetalan mot borgenären anses tillräckligt tillgodosett genom bestämmelserna i rättegångsbalken.

Lagförslaget är uppdelat på fyra huvudavdelningar. I 1 §, som bildar den första avdelningen, finns en bestämmelse om lagens tillämpningsområde. Andra avdelningen, som omfattar 2 och 3 §§, innehåller bestämmelser om i vilka fall det är tillåtet att ansöka om kallelse på okända borgenärer. 2 § avser sådana fall då en person har avlidit och 3 § övriga fall.

Det tredje avsnittet består av 4 och 5 §§ och reglerar förfarandet vid kallelse på okända borgenärer. I 4 § finns bestämmelser om vid vilken domstol en ansökan skall göras och vad den skall innehålla. I 5 § ges föreskrifter om utfärdande av kallelse och om hur en sådan skall offentliggöras.

Det sista avsnittet omfattar 6–9 §§ och reglerar verkningarna av att en fordran inte anmäls inom föreskriven tid. I 6 § finns huvudregeln om att borgenären förlorar rätten att kräva ut sin fordran om han inte anmäler den i tid. Dessutom innehåller paragrafen bestämmelser om att anmälan inte behövs i vissa fall. 7 § behandlar sådana fall då flera är solidariskt ansvariga för samma skuld. 8 § anger förutsättningarna för att en fordran skall få användas till kvittning trots att borgenären har underlåtit att anmäla den. I 9 § slutligen finns en bestämmelse om fordringar som är förenade med panträtt eller retentionsrätt.

Inledande bestämmelse

1 § Denna lag gäller i fråga om kallelse på okända borgenärer, i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om lagens tillämpningsområde. Den saknar motsvarighet i preskriptionsförordningen. Bestämmelsen har utformats efter mönster av 1 § förslaget till preskriptionslag.

1 § lagen om kallelse på okända borgenärer

Regler om kallelse på okända borgenärer finns i ett flertal lagar. framför allt i bolags- och föreningslagstiftningen. Sådana regler finns bl. a. i 6 kap. 6 § aktiebolagslagen (1975: 1385), 131 § lagen (1955: 183) om bankrörelse, 68 § lagen (1955: 416) om sparbanker och 83 § lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar. Se också 53 § lagen (1972: 262) om understödsföreningar, 65 § bostadsrättslagen (1971: 479), 56 § lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen och 20 § lagen (1975: 417) om sambruksföreningar.

I detta sammanhang föreslås inte några ändringar av de bestämmelser om kallelse på okända borgenärer som finns i speciallagstiftningen. De kommer alltså att gälla i stället för de allmänna bestämmelserna på samma sätt som nu. I den mån bestämmelserna i en viss författning inte uttömmande reglerar frågan om kallelse på okända borgenärer, skall i princip de allmänna bestämmelserna tillämpas.

Förutsättningar för ansökan

2 § När bouppteckning har skett efter en avliden, får efterlevande make, arvinge eller testamentstagare, som vill förvissa sig om att det inte finns okända skulder i boet, ansöka om kallelse på den avlidnes okända borgenärer. Står boet under förvaltning av en boudredningsman eller testaments-exekutor, får också denne göra ansökan. Var den avlidne gift, får kallelse sökas även på den efterlevande makens okända borgenärer.

Bestämmelserna i paragrafen överensstämmer i sak med motsvarande bestämmelser i 9 § preskriptionsförordningen. De ändringar som har gjorts är av redaktionell art. Regler om till vilken domstol en ansökan skall ges in och vad den skall innehålla har tagits in i den nya 4 §.

3 § När en ansökan om boskillnad eller äktenskapsskillnad har bifallits, får vardera maken ansöka om kallelse på egna eller andra makens okända borgenärer.

Kallelse på okända borgenärer får också sökas av förmyndaren, när någon har förklarats omyndig, och av en bolagsman eller likvidator, när ett handelsbolag har trätt i likvidation.

Paragrafen motsvarar 10 § preskriptionsförordningen. De nuvarande bestämmelserna har för tydlighetens skull kompletterats med uppgifter om vem som i vart och ett av fallen är behörig att göra ansökan.

Enligt *första stycket* får kallelse på okända borgenärer sökas i samband med boskillnad och äktenskapsskillnad. Liksom enligt gällande rätt får vardera maken utverka kallelse såväl på andra makens borgenärer som på sina egna borgenärer.

Före den 1 januari 1974 var den nuvarande bestämmelsen tillämplig även vid hemskillnad och återgång av äktenskap. När bestämmelsen ändrades i samband med att instituten hemskillnad och återgång avskaffades, föreskrevs i en övergångsbestämmelse att äldre bestämmelser alltjämt skulle tillämpas om det hade dömts till återgång av äktenskap eller hemskillnad. Det finns inte anledning att alltjämt behålla möjligheten att utverka kallelse

*2 och 3 §§ lagen
om kallelse på
okända borgenärer*

på okända borgenärer i sådana fall. Någon motsvarighet till den angivna övergångsbestämmelsen föreslås därför inte.

Bestämmelsen i *andra stycket* om det fallet att någon har förklarats omyndig överensstämmer med vad som gäller f. n.

Enligt gällande rätt får kallelse sökas på okända borgenärer, när ett handelsbolag eller annat bolag som har varit allmänt kungjort eller en registrerad förening träder i likvidation eller försätts i konkurs. Som har berörts i specialmotiveringen till 1 § innehåller de flesta lagar på associationsrättens område bestämmelser om kallelse på okända borgenärer vid likvidation. Några sådana bestämmelser gäller dock inte i fråga om handelsbolag och finns inte heller i det förslag till ny lag om handelsbolag och enkla bolag som har lagts fram i betänkandet SOU 1978: 67. Med hänsyn till de bestämmelser som sålunda finns i den associationsrättsliga lagstiftningen har det inte ansetts föreligga skäl att nu föreslå någon bestämmelse om kallelse på okända borgenärer i samband med likvidation annat än i fråga om handelsbolag.

Möjligheten att ansöka om kallelse på okända borgenärer i samband med att ett bolag eller en förening försätts i konkurs torde i praktiken inte ha någon betydelse. En anmälan av en fordran efter sådan kallelse medför inte betalningsrätt i konkursen. Avslutas konkursen utan överskott skall den juridiska personen anses upplöst. I motsatt fall skall normalt likvidation ske, vilket innebär att existerande bestämmelser om kallelse på okända borgenärer kan tillämpas. Se t. ex. 13 kap. 19 § aktiebolagslagen, 145 § lagen om bankrörelse, 76 § lagen om sparbanker, 37 § lagen (1895: 64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag och 94 § lagen om ekonomiska föreningar.

Förfarandet

4 § Ansökan om kallelse på okända borgenärer görs vid den tingsrätt där gäldenären bör svara i tvistemål som angår gäld i allmänhet eller, om gäldenären är avliden, där han hade bort svara i sådana mål.

Sökanden skall bifoga en förteckning över gäldenärens kända borgenärer. I förteckningen skall såvitt möjligt anges borgenärernas namn och adress.

Första stycket. Enligt 9 och 10 §§ preskriptionsförordningen skall en ansökan om kallelse på okända borgenärer göras vid den domstol under vilken gäldenären hör i konkursmål. I 6 § konkurslagen föreskrivs att ansökan om konkurs görs vid den tingsrätt där gäldenären bör svara i tvistemål som angår gäld i allmänhet. Bestämmelser om laga domstol i tvistemål finns i 10 kap. rättegångsbalken. Bestämmelsen i första stycket överensstämmer i sak med vad som gäller nu, men bestämmelsen hänvisar direkt till rättegångsbalkens bestämmelser.

Andra stycket motsvarar 9 § sista meningen preskriptionsförordningen. I förtydligande syfte har föreskrivits att borgenärernas namn och adress

4 § lagen om kallelse på okända borgenärer

såvitt möjligt skall anges i förteckningen. I likhet med vad som gäller f. n. föreslås inte någon skyldighet att precisera fordringarnas belopp.

5 § När en ansökan har kommit in till rätten, skall denna utfärda en kallelse, i vilken de som har okända fordringar på gäldenären föreläggs att skriftligen anmäla sina fordringar till rätten senast en viss dag, sedan sex månader har förflutit.

Kallelsen skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar inom tio dagar. Vidare skall rätten senast en månad före anmälningstidens utgång skicka underrättelser om kallelsen till kronofogdemyndigheten i distriktet och, såvitt möjligt, till alla borgenärer som har tagits upp i förteckningen över kända borgenärer.

Första stycket motsvarar 11 § första meningen preskriptionsförordningen. Den enda ändringen i förhållande till gällande rätt är att det inte längre skall räcka med en muntlig anmälan.

Andra stycket motsvarar 11 § andra och tredje meningarna preskriptionsförordningen. Två ändringar föreslås. Dels föreskrivs att kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar skall ske inom tio dagar i stället för skyndsamt. Dels föreskrivs att underrättelser skall skickas inte bara till de inländska borgenärer som har tagits upp i förteckningen över kända borgenärer utan såvitt möjligt till alla borgenärer i förteckningen.

Verkan av att en fordran inte anmäls i tid

6 § En borgenär, som inte är upptagen i förteckningen över kända borgenärer och som underlåter att anmäla sin fordran inom den föreskrivna tiden, förlorar rätten att kräva ut fordringen. Anmälan behövs dock inte, om borgenären före anmälningstidens utgång åberopar sin fordran i gäldenärens konkurs eller i förhandling om offentligt ackord eller om gäldenären eller hans rättsinnehavare dessförinnan får kännedom om fordringen på annat sätt.

Förlust av rätten att kräva ut en huvudfordran omfattar även fordran på ränta och annan tilläggsförpliktelse samt fordran på grund av borgen.

Första stycket. Bestämmelserna överensstämmer i sak med de nuvarande bestämmelserna i 12 § första stycket och 17 § preskriptionsförordningen.

I 12 § andra stycket preskriptionsförordningen finns en särskild bestämmelse om när en fordran skall anses känd i sådana fall då gäldenären är omyndigförklarad. Det krävs då att förmyndaren och inte bara den omyndigförklarade har fått kännedom om fordringen. Någon motsvarighet till den bestämmelsen föreslås inte nu. Frågan om det skall räcka med kännedom hos den omyndigförklarade eller ej bör avgöras i enlighet med bestämmelserna om omyndigs behörighet i 10 kap. föräldrabalken. Om en fordran avser ett förhållande som faller inom den omyndiges behörighet, bör det vara tillräckligt att han har fått kännedom om fordringen för att den skall anses känd. I annat fall bör det krävas att förmyndaren känner till fordringen.

5 och 6 §§ lugen om kallelse på okända borgenärer

Uttrycket "eller hans rättsinnehavare" i andra meningen i första stycket har liksom motsvarande uttryck i 7 § andra stycket förslaget till preskriptionslag lagts till framför allt med tanke på konkursituationer, då konkursboet genom konkursförvaltaren inträder i gäldenärens ställe.

Andra stycket i förevarande paragraf har inte någon motsvarighet i preskriptionsförordningen men torde överensstämma med vad som gäller f. n. Bestämmelsen har utformats efter mönster av motsvarande bestämmelse i 8 § andra stycket förslaget till preskriptionslag. Jag hänvisar på denna punkt till vad som har anförts i specialmotiveringen till den paragrafen och, i fråga om borgen, till avsnitt 5.5.3 i den allmänna motiveringen.

7 § Förlorar borgenären rätten att kräva ut sin fordran av en av flera gäldenärer som har åtagit sig eller förpliktats att svara solidariskt för samma skuld, tillämpas bestämmelserna i 9 § preskriptionslagen (1979: 000).

Om en borgenär efter kallelse på okända borgenärer försummar att anmäla sin fordran gentemot en av flera gäldenärer som är solidariskt ansvariga, förlorar han enligt gällande rätt inte fördenskull rätten att kräva medgäldenärerna på hela beloppet. Detta står i motsats till vad som är fallet enligt 5 § första stycket preskriptionsförordningen, när en fordran preskriberas i förhållande till en av flera gäldenärer som är solidariskt ansvariga för en skuld som de har åtagit sig samfällt.

Som framgår av vad jag har anfört i avsnitt 5.5.2 och 5.5.3 i den allmänna motiveringen föreslår jag att man behåller den nuvarande principen om preskription i solidariska skuldförhållanden. Förevarande paragraf innebär att samma princip föreslås gälla även när en borgenär delvis har förlorat rätten att kräva ut sin fordran på grund av underlåtenhet att anmäla fordringen efter kallelse på okända borgenärer. Skälen för detta är i princip desamma som har anförts i fråga om preskription i solidariska skuldförhållanden. Jag hänvisar på denna punkt till de nyssnämnda avsnitten i den allmänna motiveringen.

I 13 § preskriptionsförordningen finns en annan bestämmelse för sådana fall då flera gäldenärer är solidariskt ansvariga för en skuld som de har åtagit sig samfällt och kallelse har utfärdats på någonderas borgenärer. Där föreskrivs att var och en av medgäldenärerna har samma rätt som borgenären att bevaka fordringen, även om denna inte har blivit utsökt hos någon av dem. Någon motsvarighet till den bestämmelsen har inte ansetts behövlig. Om borgenären underlåter att bevaka sin fordran i tid hos en av gäldenärerna, går han miste om möjligheten att kräva ut den delen av fordringen av medgäldenärerna. Dessa får därför inte några regressanspråk gentemot den bortfallne gäldenären. Om å andra sidan en medgäldenär redan har betalt huvudfordringen till borgenären och till följd därav har regressanspråk gentemot den gäldenär som kallelsen på okända borgenärer avser, är han även utan en uttrycklig bestämmelse oförhindrad att anmäla

7 § lagen om kallelse på okända borgenärer

sin fordran. Någon bestämmelse om tilläggsfrist av det slag som har tagits upp i 4 § förslaget till preskriptionslag torde inte behövas för detta fall.

*8 och 9 §§ lagen
om kallelse på
okända borgenärer*

8 § Även om borgenären har underlåtit att anmäla sin fordran efter kallelse på okända borgenärer, får fordringen användas till kvittning, om anmälningstiden inte hade gått ut vare sig när borgenären förvärvade fordringen eller när han kom i skuld till gäldenären.

Paragrafen motsvarar 14 § andra meningen preskriptionsförordningen och överensstämmer i sak med vad som föreskrivs där. Den nya bestämmelsen har utformats efter mönster av bestämmelsen om kvittning i 10 § förslaget till preskriptionslag.

9 § Underlåtenhet att anmäla en fordran efter kallelse på okända borgenärer inskränker inte borgenärens rätt att ta ut sin fordran ur egendom i vilken han har panträtt eller retentionsrätt till säkerhet för fordringen.

Paragrafen motsvarar 14 § första meningen preskriptionsförordningen och innebär inte någon ändring i sak. Bestämmelsen har utformats efter mönster av 11 § förslaget till preskriptionslag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

Har kallelse på okända borgenärer utfärdats före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser i fråga om verkan av att en fordran inte anmäls inom den föreskrivna tiden.

Om en ansökan om kallelse på okända borgenärer har gjorts före ikraftträdandet men kallelse inte har utfärdats dessförinnan, skall de nya bestämmelserna tillämpas både beträffande förfarandet och verkningarna av att en fordran inte anmäls i tid.

Om inte bara ansökningen har gjorts före ikraftträdandet utan också kallelse har utfärdats dessförinnan, skall de äldre bestämmelserna tillämpas fullt ut i enlighet med den föreslagna övergångsbestämmelsen.

7.3 Övriga lagförslag

Förslagen om upphävande av preskriptionsförordningen liksom av förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningssak och tillämpningsbestämmelserna i lagen 1946: 843 har behandlats i avsnitt 5.6 i den allmänna motiveringen.

Även förslaget om ändring i lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar har behandlats i avsnitt 5.6. Ändringen av 7 § innebär att depositionstiden förkortas från tjugo till tio år och att fristen för att lyfta nedsatta medel förlängs från ett till tre år. Dessutom har gjorts en del redaktionella ändringar i syfte att göra bestämmelsen mer lättläst.

Som framgår av vad jag har anfört i avsnitt 5.6 har bestämmelserna i lagen (1942: 263) om preskription av rätt till medel som innestå hos offentlig myndighet inarbetats i 1927 års lag. 1942 års lag består av tre paragrafer.

Huvudbestämmelserna i 1 § första stycket överensstämmer i stor utsträckning med motsvarande bestämmelser i 1927 års lag och har överförts till 9 § i 1927 års lag. Några sakliga ändringar har inte gjorts annat än i fråga om tiderna, som har anpassats till vad som föreslås i 7 § i 1927 års lag.

I 1 § andra stycket i 1942 års lag finns en bestämmelse om att den som vill lyfta nedsatt fullföljdsavgift skall anmäla sig inom 21 år. Bestämmelsen har fått utgå, eftersom den är onödigt sedan skyldigheten att sätta ner fullföljdsavgift avskaffades år 1971.

I 2 § i 1942 års lag föreskrivs att nedsatta medel tillfaller kronan, om inte föreskriven anmälan görs. Motsvarande bestämmelse finns i 7 § i 1927 års lag. Slutligen föreskrivs i 3 § i 1942 års lag att en i lag meddelad bestämmelse som avviker från bestämmelserna i 1 och 2 §§ skall lända till efterträtelse. Föreskriften har förts samman med den nuvarande bestämmelsen i 9 § i 1927 års lag och tagits in i en ny 10 § i den lagen.

I promemorian föreslogs i övergångsbestämmelser till de nya reglerna i 1927 och 1942 års lagar att äldre bestämmelser skulle vara tillämpliga, när en inbetalning hade gjorts före ikraftträdandet. En remissinstans har föreslagit att den nya tioårstiden skall gälla också äldre inbetalningar som har skett enligt 1942 års lag men inte sådana som har gjorts enligt 1927 års lag. För min del anser jag inte att det finns tillräckliga skäl att på denna punkt göra skillnad mellan olika fall utan jag ansluter mig i sak till promemoriaförslaget.

Jag vill tillägga att en översyn av övriga bestämmelser i 1927 års lag kommer att göras i samband med följdlagstiftningen till den nya utsökningsbalken.

Den föreslagna ändringen i lagen (1973: 1150) om förvaltning av samfälligheter är av redaktionell art.

8 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. preskriptionslag,
2. lag om kallelse på okända borgenärer,
3. lag om upphävande av förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer,
4. lag om upphävande av förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningssmål,
5. lag om upphävande av lagen (1946: 843) om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningssmål,
6. lag om ändring i lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar,

7. lag om ändring i lagen (1973: 1150) om förvaltning av samfälligheter. *Beslut*

9 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

1 Förslag till Preskriptionslag

Häri genom föreskrives följande.

Inledande bestämmelse

1 § Denna lag gäller i fråga om preskription av fordran, i den mån ej annat följer av vad som är särskilt föreskrivet.

Preskriptionstid

2 § Fordran preskriberas tio år efter tillkomsten, om icke preskriptionen avbrytes dessförinnan.

Preskriptionstiden är dock tre år för sådan fordran mot konsument som avser köp enligt konsumentköplagen (1973: 877), uthyrning av vara under förhållanden motsvarande dem som anges i 1 § konsumentköplagen eller tjänst som tillhandahålles under motsvarande förhållanden. Detsamma gäller fordran mot den som har gått i borgen för fullgörandet av konsumentens förpliktelser.

Andra stycket gäller ej fordran som avser uppförande av byggnad för bostadsändamål eller som grundar sig på löpande skuldebrev.

3 § Fordran på skadestånd i anledning av brott preskriberas ej före utgången av tiden för åtalspreskription, om icke frågan om ansvar för brottet har avgjorts dessförinnan. Har så skett, preskriberas fordringen ett år efter den dag dom eller slutligt beslut meddelades, om icke preskriptionstiden går ut senare enligt 2 §.

Har någon häktats eller erhållit del av åtal för brott före utgången av tiden för åtalspreskription men har ansvarsfrågan icke avgjorts dessförinnan, preskriberas fordran mot honom på skadestånd i anledning av brottet tidigast ett år efter den dag dom eller slutligt beslut meddelades.

4 § Om den som har betalat en skuld, för vilken flera är ansvariga, på grund därav har regressfordran, preskriberas denna tidigast ett år efter betalningen av huvudfordringen.

Preskriptionsavbrott

5 § Preskription avbrytes genom att

1. gäldenären utfäster betalning, erlägger ränta eller amortering eller erkänner fordringen på annat sätt gentemot borgenären,

2. borgenären tillställer gäldenären skriftligt krav eller skriftlig erinran om fordringen eller

3. borgenären väcker talan mot gäldenären, bevakar fordringen i gäldenärens konkurs eller annars åberopar fordringen gentemot gäldenären vid domstol, i skiljeförfarande, i ackordsförfarande eller hos exekutiv myndighet.

*Promemorians lag-
förslag*

Verkan av preskriptionsavbrott

6 § Har preskription avbrutits genom erkännande, krav eller erinran, löper ny preskriptionstid enligt 2 § från dagen för avbrottet.

7 § Har preskriptionen avbrutits genom väckande av talan eller annan åtgärd som avses i 5 § 3, löper ny preskriptionstid enligt 2 § från den dag det rättsliga förfarandet avslutas.

Har gäldenären eller hans rättsinnehavare icke fått del av borgenärens framställning, beräknas dock preskriptionstid som om avbrott ej hade skett. Preskription inträder likväl tidigast ett år efter det förfarandet avslutades.

Innebörden av preskription

8 § Preskription innebär att borgenären förlorar rätten att kräva ut sin fordran.

Preskription av huvudfordran omfattar även fordran på ränta och annan tilläggsförpliktelse samt fordran på grund av borgen.

9 § Har flera åtagit sig eller förpliktats att svara solidariskt för samma skuld och inträder preskription i förhållande till någon av dem, svarar var och en av de andra endast för sin andel. Andel beräknas efter huvudtalet, om icke annat har bestämts genom avtal eller avgörande varom borgenären har fått kännedom i god tid före preskriptionens inträde.

Uppkommer i fall som avses i första stycket brist hos någon av de kvarvarande, fördelas ansvaret för bristen mellan de övriga kvarvarande och borgenären. Därvid svarar varje gäldenär i förhållande till sin andel och borgenären i förhållande till den andel som har preskriberats.

10 § Utan hinder av preskription får fordran användas till kvittning, om den icke var preskriberad vare sig när borgenären förvärvade den eller när han kom i skuld till gäldenären.

11 § Preskription inskränker icke borgenärens rätt att uttaga sin fordran

ur egendom i vilken han har panträtt eller retentionsrätt till säkerhet för fordringen.

*Promemorians lag-
förslag*

Särskilda bestämmelser

12 § Avtal att fordran ej skall preskriberas eller att preskription skall kunna avbrytas på annat sätt än som föreskrives i denna lag är ogiltigt.

Avtal om förlängning av preskriptionstid för fordran som avses i 2 § andra stycket är giltigt endast om det har ingåtts efter fordringens tillkomst. Förlängning får ske med högst tre år i sänder från dagen för avtalet.

13 § Vidtages utomlands rättslig åtgärd som avses i 5 § 3, medför åtgärden verkningar enligt denna lag, om det med hänsyn till gäldenärens förhållanden och omständigheterna i övrigt föreligger skäl原因 att åtgärden vidtages i den främmande staten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Lagen tillämpas även på fordran som har tillkommit före ikraftträdandet och som icke har preskriberats dessförinnan enligt äldre bestämmelser. Har preskriptionsavbrytande åtgärd vidtagits enligt äldre bestämmelser, skall verkan av åtgärden bestå även efter ikraftträdandet. Preskriptionstiden skall dock bestämmas enligt den nya lagen.

Fordran som avses i andra stycket preskriberas ej före den 1 juli 1982, om icke preskription skulle ha inträtt dessförinnan även enligt äldre bestämmelser.

2 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1862:10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer

Häri genom föreskrives i fråga om förordningen (1862:10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer¹

dels att 1–8, 16, 19 och 20 §§ skall upphöra att gälla,

dels att i 10 och 11 §§ beteckningen "9 §" skall bytas ut mot "1 §",

dels att i 18 § ordet "förordning" skall bytas ut mot "lag",

dels att nuvarande 9–15, 17 och 18 §§ skall betecknas 1–9 §§,

dels att rubriken till förordningen samt de nya 6–8 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

¹ Senaste lydelse av

1 § 1915: 60

3 § 1973: 1071 (jfr 1975: 909)

5 § 1936: 96

9 § 1933: 326

10 § 1973: 655

11 § 1977: 674

12 § 1946: 842

13 § 1936: 96

16 § 1933: 326

20 § 1933: 326.

*Nuvarande lydelse***Förordning om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer²**

14 §³ Är borgenärs fordran in-tecknad i luftfartyg, eller har han lös egendom såsom pant eller eljest under panträtt i handom; njute han ur den egendom, som sålunda häftar, betalning, ändå att han ej, efter kallelse å okända borgenärer, sin fordran angiver. *Om rätt till kvittning för genfordran vare ock lag som i 7 § sägs ändå att den fordran ej blivit efter sådan kallelse angiven.*

15 §⁴ Utan hinder av kallelse å okända borgenärer må borgenär under *anslagstiden* sin fordran ut-söka.

17 §⁵ Varder egendom till konkurs avträdd före inställelsedag, som i kallelse å okända borgenärer utsatt är, och har borgenär, före nämnda dag, till konkursdomaren givit bevakningsinlaga i konkursen in, på sätt i konkurslagen stadgas; vare ej pliktig att sin sålunda bevakade fordran jämväl efter sådan kallelse anmäla. Samma lag vare, där före den i kallelsen utsatta inställelsedag *offentlig ackordsförhandling* inletts och borgenär före nämnda dag anmält sin fordran, på sätt i lagen om *ackordsförhandling utan konkurs* är stadgat.

*Föreslagen lydelse***Lag om kallelse på okända borgenärer**

6 § Är borgenärs fordran in-tecknad i luftfartyg, eller har han lös egendom såsom pant eller eljest under panträtt i handom; njute han ur den egendom, som sålunda häftar, betalning, ändå att han ej, efter kallelse å okända borgenärer, sin fordran angiver. *Utan hinder av att fordran ej blivit efter sådan kallelse bevakad äger borgenär, som är i skuld till gäldenären, använda sin fordran till kvittning mot skulden, om tiden för fordringens bevakning icke var ute vare sig när borgenären förvärvade fordringen eller när han kom i skuld till gäldenären.*

7 § Utan hinder av kallelse å okända borgenärer må borgenär under *kungörelsetiden* sin fordran ut-söka.

8 § Varder egendom till konkurs avträdd före inställelsedag, som i kallelse å okända borgenärer utsatt är, och har borgenär, före nämnda dag, till konkursdomaren givit bevakningsinlaga i konkursen in, på sätt i konkurslagen stadgas; vare ej pliktig att sin sålunda bevakade fordran jämväl efter sådan kallelse anmäla. Samma lag vare, där före den i kallelsen utsatta inställelsedag *förhandling om offentligt ackord* inletts och borgenär före nämnda dag anmält sin fordran på sätt i *ackordslagen (1970:847)* är stadgat.

Promemorians lag-förslag

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

² Senaste lydelse av förordningens rubrik 1933: 326.

³ Senaste lydelse 1973:1071 (jfr 1975: 909).

⁴ Senaste lydelse 1933: 326

⁵ Senaste lydelse 1933: 326.

3 Förslag till*Promemorians lag-
förslag***Lag om ändring i förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål**

Härigenom föreskrives att 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1979.

4 Förslag till**Lag om upphävande av lagen (1946: 843) om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål**

Härigenom föreskrives att lagen (1946: 843) om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1979.

5 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar**

Härigenom föreskrives att 7 § lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

7 §

Är, då *tjugu* år förflutit från det nedsättning skett, det nedsatta beloppet fortfarande innestående och finnes ej anledning till antagande, att fråga om rätt till beloppet är beroende på prövning, må beloppet, ändå att gäldenären icke gjort förbehåll som i 4 § sägs, av honom lyftas, där han därtill anmäler sig inom *natt och* år. Göres ej sådan anmälan, tillfaller beloppet *kronan*.

Är, då *tio* år förflutit från det nedsättning skett, det nedsatta beloppet fortfarande innestående och finnes ej anledning till antagande, att fråga om rätt till beloppet är beroende på prövning, må beloppet, ändå att gäldenären icke gjort förbehåll som i 4 § sägs, av honom lyftas, där han därtill anmäler sig inom *tre* år. Göres ej sådan anmälan, tillfaller beloppet *staten*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979. I fråga om nedsättning som har skett före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

6 Förslag tillPromemorians lag-
förslag**Lag om ändring i lagen (1942: 263) om preskription av rätt till medel som inestå hos offentlig myndighet**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1942: 263) om preskription av rätt till medel som inestå hos offentlig myndighet

dels att 1 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i 2 § ordet "kronan" skall bytas ut mot "staten".

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Hava medel, i annat fall än som avses i lagen om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar, enligt lag eller författning inbetalts till offentlig myndighet för att utgivas till den som finnes berättigad därtill, och äro medlen, då *tjugu* år förflutit från inbetalningen, fortfarande inestående, utan att rätten att utbekomma dem är beroende av framtida händelse, äge den som inbetalt medlen lyfta beloppet jämte upplupen ränta, om anledning ej finnes till antagande att fråga om rätt till medlen är beroende på prövning och han anmäler sig inom *natt och* år. Vad nu sagts om den som inbetalt medel till offentlig myndighet skall, där medel uttagits genom exekutiv förrättning, gälla den, hos vilken förrättningen ägt rum.

Den, som vill lyfta nedsatt fullföljdsavgift, vare pliktig att anmäla sig inom tjuuguett år från det nedsättningen skett.

Hava medel, i annat fall än som avses i lagen om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar, enligt lag eller författning inbetalts till offentlig myndighet för att utgivas till den som finnes berättigad därtill, och äro medlen, då *tio* år förflutit från inbetalningen, fortfarande inestående, utan att rätten att utbekomma dem är beroende av framtida händelse, äge den som inbetalt medlen lyfta beloppet jämte upplupen ränta, om anledning ej finnes till antagande att fråga om rätt till medlen är beroende på prövning och han anmäler sig inom *tre* år. Vad nu sagts om den som inbetalt medel till offentlig myndighet skall, där medel uttagits genom exekutiv förrättning, gälla den, hos vilken förrättningen ägt rum.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979. I fråga om inbetalning som har skett före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter*Promemorians lag-
förslag*

Härigenom föreskrives att 62 § lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

62 §

Samfällighetsförening får ej upplösas förrän alla dess skulder betalats eller de medel som fordras för betalningen nedsatts hos länsstyrelsen. I samband med upplösningen får kallelse sökas på föreningens okända borgenärer. *De i förordningen (1862:10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer meddelade bestämmelserna om sådan kallelse äger därvid motsvarande tillämpning.*

Samfällighetsförening får ej upplösas förrän alla dess skulder betalats eller de medel som fordras för betalningen nedsatts hos länsstyrelsen. I samband med upplösningen får kallelse sökas på föreningens okända borgenärer. *Bestämmelserna i lagen (1862:10 s. 1) om kallelse på okända borgenärer äger därvid motsvarande tillämpning.*

Överstiger vid upplösningen av föreningen dess tillgångar skulderna, skall överskottet skiftas mellan medlemmarna enligt grunder som föreningsstämman beslutat. Vad som nu sagts gäller ej, om annat föreskrives i stadgarna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Sammanställning av remissyttranden

1 Allmänna synpunkter

1.1 JK: Förslaget att förkorta preskriptionstiden för konsumentfordringar ger mig inte anledning till erinran. Jag delar också den uppfattning som har kommit till uttryck i promemorian att det är lämpligast att föra samman bestämmelserna om preskription i konsumentförhållanden med de allmänna bestämmelserna om preskription av fordran. Också vad promemorian i övrigt innehåller om preskription samt om preskriptionsavbrott och innebörden av preskription kan jag i allt väsentligt ansluta mig till. — — Den föreslagna preskriptionslagen innebär en välbehövlig förenkling och modernisering av de mer än hundra år gamla preskriptionsbestämmelserna.

1.2 Hovrätten för Nedre Norrland: Mot förslaget att genom avkortning till 3 år av preskriptionstiden för konsumentfordringar åstadkomma en snabbare avveckling av sådana fordringar finner hovrätten ej skäl till erinran. Hovrätten anser också att de nu framlagda förslagen är väl ägnade att läggas till grund för lagstiftning.

1.3 Kammarkollegiet: De föreslagna lagbestämmelserna verkar i sina huvuddrag lättlästa och klart formulerade. — — Promemorian innefattar inte någon mera omfattande kodifiering eller analys av gällande rättspraxis på preskriptionsrättens område. Oklara rättsfrågor som inte funnit sin definitiva lösning i rättspraxis har också lämnats utanför författningsarbetet. Till fördel från tillämpningssynpunkt hade varit om ambitionsnivån kunnat sättas något högre, när man ändock ansett sig böra ersätta 1862 års preskriptionsförordning med mera modernt utformade lagstadganden. — — Frågor om preskription av anspråk på arvsskatt och gåvoskatt erbjuder flera betydande svårigheter och kan inte i detta sammanhang få helt tillfredsställande svar. Det är av åtskilliga skäl angeläget att utredning av frågorna snarast kommer till stånd.

1.4 Bankinspektionen: I sitt yttrande över promemorian Ds Ju 1975:11 tillstyrkte inspektionen i viss utsträckning att en förkortning av preskriptionstiden ägde rum. Inspektionen ansåg emellertid att den nuvarande tioåriga preskriptionstiden inte borde förkortas när det gäller fordringar på bank. Det nu förevarande förslaget innebär att preskriptionstiden för s. k. konsumentfordringar förkortas till tre år och att preskriptionstiden i övrigt bibehålls vid tio år. Genom detta förslag kan inspektionens tidigare anförda synpunkter i allt väsentligt anses vara tillgodosedda och inspektionen tillstyrker därför förslaget.

1.5 Försäkringsinspektionen har inget att erinra mot det föreliggande förslaget och tillstyrker att det läggs till grund för lagstiftning.

1.6 RSV: Eftersom några nackdelar egentligen inte påvisats med huvudprinciperna i 1862 års preskriptionsförordning anser RSV att det inte finns något att invända mot att i den nya lagen i stor utsträckning intas i sak samma bestämmelser som för närvarande gäller. Förslaget torde således inte medföra några ändringar beträffande preskriptionen av sådana offentlig-rättsliga fordringar som faller under de allmänna preskriptionsbestämmelserna. Att några frågor lösning vidare ansetts böra anstå i avvaktan på utredning i annat sammanhang — bl. a. frågorna beträffande vissa skadeståndsfordringar och frågan huruvida domstol och kronofogdemyndighet

(KFM) skall ex officio beakta preskription – bör enligt RSVs mening inte hindra att preskriptionsförordningen nu ersätts med en modern lag så att preskriptionstiden beträffande konsumentfordringar kommer att förkortas. Verket anser, såsom också framhållits i dess yttrande över departementspromemorian Preskription, att tre års preskriptionstid för sådana fordringar förefaller lämplig. RSV tillstyrker därför förslaget.

1.7 Kronofogdemyndigheten i Göteborg: Allmänt sett finns intet att erinra mot det nu framlagda förslaget. Även om kfm 1975 i princip accepterade det då framlagda förslaget enligt promemorian Ds Ju 1975: 11 måste nu framhållas att det nya förslaget är att föredra. Det framstår som enklare, överskådligare och lättare att tillämpa. Ej heller föreslås så ingripande förändringar i de allmänna preskriptionsreglerna som ju hittills fungerat tämligen väl. Därjämte synes vissa tolkningssvårigheter, som det tidigare förslaget gav upphov till, nu inte återkomma. Det är också värdefullt att lagreglerna får en modernisering och språklig uppfräschning, eftersom ordval och meningsbyggnad i gällande lagstiftning är ålderdomlig och kan ge upphov till tolkningsproblem.

1.8 Kronofogdemyndigheten i Malmö: Sammanfattningsvis anser kronofogdemyndigheten att det är önskvärt med enhetliga preskriptionsregler för den enskilde både när han är konsument och skattebetalare och föreslår därför att den föreslagna treåriga preskriptionsregeln bestäms till fem år. Eftersom ny preskriptionslag utarbetas bör reglerna för båda parter vara så klara och entydiga som möjligt så att onödiga tvister undviks. Om preskriptionstiden bestäms till fem år torde förslaget om tilläggsfrist för borgenären sakna betydelse och därför borttagas.

1.9 Kommerskollegium: Från de synpunkter kollegiet har att beakta har kollegiet ej funnit skäl till erinran mot revidering av preskriptionslagstiftningen i överensstämmelse med promemoriaförslaget.

1.10 Skånes handelskammare: Det faktum att de gällande preskriptionsreglerna har visat sig fungera väl under lång tid och att de sannolikt är mer välkända än många andra viktiga regler på förmögenhetsrättens område har rimligtvis starkt bidragit till att förslag syftande till en radikal omläggning av reglerna har mötts av stark kritik. När riksdagen vid 1976/77 års riksmöte på lagutskottets hemställan beslutade avslå proposition 1976/77: 5 med förslag till ny preskriptionslag skedde det med hänvisning bland annat till att de nu gällande preskriptionsreglerna har fungerat väl. Det då aktuella lagförslaget var behäftat med betydelsefulla svagheter av vilka flera påtalades i det av handelskammaren 1975 avgivna yttrandet. När nu justitiedepartementet har gjort ett nytt försök att arbeta fram ett förslag till moderniserad preskriptionslagstiftning har man tagit fasta på den kritik som framkommit mot tidigare framlagda förslag. Förslaget att korta preskriptionstiden för konsumentfordringar till tre år är en följd av riksdagens uttalande önskemål i denna riktning.

Mot bakgrund av vad nu anförts och med hänsyn till att det framlagda förslaget innebär att de huvudsakliga regler som kännetecknar den nu gällande preskriptionsförordningen bibehålles, men i moderniserad språkdräkt, vill handelskammaren inte motsätta sig förslaget.

Handelskammaren vill dock framhålla att den uppfattning som handelskammaren förde fram i 1975 års remissyttrande, innebärande att preskriptionstiden generellt skulle kortas till fem år i ett i övrigt bibehållet regelsystem, alltjämt har flera goda skäl för sig. Således kan erinras om att skatte- skuld till stat och kommun preskriberas efter fem år och att det kan sägas vara en fördel om preskriptionstiden för andra fordringar ges samma

längd. En enhetlig preskriptionstid innebär givetvis också i sig en fördel jämfört med förslagets differentierade preskriptionstid på tio respektive tre år.

Handelskammaren kan dock hysa förståelse för önskemålet att för konsumentfordringarnas vidkommande åstadkomma en ännu något kortare preskriptionstid än fem år. Det kan då samtidigt konstateras att en kortare preskriptionstid än fem år för fordringar mellan näringsidkare skulle medföra icke acceptabla konsekvenser.

Sammantaget vill således handelskammaren utan att avstyrka det framlagda förslaget förorda att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet övervägs huruvida en enhetlig femårig preskriptionstid bör införas. — — — Enskildheterna i förslaget förefaller handelskammaren väl avvägda och synes därför icke böra föranleda några allvarliga erinringar.

1.11 Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län: I framlagt förslag till preskriptionslag har i huvudsak den ändringen i förhållande till nu gällande lagstiftning införts, att preskriptionstiden för konsumentfordringar, dvs. näringsidkares fordringar mot konsumenter, förkortas från nuvarande tio år till tre år. Kammaren godtar i beaktande av de i promemorian till stöd för denna ändring redovisade skälen förslaget ifråga. — Då lagförslaget i övrigt i allt väsentligt blott syftar till en formell modernisering av nu gällande, mycket gamla bestämmelser tillstyrker kammaren sålunda att det framlagda förslaget till preskriptionslag lägges till grund för blivande lagstiftning.

1.12 Gotlands handelskammare: Enligt handelskammarens mening finns det sakliga skäl för en viss översyn av de mer än hundra år gamla allmänna preskriptionsbestämmelserna och en samtidig modernisering av språkbruket i lagtexten. Enligt gällande rätt är den allmänna preskriptionstiden tio år räknat från fordringens tillkomst. Denna preskriptionstid förefaller ha fungerat utan större olägenheter och vara väl förankrad i det s. k. allmänna rättsmedvetandet. Kammarens uppfattning är därför att skäl saknas att frångå den hittillsvarande tioåriga preskriptionstiden räknat från fordringens tillkomst förutom i några undantagsfall. — — — När det gäller frågan om var reglerna om preskription av konsumentfordringar bör placeras anser kammaren att — hellre än en särskild reglering i de konsumenträttsliga lagarna — dessa bör föras samman med de allmänna bestämmelserna om preskription av fordran. Därigenom uppnås att bestämmelserna samlas på ett ställe och att samordning kan ske med de allmänna preskriptionsbestämmelserna.

1.13 Konsumentverket: Verket tillstyrker att preskriptionstiden för fordringar mot konsumenter förkortas. Frågan är då till att börja med var de särskilda reglerna om sådana fordringar skall upptas. — I promemorian anförs som skäl till att reglerna bör tas in i den allmänna preskriptionslagen bl. a. att den centrala författningen om fordringspreskription annars skulle komma att ge en ofullständig och missvisande bild av rättsläget. Detta är naturligtvis riktigt. — Även om förslaget genomförs i denna del kommer preskriptionslagen dock inte att uttömmade ange vilka preskriptionsfrister som gäller. En stor mängd speciella preskriptionsregler kommer fortfarande att finnas i andra författningar. Det gäller också regler om fordringar som kan riktas mot konsument i vissa fall, t. ex. enligt växel- och checklagarna. Den omständigheten att bestämmelserna är spridda på olika författningar medför att det kan vara svårt att få en samlad bild av vilken preskriptionstid som gäller för olika slag av fordringar. Det kan å andra sidan också vara en fördel att preskriptionsbestämmelserna upptas i de författ-

ningar som reglerar respektive slag av fordringsförhållande eller fordringsbevis. Det finns bland annat skäl att anta att en person, som är dåligt insatt i det rättsliga systemet men som på egen hand vill ta reda på vad som gäller, utgår från att den författning som innehåller regler om fordringsförhållandets uppkomst, förpliktelseernas omfattning och innebörd etc. i förekommande fall också skall ha de särskilda reglerna om preskription.

Även om det stora antalet konsumenter visserligen kan antas ha bristfälliga kunskaper om preskriptionsregler över huvud taget, lär dock en del konsumenter ha en allmän föreställning om att preskriptionstiden för fordringar är tio år. Risken för att sådana konsumenter på grund av missförstånd om preskriptionstidens längd gör rättsförluster – som består i att de betalar preskriberade skulder – är sannolikt mindre, om varje civilrättslig författning innehåller den särskilda preskriptionsregel som är tillämplig, än om bestämmelsen upptas i den allmänna preskriptionslagen. Detta talar för att preskriptionsreglerna tas in i de författningar som reglerar de fordringsförhållanden i vilka konsument kan vara gäldenär. Ett sådant system har å andra sidan – som framhålls i promemorian (s. 27) – nackdelen att man måste ta in preskriptionsbestämmelser för likartade fordringar i flera författningar, och det medför onekligen att preskriptionsreglerna blir ännu mer svåröverskådliga. Konsumentverket anser att dessa nackdelar överväger och ansluter sig därför till förslaget att preskriptionsreglerna för konsumentförhållanden tas in i preskriptionslagen. För att förhindra rättsförluster som har sin orsak i bristande kännedom om preskriptionstidens längd bör man överväga att i de författningar som reglerar konsumentförhållanden – konsumentkreditlagen, konsumentköplagen och den kommande konsumenttjänstlagen – göra uttryckliga hänvisningar till ifrågavarande bestämmelse i preskriptionslagen. Det är viktigt att man inte bara i samband med att lagen träder i kraft utan också därefter informerar allmänheten om preskriptionsreglerna på ett åskådligt sätt.

1.14 *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har i huvudsak inte något att erinra mot förslaget, som länsstyrelsen anser vara genomarbetat och väl ägnat att ligga till grund för lagstiftning.

1.15 *Konkurslagskommittén* har inte något att erinra mot förslaget avseende huvudprinciper men har vissa synpunkter på de regler i lagförslaget som angår konkurs och ackord.

1.16 *Konsumenttjänstutredningen*: Utredningen har i sitt remissyttrande över det i Ds Ju 1975:11 framlagda förslaget till preskriptionslag närmare utvecklat sin syn på preskriptionsfrågorna. Utredningen konstaterar att de punkter som utredningen då kritiserade (främst beräkningen av preskriptionstidens utgångspunkt, förslaget om förkortad preskriptionstid för fordringar mellan privatpersoner samt reglerna om preskriptionsavbrott) ej återkommer i det nu framlagda lagförslaget. Förslaget om en endast treårig preskriptionstid för näringsidkares fordringar på konsumenter ställer sig utredningen bakom, nu som tidigare. – Utredningen tillstyrker också förslaget att reglerna om preskription av konsumentfordringar tas in i en särskild preskriptionslag.

1.17 *Försäkringsrättskommittén*: Den föreslagna preskriptionslagen bygger på nu gällande rätt, och den enda väsentliga ändring som föreslås är att preskriptionstiden för vissa fordringar mot konsumenter förkortas till tre år. Försäkringsrättskommittén – som inte har något att erinra vare sig mot bibehållandet av det nuvarande systemet som helhet eller mot den särskilda regeln för konsumenttransaktioner – inskränker sig till att beröra ett par frågor som har intresse från de synpunkter som kommittén har att företräda.

1.18 Konsumentköpsutredningen: Den föreslagna ändringen av preskriptionstiden för konsumentfordringar tillstyrks. Övervägande skäl talar för att, såsom föreslås i prememoriar, reglerna i övrigt om preskription bör vara desamma för sådana fordringar som för andra. I enlighet med förslaget bör reglerna om konsumentfordringar ingå i den allmänna preskriptionslagen.

1.19 Svenska landstingsförbundet: Från de synpunkter landstingsförbundet har att särskilt företräda finns inte anledning till erinran mot det reviderade förslaget. Förbundet vill därför i allt väsentligt tillstyrka att det genomförs.

1.20 LO anser att starka konsumentpolitiska skäl talar för en förkortning av preskriptionstiden för konsumentfordringar. LO noterar samtidigt med tillfredsställelse att den tioåriga preskriptionstiden föreslås bibehållen för övriga fordringar. LO har i övrigt inga synpunkter på det framlagda förslaget utan hänvisar till sitt remissvar beträffande promemoriar Ds Ju 1975: 11.

1.21 Jurist- och samhällsvetareförbundet: I huvudsak kan förbundet tillstyrka de framförda förslagen, bl. a. förslaget att en kortare preskriptionstid om tre år är påkallad när det gäller fordringar mot konsument med hänsyn till att konsumenterna sällan lär spara bevismedel om betalning eller om invändningar någon längre tid efter fordrans tillkomst och till att näringsidkare i allmänhet inte har någon anledning att dröja länge med krav mot konsumenterna.

1.22 Sveriges advokatsamfund: Samfundet har i yttranden över tidigare förslag till reformer inom preskriptionsrättens område – bl. a. med hänsyn till förväntade ändringar och avsedd samordning av preskriptionsreglerna såväl internationellt som för de nordiska länderna – avstyrkt att de nuvarande svenska preskriptionsreglerna ändrades, då dessa i stort sett fungerade väl (se TSA 1957 s. 401, 1970 s. 49 och 1975 s. 376). I 1970 års yttrande anförde samfundet således att det föreföll lämpligare och naturligare att enhetliga internationella preskriptionsregler framkom som ett slutled i gemensam materiell lagstiftning.

Med hänsyn emellertid till att varken det internationella eller det nordiska samarbetet ännu resulterat i några konkreta gemensamma förslag och då de nu föreslagna ändringarna av preskriptionsförordningens regler i huvudsak överensstämmer med de synpunkter samfundet tidigare framfört beträffande reglernas utformning, motsätter sig med nedan angivet undantag samfundet inte att förslaget läggs till grund för ny lagstiftning, särskilt inte som förslaget i allt väsentligt endast innebär en modernisering av de nu gällande – delvis föråldrade – preskriptionsreglerna. Samfundet anser inte att tillräckliga skäl finns för att tillämpa speciell preskriptionstid för fordringar på konsumenterna. Någon olägenhet på grund av nu gällande regler har knappast visats. Mycket starka skäl måste föreligga för att frånga en enhetlig preskriptionstid, och sådana skäl föreligger inte i konsumentfallen. Det framstår i stället som mera angeläget att undvika att rättsförsluster görs med anledning av ändringar av preskriptionstiden, och tioårsregeln torde vara så allmänt känd att den bör bibehållas även i konsumentköpsfallen.

1.23 Föreningen Sveriges kronofogdar: De skäl som åberopats mot prop. 1976/77: 5 vid riksdagsbehandlingen är enligt föreningens uppfattning svårförståeliga. Kronofogdemyndigheterna har goda möjligheter att iaktta effekterna av nu gällande ålderdomliga regler. Deras erfarenheter får anses visa, att det bland gäldenärerna är de fysiska personerna, som löper

största risken att drabbas av rättsförluster, beroende på att de saknar kunskap om preskriptionsreglerna och av olika orsaker inte förmår anlita juridiskt biträde. Att en ändring av t. ex. preskriptionstidens längd skulle behöva medföra ingrepp i affärsseder m. m. förefaller egendomligt, om man tillåter att parterna får avtala om preskriptionsförlängning. I sammanhanget bör måhända anmärkas, att man vid annan lagstiftning tagit hänsyn till svagare avtalsparter, vilkas situation kan jämföras med konsumenternas. Det finns med andra ord skäl att låta den grundsyn, som vuxit fram till förmån för konsumenterna och likställda, få väga tungt även i fortsättningen.

1.24 Övre Norrlands lokalavdelning av Föreningen Sveriges kronofogdar: Lokalavdelningen tillstyrker förslaget till en ny allmän preskriptionslag. Den gamla preskriptionsförordningen har visserligen ej underkastats någon större omarbetning men såväl språkliga som vissa rent sakliga ändringar och kompletteringar har gjort den föreslagna lagen lättbegripligare och överskådligare.

1.25 Sveriges industriförbund: Industriförbundet hälsar med stor tillfredsställelse att en stor del av den från näringslivet tidigare i ärendet framförda kritiken beaktats i förevarande förslag till ny preskriptionslag. Därmed avses främst bibehållandet av såväl tioårspreskription för andra än konsumentfordringar som reglerna för preskriptionsavbrott. Det föreslagna formkravet på skriftlighet vid erinran/krav finner förbundet vara väl motiverat ur bevissynpunkt.

1.26 KF: I sina remissyttranden över 1957 och 1975 års förslag konstaterade KF bl. a. att några väsentliga olägenheter av de nu gällande reglerna inte var kända. Vidare fann KF att 1862 års regel om tioårig preskriptionstid är en av de bäst kända reglerna bland gemene man. Något behov av att ändra den svenska lagstiftningen för att nå internationellt enhetliga regler fanns inte heller. KF berörde vidare i sina tidigare yttranden frågan om en förkortad preskriptionstid för de s. k. dagliga livets fordringar, eller fordringar som är grundade på konsumentköp. KF fann härvid att det finns goda skäl som talar för en kortare preskriptionstid för sådana fordringar även om en uppdelning av preskriptionstiden med hänsyn till de omständigheter varunder en fordran tillkommit, inte är helt lycklig i alla avseenden.

Med den sålunda redan tidigare redovisade inställningen till huvudfrågorna avseende fordringspreskription finner KF, att det nu föreliggande förslaget innebär en acceptabel lösning av den nu under drygt två decennier behandlade frågan om ny preskriptionslagstiftning. KF tillstyrker sålunda att den nuvarande regeln om att en fordran preskriberas tio år efter sin tillkomst behålls, men att preskriptionstiden förkortas till tre år för sådan fordran mot konsument, som avser köp enligt konsumentköplagen, utthyrning av vara under motsvarande förhållanden eller tjänst, som tillhandahålls under sådana omständigheter. Den treåriga preskriptionstiden gäller emellertid inte fordran som avser uppförande av byggnad för bostadsändamål eller som grundar sig på löpande skuldebrev.

KF har heller inte något att invända mot att de gällande bestämmelserna om hur preskriptionsavbrott skall ske, om verkan av sådant avbrott eller om inbörden av preskription behålls i stort sett oförändrade. KF har inte heller något att erinra mot de föreslagna övergångsbestämmelserna och de ändringar i annan lagstiftning som föranleds av förslaget.

1.27 LRF: Trots preskriptionsförordningens ålder kan innehållet i dess bestämmelser inte anses som helt otidsenligt. Bestämmelsernas ålderdomliga språkdräkt, utvecklingen på det kommersiella området samt bl. a. till-

komsten av den konsumenträttsliga lagstiftningen motiverar emellertid en reform av preskriptionsreglerna. — — Bortsett från vissa detaljer tillstyrker LRF promemorieförslaget.

1.28 Svenska handelskamarförbundet: Under en lång följd av år har försök gjorts att sammanjämka preskriptionslagstiftningen dels inom de nordiska länderna och dels i Europa. Även inom FN har konventionsarbete utförts syftande till att erhålla en viss enhetlighet i preskriptionslagstiftningen. De upprepade försöken att åstadkomma en samnordisk preskriptionslagstiftning har dock icke lyckats. Betydelsefull kritik har riktats mot de konkreta förslag som har framställts. Även Svenska handelskamarförbundet har i yttranden över förslag till ny preskriptionslagstiftning grundade på nordiskt samarbete avstyrkt förslagen eller framfört allvarliga erinringar mot dem.

Det faktum att de gällande preskriptionsreglerna har visat sig fungera väl under lång tid och att de sannolikt är mer välkända än många andra viktiga regler på förmögenhetsrättens område har rimligtvis starkt bidragit till att förslag syftande till en radikal omläggning av reglerna har mötts av stark kritik. När riksdagen vid 1976/77 års riksmöte på lagutskottets hemställen beslutade avslå proposition 1976/77: 5 med förslag till ny preskriptionslag skedde det med hänvisning bland annat till att de nu gällande preskriptionsreglerna har fungerat väl. Det då aktuella lagförslaget var behäftat med betydelsefulla svagheter av vilka flera påtalades i yttranden avgivna av näringslivets organisationer. När nu justitiedepartementet har gjort ett nytt försök att arbeta fram ett förslag till moderniserad preskriptionslagstiftning har man tagit fasta på den kritik som framkommit mot tidigare framlagda förslag. Förslaget att korta preskriptionstiden för konsumentfordringar till tre år är en följd av riksdagens uttalade önskemål i denna riktning.

Mot bakgrund av vad nu anförts och med hänsyn till att det framlagda förslaget innebär att de huvudsakliga regler som kännetecknar den nu gällande preskriptionsförordningen bibehålls, men i moderniserad språkdräkt, vill handelskamarförbundet inte motsätta sig förslaget.

Handelskamarförbundet vill dock framhålla att det bör provas huruvida en enhetlig preskriptionstid för alla fordringar på förslagsvis fem år bör genomföras i stället för promemorieförslagets differentierade preskriptionstid på tio respektive tre år.

1.29 Svenska bankföreningen: I sitt yttrande över den promemoria, som låg till grund för propositionen i ämnet, uttalade bankföreningen bl. a. att den inte i princip ville motsätta sig att preskriptionstiden i huvudregeln bestämdes till tre år räknat från förfallodagen. Bankföreningen hade emellertid i övrigt kritiska synpunkter på delar i förslaget. I det nu framlagda förslaget har bankföreningens tidigare anförda synpunkter tillgodosetts och bankföreningen anser därför att förslaget är väl förtjänt att läggas till grund för lagstiftning. Bankföreningen tillstyrker således i princip förslaget.

1.30 Svenska sparbanksföreningen: I sitt yttrande över det förslag till genomgripande förändringar i preskriptionslagstiftningen, som låg till grund för den av riksdagen avslagna propositionen 1976/77: 5, ställde sig föreningen — utan att i princip motsätta sig den som huvudregel föreslagna korttidspreskriptionen — tveksam till vissa av förslagets detaljbestämmelser särskilt i vad avsåg den väsentliga skärpningen av de för bankverksamheten praktiskt betydelsefulla reglerna rörande preskriptionsavbrott. Föreningen framhöll härvid den risk för rättsförluster, som förslaget kunde befaras medföra. Vidare pekade föreningen på vissa speciella problem, sam-

manhängande med reglerna om avbrytande av borgenspreskription, som skulle uppkomma i övergången till en lagstiftning i enlighet med förslaget.

Mot bakgrund härav finner föreningen det tillfredsställande att man i det nu framlagda förslaget – med undantag för de s. k. konsumentfordringarna – återgår till tioårspreskription som huvudregel och därvidlag i allt väsentligt bibehåller nu gällande regelsystem, vilket i bankverksamheten fungerat utan praktiska problem. – – –

Föreningen kan sålunda mot bakgrunden av de kreditgivarintressen den har att bevaka tillstyrka att förslaget lägges till grund för lagstiftning.

1.31 Sveriges föreningsbankers förbund: Förbundet ser med tillfredsställelse att man nu föreslår en bibehållen ordning för huvuddelen av preskriptionsområdet – bl. a. vad gäller bankernas fordringar och bankernas kunders inlåningsfordringar. Då förbundet nu anser sig ha fått gehör för sina synpunkter meddelade i tidigare avgivet remissvar i ämnet, tillstyrker förbundet föreliggande förslag.

1.32 Finansieringsföretagens förening: Till skillnad från tidigare förslag innehåller det föreliggande förslaget i övrigt inte några väsentliga förändringar av nu gällande preskriptionsförordning. Preskriptionen avbryts sålunda även om borgenären endast kräver gäldenären utom rätta eller erinrar honom om fordringen. Preskriptionsavbrottet leder till ny preskriptionstid. Därigenom har den kritik, som näringslivet framfört emot tidigare förslag beaktats. I yttrandet över det tidigare förslaget medgav föreningen en kortare preskriptionstid än tio år under förutsättning att preskriptionsavbrott kunde ske utom rätta.

Även om förslagens motiv för en förkortning av preskriptionstiden från tio år till tre år är väl schematiskt motsätter sig således inte föreningen denna förkortning.

1.33 Svenska försäkringsbolags riksförbund: Från de synpunkter riksförbundet har att företräda finns ingen erinran mot de överväganden och förslag som framförts i promemorian.

2 Preskriptionstid

Vissa allmänna synpunkter på bestämmelserna om preskriptionstid har redovisats i närmast föregående avsnitt.

2.1 JK: Avgränsningen av fordringar med den kortare preskriptionstiden ger mig anledning ta upp endast en fråga. Den kortare preskriptionstiden skall enligt förslaget inte gälla beträffande köp av fast egendom och inte heller beträffande byggnad på ofri grund. I denna del görs ingen skillnad på olika typer av byggnad. Fordran på grund av köp av ett uthus, t. ex. ett garage, blir alltså underkastad en tioårig preskriptionstid. När det gäller avtal om uppförande av byggnader görs däremot skillnad på bostadshus och andra hus. I fråga om de förra skall preskriptionstiden vara tio år, i fråga om de senare, t. ex. garage, tre år. – Enligt min mening finns det ingen anledning att göra skillnad på olika typer av byggnad beroende på om det är fråga om fordran på grund av köp eller entreprenadavtal. Det är dessutom inte alltid helt klart vad som avses med "byggnad för bostadsändamål". Regeln i 2 § tredje stycket bör alltså gälla alla fordringar som avser uppförande av byggnad. – – –

I anslutning till 2 § *andra stycket* sista meningen vill jag fästa uppmärksamheten på något som möjligen kan vara ett problem. Av s. 37 framgår att endast borgensåtagande för konsuments förpliktelse i samband med ett konsumentköp avses vara underkastade treårig preskriptionstid. Vad som

menas med detta uttrycks sätt framgår inte. Orden "i samband med" är språkligt att hänföra bara till konsumentens åtagande. Frågan är vad som gäller borgensmannens åtagande. Om detta åtagande sker i samband med konsumentens åtagande och direkt knyts till konsumentköpet, uppstår ingen tveksamhet. Men vad gäller om borgensåtagandet är generellt? Det kan t. ex. avse alla gäldenärens förbindelser upp till ett visst belopp eller av ett visst slag. Skall borgensåtagandet då ha olika preskriptionstid beroende på vilken typ av fordringsförhållande som gör att borgensåtagandet realiseras? Lagtexten synes inte ge någon säker ledning i denna fråga. Inte heller uttalandet på s. 83 är klagörande. Huruvida "borgensåtagandet avser fullgörande av en konsumentens förpliktelser på grund av konsumentköp e. d." är i det nyss angivna exemplet inte klart.

I det nyss behandlade sammanhanget vill jag peka även på ett annat förhållande. I promemorian föreslås att bestämmelserna i preskriptionslagen också skall gälla borgensfordringar. Frågan är om inte detta bör komma till uttryck i lagen (jfr 18 § i 1862 års preskriptionsförordning).

2.2 *Hovrätten för Nedre Norrland*: Mot förslaget att genom avkortning till tre år av preskriptionstiden för konsumentfordringar åstadkomma en snabbare avveckling av sådana fordringar finner hovrätten ej skäl till erinran. Hovrätten anser också att de nu framlagda förslagen är väl ägnade att läggas till grund för lagstiftning. — — —

Enligt 2 § andra stycket skall den treåriga preskriptionstiden gälla, förutom fordran mot konsument avseende köp enligt konsumentköplagen (1973: 877), fordran avseende "tjänst som tillhandahålles under motsvarande förhållanden". Hovrätten finner att bestämmelsen, i sistberörda del, är alltför vagt formulerad och att den måste ge anledning till rättsosäkerhet. Hovrätten ifrågasätter om verkliga "uppförande av byggnad för bostadsändamål" kan anses hänförligt till "tjänst som tillhandahålles under motsvarande förhållanden".

2.3 *Kammarkollegiet*: För andra fordringar än konsumentfordringar bibehålls enligt promemorian en preskriptionstid av tio år. Preskriptionstiden föreslås liksom hittills skola räknas från fordringens tillkomst. Vad sålunda föreslagits står visserligen inte i samklang med vad som gäller i flertalet andra länder (jfr prop. 1976/77, s. 30). Från de synpunkter kammarkollegiet har att företräda synes emellertid intet vara att erinra mot förslaget i denna del. — — —

De föreslagna nya preskriptionsbestämmelserna för konsumentfordringar äger intresse för kollegiet i dess egenskap av bevakningsmyndighet. Även beträffande dylika fordringar har preskriptionstiden ansetts böra räknas från fordringens tillkomst. — — — I sammanhanget må anmärkas att man i Danmark sedan år 1908 haft skilda utgångspunkter för beräkning av preskriptionstid för fordringar avseende den dagliga hushållningen jämfört med fordringar för vilka särskilda bestämmelser inte gäller. Preskriptionstiden för fordringar tillhörande den dagliga hushållningen räknas i Danmark från den dag borgenären kan kräva betalning. — — —

Vad som i 1977 års promemoria anförts beträffande utgångspunkten för preskriptionstiden för konsumentfordringar kan i och för sig förtjäna beaktande. Från kollegiets sida får emellertid i sammanhanget hänvisas till 4 och 7 §§ avskrivningskungörelsen (1965: 921) och dessa författningsrums anknytning till förfallodagen. Den i 7 § avskrivningskungörelsen angivna tiden blir ofta överskriden. Såsom kollegiet framhållit i sitt yttrande över 1975 års promemoria har ofta flera år förflutit från förfallodagen, då kollegiet övertagit fordringar för indrivning från andra myndigheter. Om de fö-

reslagna bestämmelserna om preskription av konsumentfordringar genomföres, måste uppenbarligen rutinerna hos berörda myndigheter omarbetas.

En preskriptionstid av tre år räknat från fordringens tillkomst synes kollegiet vara i kortaste laget. — — —

Vad som enligt ovan anförts i 1977 års promemoria beträffande valet av utgångspunkt för beräkningen av preskriptionstiden för konsumentfordringar kan i själva verket även sägas tala emot hela den föreslagna konstruktionen av konsumentfordringar och dessas anknytning till konsumentköplagen — låt vara att konstruktionen övertagits från propositionsförslaget och att en anknytning till konsumentlagstiftningen även synes ha varit tänkt av riksdagen. Den föreslagna konstruktionen kan ge upphov till osäkra gränfall. I promemorian anvisas den borgenär för vilken dylika tillämpningsproblem kan uppstå att alltid handla som om den kortare preskriptionstiden gällde. Det är dock tveksamt om det för en näringsidkare med hänsyn till handelsförbindelser eller andra förhållanden alltid kan visa sig lämpligt eller ens möjligt att iakttaga ett sådant handlingsschema. Risken för ett inte obetydligt och ibland även onödigt merarbete kan inte uteslutas. I det enligt SOU 1957: 11 framlagda förslaget till lag om preskription uppräknades de fordringar varpå den då föreslagna kortare preskriptionstiden av tre år skulle äga tillämpning. En klarare avgränsning av tillämpningsområdet för den nu föreslagna treåriga preskriptionstiden vore måhända möjlig, om man i stället för att anknyta till konsumentköplagens konstruktion med näringsidkare kontra enskild konsument sökte inrikta sig direkt på de dagliglivets varor och tjänster som avses i promemorian. Att därvid ibland preskriptionsbestämmelserna kunde bli tillämpliga på en gäldenär som inte kan anses som enskild konsument får måhända accepteras och bör även kunna mötas av förståelse från de i sådana fall berörda parterna. — — —

Kollegiet — som vill betona att det även enligt riksdagens åsikt inte synes föreligga något trängande behov av att införa bestämmelser om särskild preskriptionstid för konsumentfordringar — finner för sin del att frågan om den närmare utformningen av föreskrifterna på hithörande område bör tagas upp till ytterligare övervägande, innan slutligt förslag till lagstiftning framlägges.

2.4 Bankinspektionen: I vissa fall kan tvekan möjligen uppkomma om vad som är att hänföra till konsumentfordringar. Eftersom det är av vikt att tillämpningsområdet blir så fullständigt klarlagt som möjligt för undvikande av ev. rättsförluster kan det därför vara nödvändigt att en så uttömmande beskrivning som möjligt av vad som är att hänföra till konsumentfordringar sker i motivuttalandena.

Enligt förslaget skall preskriptionstiden för fordran mot den som har gått i borgen för fullgörandet av konsumentens förpliktelser i samband med konsumentköp vara tre år. Detta gäller oberoende av vem som gjort borgensåtagandet, t. ex. en bank. Med hänsyn till att preskriptionstiden för fordringar mot andra än konsumenter föreslagits vara tio år, skulle det kunna hävdas att även preskriptionstiden för fordran mot borgensmannen (t. ex. banken) skulle vara tio år. Med hänsyn emellertid till förslaget i promemorian att borgensfordran inte längre skall kunna krävas ut när huvudfordringen är preskriberad — vilket förslag bankinspektionen tillstyrker — saknas enligt inspektionens uppfattning anledning att iaktta längre preskriptionstid för borgensfordran än för huvudfordringen. Inspektionen har därför ingen erinran mot förslaget i denna del.

En särskild fråga som behandlas i promemorian är vilken preskriptions-

tid som bör gälla för fordran på grund av konsumentköp, om köparen för att finansiera köpet tar upp ett lån hos en särskild kreditgivare, t. ex. en bank, och använder lånet för att betala köpeskillingen. Av uttalanden i promemorian följer att, om lånet har ett sådant samband med köpet att kreditköp föreligger i konsumentkreditlagens mening, preskriptionstiden blir tre år. Om fordringen däremot avser ett lån hos en helt fristående kreditgivare, kommer den allmänna tioårspreskriptionen att gälla.

Inspektionen kan ansluta sig till det i promemorian förda resonemanget men vill samtidigt framhålla att tvekan ibland kan föreligga, om den kortare preskriptionstiden skall anses gälla eftersom oklarhet kan råda huruvida den aktuella krediten verkligen förmedlats av säljaren och därigenom kan anses ha samband med köpet. Skulle tveksamhet föreligga i sådant fall synes, med hänsyn till syftet med den kortare preskriptionstiden, den för konsumenten fördelaktigaste preskriptionstiden böra tillämpas. Detta torde i sin tur aktualisera behovet av klara regler om bankkrediter i nu avsedda fall. I detta sammanhang kan nämnas att bankinspektionen i samråd med bankernas organisationer förbereder en ingående översyn av de av bankerna tillämpade avtalsformulären.

2.5 Riksskatteverket: Fordringar som avses i 2 § tredje stycket första punkten skiljer sig från det som är karakteristiskt för konsumentfordringar. De avser t. ex. som regel större belopp än ordinära konsumentfordringar och har en speciell anknytning till fast egendom, som ju regleras utanför konsumentköplagen. Detta kan i och för sig motivera att fordringarna följer den tioåriga preskriptionstiden.

Dessa fordringar är emellertid avsedda att bli betalda inom en relativt kort tid. Eftersom fordringsförhållandena regelmässigt avvecklas inom den tid som föreslagits för preskription av konsumentfordringar i allmänhet torde det knappast föreligga något praktiskt behov av längre preskriptionstid för dessa fordringar. Det kan därför ifrågasättas om undantagsbestämmelsen i 2 § tredje stycket första punkten är sakligt motiverad. Dess tillämpning kan också befaras medföra tolkningssvårigheter och särregleringen bör därför utgå om det inte finns goda skäl för en sådan. I promemorian har enligt RSVs mening inte redovisats tillräckliga skäl härför.

Om bestämmelsen skall bibehållas bör följande beaktas. Det är inte helt klart vilka fordringar bestämmelsen avser. Uppenbarligen skulle av denna följa att när gäldenären köper en tomt och ingår avtal om uppförande av bostadshus med säljaren – varvid säljaren också antas stå för byggnadsmaterialet – hela säljarens fordran preskriberas först efter tio år. Om gäldenären däremot anlitar annan för att uppföra huset torde dennes fordran preskriberas efter tio år medan tre års preskriptionstid skulle gälla beträffande säljarens fordran för materialet. (Det bör påpekas att fordran för materialet oftast är större än kostnaden för utfört arbete). Eventuellt skulle undantagsbestämmelsen inte heller omfatta hela avtalsfordringen om gäldenären *dels* köper byggnadsmaterialet, *dels* ingår avtal om uppförande av bostadshus med samma säljare/entreprenör.

Lagförslaget bör därför kompletteras med uppgifter om vad som skall gälla i olika tänkbara situationer.

Komplikationer kan också tänkas i fråga om avtal avseende uppförande av både bostadshus och annan byggnad, t. ex. garage eller förråd. Det förefaller lämpligast att hela fordringen på grund av sådant avtal följer samma preskriptionsbestämmelser.

2.6 Kronofogdemyndigheten i Göteborg: En förkortning av preskriptionstiden till tre år för fordringar inom konsumentområdet synes välmoti-

verad. Det torde vara ett befogat konsumentkrav att få sådana fordringar avvecklade inom rimlig tid. Möjligen kan det ifrågasättas om inte en tio-årig preskriptionstid bör gälla för konsumentfordringar som fastställts genom dom eller motsvarande. Emellertid motverkar en sådan regel syftet att förkorta preskriptionstiden för konsumentfordringar. Dessutom stör en sådan bestämmelse systematiken i regelsystemet och komplicerar det i onödan. Kfm har den erfarenheten att borgenärerna i det stora flertalet mål av denna typ begär verkställighet i omedelbar anslutning till domstolsavgörandet, varför fordringen ofta avvecklas ganska snart. Dock kan borgenärerna – i synnerhet när tvekan uppkommer om fordran är sådan som anges i 2 § 2 mom. av lagförslaget – bli benägna att oftare och snabbare "för säkerhets skull" ge in utmätningsansökningar till kfm. En viss ökad arbetsbelastning hos kfm kan sålunda bli följden. Risker för ett betydande merarbete hos kfm torde dock ha reducerats väsentligt mot vad som skulle ha blivit fallet om det tidigare förslaget hade genomförts. Man kan inte heller bortse från att en förkortad preskriptionstid i vissa fall medför att gäldenärerna i större utsträckning kommer att göra invändning om preskription hos domstolar och exekutiva myndigheter, vilket leder till visst merarbete för främst juristpersonal.

2.7 *Kronofogdemyndigheten i Hudiksvall*: Rubricerade förslag till nya preskriptionsbestämmelser riktar sig i huvudsak mot konsumentfordringar. Denna typ av fordringar ligger till grund för ett stort antal enskilda mål hos kronofogdemyndigheten. I utsökningsmålen grundar sig betalningsföreläggandena nästan uteslutande på fakturor och liknande för varor och tjänster. Många gånger rör det sig om småbelopp. Även i lagsökningsmålen förekommer en hel del krav på betalning för varor o. d.

Konsumentfordringarna är således ofta förekommande hos kfm. Handläggningen av målen underlättas ju yngre fordringar det är fråga om. Parterna är i dessa fall ense om fordringens uppkomst och innehåll och handläggningen hos kfm koncentreras till själva verkställigheten av målet. I mål som omfattar äldre fordringsförhållanden förekommer däremot exempelvis att man inte får fordringsbeloppen att stämma med sina egna anteckningar om delbetalningar. Många gånger beror detta på att betalningarna bokförts olika hos gäldenär och borgenär.

Kfms uppfattning är att det är av värde med en snabbare omloppstid av förenämnda fordringar. Fordringsbeloppen skulle i så fall stämma bättre överens med varornas dagsvärde och omloppstiden på varor och fordringar nå en bättre överensstämmelse. Vidare skulle mål med räntefordringar överstigande kapitalbeloppet i stort sett försvinna.

Den föreslagna förkortningen av preskriptionstiden bör föra med sig en mera kontinuerlig och metodisk bevakning av obetalda fordringar än vad som sker f. n. Detta i sin tur borde få till följd att antalet obetalda fordringar minskade.

Enligt kfms bedömning är tre till fem år en lämplig tidsrymd för preskription av konsumentfordringar. Den föreslagna tiden om tre år tillstyrks därför.

Att berörda preskriptionsbestämmelser förs samman med de allmänna bestämmelserna om preskription av fordran synes riktigt. Med hänsyn till överskådligheten bör man i görligaste mån undvika att splittra preskriptionsreglerna.

2.8 *Kronofogdemyndigheten i Malmö*: Utredningen har föreslagit att en kortare preskriptionstid än den nu tillämpliga bör gälla för fordran som avser köp enligt konsumentköplagen. Det skulle vara ett konsumentintresse

att fordringar inom konsumentområdet avvecklades inom rimlig tid.

Det nuvarande regelsystemet har dock djupa förankringar i rättsmedvetandet. De flesta *skattefordringar* kommer även i fortsättningen att vara underkastade uppbördslagens regler om femårig preskriptionstid. Starka skäl talar dock för att man inför kortare preskriptionstid än tio år för fordringar som hör till den dagliga hushållningen. En sådan åtgärd skulle komma att förbättra ställningen för de enskilda konsumenterna.

Det vore önskvärt och skulle innebära betydande fördelar om preskriptionsregler på olika områden, som berör just den enskilde individen i hushålls- och konsumtionslivet, vore likartade. Med hänsyn härtill föreslås att preskriptionstiden inom konsumentområdet bestäms till fem år i överensstämmelse med reglerna om preskription av skattefordringar.

2.9 Kronofogdemyndigheten i Stockholm: Slutligen får framhållas att det kommer att bli mycket svårt för att i vissa fall inte säga omöjligt att konstatera om ett mål avser konsumentfordran eller inte. Ofta kan ett köpekontrakt o. d. ha blivit utbytt mot ett skuldebrev eller en växel. I andra fall kan en fordran avse ett förhållande mellan två näringsidkare fastän detta inte framgår av handlingarna. Ett uttalande hur kronofogdemyndigheten här skall agera i sin ex officio-prövning av preskriptionstiden synes erfordrigt.

2.10 Gotlands handelskammare: Enligt kammarens synsätt står näringslivets och konsumenternas intressen av att fordringar på konsumentområdet avvecklas inom rimlig tid inte i något motsatsförhållande. Väl kan det ligga i omsättningens intresse med en kortare preskriptionstid och därmed ett snabbare avvecklande av konsumentfordringar. Kammaren har därför ingen erinran mot att preskriptionstiden för konsumentfordringar – med undantag från den allmänna tioåriga preskriptionstiden – sätts till tre år räknat från fordringens tillkomst.

2.11 Konsumentverket: Vad gäller frågan vilka fordringar som skall omfattas av treårspreskription vill konsumentverket anföra följande. De omständigheter som talar för en förkortning av preskriptionstiden för fordringar mot konsumenterna – bland annat att konsumenterna inte så länge sparar bevismedel om gjorda betalningar eller om andra omständigheter som har betydelse för en fordrans storlek eller existens – gör sig också gällande i fråga om fordringar av annat slag än dem som avses i promemorian. Om avgränsningen görs enligt förslaget, kan vidare preskriptionstiderna komma att bli av olika längd för fordringar av likartat slag. Så blir preskriptionstiden för t. ex. en fordran på betalning för uppförande av ett nytt bostadshus tio år, medan den blir tre år när entreprenaden avser en om- eller tillbyggnad av ett bostadshus eller uppförande av ett uthus. Att göra en skillnad mellan fordringar av detta slag kan knappast anses sakligt motiverat. Det finns enligt konsumentverkets mening inte heller avgörande skäl mot att låta också fordringar som avser fast egendom omfattas av regeln om treårspreskription.

Den föreslagna gränsdragningen kan vidare ge upphov till besvärliga tolkningstvister om i vad mån det i ett visst fall är fråga om en fordran eller flera eller vad en fordran "avser". Ett och samma betalningsanspråk kan således hänföra sig till t. ex. uppförande av både bostadshus och uthus. Det kan i ett sådant fall uppstå osäkerhet om vilken preskriptionstid som skall gälla och om kanske olika preskriptionstider skall gälla för en fordran som avser olika slags tjänster. Den föreslagna konstruktionen synes kunna medföra att ett betalningsanspråk i vissa fall kan bli underkastat tioårspreskription, men i andra fall – t. ex. då avtal om olika slag av entreprenadar-

beten träffats med användande av två separata kontraktshandlingar – både treårspreskription och tioårspreskription.

Regeln att fordran som grundar sig på löpande skuldebrev inte skall omfattas av den kortare preskriptionstiden kan också skapa problem. De flesta konsumenter vet knappast vad löpande skuldebrev är. Om skilda regler gäller för olika slag av fordringshandlingar kan missförstånd uppstå, vilket kan medföra rättsförluster.

Som skäl för att fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev skall undantas från regeln om treårspreskription anføres, att en annan ordning skulle vara "omöjlig att förena med de bestämmelser som gäller i fråga om överlåtelse och pantsättning av löpande skuldebrev" (promemorian s. 41: jfr prop. 76/77: 5 s. 205). Tanken torde vara att invändning om preskription enligt 17 § skuldebrevslagen kan göras gällande också mot ny godtroende förvärvare av skuldebrevet. Om en fordran enligt löpande skuldebrev i visst fall omfattas av treårspreskription kan detta medföra rättsförluster för en förvärvare som vid förvärvet inte kände till att skuldebrevet avsåg en fordran mot konsument.

Risken för sådana rättsförluster måste dock i praktiken anses liten. Om fordringar enligt löpande skuldebrev omfattas av treårspreskription, kan man utgå från att en näringsidkare, som tar emot ett sådant skuldebrev av en konsument, anger på skuldebrevet att detta avser fordran mot konsument. Den som av en näringsidkare tar emot löpande skuldebrev har möjlighet att skydda sig genom att kräva att det av skuldebrevets text framgår om det avser fordran mot konsument eller inte. Om löpande skuldebrev undantas från treårspreskription kan man enligt konsumentverkets mening inte bortse från att näringsidkare i framtiden kan komma att kräva att konsumenter undertecknar löpande skuldebrev i fall som inte omfattas av förbudet i 17 § konsumentköplagen. En sådan utveckling står i direkt strid med de värderingar som motiverat tillkomsten av denna bestämmelse och som också gör sig gällande på andra områden än varuområdet.

Både sakliga och principiella skäl talar därför för att det område som omfattas av treårspreskription bör vidgas. En lämplig lösning kan här vara att ge regeln om treårspreskription samma tillämpningsområde som i dag gäller för marknadsföringslagen, avtalsvillkorslagen och – delvis – konsumentkreditlagen, dvs. vara, tjänst och annan nyttighet.

2.12 Konsumenttjänstutredningen: Förslaget om en endast treårig preskriptionstid för näringsidkares fordringar på konsumenter ställer sig utredningen bakom, nu som tidigare. Som skäl härför anförde utredningen följande i remissyttrandet 1975, med inriktning särskilt på avtal om konsumenttjänster: "Den enskilde kan i allmänhet inte väntas föra bok över de varor och tjänster han beställer. Det är naturligt om han inom loppet av några år glömmer de närmare omständigheterna kring dylika avtal. Tvister rörande omfattningen av ett uppdrag eller överenskommet pris är i allmänhet svåra att utreda även om de uppkommer efter relativt kort tid, inte minst vid reparationsavtal och avtal om mindre entreprenader, och dessa svårigheter accentueras självfallet, om flera år hunnit förlöpa. Att spara kvitton så lång tid som upp till tio år för att kunna vara helt säker gentemot dubbelkrav kan självfallet vara betungande för en privatperson. Konsumenter har vidare ofta en smal budget, som inte ger utrymme för överraskande fordringar."

Utredningen tillstyrker förslaget att reglerna om preskription av konsumentfordringar inryms i en särskild preskriptionslag. Härvid är att märka, vad gäller konsumenttjänster, att det huvudbetänkande med förslag till

konsumenttjänstlag som utredningen inom kort avser att framlägga, inte omfattar alla former av konsumenttjänster utan endast vissa särskilt viktiga typer samt att den konsumentkreditlag som nyligen antagits endast i några begränsade hänseenden ger regler för kreditgivning vid tjänster.

Utredningen tillstyrker likaledes förslaget att konsumenters fordringar på näringsidkare hålls utanför regeln om treårspreskription. Utredningen vill i detta sammanhang upplysa om att den avser att i förslaget till konsumenttjänstlag föreslå regler om en preskriptionsfrist för konsumentens reklamationsrätt, normalt två år men med förlängning upp till tio år för fall av dolda fel (fel som ej visat sig inom tvåårsfristen och inte rimligen kunnat upptäckas dessförinnan). En regel om treårspreskription vore konsumentpolitiskt olämplig när t. ex. dolt fel föreligger i en utförd entreprenad, jfr HD:s dom 5 april 1977 (DT 12) i det s. k. Nälsta-fallet, där HD fann att en konsuments reklamation nio år efter utförandet av en entreprenad (uppförande av småhus) inte framställdes för sent.

Enligt utredningens mening kan emellertid kritik riktas mot den avgränsning av tillämpningsområdet för treårspreskriptionen av näringsidkares fordringar på konsument som gjorts i lagförslagets 2 §. Lokutionen "tjänst som tillhandahålles under motsvarande förhållanden (som dem) som anges i 1 § konsumentköplagen" är knappast tillräckligt tydlig. Begreppet "tjänst" saknar någon allmänt tillämpad betydelse i juridiskt språkbruk. I t. ex. marknadsföringslagen används termen mycket vidsträckt. I det kommande förslaget till konsumenttjänstlag undviker utredningen problemet genom att enumerera de typer av tjänster för vilka denna lag föreslås gälla. Vad som exakt förstås med "tjänst" i lagförslaget kan sålunda vara föremål för tvekan.

Den förkortade preskriptionstiden för konsumentfordringar föreslås ej gälla bl. a. konsumentköp av fast egendom och hus på annans mark samt entreprenadavtal avseende uppförande av byggnad för bostadsändamål. Härvidlag an knyter lagförslaget till den gränsdragning som gjorts mellan utredningsuppdraget avseende konsumenttjänstlagen och arbetet inom småhusköpkommittén. De skäl som härvidlag ligger bakom, och som bl. a. leder till en rättslig olikabehandling mellan nybyggnad och ombyggnad av egnahem och fritidshus, är emellertid av väsentligt annan art än dem som gör sig gällande i preskriptionssammanhang. Enligt konsumenttjänstutredningens mening talar starka skäl för att treårspreskriptionen bör avse konsumententreprenader generellt och ev. även konsumentköp av fastigheter och byggnader.

Det är viktigt att preskriptionsbestämmelser i görligaste mån har en enkel och klar utformning. Mycket talar för att detta uppnås bäst om man vid utformningen av regeln om treårspreskription av konsumentfordringar frångår den i lagförslaget begagnade tekniken med en enumeration till förmån för en huvudregel om treårspreskription av alla fordringar på konsument avseende vara, tjänst eller annan nyttighet i den vida mening dessa termer används i marknadsförings- och avtalsvillkorslagarna. Från denna huvudregel får så göras de preciserade undantag som kan vara rättspolitiskt påkallade.

2.13 Försäkringsrättskommittén: Kommitténs nyligen avgivna förslag till konsumentförsäkringslag (SOU 1977: 84) innehåller en särskild regel om preskription av försäkringsgivares fordran på premie (29 § andra stycket). Enligt denna förlorar försäkringsgivaren rätt till obetald premie om han inte inom tre månader från premiens förfallodag sagt upp försäkringen för upphörande eller försäkringen av annan anledning inom denna tid upp-

hört att gälla. Syftet med denna korta preskriptionstid är ett annat än det som preskriptionslagen vill uppnå. Avsikten med regeln är i första hand att framkalla en uppsägning från försäkringsgivarens sida i sådana fall då det vanligen kan antas att försäkringstagaren inte längre vill ha försäkringen. Denna ordning har ansetts nödvändig genom det system för automatisk förnyelse och åtföljande premiebetalningsskyldighet för kontinuerligt bibehållet försäkringsskydd som konsumentförsäkringslagen bygger på. Å ena sidan skall försäkringsgivaren inte vara ansvarig gentemot försäkringstagaren utan att också vara berättigad till premie; å andra sidan skall inte en försäkringstagare, som inte genom aktiv åtgärd visat att han vill behålla försäkringen, kunna bli skyldig utge premie för mer än högst tre månader. Sker uppsägning, eller upphör försäkringen av annan anledning att gälla, inom preskriptionstiden bevarar emellertid försäkringsgivaren sin rätt till premie för den tid försäkringen dessförinnan varit gällande. Någon särskild preskriptionstid är inte föreskriven för detta fall, och eftersom försäkringsavtalslagen inte är tillämplig blir den allmänna tioårspreskriptionen tillämplig. Liksom under nuvarande förhållanden torde det, om förslaget till konsumentförsäkringslag genomförs, bli mycket sällsynt, att försäkringsgivaren försöker kräva ut premie för försäkring vilken har gällt under jämförelsevis kort tid men sedan upphört. I varje fall behöver man säkerligen inte räkna med att försäkringsgivare anställer krav efter förloppet av längre tid.

Om förslaget till preskriptionslag blir lag får det emellertid, trots frågans ringa betydelse, anses tveksamt om fordran på premie i den angivna situationen bör preskriberas först efter tio år, medan eljest fordringar mot konsumenter preskriberas på tre år. Möjligt är att den föreslagna regeln i 2 § andra stycket preskriptionslagen blir tillämplig även på fordran på premie, eftersom man kunde hävda att sådan fordran avser "tjänst som tillhandahålles under motsvarande förhållanden". Kommittén vill i detta avseende hänvisa till vad som anförts i prop. 1976/77:110 om ändring i lagen (1971:112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor m. m., s. 9 och s. 31.

Enligt kommitténs mening bör frågan visserligen uppmärksammas men är inte av den vikt att den bör föranleda någon särskild lagstiftningsåtgärd. Om den i förslaget till preskriptionslag 2 § andra stycket upptagna regeln genomförs, synes på sin höjd ett klagörande uttalande i motiven erfordras. Om återigen nämnda bestämmelse skulle ändras, synes det rimligt att ta hänsyn till vad som har anförts nu.

2.14 Småhusköpkommittén: Kommittén anser att den med vissä undantag föreslagna förkortningen av preskriptionstiden till tre år för näringsidkarens fordringar mot konsumenter är väl motiverad. I likhet med konsumentköpsutredningen, vars remissyttrande kommittén tagit del av, vill kommittén emellertid ifrågasätta om inte tillämpningsområdet för treårspreskriptionen i enkelhetens och klarhetens intresse borde vidgas och såsom marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen omfatta dels alla avtal som innebär att vara, tjänst eller nyttighet tillhandahålls konsument av näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet dels även avtal varigenom nyttigheten tillhandahålls konsumenten av annan, om denne låter nyttigheten förmedlas genom ombud som är näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet.

Med den sålunda föreslagna avgränsningen av konsumentfordringar skulle bl. a. även fordringar som grundar sig på avtal om fast egendom komma att omfattas av den treåriga preskriptionstiden. Vid övervägande av en sådan avgränsning kan emellertid frågan om preskriptionstidens ut-

gångspunkt behöva utredas ytterligare, så att inte rättsförluster uppstår på grund av tveksamhet om denna. Vid avtal om köp av fast egendom kan det exempelvis på grund av reglerna om statlig belåning förekomma, att den definitiva köpeskillingen blir bestämd först lång tid efter köpekontraktets tecknande och den preliminära köpeskillingen erläggande. Om utgångspunkten för den treåriga preskriptionstiden då räknades från kontraktsdatum inte bara beträffande den preliminära köpeskillingen utan även såvitt avser ett ev. överskjutande belopp, skulle det överskjutande beloppet i enstaka fall kunna komma att preskriberas innan det blev till storleken bestämt, vilket naturligtvis inte är tillfredsställande. Utgångspunkten för preskriptionstiden såvitt avser ett eventuellt överskjutande belopp bör enligt kommitténs mening i stället vara den tidpunkt då beloppets storlek kan fastställas på grundval av den statliga länemyndighetens beslut om definitiv köpeskillning.

2.15 Konsumentköpsutredningen: Nuvarande preskriptionsregler har visserligen inte såvitt känt medfört några mer besvärande problem när det gäller näringsidkares fordringar mot konsumenter. Den föreslagna förkortningen av preskriptionstiden är emellertid principiellt väl motiverad. Förslaget får som praktisk konsekvens att näringsidkare som sluter avtal såväl med konsumenter som med andra personer tvingas att antingen hålla isär de olika grupperna av kundfordringar eller behandla alla sådana fordringar som om de var underkastade treårspreskription. Detta synes emellertid knappast innebära några större olägenheter. Inte heller eljest torde från borgenärssynpunkt föreligga något avgörande hinder mot den föreslagna förkortningen av preskriptionstiden. – På grund av det nu anförda tillstyrks den föreslagna ändringen av preskriptionstiden för konsumentfordringar. – – –

Om man skall införa särregler om preskription av konsumentfordringar är det önskvärt att denna fordringskategori avgränsas på ett enkelt och lättförståeligt sätt, så att missförstånd och därav föranledda rättsförluster i möjligaste mån undviks. Från denna synpunkt förefaller den lämpligaste ordningen vara att alla mot konsumenter riktade fordringar som har sin grund i typiska näringsidkar-konsumentrelationer behandlas på samma sätt. Promemorian har emellertid inte valt denna lösning. Vad gäller köp anknyter förslaget till konsumentköplagen. Härigenom utesluts från tillämpningsområdet inte bara köp av fast egendom utan också köp av sådan lös egendom som inte är att beteckna som "vara", exempelvis värdepapper. Det förefaller vidare svårt att under den föreslagna lydelsen av 2 § andra stycket inrymma exempelvis avtal om leverans av elektrisk ström, låt vara att i specialmotiveringen (s. 102) sägs att treårspreskriptionen skall gälla för sådana avtal. Avtal rörande köp av och nyttjanderätt till fast egendom och hus på annans mark liksom vissa byggnadsentreprenadavtal har avsiktligt lämnats utanför den föreslagna treårspreskriptionen. Vad beträffar nyttjanderätt är det visserligen riktigt, såsom påpekas i promemorian, att särskilda preskriptionsregler gäller för arrende och hyra. För andra typer av nyttjanderätt, t. ex. upplåtelse av rätt till jakt eller fiske, gäller emellertid inte några sådana regler. Jordabalkens regler om arrende och hyra torde f. ö. knappast vara tillämpliga exempelvis på ett avtal som ger rätt att parkera ett fordon inom en lokal eller ett avspärrat område utan att rätten är knuten till en bestämd uppställningsplats för fordonet. Räckvidden av det särskilda undantaget för avtal om uppförande av byggnad för bostadsändamål förefaller inte helt klar med tanke på exempelvis sådana fall, då olika entreprenörer anlitas för skilda delar av byggnadsarbetet enligt sär-

skilda avtal med konsumenten. Det kan också framstå som överraskande att olika preskriptionsregler skall gälla vid å ena sidan uppförande av helt nytt bostadshus och å andra sidan omfattande om- och tillbyggnad av sådant hus eller uppförande av ny garagebyggnad. Över huvud taget synes promemorian knappast ge någon övertygande motivering för att lämna avtal rörande fast egendom utanför särreglernas tillämpningsområde.

Nu berörda gränsdragningsproblem torde visserligen inte ha någon större praktisk betydelse. Det förtjänar dock övervägas om inte tillämpningsområdet för treårspreskriptionen borde vidgas efter mönster av marknadsföringslagen och avtalsvillkorlagen att omfatta alla avtal som innebär att vara, tjänst eller annan nyttighet tillhandahålls konsument av näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. Härmed kunde jämföras avtal varigenom nyttigheten tillhandahålls av annan, om avtalet förmedlas av näringsidkaren som ombud för denne. Att med en lydelse av här föreslaget innehåll treårspreskription kommer att gälla även för rena banklån, checkräkningskrediter etc. till konsumenter behöver inte ses som någon nackdel.

2.16 *Svenska kommunförbundet*: I specialmotiveringen till 2 § anges att undantagsregeln med treårig preskriptionstid är tillämplig på bl. a. fordran för leverans av vatten från kommunalt verk under förutsättning att fråga är om leverans till konsument för enskilt bruk. Vidare säges motsvarande gälla fordran på grund av "avtal om renhållning".

Leverans av vatten från kommunalt verk sker så gott som uteslutande i enlighet med den offentligrättsliga regleringen i va-lagen med därtill anknyttande taxor och allmänna bestämmelser vilka ensidigt fastställs av kommunen. Rättsförhållandet mellan kommun som huvudman för va-anläggning och brukare av sådan anläggning är således ej annat än i undantagsfall grundat på avtal. Såväl konsumentköpet som den s. k. konsumenttjänsten förutsätter däremot för sin tillkomst ett avtalsförhållande mellan parterna. Leverans av vatten enligt va-lagens bestämmelser kan därför varken utgöra konsumentköp eller s. k. konsumenttjänst. En fordran på grund av sådan leverans torde av detta skäl alltid preskriberas enligt huvudregeln eller efter tio år.

Om med uttrycket "avtal om renhållning" åsyftas det rättsförhållande som råder mellan kommun och fastighetsägare eller annan nyttjare av fast egendom angående kommunens skyldighet att mot avgift enligt taxa bortforsla hushållsavfall enligt den kommunala renhållningslagen, torde motsvarande slutsatser som redovisats ovan angående leverans av vatten gälla även här. Fråga är likaledes här om en offentligrättslig reglering där rättigheter och skyldigheter således ej härrör ur ett avtalsförhållande.

Av det berörda uttalandet i promemorian synes det framgå att avsikten med lagförslaget varit att i vart fall vissa offentligrättsligt reglerade avgifter skulle preskriberas som om de utgjorde konsumentköp eller s. k. konsumenttjänst. Med den uppläggning som valts synes detta resultat ej komma att uppnås. Det är enligt styrelsens uppfattning angeläget att dessa frågor ytterligare utreds. Härvid kan flera offentligrättsliga avgifter än de här berörda komma att behöva behandlas.

Styrelsen har i och för sig ej någon invändning mot att preskriptionstiden för offentligrättsliga avgifter inom det kommunala verksamhetsområdet som, med undantag för vad ovan framhållits, är att hänföra till konsumentköp eller s. k. konsumenttjänst preskriberas efter tre år. Inte heller i övrigt har styrelsen något att erinra mot de i promemorian framlagda förslagen.

2.17 *TCO* ansluter sig till promemorians förslag att preskriptionstiden

för konsumentfordringar skall vara tre år och att tiden skall räknas från fordringens tillkomst.

2.18 *Centralorganisationen SACO/SR*: Civilekonomernas riksförbund understryker i sitt remissvar, vilket SACO/SR instämmer i, att ett undantag från de föreslagna reglerna om treårspreskription av fordringar i samband med bostadsentreprenader, där den hittillsvarande tioåriga preskriptionstiden fortfarande avses gälla, inte är motiverat ur konsumentsynpunkt.

2.19 *Jurist- och samhällsvetareförbundet*: 1 2 § sägs att den kortare treårspreskriptionen ej skall gälla fordran mot konsument som grundar sig på löpande skuldebrev. Skälet är att en treårig preskriptionstid beträffande vissa löpande skuldebrev, nämligen sådana som avser konsumentfordringar, skulle vara omöjlig att förena med de bestämmelser som gäller ifråga om överlåtelse och pantsättning av löpande skuldebrev; eftersom förvärvaren av ett löpande skuldebrev ofta inte känner till dettas bakgrund, skulle förvärvaren kunna drabbas av rättsförluster (s. 41). Det vore emellertid möjligt att i preskriptionslagen inte göra undantag när näringsidkaren begärt och erhållit ett löpande skuldebrev av konsument, varigenom konsumenter även i sådana fall kunde göra preskriptionsinvändning mot förste borgenär efter tre år (jfr 1 § skuldebrevslagen), men att i skuldebrevslagen (15 eller 17 §) göra en sådan ändring, att invändning om treårig konsumentpreskription endast står sig mot ondtröende förvärvare av det löpande skuldebrevet men faller bort mot godtröende förvärvare. Härigenom uppnås promemorians syfte att skydda godtröende förvärvare av löpande skuldebrev, samtidigt som konsumentens rätt mot säljaren (eller ondtröende förvärvare) ej blir sämre därför att löpande skuldebrev utfärdats. Med promemorians förslag finns risk att preskriptionsreglerna ibland kan påverka näringsidkare att begära löpande skuldebrev av konsumenter, där det är tillåtet, med de nackdelar som därav följer för konsumenten även i andra sammanhang.

2.20 *Sveriges domareförbund*: Förbundet biträder nu – liksom i yttrande över den tidigare promemorian – föreslagen förkortning av preskriptionstiden. Att förslaget nu omfattar enbart konsumentfordringar föranleder ingen erinran med beaktande av de förutsättningar promemorian bygger på. En preskriptionstid av tre år synes lämplig, liksom vad i övrigt föreslås angående preskriptionstiden.

2.21 *Föreningen Sveriges kronofogdar*: Föreningen, som vill hålla fast vid det ursprungliga förslaget om kortare preskriptionstid i allmänhet, anser det lämpligt avvägt att bestämma denna tid till fem år, räknat från fordringens förfallodag, eller eljest från den dag fordringen tidigast kan göras gällande. Som lagrådet framhållit bör man fastställa en absolut preskriptionstid till förslagsvis 15 år – en sådan regel måste i själva verket fylla ett renlighetskrav för att tillgodose preskriptionens syfte att sanera skuldförhållanden inom överskådlig tid. Föreningen anser att starka skäl föreligger att stadga treårspreskription för konsumentfordringar.

2.22 *Övre Norrlands lokalavdelning av Föreningen Sveriges kronofogdar*: 2 § första stycket innehåller de generella bestämmelserna om att fordran preskriberas tio år efter tillkomsten. En fordrans tillkomstdag kan många gånger vara svår att bestämma. Specialmotiveringen till 2 § innehåller emellertid så utförliga uttalanden om vad som avses med tillkomstdagen även beträffande konsumentfordringar att förut befarade tillämpningssvårigheter får anses undanröjda.

2 § andra stycket reglerar den begränsade preskriptionstiden på tre år

för konsumentfordringar. Genom att endast fordran mot konsument som avser köp eller uthyrning enligt konsumentköplagen eller tjänst som tillhandahålls under motsvarande förhållanden omfattas av den begränsade preskriptionstiden, torde samtliga skatter och avgifter, vilka nu har en tio-årig preskription, ej komma att omfattas av ändringen. För dessa skatter och avgifter torde det av praktiska skäl vara lämpligt att uppbördslagens regler om en femårig preskription blev tillämpliga liksom även för böter och viten sedan förvandlingsstraffet avskaffats.

Den begränsade preskriptionstidens bundenhet till konsumentköplagen kan leda till vissa tillämpningsproblem. Det kan i vissa lägen vara förenat med tolkningssvårigheter huruvida en fordran kan hänföras till konsumentköplag eller ej. Huvuddelen av de fordringar som kommer att omfattas av den begränsade preskriptionstiden kommer att täckas av den nya konsumentkreditlagen. Under förarbetena till denna lag och den föreslagna nya avbetalningsköplagen har berörts här angivna gränsdragningsproblem (Se prop. 1976/77: 123, s. 153 och 346 samt SOU 1977: 24, s. 105). Begreppen "konsument", "näringsidkare" och "huvudsakligen för eget bruk" kan komma att leda till tillämpningsproblem ej minst för kronofogdemyndigheterna som vid verkställighet i återtagningsmål och i händelse av preskriptionsinvändning har att avgöra frågan. En framkomlig väg hade varit att i köpeavtal enligt såväl konsumentköplag, konsumentkreditlag som avbetalningsköplag klart skulle framgå vilken av de olika lagarna som varit tillämplig vid köpeavtalets ingående. Till förhindrande av missbruk från säljares sida att tillämpa en för köpare oförmånligare lagstiftning skulle domstol och verkställande exekutiv myndighet ges möjlighet att på invändning från köpare eller om det eljest vore uppenbart frångå avtalad lag och istället tillämpa den lag som uppenbarligen motsvarade verkliga förhållandet vid avtalets ingående.

2.23 Sveriges industriförbund: I tidigare remissvar har från näringslivet hävdats att Sverige ej borde företa genomgripande ändringar på ett så väsentligt civilrättsligt område som preskriptionslagstiftningen utan att en vidsträckt internationell uniformering kunde uppnås. Det måste emellertid konstateras att det internationella samarbetet på detta område dessvärre ej synes resultera i överenskommelser med bred anslutning inom någorlunda överskådlig tid.

Inte ens inom Norden har strävandena mot enhetliga preskriptionsbestämmelser vunnit nämnvärd framgång. Sålunda uppvisar i dag de skandinaviska länderna t. ex. tämligen olika preskriptionstider för olika slag av fordringar. Emellertid skulle Norge och Sverige – om det förevarande svenska förslaget lägges till grund för lagstiftning – få någorlunda likformig lagstiftning. En icke oväsentlig skillnad uppstår dock ifråga om tidpunkten för preskriptionstidens inledande. I det svenska förslaget börjar den löpa vid fordringens tillkomst mot att den norska lagstiftningen räknar sagda tid från förfallodagen. Om å andra sidan man i Sverige skulle välja femårig preskriptionstid för konsumentfordringar skulle större likhet uppnås med den danska lagstiftningen. Någon fördel i uniformt hänseende föreligger sålunda inte genom att välja treårig preskriptionstid för konsumentfordringar framför en femårig sådan.

En förkortning av preskriptionstiden för konsumentfordringar från tio till tre år är en radikal ändring av central civilrätt, som inte bör genomföras annat än om iögonfallande missförhållanden kan påvisas. Emellertid konstateras i lagutskottets betänkande 1976/77: 24 att "något uttalat missnöje med nu gällande preskriptionsregler har dock inte förekommit" (sid

19). Den enda egentliga olägenheten med lång preskriptionstid synes vara risken för att gäldenär utsätts för dubbelkrav. Konsumentverket har på fråga från utskottet redovisat något mer än tio klagomål per år från det samlade konsumentkollektivet. Om denna siffra sätts i relation till det totala antalet konsumentköp/tjänster som företas här i landet framstår behovet av skyddslagstiftning som mycket marginellt. Likväl skulle införandet av den föreslagna förkortningen "principiellt" kunna accepteras om inte därmed var förknippat olägenheter för annan grupp t. ex. näringsidkare. Emellertid måste framhållas att en treårig preskriptionstid avgjort kommer att innebära lockelser för vissa fördomsfria individer i konsumentkollektivet att hålla sig anonyma för att uppnå preskription av konsumentvaruskulder. Inköp av varor under t. ex. en semesterperiod i en ort avlägsen från bostadsorten är ett icke alltför hypotetiskt exempel. För att skydda sig mot dylika rättsförluster kommer små och medelstora företag i allt högre grad tvingas anlita inkassoföretag med åtföljande prisökningar för det samlade kollektivet som följd.

Förbundet kan sålunda ej förbehållslöst instämma i lagutskottets schematiska bedömning att "allmänt sett måste det dock vara ett konsumentintresse att fordringar inom konsumentområdet avvecklas inom rimlig tid".

Förbundet kan emellertid acceptera önskemålet att någon förkortning av preskriptionstiden ifråga om konsumentfordringar bör göras men anser att en sådan av ovan redovisade skäl ej bör sättas under fem år. — — —

I 2 § tredje stycket föreslås att "konsumentfordran" som avser uppförande av byggnad för bostadsändamål skall preskriberas enligt huvudregeln dvs. tio år. Förbundet finner detta väl motiverat. Emellertid begränsas bestämmelsen uttryckligen i motiven till byggnad för *bostad*. Vid uppförande av fritidshus är det ej ovanligt att t. ex. garage, bastu o. d. konstrueras som friliggande byggnader. Om exploateringen utföres av en och samme byggherre — vilket väl är vanligast förekommande — ter det sig underligt att ej samma preskriptionstider skall gälla för fordringar avseende de olika byggnaderna. Förbundet föreslår sålunda att tioårig preskription skall gälla för all form av nybyggnation.

2 § tredje stycket innehåller också en regel om att konsumentfordran som grundar sig på *löpande* skuldebrev preskriberas efter tio år. Måhända borde detta undantag i enhetlighetens intresse ej inskränkas till löpande skuldebrev utan gälla även enkla sådana.

2.24 *Sveriges köpmannaförbund*: Den nu gällande tioåriga preskriptionsregeln är enligt vår uppfattning en inarbetad och bland allmänheten känd och väl fungerande rättsregel. Utredningens förslag att, såvitt avser konsumentfordringar, förkorta preskriptionstiden från tio till tre år får betraktas som en mycket kraftig förändring i nuvarande rättssystem. Emellertid kan skäl finnas att överväga en förkortning av preskriptionstiden som föreslagits, om tillämpningen av nuvarande regler lett till påtagbara olägenheter.

Lagutskottet konstaterar emellertid i betänkandet 1976/77: 24 att det inte har förekommit något uttalat missnöje med de gällande preskriptionsbestämmelserna. Enligt utskottets mening hade den tioåriga preskriptionstiden inte heller i fråga om konsumentfordringar inneburit några mer märkbara olägenheter. Utskottet anförde vidare att det endast inom konsumentområdet kunde finnas anledning att förkorta preskriptionstiderna.

Vid en genomgång av utredningens förslag till förkortning av preskriptionstider för konsumentfordringar har emellertid inte något bärande argument för en sådan förkortning redovisats. Vad man synes ha motiverat sitt

ställningstagande på tycks vara lagutskottets uttalande i betänkandet 1976/77: 24 "att det allmänt sett måste vara ett konsumentintresse att fordringar inom konsumentområdet avvecklas inom en rimlig tid". Man kan dock ifrågasätta om det enbart är ett konsumentintresse att förkorta preskriptionstiden. En förkortning ner till tre år kan nämligen få till följd att företag rutinmässigt i större utsträckning än vad som nu är fallet anlitar t. ex. inkassobyråer för att ta till vara sina möjligheter. Detta medför givetvis en ökad kostnad för konsumentens sida som kan tvingas betala den extra kostnad som inkassouppdraget medför.

Risken för att konsumenten under en tioårsperiod utsätts för dubbelkrav från näringsidkare finns visserligen. Utredningen har emellertid inte framlagt något material som visar att en dylik olägenhet under rådande förhållanden har varit påtaglig.

Med hänvisning till vad som ovan anförts får vi sålunda avstyrka förslaget om en förkortning av preskriptionstiden. Därest motiv ändock kan anses föreligga för en förkortning av preskriptionstiden vad avser konsumentfordringar, anser vi att en rimlig tid för avveckling av konsumentfordringar inte skall vara kortare än fem år.

2.25 SHIO har avgett ett remissyttrande som är så gott som identiskt med de nyss återgivna delarna av Sveriges köpmannaförbunds yttrande. Därutöver har SHIO anfört följande: Många människor svävar i den villfarelsen att betalningsansvaret automatiskt preskriberas efter "preskriptionstidens" utgång, oavsett de kravåtgärder som innebär preskriptionsavbrott. En sänkning av preskriptionstiden till tre år skulle för vissa inom denna kategori innebära en frestelse att kringgå betalningsansvaret genom att vägra betala under "preskriptionstiden". Samtidigt är kunskapen om preskriptionslagen och de formella medel, som står företagen och säljarna till buds för att ej behöva mista sin fordran på konsumenten, ofta låg inom stora grupper av lågutbildade hantverkare och andra småföretagare. Risken är därför stor att den kombinerade effekten av dålig insikt om vad preskription egentligen innebär och den föreslagna förkortningen av preskriptionstiden kan medföra markant ökade fall av betalningsvägran och förluster för många företagare.

2.26 LRF: Den i promemorian föreslagna tiden för preskription av konsumentfordringar, nämligen tre år från fordringens tillkomst, synes väl avvägd. Det är ett berättigat intresse att fordringar inom konsumentområdet, som ofta till antalet är många men avser små belopp, kan avvecklas inom rimlig tid. Den enskilde skall naturligtvis så långt möjligt besparas olägenheten av att behöva bevara kvitton och annan bevisning på att betalning skett i alltför lång tid samt, om förhållandet är sådant, eventuellt behöva sväva i ovisshet huruvida en förpliktelse för honom består eller ej. — — —

LRF delar den uppfattning som framförs i promemorian beträffande de fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev. Det finns emellertid enligt LRFs mening anledning till ytterligare överväganden beträffande fordringar som avser uppförande av byggnad för bostadsändamål.

I promemorian anges att det inte i preskriptionshänseende finns anledning att skilja mellan köp av ett befintligt hus och avtal om uppförande av ett nytt hus (entreprenad). Helt olika bestämmelser är tillämpliga på fastighetsköp och entreprenad. Dessutom är avtal om entreprenad vanligtvis mer komplicerade än köpeavtal. Viss upphandling kanske skall ske genom beställarens försorg medan annan upphandling utförs av entreprenören. Vidare kan flera entreprenörer i självständiga avtal med beställaren vara engagerade i uppförandet av byggnaden. Dessutom torde det vara vanligt

att beställarens förpliktelser enligt entreprenadkontraktet förändras i anledning av omständigheter som inträffar under entreprenadtiden. Vad här anförts utgör, enligt LRFs uppfattning, skäl till ytterligare överväganden om inte fordran i anledning av avtal om uppförande av byggnad för bostadsändamål bör omfattas av den föreslagna treåriga preskriptionstiden.

Enligt förslaget skall bestämmelserna om treårspreskription vara tillämpliga på fordran som avser uppförande av andra byggnader för enskilt begagnande än byggnader för bostadsändamål. Entreprenadavtal avseende bostadshus omfattar vanligtvis även garage och/eller någon form av förrådsbyggnad. Promemorieförslaget leder till att här blir två preskriptionstider gällande. Detta är ägnat att skapa osäkerhet, särskilt med tanke på att entreprenadsumman vanligen inte är uppdelad. En enhetlig preskriptionstid skulle undanröja nu nämnda olägenheter.

2.27 *Svenska handelskammarförbundet* förklarar sig inte vilja motsätta sig promemorieförslaget (se 1.29) men anser att man bör överväga en enhetlig preskriptionstid för alla fordringar på förslagsvis fem år. Förbundet anför vidare: Från allmän synpunkt måste det enligt förbundets uppfattning sägas vara en fördel om huvudregeln på förevarande område även i fortsättningen är samma för konsumenter som för övriga. Vidare kan erinras om att skatteskuld till stat och kommun preskriberas efter fem år. Den allmänna preskriptionstiden bör naturligtvis så långt möjligt överensstämma också med preskriptionsregler utanför det förmögenhetsrättsliga området där det med hänsyn till dessa reglers karaktär framstår som naturligt.

Handelskammarförbundet kan dock hysa förståelse för önskemålet att för konsumentfordringarnas vidkommande åstadkomma en ännu något kortare preskriptionstid än fem år. Det kan då samtidigt konstateras att en kortare preskriptionstid än fem år för fordringar mellan näringsidkare skulle medföra icke acceptabla konsekvenser.

Sammantaget vill således Handelskammarförbundet utan att avstyrka det framlagda förslaget förorda att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet övervägs huruvida en enhetlig femårig preskriptionstid bör införas.

2.28 *Svenska sparbanksföreningen*: Föreningen har icke heller nu några principiella invändningar mot den föreslagna treårspreskriptionen för konsumentfordringar även om denna kan komma att ställa skärpta krav i vad gäller preskriptionsbevakningen. Korttidspreskriptionen kommer att beröra en förhållandevis stor grupp av bankkrediter. Enligt förslaget skall ju till denna hänföras inte bara sådana krediter som en konsumentköpare själv genom säljares förmedling har erhållit i bank eller hos annan kreditgivare, utan även lånefordringar mot konsumentköpare som av säljare rebelånats hos kreditgivaren.

I förhållande till köparen torde treårspreskriptionen visserligen inte erbjuda några större problem, eftersom denne själv fortlöpande bryter preskriptionen genom sina inbetalningar på skulden. Gentemot den, som tecknat borgen för köparens skuld enligt en hos banken rebelånad fordringshandling, krävs emellertid om fordringen har en löptid på tre år eller däröver, särskild observans eftersom fordringen mot borgensmannen utlöper redan efter tre år räknat från den dag han tecknat sin borgen. Detta kan i och för sig medföra behov av en utbyggd och därmed också mer kostnadskrävande bevakningsrutin än den som tillämpas på grundval av den nuvarande tioårspreskriptionen. Föreningen har emellertid bedömt detta speciella problem som överkomligt. Konsumentkrediter i lagförslagets mening torde i det stora flertalet fall ej ha längre löptid än tre år. Krediterna har dessutom ofta karaktären av blancokrediter. Slutligen föreslås treårspre-

skriptionen ej gälla fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev. Med hänsyn härtill synes därför förslaget även i vad avser korttidspreskriptionen för borgensåtaganden, avseende konsumentfordringar, kunna godtagas.

2.29 Finansieringsföretagens förening: I 2 § föreslås att konsumentfordran som hänför sig till uppförande av byggnad för bostadsändamål skall ha en preskriptionstid på tio år. Föreningen anser detta vara motiverat, men hemställer att bestämmelsen utvidgas till att avse även andra byggnader, såsom garagebyggnader och andra friliggande byggnader som kan uppföras sedan bostadshuset färdigställts. Vidare bör paragrafen även omfattas av s. k. förbättringslån i samband med reparation och ombyggnad av bostadshus med tillhörande byggnader.

2.30 Motorbranschens riksförbund: Enligt MRF:s erfarenhet synes nuvarande regel om tioårig preskriptionstid inte ha inneburit några väsentliga olägenheter för sådana gäldenärer som är att betrakta som konsumenter. Det kan därför ifrågasättas om förslaget att förkorta preskriptionstiden för konsumentfordringar bärs upp av ett egentligt reformbehov. I promemorian föreligger inte heller någon närmare utredning härvidlag. Även om vissa skäl av mer principiell natur onekligen talar för en förkortning av preskriptionstiden, finner MRF med hänsyn till det ovan anförda icke skäl att tillstyrka förslaget i denna del.

3 Förlängd preskriptionstid m. m.

3.1 Allmänt

3.1.1 Postverket: Frågan om behovet av särskilda bestämmelser för de fall som avses i 1 § andra och tredje styckena preskriptionsförordningen, dvs. då gäldenären inte kan anträffas, behandlas i promemorian på sid 44–45. I denna del får för postverkets del följande framhållas. Postverket handlägger för statsverkets räkning indrivning av studielån enligt SFS 1964:402 och antalet sådana ärenden uppgick den 31 januari 1978 till ca 106.700 och avsåg fordringar på ca 410,5 millioner kr i kapital och 142,5 millioner i räntor. Det förhållandet att avskrivningskungörelsen (SFS 1965:921) enligt 1 § inte är tillämplig på sådana lån föranleder att bevakningstiden blir längre än vad som eljest skulle ha varit fallet. I sådana fall, då låntagaren slutför de med lånet avsedda studierna och måhända uppnått en god ekonomisk ställning, synes relativt stränga krav kunna ställas på återbetalning av lånet. Det är inte ovanligt att sådana låntagare efter studierna bosätter sig utomlands med därav följande svårigheter att få kännedom om vederbörandes adress och kunna kontakta vederbörande. Under 1977 angav postverket i drygt 30 fall till förhindrande av preskription fordringar till överexekutor och lät bevis därom införas i Post- och Inrikes Tidningar och dessa åtgärder vidtogs, möjligen med något undantag, beträffande fordringar avseende studielån där låntagaren var bosatt utomlands. Låntagare har beträffande studielån att lämna revers och vid betalningsförsummelse fastställas fordran genom lagsökningsutslag och därav följer att efter sådant utslag preskriptionstiden, om gäldenären eller hans rättsinnehavare icke fått del av borgenärens framställning om exekutiv åtgärd, enligt 7 § andra stycket i den föreslagna preskriptionslagen skulle kunna förlängas endast ett år. Om bestämmelserna i 1 § andra och tredje

styckena preskriptionsförordningen skulle utgå utan att någon motsvarande möjlighet till preskriptionsavbrott föreskrevs, torde detta för postverket medföra svårigheter när det gäller att förhindra preskription beträffande av postverket handlagda fordringar avseende studielån.

3.1.2 Kammarkollegiet: En preskriptionstid av tre år räknat från fordringens tillkomst synes kollegiet vara i kortaste laget. Särskilt i de ej så få fall där gäldenären (på grund av ändrad adress eller av annan orsak) kan vara svår att träffa, går risken för tidsnöd knappast att undvika. Borgenärens preskriptionsavbrytande åtgärder måste också göras bevisliga. Borgenären kan sålunda bli nödsakad att upprepade gånger mot en gäldenär vidtaga sådana rättsliga åtgärder som avses i promemorian, s 44. Följden av de föreslagna bestämmelserna kan även eljest bli att rigorösare åtgärder vidtas mot gäldenären, än vad som i och för sig framstår såsom önskvärt. Såvitt kollegiet kan finna bör det i vart fall vara motiverat att för konsumentfordringarnas del i den nya preskriptionslagen införa en motsvarighet till bestämmelserna i 3 § förslaget till preskriptionslag enligt prop. 1976/77: 5. — — —

Beträffande kammarkollegiets fondförvaltande verksamhet blir föreskrifterna om tioårig preskription i huvudsak tillämpliga. De föreslagna reglerna torde knappast på detta område leda till merarbete. Framhållas må dock att föreskriften i preskriptionsförordningen 1 § sista stycket enligt kollegiets erfarenhet fyllt en ej helt oviktig funktion, särskilt i låneförhållanden med flera gäldenärer eller borgenärer. Om någon motsvarighet till angivna föreskrift inte kommer att medtagas i den nya preskriptionslagen bör enligt kollegiets mening en motsvarighet till propositionsförslaget 3 § införas att gälla även i fall av tioårig preskription.

3.1.3 RSV: RSV ifrågasätter om det finns behov att kunna avtala om förlängning av preskriptionstiden. Samma verkan som sådant avtal nås enklare genom att gäldenären erkänner skulden eller borgenären erinrar honom om fordringen. Det i prop. 1976/77: 5 s. 216 angivna exemplet på situation där förlängning kunde tänkas komma till användning torde vara så ovanligt att en sådan möjlighet förefaller omotiverad. Man torde kunna förutsätta att borgenär i den situationen kan formulera sin erinran så, att den endast anger att fordringen enligt hans mening alltså består. Sådan erinran synes inte behöva "störa" förlikningsförhandlingar mer än särskilt avtal om förlängning av preskriptionstiden.

12 § andra stycket bör således utgå och preskription skall kunna uppskjutas endast genom avbrytande som sägs i 5 §.

3.1.4 Jurist- och samhällsvetareförbundet: Förslagets 12 § förefaller inte ha fått en lycklig utformning. Å ena sidan skall avtal om att fordran ej kan preskriberas vara ogiltigt, men å andra sidan skall frånsatt fordringar mot konsument förlängning av preskriptionstiden få ske utan inskränkning (enligt motiven s. 117, av lagtexten framgår inte detta med önskvärd tydlighet). Denna möjlighet till förlängning till ett visst antal år, exempelvis 50 eller 100, urholkar naturligtvis kraftigt ogiltighetsregeln i 12 § första stycket.

3.2 Skadeståndsfordringar m. m.

3.2.1 Kammarkollegiet: Såvitt gäller statens anspråk på arvsskatt och gåvoskatt kan den föreslagna 3 § i preskriptionslagen tänkas föranleda en svårighet. Därmed sammanhänger som följer. — Nu anses anspråket på skatt av förevarande slag bli preskriberat tio år efter skattskyldighetens in-

träde, och så länge kvarstår följaktligen skyldigheten att deklarerat. Men tiden för preskription av åtal för underlåtenhet att deklarerat börjar inte löpa förrän från den tidpunkt då deklarationen skulle ha ingivits, och det kan därför hävdas, att åtalet kan äga rum i tolv år efter det skattskyldighet inträtt; och om det då stadgas att fordran på skadestånd i anledning av underlåtet att deklarerat inte preskriberas före tiden för utgång av åtalspreskription eller således förrän från skattskyldighetens inträde förflutit tolv år, kan det göras gällande att uraktlåtenheten att deklarerat givit staten en fordran på skadestånd och att denna fordran inte preskriberas förrän vid tolvårsfristens utgång. Den oklarhet som härigenom kunde uppkomma bör undanröjas åtminstone genom ett motivuttalande.

3.2.2 Gotlands handelskammare: Även om den normala preskriptionstiden för andra fordringar än konsumentfordringar skall vara tio år kan det undantagsvis finnas speciella situationer där en längre preskriptionstid erfordras. Framför allt gäller detta vid skadeståndsfordringar som hänför sig till områden med påtaglig risk för fördröjda skador t. ex. produkt- och miljöskador. Enligt kammarens bedömning bör därför, såsom också föreslås i betänkandet, undantagsvis bestämmelse om längre preskriptionstid kunna införas i särskild författning.

3.2.3 Försäkringsrättskommittén: Utgångspunkten för preskription av fordran på skadestånd i utomobligatoriska förhållanden kan för närvarande ge upphov till åtskillig tvekan, framför allt därför att vid utdragna händelseförlopp så många olika tidpunkter kan komma i fråga. Detta torde vara en av de väsentliga svagheter i nu gällande preskriptionslagstiftning. Ämnet har indirekt betydelse för försäkringsverksamheten, genom att skadeståndsskyldighet ofta är täckt av ansvarsförsäkring eller liknande försäkring och det är av vikt, att inte försäkringstagare har ett kvarstående skadeståndsansvar efter det att försäkringsskyddet upphört. Kommittén anser det därför önskvärt att vid lämpligt tillfälle preskription av skadeståndsfordringar uppmärksammas vid lagstiftningen.

3.2.4 TCO: Utredningen pekar bl. a. på (sid. 59) att den som är berättigad till ålderspension på grund av en anställning, som han har lämnat tidigare än tio år före pensionsålderns inträde, behöver vidta preskriptionsavbrytande åtgärd för att bevara rätten till pension, såvida inte pensionen är tryggad genom pensionsförsäkring. Då det enligt utredningen inte kommit fram några olägenheter med denna ordning, föreslår utredningen inte några särskilda preskriptionsbestämmelser i fråga om pensioner. TCO deklarerar inte utredningens uppfattning om att preskriptionsbestämmelserna idag skulle sakna betydelse när det gäller pensionsfordringar. Det finns fortfarande kvar pensionsutfästelser till äldre personer vilka inte är tryggade genom försäkring. Bl. a. inom SIFs verksamhetsområde har det förekommit att arbetsgivare vägrat att utge pension med hänvisning till att pensionskravet var preskriberat, eftersom pensionsutfästelsen gjorts mer än tio år tillbaka i tiden och sedermera inte förnyats. I fråga om pensioner bör därför – enligt TCOs mening – preskriptionstiden inte börja löpa förrän den pensionsberättigade kan lyfta pensionen.

3.2.5 Jurist- och samhällsvetareförbundet: Förbundet instämmer i att det i allmänhet bör accepteras att fordringar som ej kan göras gällande förrän vid en framskjuten tidpunkt ändå preskriberas tio år från tillkomsten. Som framhålles i promemorian vore det emellertid högst otillfredsställande om en pensionsberättigad kunde gå miste om pension, därför att han intjänat den mer än tio år före pensioneringen och därefter underlåtit att avbryta preskription. Även om risken för att så skall ske inte är så stor, ef-

tersom de flesta pensionskrav är försäkrade varvid andra preskriptionsregler gäller, anser Jurist- och Samhällsvetareförbundet att det ändå bör övervägas att införa en speciell tilläggsregel, att pensionskrav ej preskriberas förrän exempelvis tre år efter det att kravet första gången kunnat göras gällande.

3.3 Fordringar på bank o. d.

3.3.1 Bankspektionen: Beträffande den närmare beräkningen av preskriptionstiden för fordringar på bank har i promemorian uttalats att principen bör vara att preskription aldrig skall inträda tidigare än tio år efter det att insättning eller uttag på bankräkning senast gjordes. Inspektionen vill instämma i vad sålunda anförts och erinra om sitt uttalande i yttrandet 1975-08-27, i vilket inspektionen framhöll möjligheterna för insättare att när som helst hos banken begära t. ex. saldobesked eller införande av ränta, vilket i detta sammanhang innebar att banken erkände fordringen. Ett sådant erkännande får alltså anses ha preskriptionsavbrytande innebörd. Någon anledning att utgå från att bankerna skulle tillämpa preskriptionsreglerna på annat sätt och därigenom få möjlighet att återropa preskription redan innan tio år förflutit från senaste insättning eller uttag föreligger inte enligt inspektionens mening.

3.3.2 TCO: Som framhålles i utredningen torde de flesta insättare vara helt okunniga om att deras bankfordringar preskriberas enligt huvudregeln om tioårig preskription. De som har satt in pengar på bankräkning ser det som närmast självklart att de skall ha en ovillkorlig rätt att få tillbaka de pengar som de har satt in. För att inte insättare – det rör sig kanske här mest om gamla personer – ska behöva lida rättsförlust vill TCO föreslå att bankfordringar undantas från de allmänna preskriptionsbestämmelserna på sätt som föreslagits i prop. 1976/77: 5. Då samtliga banker idag utnyttjar datorer för sin redovisning kan det knappast medföra de betydande olägenheter att ha kvar gamla konton som bankerna tidigare gjort gällande. Önskar bankerna avveckla sedan länge outnyttjade konton finns det enligt propositionen också möjlighet att nedsätta inestående belopp hos överexekutor. Inte heller en sådan åtgärd bör vara så betungande, att den inte skulle kunna tillgripas i de fall det finns ett absolut behov av att avveckla konton, som stått outnyttjade under mycket lång tid.

4 Preskriptionsavbrott

4.1 Preskriptionsavbrytande åtgärder

4.1.1 Kammarkollegiet: Vad beträffar frågan hur preskription av anspråk på arvsskatt skall kunna avbrytas, bör den föreslagna 5 § 2 omformuleras till "gäldenären erhåller skriftligt krav eller skriftlig erinran om fordringen". Den föreslagna avfattningen kan nämligen tänkas föranleda invändningen att beskattningsmyndigheten inte är "borgenären". I övrigt torde frågor om sättet för preskriptionsavbrott få överlämnas åt praxis.

4.1.2 Bankspektionen: I sitt tidigare nämnda remissyttrande framhöll bankspektionen att den i 1975 års promemoria föreslagna förkortade preskriptionstiden och de skärpta kraven på preskriptionsavbrott inte fick leda till att man försvarade för borgenären att göra sitt rättmätiga krav gällande eller att man utsatte gäldenären för onödigt obehag i samband med

att kravet framställdes. Inspektionen framhöll också att de strängare bestämmelser som i dessa avseenden fanns i särskild lagstiftning inte utan vidare kunde läggas till grund för likartade regler i alla preskriptions-sammanhang. Bankinspektionen framförde särskilt betänkligheter mot förslaget att låta preskriptionsavbrott genom rättsliga åtgärder bli tillämpligt även i fråga om fordringar på bank. Mot denna bakgrund hälsar inspektionen med tillfredsställelse att det nu framlagda förslaget inte upptar något krav på att borgenären skall vidta rättsliga åtgärder för att avbryta preskription.

Inspektionen har i och för sig ingen erinran mot förslaget att preskriptionsavbrott skall anses ha skett genom att krav eller erinran om fordringen gjorts skriftligen. I vissa fall borde det dock kunna vara tillräckligt att det styrks att preskriptionsavbrott skett på annat sätt, t. ex. i vittnens närvaro. Inspektionen vill också erinra om vad som nyss anförts i fråga om preskriptionsavbrott när det gäller fordringar på bank. I sistnämnda avseende förutsätter inspektionen att det i promemorian upptagna förslaget att krav eller erinran skall ske skriftligen inte avses gälla preskriptionsavbrytande åtgärder beträffande insättning eller uttag på bankräkning. Med hänsyn till det nu anförda bör ett tillägg till den föreslagna preskriptionslagen övervägas av innebörd att preskription avbrytes genom att – förutom vad som föreslås i 5 § 1–3 i lagförslaget – borgenären i övrigt förebringa godtagbar bevisning om fordringen.

4.1.3 RSV: Frågan om preskriptionsavbrott i samband med gäldenärens konkurs, när konkursen handläggs enligt 185 § konkurslagen, bör enligt RSVs mening diskuteras närmare. Det torde i sådana fall vara relativt ofta förekommande att svårigheter möter att förmå konkursgäldenären att fullgöra sin edgångsskyldighet. Med tanke på situationer när edgången sker först efter en längre tid eller helt uteblir anser RSV därför den i prop. 1976/77: 5 s. 159 angivna lösningen (preskriptionsavbrott skulle ske först när gäldenären beedigar bouppteckningen) inte helt tillfredsställande. Verket ifrågasätter om inte ingivande av bouppteckning till konkursdomaren i fattigkonkurs bör, beträffande de fordringar som upptagits i bouppteckningen, jämföras med sådana åtgärder som enligt 5 § 3. medför preskriptionsavbrott. Preskriptionsavbrott skulle då inträffa både när konkursgäldenären själv inger förteckningen över sina tillgångar och skulder och när gode mannen gör detta. Konkursgäldenärens beedigande av bouppteckningen skulle ha betydelse endast för frågan om full ny preskriptionstid skulle löpa från det förfarandet avslutas eller om tilläggsfrist enligt 7 § andra stycket skulle bli tillämplig. Självfallet kunde beedigandet också jämföras med erkännande av fordringen.

Mot här föreslagna ordning kan invändas att preskriptionsavbrott teoretiskt kunde tänkas ske utan att varken borgenär eller gäldenär har vetskap därom. Den offentlighet som konkurs innebär och som allmänt anses följa av att en handling inges till domstol e. d. torde dock göra det berättigat att bouppteckningen som sådan i denna situation medför i vart fall ett uppskjutande av preskription. – Hur preskriptionsfrågan skall bedömas i samband med inträffad fattigkonkurs torde för övrigt inom kort få övervägas på nytt om konkurslagkommitténs förslag om mindre konkurser kommer att genomföras.

4.1.4 Kronofogdemyndigheten i Hudiksvall: Vad beträffar preskriptionsavbrott vore det av värde med mera ingående motivuttalanden. Särskilt gäller detta preskriptionsavbrytande åtgärder i samband med verkställighet hos KFM.

4.1.5 *Kronofogdemyndigheten i Malmö*: Utredningensförslaget om preskriptionsavbrott genom skriftlig erinran tillstyrkes av kronofogdemyndigheten. Det är påkallat att införa strängare bestämmelser om de åtgärder borgenärer måste vidtaga för att avbryta preskriptionen. — —

Enligt förslaget kan preskription avbrytas genom att borgenären ansöker om verkställighet. Det är av vikt att i motiven uttalas huruvida därmed avses en fullständig ansökan som kan ligga till grund för verkställighet. En slutlig prövning av verkställbarheten sker först efter en fullständig ansökan. Det är inte ovanligt att borgenär lämnar anstånd med verkställighet och sedermera återkallar — kanske en ofullständig — ansökan. I denna del anses förslaget mindre lämpligt, då risk kan föreligga för missförstånd beträffande huruvida preskriptionstiden förlängs eller inte.

4.1.6 *Kronofogdemyndigheten i Stockholm*: Vad beträffar handläggningen hos kronofogdemyndighet föreligger preskriptionsavbrott när gäldenären bevisligen delgivits underrättelse om kravet. Samma sak anses gälla underrättelse per telefon med efterföljande tjänsteanteckning i akten. Vidare utgör en utmätning föreligger preskriptionsavbrott men ej ett misslyckat utmätning försök där gäldenären ej bevisligen delgivits kravet.

Enligt förslaget skall nu redan ansökan om verkställighet medföra preskriptionsavbrott, varvid det saknar betydelse om gäldenären vid utmätning föreligger visar sig ha utmätningbara tillgångar eller ej. En annan sak härvidlag skulle vara att en ansökan om verkställighet inte alltid skulle leda till ny full preskriptionstid. Det talas exempelvis om det fall borgenären återkallar ansökningen innan gäldenären fått del av denna. I sådant fall skulle inte ny preskriptionstid börja löpa utan denna skulle beräknas enligt 7 § andra stycket.

Alla hos kronofogdemyndigheten förekommande fall är emellertid inte lika entydiga. Kronofogdemyndigheten underrättar normalt om inkomna mål genom att per post tillställa gäldenären en underrättelse. Ofta inkommer dock inget skriftligt erkännande från gäldenären. I sådana fall söks denne personligen för delgivning. Är han inte hemma nedlägges en underrättelse i brevlådan. Fortfarande är således gäldenären ej bevisligen delgiven. Därefter utsätts målet till verkställighet viss dag. Är gäldenären inte hemma bereder sig kronoassistenten tillträde till våningen, lokalen etc. med hjälp av låsmed. Sker då utmätning anses preskriptionsavbrott föreligga. Ett bevis om vad som utmätts lämnas kvar på platsen. I de fall däremot då någon utmätning egendom ej anträffas har tidigare ansetts att preskriptionsavbrott ej skett. Huruvida någon ändring i denna fråga nu föreslås är tveksamt. Ett klarläggande uttalande på denna punkt erfordras.

I detta sammanhang kan även pekats på förfarandet vid utmätning i överskjutande skatt. Detta sker datamässigt. Även i dessa mål sändes en underrättelse med posten till gäldenären. I de fall erkännande ej kommer i retur söks gäldenären för personlig delgivning men han blir som regel ej bevisligen underrättad om den begärda verkställigheten. Bevis om utmätning sänds med posten till respektive gäldenär. En hel del av dessa försändelser kommer i retur. Skall preskriptionsavbrott anses föreligga när beviset inte kommer i retur och således ej när det kommer i retur eller skall preskriptionsavbrott överhuvudtaget inte kunna grundas på en sådan utmätning om gäldenären ej bevisligen fått del av beviset. Även detta är frågor som torde kunna klarläggas genom uttalande i samband med eventuell proposition.

4.1.7 *Gotlands handelskammare*: Vad härefter angår preskriptionsavbrott innehåller betänkandet ett förslag om att enbart muntlig erinran om

fordran inte längre skall var tillräckligt för preskriptionsavbrott. Istället skall krävas att borgenären åtminstone tillställer gäldenären ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordran. Den föreslagna ändringen kan antas förbättra bevismöjligheterna i sådana fall där fråga uppkommer om preskriptionsavbrott har skett eller inte och kan därför tillstyrkas av handelskammaren.

4.1.8 Konkurslagskommittén: F. n. saknas uttryckliga bestämmelser om förhållandet mellan preskription och konkurs resp. ackord. Om en borgenär inleder ett rättsligt förfarande mot gäldenären, medför detta preskriptionsavbrott. Med inledande av rättsligt förfarande torde bl. a. avses att konkursansökan görs. Vidare anses i praxis och doktrin t. ex. bevakning i konkurs ha preskriptionsavbrytande verkan. Genom nu föreslagna regler i 5 § 3 skulle dessa principer lagfästas.

I sitt yttrande över promemorian (Ds Ju 1975:11) Preskription uttalade kommittén att en konkurs i preskriptionshänseende borde ha verkan först i och med att den beslutats och inte redan genom att ansökan därom gjorts. Detta ställningstagande föranleddes av den i 1975 års promemoria föreslagna 6 § enligt vilken en fordran på den som begärts i konkurs inte skulle preskriberas före bevakningstidens utgång eller, om konkursansökan inte ledde till bevakningsförfarande eller konkursen avslutades före bevakningstidens utgång, tidigast ett år efter den dag det rättsliga förfarandet avslutades. Med den nu föreslagna ordningen gör sig den tidigare framförda ståndpunkten inte längre gällande utan konkursansökan bör, som föreslagits, likställas med annan ansökan om rättsligt förfarande mot gäldenären.

I förslaget berörs inte frågan om efterbevakning. Som kommittén anmärkte i sitt tidigare yttrande måste emellertid förutsättas att efterbevakning skall ha preskriptionsavbrytande verkan på samma sätt som vanlig bevakning. — —

Promemorieförslaget utgår från gällande konkurslag. Kommittén har i betänkandet (SOU 1977: 29) Konkursförvaltning föreslagit en ny ordning för handläggning av mindre konkurser. Det nya förfarandet har beräknats komma till användning i mer än tre fjärdedelar av alla konkurser. Något bevakningsförfarande skall inte förekomma i mindre konkurser, vilket innebär att vad som sägs i 5 § 3 om bevakning av fordran inte blir tillämpligt i sådana konkurser. Om kommitténs förslag genomförs kan det övervägas huruvida upptagande av en fordran i utdelningsförslag i mindre konkurs skall ha preskriptionsavbrytande verkan på samma sätt som bevakning av fordran i ordinär konkurs.

Det kan också ifrågasättas om inte en borgenär som hos förvaltaren åberopat sin fordran i mindre konkurs skall anses ha avbrutit preskription på samma sätt som borgenär som bevakat fordran i ordinär konkurs. Bevakningsbestämmelsen skulle med andra ord här tillämpas analogt. Frågan blir av betydelse endast om fordringen inte tagits med i konkursbouppteckningen eller utdelningsförslaget. Om den upptagits i bouppteckningen och denna därefter beedigats av gäldenären måste detta vara ett sådant erkännande som avses i 5 § 1 i förslaget. Ett motivuttalande på denna punkt är önskvärt. Vad nu sagts angående beedigande av konkursbouppteckning gäller även beträffande beedigande av bouppteckning vid förhandling om offentligt ackord.

När det i 5 § 3 talas om ackordsförfarande avses härmed uppenbarligen endast sådant offentligt förfarande som äger rum enligt ackordslagen, alltså ej underhandsackord (jfr motiven s. 110). Möjligen bör lagtexten här förtydligas.

Av 6 § tredje stycket lagen om statlig lönegaranti vid konkurs jämförd med 101 § fjärde stycket konkurslagen framgår att förvaltaren skall för borgenärens räkning bevaka klar fordran som omfattas av lönegarantin. En sådan av förvaltaren gjord bevakning torde utan särskild föreskrift även i preskriptionshänseende komma borgenären till godo.

4.1.9 Försäkringsrättskommittén: Försäkringsavtalslagen innehåller för närvarande i 15 § en preskriptionsregel för försäkringsgivares fordran på premie i en särskild situation. Denna regel torde inte beröras av lagförslaget. I övrigt regleras preskriptionen av fordran på grund av försäkringsavtal – såväl fordran på premie som fordran på försäkringsersättning – av 29 § försäkringsavtalslagen. Bestämmelsen föreskriver en treårspreskription, som avbryts genom väckande av talan. Inte heller denna bestämmelse torde påverkas av förslaget. Den praktiska olägenheten av att beträffande fordran på försäkringspremie mot konsument förutsättningarna för preskriptionsavbrott skiljer sig något från vad som eljest gäller för fordran mot konsument torde inte vara stor. I praktiken torde preskriptionsavbrott beträffande fordran på premie vara sällsynt.

4.1.10 Sveriges domareförbund: För preskriptionsavbrott från borgenärens sida genom erinran till gäldenären upptas i promemorian, till skillnad från gällande rätt, krav på skriftlighet. Förbundet delar, liksom tidigare, uppfattningen att reglerna om preskriptionsavbrott bör skärpas. Den nu föreslagna ordningen synes väl avvägd och förbundet – som hyste vissa betänkligheter mot tidigare framlagt förslag om krav på inledande av rättsligt förfarande – tillstyrker förslaget.

4.1.11 Föreningen Sveriges kronofogdar: Föreningen vill också att kraven på formerna för preskriptionsavbrott från borgenärens sida skärpas. Det är otillfredsställande att det nu framlagda lagtextförslaget utsäger t. ex. endast att preskriptionen avbryts genom att borgenären tillställer gäldenären skriftligt krav. Om inte gäldenären genom avbetalning eller eljest erkänt fordrans existens under flera års tid, bör det rimligen krävas av borgenären att denne låter verkställa delgivning eller i förekommande fall surrogatdelgivning inom femårsperioden.

4.1.12 Övre Norrlands lokalavdelning av Föreningen Sveriges kronofogdar: Av 5 § punkt 2 framgår att preskription avbryts genom att borgenären tillställer gäldenären skriftligt krav eller skriftlig erinran om fordringen. Attdetta bör ske bevisligen torde vara en förutsättning för preskriptionsavbrott. Detta framgår ej av lagtexten. Till undvikande av missförstånd bör förtydligande ske.

Enligt 5 § punkt 3 avbryts preskription bl. a. genom att borgenären åberopar fordringen hos exekutiv myndighet. Det är tillfredsställande att redan ansökan om verkställighet medför preskriptionsavbrott. Härigenom slipper kronofogdemyndighet från speciella bevakningsrutiner och kan även handlägga målen utan iakttagande av särskild förtur. Förslaget medför även att ny fullständig preskriptionstid börjar löpa så snart gäldenären fått del av borgenärens ansökan och att det för preskriptionsavbrott är likgiltigt om gäldenär vid utmättningsförrättning har utmättningsbara tillgångar eller ej.

4.1.13 Sveriges köpmannaförbund: Om fordran påstås vara preskriberad måste givetvis borgenären visa att preskriptionsavbrott har skett. Parterna hamnar dock inte i ett bättre bevisläge endast av den anledningen att borgenären gör en skriftlig erinran om fordringen. Alltjämt måste borgenären visa att gäldenären fått del av kravet. Däremot ökar man borgenärens administrativa handläggning, vilket knappast kan vara till gagn för konsu-

menten. Vi får därför föreslå att även en muntlig erinran om kravet är tillfyllest för att preskriptionsavbrott skall inträda.

4.1.14 LRF: De föreslagna bestämmelserna om preskriptionsavbrott överensstämmer i huvudsak med vad som nu är gällande. Den förändring som föreslås, nämligen att utomrättsliga krav och erinringar i preskriptionsavbrytande syfte skall ske skriftligen är motiverad. Framställs krav eller erinran i skrift minskar risken för tvister om huruvida preskriptionsavbrott skett eller ej.

4.1.15 Svenska handelskammarförbundet: Beträffande förslaget 5 § vill förbundet ifrågasätta om inte gäldenärserkännande av fordran genom konkludent handlande annat än erläggande av ränta eller amortering borde medföra preskriptionsavbrott. Av specialmotiveringen framgår inte klart vad som avses gälla i detta hänseende. Lagtextförslaget tycks närmast peka mot en restriktiv tolkning vilket kan leda till rättsförkluster för den borgenär som inte framställer skriftlig erinran därför att han genom gäldenärens handlande fått klart för sig att den sistnämnde är medveten om fordran.

4.1.16 Hovrätten för Nedre Norrland: Hovrätten finner ordet "annars" i 5 § 3 i detta sammanhang mindre lyckat. — —

Enligt hovrättens mening bör utomlands vidtagna rättsliga åtgärder som avses i 5 § 3 i princip medföra verkningar enligt preskriptionslagen utan några inskränkningar. De i 13 § föreslagna förutsättningarna — "om det med hänsyn till gäldenärens förhållanden och omständigheterna i övrigt föreligger skäligen anledning att åtgärden vidtages i den främmande staten" — synes knappast tillräckligt klargörande för att stadgandet skall vara användbart för praktiskt bruk. Hovrätten anser därför att ifrågasvarande bestämmelser kan utgå. För övrigt kan anmärkas att den föreslagna lagtexten ej ger ett fullt korrekt uttryck för vad som sägs i motiven.

4.2 Tidpunkten för preskriptionsavbrott

4.2.1 Kronofogdemyndigheten i Malmö: Det behövs ett förtydligande av huruvida en bevislig delgivning behövs för preskriptionsavbrott genom skriftlig erinran. Såväl borgenär som gäldenär kan lida rättsförkluster om man genomför alltför enkla bestämmelser om preskriptionsavbrott. Många gäldenärer byter exempelvis bostad och borgenären kan få stå risken för att en erinran om skuld inte når gäldenären med de konsekvenser detta kan ha.

4.2.2 Jurist- och samhällsvetareförbundet: 5 § 2 mom. har formulerats som om preskription avbryts genom avsändandet av krav mot gäldenär och att meddelandet skulle gå på gäldenärens risk. Av motiven framgår att detta inte är avsett (s. 69 f frånsett orden "fått kännedom om" på s. 69 n). Lagtexten bör justeras i enlighet med motiven.

4.2.3 Sveriges domareförbund: I författningstexten löses inte frågan om vem som skall bära risken av att ett krav eller en erinran försenas eller kommer bort. Huvudregeln skulle enligt specialmotiveringen vara, att gäldenären skall ha fått del av kravet eller erinran. Detta är enligt förbundets mening en riktig princip. Tanken att man i vissa, icke närmare preciserade fall skulle kunna göra avsteg härifrån kan förbundet emellertid inte ansluta sig till. En i sammanhanget så viktig fråga bör lösas på ett entydigt sätt och lösningen bör anges i författningstexten.

4.2.4 LRF: Såvitt rör tidpunkten för preskriptionsavbrott är de föreslagna reglerna enligt LRFs mening lämpliga. När det gäller preskriptionsav-

brott genom väckande av talan föreslås att preskriptionstiden avbryts redan i och med att stämningsansökan inkommer till tingsrätten, medan avbrott enligt nu gällande regler kräver att gäldenären delgivits stämningsansökan. Den föreslagna ändringen kan te sig oskäligen för gäldenären, som här eventuellt kommer att sakna kännedom om att preskriptionsavbrott skett. Å andra sidan bör borgenären inte helt tvingas stå risken för att delgivningens fördröjs, kanske på grund av att gäldenären helt enkelt håller sig undan. Att endast en kortare tilläggsfrist börjar löpa om borgenärens talan inte leder till dom eller annat avgörande i sak, får här, enligt LRFs åsikt, anses vara en bra avvägning mellan borgenärens och gäldenärens intressen.

4.3 Verkan av preskriptionsavbrott

4.3.1 JK: Den i 7 § andra stycket föreslagna regeln har många goda skäl för sig. En otillfredsställande konsekvens är emellertid att den – teoretiskt – innebär att borgenären genom att en gång om året väcka talan men därefter återkalla sin talan, kan hålla fordringen vid liv under obegränsad tid utan att gäldenären får kunskap om att fordringen lever.

Slutligen vill jag beträffande 7 § föreslå den justeringen att andra stycket inleds med "Om det rättsliga förfarandet avslutas utan att gäldenären eller hans rättsinnehavare fått del av borgenärens framställning, beräknas dock -- --".

4.3.2 Hovrätten för Nedre Norrland: Hovrätten anser att uttrycket "den dag det rättsliga förfarandet avslutas" bör förtydligas så att dess innebörd bättre framgår av lagtexten. Meningen torde väl vara att den nya preskriptionstiden skall börja löpa först från den tidpunkt ett lagakraftgäande avgörande eller annat slutgiltigt beslut föreligger.

4.3.3 Postverket: Med hänsyn till att konsumentfordringar kan avse relativt stora belopp bör enligt postverkets förmenande, om borgenären genom vidtagande av erforderliga åtgärder erhållit dom e. d. beträffande sådan fordran och gäldenärens betalningsskyldighet sålunda fastställts på detta markerade sätt, därefter tioårig och inte endast treårig preskriptionstid löpa. De relativt omfattande och i princip kostnadskrävande åtgärder som för sådant fastställande krävs från borgenärens sida torde i praktiken föranleda att sådana åtgärder inte vidtagas beträffande fordran på mindre belopp. Invändningar, som kan resas mot att till olägenhet för gäldenären sådan fordran som avses i 2 § andra stycket i den föreslagna preskriptionslagen skulle bestå under längre tid, torde också vara mindre befogad beträffande domfäst fordran.

4.3.4 Kammarkollegiet: Enligt kollegiets mening finns det fog för att bibehålla den enligt prop. 1976/77: 5 föreslagna längre preskriptionstiden på tio år för konsumentfordringar i de fall fordringarna fastställts genom dom eller utslag. Propositionens motivering för denna längre preskriptionstid synes kollegiet fullt bärande.

4.3.5 RSV: Bestämmelserna i 5 § 3 och 7 § kräver en närmare granskning vad gäller deras tillämpning i utsokningsmål. Detta föranleds bl. a. av att handläggning av dessa mål normalt inte föregås av delgivning med svaranden/gäldenären. T. ex. i fråga om utmätning tillställs gäldenären i regel endast en underrättelse om målet i lösbrev. (Vad här sägs gäller främst s. k. enskilda mål). I vissa fall, t. ex. när fara är i dröjsmål, behöver inte ens sådan underrättelse skickas ut före förrättningen. Underrättelsen innehåller uppgift om bl. a. fordringsbelopp, exekutionstitel, borgenär och eventuellt tidpunkt för förrättningen. Borgenärens framställning bifogas däremot inte

underrättelsen. Endast om utmätning sker delges gäldenären särskilt bevis.

Rekvisitet "fått del" i 7 § andra stycket torde avse att vetskap erhållits i någon form. Något krav på delgivning i delgivningslagens bemärkelse uppställs således inte. Det kan emellertid ändå diskuteras om det är lämpligt att just delfäendet ges avgörande betydelse i utsokningsmål trots att det i ett stort antal mål hos den exekutiva myndigheten inte finns någon kunskap, ännu mindre bevis, om att gäldenären fått del av handlingarna.

Vad gäller preskriptionsavbrott genom att fordringen återopas hos exekutiv myndighet ifrågasätter RSV därför om inte situationen snarare bör jämföras med 5 § 2. Preskriptionsavbrott skulle då ske genom att KFM:s underrättelse skickas till gäldenären. Att skrivelsen till gäldenären utgår från KFM i stället för från borgenären bör inte göra den mindre lämpad som preskriptionsavbrytande handling.

Preskriptionsavbrott skulle då ske och full ny preskriptionstid börja löpa i och med att gäldenären i samband med exekutivt förfarande tillställs handling med uppgift om fordringen. Genom denna ordning skulle det inte behöva inträffa att borgenären inger ansökan om utmätning till KFM i det enda syfte att få en ettårig tilläggsfrist enligt 7 § andra stycket. Sådant förfarande från borgenärens sida skulle kunna medföra merarbete för KFM. Förfarandet skulle inte heller öka rättssäkerheten eftersom borgenären kunde genast återkalla sin ansökan t. ex. för att inte behöva betala förskott för utsokningsavgiften. Vilken verkan har man för övrigt tänkt ett helt obefogat återopande hos KFM, t. ex. ansökan utan exekutionstitel, skulle ha beträffande preskriptionen?

Att handläggningen hos exekutiv myndighet, jämförd med övriga myndigheter, härigenom i viss mån skulle få en särställning i preskriptionshänsende bör kunna accepteras med hänsyn till bl. a. att fordringen på verkställighetsstadiet är domfäst.

Om ovan angiven ordning inte anses godtagbar vill RSV anföra följande om vad som föreslagits i promemorian.

Enligt förslaget skulle, om utmätning sker, men varken underrättelse eller bevis har kunnat tillställas/delges gäldenären, borgenären endast tillgodoräknas tilläggsfrist enligt 7 § andra stycket. Situationen förekommer t. ex. i samband med utmätning av överskjutande skatt, när det utmätta ej helt täcker borgenärens fordran. Enligt RSV:s mening bör full ny preskriptionstid alltid löpa när utmätning skett. Anledning saknas att frångå gällande rätt på denna punkt.

I upp till 90 % av fall, där utmätning försök sker i gäldenärens bostad, avslutas målet utan att några utmätningbara tillgångar har påträffats. I dessa fall sker ingen delgivning. I det stora flertalet fall bör man emellertid kunna anta att gäldenären faktiskt fått kännedom om att mål angående hans skuld är anhängigt hos KFM. Man bör kunna acceptera att förrättningen som sådan, oavsett om utmätning skett eller inte, utgör preskriptionsavbrott med påföljd att ny tio eller tre års preskriptionstid börjar löpa.

För att undvika osäkerhet vid rättstillämpningen bör det anmärkas i motiven att delfäende av KFM:s underrättelse i utsokningsmål jämföras med delfäende av borgenärens framställning (jfr 7 § andra stycket första punkten).

RSV vill i sammanhanget peka på att den föreslagna utsokningsbalken kommer att medföra att ett större antal mål än f. n. avskrivs utan att någon förrättning hos gäldenären skett. Om förslaget blir gällande rätt kan det finnas skäl att på nytt ta ställning till preskriptionsfrågan.

4.3.6 *Kronofogdemyndigheten i Göteborg*: Möjligen kan det ifrågasättas om inte en tioårig preskriptionstid bör gälla för konsumentfordringar som fastställts genom dom eller motsvarande. Emellertid motverkar en sådan regel syftet att förkorta preskriptionstiden för konsumentfordringar. Dessutom stör en sådan bestämmelse systematiken i regelsystemet och komplicerar det i onödan. Kfm har den erfarenheten att borgenärerna i det stora flertalet mål av denna typ begär verkställighet i omedelbar anslutning till domstolsavgörandet, varför fordringen ofta avvecklas ganska snart. — — —

I 7 § 1 och 2 mom. talas om att en ny preskriptionstid resp. en tilläggsfrist om ett år löper från det *förfarandet avslutas resp. avslutades*. Vilken tidpunkt som avses härmed i exekutiva sammahang framgår inte klart av promemorian. Även om problemet kan te sig marginellt, är ett klarläggande i förarbetena på samma sätt som skett beträffande uttryckets innebörd i tvistemål och konkursmål (promemorian s. 111–113) av värde till undvikande av framtida tvister på denna punkt. Flera tänkbara lösningar finns. Man kan räkna tiden från det gäldenären eller dennes rättsinnehavare fått del av fordringsanspråket i det exekutiva förfarandet på sätt som anges i delgivningslagen. Denna tidpunkt sammanfaller ofta med utmättningsförrättningen men kan också inträffa i ett tidigare eller senare skede. En sådan tolkning kommer dock inte helt att sammanfalla med den föreslagna bestämmelsens ordalydelse. I de fall gäldenären av någon anledning inte fått del av anspråket enligt delgivningslagens bestämmelser – vilket inte är ovanligt – och det återstår mindre än ett år av preskriptionstiden, skall den kortare tilläggsfristen tillämpas. I sådana fall kan det te sig naturligt att ha avslutandet av utmättningsförrättningen som utgångspunkt. Emellertid uppkommer då frågan hur utgångspunkten skall beräknas när förrättning inte ägt rum exempelvis på grund av att gäldenärens hemvist inte kunnat utredas, utmättningsansökan har återkallats eller förfallit jämlikt 88 c § UL eller förfarandet eljest avbrutits i förtid. Tidsfristen kan då räknas från den dag återkallelsen inkom till kfm liksom från den dag ansökan förföll eller kfm eljest avbröt handläggningen. En annan måhända klarare och enhetligare utgångspunkt såväl vid beräkning av ny full preskriptionstid som tilläggsfrist, är den tidpunkt då kfm skiljer utsökningsmålet ifrån sig genom redovisning till borgenären.

4.3.7 *Kronofogdemyndigheten i Malmö*: Kronofogdemyndigheten ställer sig tveksam till förslaget om tilläggsfrist, som kan leda till tolkningssvårigheter. Det är inte ovanligt att stämningsansökan eller ansökan om verkställighet återkallas av borgenären. Gäldenären får då kanske aldrig veta att preskriptionstiden förlängts. Det är således uppenbart att det kan bli rättsförlust för gäldenären. Eftersom regeln är något oklar kan den föranleda tvist om huruvida borgenären har fått en tilläggsfrist eller inte och kan även medföra onödiga kostnader för både gäldenär och borgenär.

Utredningen föreslår att ett resultatlöst utmättningsförsök tillerkännes preskriptionsavbrytande verkan. Förslaget är enligt kronofogdemyndighetens mening från praktisk synpunkt en förbättring. Förutsättningen för att ny preskriptionstid skall börja löpa efter utmättningsförsök bör dock vara att gäldenären är närvarande vid förrättningen eller på annat sätt fått vetskap om verkställigheten. Detta bör klart uttalas i motiven.

4.3.8 *Kronofogdemyndigheten i Stockholm*: En annan fråga som bör klarläggas är ifrån vilken tidpunkt ny preskriptionstid liksom den ettåriga tidsfristen enligt 7 § andra stycket skall börja löpa när ärendet givits in till exekutiv myndighet. I motsats till domstolarna meddelar kronofogdemyndigheten inga formliga beslut om exempelvis avskrivning m. m. Det är här

således svårare att bestämma den exakta tidpunkten. Har utmätning skett eller gäldenären delgivits kravet föreligger inga problem. Oklart är emellertid i de fall som nu skisserats vid misslyckat utmätning försök och utmätning av skatterestitution när den ettåriga fristen eller eventuell ny preskriptionstid börjar löpa. Skall dagen för det misslyckade utmätning försöket gälla eller eventuellt dagen för redovisning. Oklarhet råder även härvidlag när borgenären återkallar ansökan innan gäldenären fått del av densamma. Vilken dag skall där gälla?

4.3.9 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: De föreslagna bestämmelserna i 7 § aktualiserar frågan när "det rättsliga förfarandet" skall anses "avslutat". Promemorian har i motiveringen besvarat frågan, såvitt gäller tvistemål och konkurs. Motsvarande klarläggande skulle, enligt länsstyrelsens mening, vara värdefullt även beträffande skiljeförfarande, ackordsförfarande och förfarandet hos exekutiv myndighet. Sådan myndighet är kronofogdemyndighet, länsstyrelse (i egenskap av överexekutor) samt hovrätt och högsta domstolen (i anledning av besvär i utsökningsmål).

Kronofogdemyndigheten i Göteborg har i sitt remissyttrande, såvitt avser förfarandet hos kronofogdemyndighet, anvisat olika lösningar. Mest i språklig överensstämmelse med lagtexten synes vara den tidpunkt då kronofogdemyndigheten skiljer utsökningsmålet ifrån sig genom redovisning till borgenären.

Beträffande förfarandet hos övriga exekutiva myndigheter synes vad som i promemorian anförts om avslutande av det rättsliga förfarandet i tvistemål kunna ha motsvarande tillämpning.

4.3.10 Konkurslagskommittén: Enligt 7 § i förslaget skall ny preskriptionstid börja löpa från den dag det rättsliga förfarandet avslutas. Av motiven kan utläsas att när det rättsliga förfarandet avslutas genom dom eller slutligt beslut preskriptionstiden skall räknas från dagen för det lagakraftvunna avgörandet, således ej från den dag tiden för överklagande går ut. Det kan vara skäl att i lagtexten klart ange att förstnämnda dag åsytas.

4.3.11 Föreningen Sveriges kronofogdar: I departementspromemorian föreslås att preskription också skall kunna avbrytas genom att borgenären åberopar fordran mot gäldenären hos bl. a. "exekutiv myndighet". Det anges vidare att om gäldenären inte får del av kravet inträder likväl preskription tidigast ett år efter det förfarandet avslutades. Bortsett från oklarheten i begreppet "exekutiv myndighet" och det principiellt tveksamma i en sådan regel, ger lagtexten enligt sin lydelse den uppfattningen, att en borgenär kan avbryta preskription genom att hos KFM en gång varje år inge exekutionstitel mot gäldenären och därefter omgående återkalla begäran om verkställighet. Om förslaget i denna del vidhålls bör i allt fall en kompletterande föreskrift ges, att förfarandet att inge exekutionstitel för att uppnå preskriptionsavbrott inte kan upprepas.

4.3.12 Övre Norrlands lokalavdelning av Föreningen Sveriges kronofogdar: Med stöd av 7 § 3 har borgenären möjlighet att åtnjuta ett begränsat preskriptionsavbrott om ett år om han inlett ett rättsligt förfarande men avbrutit detta innan gäldenären fått del av borgenärens framställning. Någon begränsning för borgenären att upprepa detta förfarande finns ej. Detta kan leda till att borgenären kan inge ett mål bl. a. till exekutiv myndighet men återkalla detta innan gäldenären underrättats om den sökta verkställigheten. Ett upprepande av detta förfarande från borgenärens sida kan leda till att en fordran kan hållas vid liv under längre tid utan att gäldenären erhållit kännedom om preskriptionsavbrotten. Stadgandet torde närmast

ha sitt berättigande i de fall gäldenären håller sig undan en längre tid, exempelvis genom utlandsvistelse utan möjligheter till preskriptionsavbrytande åtgärder i utlandet. Det kan ifrågasättas om de begränsade preskriptionsavbrotten är ändamålsenliga i dessa fall eller om en särregel borde tillskapas.

4.3.13 LRF: Det är enligt LRFs uppfattning oklart vad som avses med att det rättsliga förfarandet avslutats. Avses härmed att dom eller beslut meddelats eller – som uttrycket närmast leder tanken till – att dom eller beslut vunnit laga kraft eller att målet avgjorts i sista instans. Även om specialmotiveringen innehåller viss förklaring är ett ytterligare förtydligande nödvändigt.

4.3.14 Svenska bankföreningen: Lagtexten i 7 § kan tolkas som om med den dag det rättsliga förfarandet avslutas i tvistemål avses den dag domen eller det slutliga beslutet vinner laga kraft. Av motiven framgår emellertid att man avser den dag dom eller slutligt beslut meddelas. Bankföreningen anser att det av lagtexten skall klart framgå vilken dag som det rättsliga förfarandet skall anses avslutat.

4.3.15 Finansieringsföretagens förening: Av 7 § av förslaget bör klart framgå att det är den dag dom eller slutligt beslut meddelas som skall vara den dag när det rättsliga förfarandet skall anses vara avslutat.

5 Verkan av preskription

5.1 Allmänt

5.1.1 JK: Begreppet preskription är centralt för lagen. Denna omständighet i förening med att allmänheten säkert inte har innebörden av begreppet klar för sig gör att jag vill ifrågasätta om man inte redan i de inledande bestämmelserna bör ange innebörden av att en fordran preskriberas.

5.1.2 Kronofogdemyndigheten i Göteborg: I promemorian sägs att frågan om domstol eller annan myndighet självmant skall beakta frågan om preskription har samband med centrala processrättsliga principer och att rättegångsutredningen (Ju 1977: 06), som har i uppdrag att göra en översyn av rättegångsförfarandet vid allmän domstol, nu är i gång med sitt arbete. Här bör betonas vikten av att utredningen även tar upp frågan om officialprövning av preskriptionsfrågor hos de exekutiva myndigheterna och hur dessa bör agera i sammanhanget. Det oklara rättsläge som i dag råder skapar en varierande praxis hos kronofogdemyndigheterna som inte är tillfredsställande. En snar lösning är därför av nöden. Det kan tilläggas att kfm i Göteborg, bl. a. med stöd av vad lagberedningen uttalat (Utsökningsrätt XII SOU 1973: 22, s. 186), prövar frågan om allmän preskription först efter invändning från gäldenären.

5.1.3 Kronofogdemyndigheten i Stockholm: Enligt praxis prövar kronofogdemyndigheten för närvarande ex officio frågan om preskriptionsavbrott föreligger eller ej. Kronofogdarna utgår ifrån att samma prövning även framdeles skall göras.

5.1.4 Konsumentverket: För att en domstol skall ta hänsyn till preskription krävs att part gör invändning om preskription. I sitt remissvar över departementspromemorian Ds Ju 1975: 11 pekade KO på den risk för rättsförlost för den enskilde som detta medför. Konsumentverket hänvisar i denna fråga till vad KO där har anfört.

5.1.5 *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*: Länsstyrelsen har i remissyttrande över 1975 års promemoria hävdad att det med orden "rätten att kräva ut sin fordran" i 16 § dåvarande lagförslaget klart sagts ut att preskriptionens föremål endast är penningfordran. Nämnda uttryck återkommer i 8 § i det aktuella lagförslaget. Någon ändring i förhållande till gällande rätt beträffande preskriptionens föremål är nu inte åsyftad. Med "fordran" avses sålunda i detta sammanhang anspråk på pengar, varor, tjänster eller andra prestationer av obligationsrättslig karaktär. Det möter, språkligt sett, inte något hinder att använda orden "kräva ut" i fråga om penningfordran. Det förefaller emellertid mindre välfunnet att använda uttrycket beträffande andra obligationsrättsliga prestationer. Om preskriptionens föremål skall bibehållas oförändrat och inte inskränkas till penningfordran, bör orden "kräva ut" tas bort. Att "kräva ut" exempelvis en tjänst för tankarna till ett tvångsförfarande där borgenären med exekutiv myndighets medverkan handgripligen tvingar gäldenären att utföra tjänsten. Den språkliga olägenheten undgås om man i stället för "kräva ut" använder orden "göra gällande", som har en mindre aggressiv framtoning.

5.1.6 *Föreningen Sveriges kronofogdar*: I rättspraxis har vid olika tillfällen uttalats, att domstol och KFM inte ex officio får pröva frågan om fordringen preskriberats. Denna ståndpunkt i praxis är förbryllande och uppenbart otillfredsställande. I andra avseenden har man anlagt ett friskare synsätt på tvistemålsprocessen och tillåter numera domstol en hög grad av materiell processledning, vilket dokumenterats i den s. k. småmålslagen. KFM måste i nutiden ha att tillvarata gäldenärernas intressen även i de enskilda målen. Föreningen vill därför med eftertryck framhålla, att den föreslagna lagstiftningen måste kompletteras med en regel, som tillåter KFM att utan invändning från gäldenären pröva preskriptionsfrågor. I praktiken kan eljest de svagast ställda gäldenärerna utsättas för rättsförluster.

5.1.7 *Övre Norrlands lokalavdelning av Föreningen Sveriges kronofogdar*: Lokalavdelningen konstaterar slutligen med beklagande att promemoriaförslaget icke innehåller bestämmelser med skyldighet för domstol och andra myndigheter att självmant pröva fråga om preskription på av föreningen anförda grunder. Det är, som föreningen i sitt tidigare yttrande åberopat, ett stort antal gäldenärer som inte har kännedom om gällande preskriptionsbestämmelser. Nu föreslagna alternativa preskriptionstider, begränsade preskriptionsavbrott och konsumentköplagens styrning av preskriptionstiderna kommer ingalunda att underlätta för den enskilda gäldenären att beakta fordringspreskription. Okunnigheten om gällande lagstiftning kommer att drabba de mest utsatta, de som oftast bor avsidet till utan fullt utbyggd rättshjälp och själva inte är insatta i processförandet eller av kostnadsskäl avstår från invändningar. Frågan är av sådan betydelse att den bör lösas inom ramen för föreslagen preskriptionslagstiftning.

5.1.8 *Svenska handelskammarförbundet*: Förbundet förordar att 8 § ges en utformning som på ett mera adekvat sätt än förslagets uttrycker innebörden av preskription. Lagtexten bör inte ge intryck av att borgenären inte överhuvudtaget har kvar någon fordringsrätt. Den naturliga fordringsrätt som borgenären alltid anses ha kvar även efter preskription och som ju bland annat innebär att elagt fordringsbelopp aldrig kan betraktas som gåva är, liksom naturligtvis kvarstående kvittningsrätt och panträtt, viktiga undantag från principen att preskription utsläcker fordringsrätt.

5.2 Flera gäldenärer

Remissamman-
ställning

5.2.1 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Tidsbestämningen i 9 § i lagförslaget "god tid" är vag och kan ge upphov till osäkerhet och skiftande praxis vid tillämpningen. Tiden bör utan olägenhet kunna exakt anges i lagtexten och bestämmas till förslagsvis ett år.

6 Tillämpningsområde m. m.

6.1 Hovrätten för Nedre Norrland: Som hovrätten anmärkte i sitt remissyttrande i anledning av PM med förslag till preskriptionslag (DsJu 1975:11) bör av lagens rubrik framgå att lagen handlar om preskription av fordran. — —

Enligt hovrättens mening vore det önskvärt att skriva om även bestämmelserna om kallelse på okända borgenärer.

6.2 Kammarkollegiet: Oklarhet råder i fråga om tillämpningen av nuvarande preskriptionsbestämmelser beträffande arvsskatt och gåvoskatt. Föredragande departementschefen uttalade enligt prop. 1976/77: 5, s. 144, att preskriptionsförordningen var tillämplig i sådana fall, där skatte- och avgiftsförfattning saknade hänvisning till uppbördslagens preskriptionsbestämmelser. Bl. a. arvs- och gåvoskatt föll därför under de allmänna preskriptionsbestämmelserna. Enligt departementschefens uppfattning var det självklart att preskriptionstiden för sådana skattefordringar o. d. som i enlighet med preskriptionsförordningen preskriberas först efter tio år inte borde förkortas så väsentligt att tiden blir kortare än vad som gäller enligt uppbördslagen. Då frågan om preskriptionstiden för skatter o. d. var föremål för behandling av utredningen (Fi 1973:01) om säkerhetsåtgärder m. m. i skatteprocessen, föreslog departementschefen en övergångsbestämmelse till det då framlagda förslaget till preskriptionslag av innebörd att preskriptionsförordningens bestämmelser i dess dåvarande lydelse skulle vara tills vidare tillämpliga i fråga om sådan fordran på skatt eller allmän avgift varom särskilda bestämmelser om preskription inte meddelats. Någon motsvarande övergångsbestämmelse återfinns inte i det nu framlagda lagförslaget. En bestämmelse av angivna innebörd har nämligen ansetts onödig, eftersom den för konsumentfordringar föreslagna förkortningen av preskriptionstiden inte berör skattefordringar o. d.

Något sluthetänkande har ännu inte framlagts av 1973 års utredning om säkerhetsåtgärder i skatteprocessen. Enligt vad kollegiet under hand erfarit kommer utredningens författningsförslag i fråga om preskriptionstid o. d. huvudsakligen att avse skatter och avgifter varå uppbördslagens preskriptionsbestämmelser för närvarande är tillämpliga. En femårig preskriptionstid från kalenderåret efter debiteringsdagen övervägs i sådana fall. Sannolikt kommer inte utredningens författningsarbete att omfatta frågor om preskription av det allmännas anspråk på arvsskatt och gåvoskatt. Problemet med sådant anspråk är att det sedan gammalt ansetts att anspråket inte utgör någon fordran förrän skatt debiterats. Högsta domstolen har emellertid såsom bekant vid tillämpningen av preskriptionsförordningen ansett preskription enligt nämnda förordning kunna äga rum beträffande arvsskatt och gåvoskatt. Därvid har preskription förklarats ske tio år efter skattskyldighetens inträde. I sak har ingen haft något att erinra däremot. Att fordringsbegreppet extenderats på detta enda område innebär dock i sig en viss oklarhet. Av denna oklarhet har följt en annan, nämligen

rörande möjligheten att avbryta preskriptionen. I dagens läge får väl oklarheten anses i rättspraxis undanröjd genom två beslut av högsta domstolen nämligen 1978-03-10, SÖ 506, och 1978-03-20, SÖ 570, men här har det ju gällt tillämpning av preskriptionsförordningen.

Frågan om preskription av anspråk på arvsskatt och på gåvoskatt berörs inte i promemorian Ds Ju 1977: 14, i annan mån än vad som enligt ovan anförts beträffande behovet av särskild övergångsbestämmelse beträffande fordran på skatt o. d. Avfattningen av avsnittet 4.6 ger närmast vid handen att endast fordringar skall preskriberas och att beträffande andra anspråk den föreslagna lagen inte skulle vara tillämplig. Sannolikt är detta inte avsikten, men antagande av lagen utan att i motiven berörts frågan om förevarande slag av anspråk skulle kunna skapa ny oklarhet. — — —

I prop. 1976/77: 5 föreslogs vissa ändringar i 2 kap. 24 §, 7 kap. 57 § och 8 kap. 35 § vattenlagen, syftande till att utesluta de allmänna preskriptionsbestämmelsernas tillämplighet vid fall av oförutsedd skada. Ändringsförslaget återfinns inte i lagförslaget enligt Ds Ju 1977: 14. I departementspromemorian har hänvisats till att vattenlagsutredningens betänkande (SOU 1977: 27) innefattar förslag om preskriptionsbestämmelser för oförutsedda skador. Det är emellertid ovisst om och i så fall när angivna betänkande kommer att resultera i en ny lagstiftning. Enligt kollegiets mening finns det därför skäl att låta det nu framlagda förslaget till preskriptionslagstiftning åtföljas av samma ändringsförslag beträffande vattenlagen som upptagits i propositionen.

6.3 Kronofogdemyndigheten i Göteborg: Förslaget att ändra depositionstiden enligt lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar och lagen (1942: 263) om preskription av rätt till medel som inestå hos offentlig myndighet hälsas med tillfredsställelse. Tjugoårsfristerna i dessa lagar är alltför långa. Det ter sig något omotiverat att behålla en så lång depositionstid när den allmänna preskriptionstiden är tio år och i vissa fall föreslås nedkortad till tre år.

I sammanhanget vill kfm påtala behovet av enhetliga och klara regler för preskription av de många skiftande slag av fordringar i allmänna mål som kfm har att indriva. Den oenhetlighet och brist på systematik som utmärker nuvarande rättsregler för preskription på allmänna målsområdet bör snarast undanröjas. Särskilt inför övergången till ADB inom exekutionsväsendet är det angeläget med en översyn av dessa preskriptionsregler. Kfm vill hänvisa till de förslag från en särskild arbetsgrupp som riksskatteverket 1976-02-26 (Dnr 351/75-936) överlämnat till kommundepartementet.

6.4 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Lagförslaget är indelat i avdelningar, varav den första med rubriken "*Inledande bestämmelse*". Eftersom bestämmelsen (1 §) enbart beskriver lagens tillämpningsområde, bör rubriken ändras till "*Tillämpningsområde*". — — —

Promemorian har på ett tillfredsställande sätt löst uppgiften att staka ut gränsen för lagförslagets tillämpningsområde i fråga om speciella preskriptionsbestämmelser. I motiveringen sägs (s. 91): "Om en författning inte lämnar upplysning i ett visst avseende, bör de allmänna preskriptionsbestämmelserna som regel tillämpas i stället. Det kan dock undantagsvis inträffa att en tillämpning av de allmänna bestämmelserna är utesluten, trots att specialförfattningen saknar bestämmelser i ett visst hänseende". Den undantagssituation är förutsedd i 1 § som undantar tillämpning av de allmänna preskriptionsbestämmelserna om "annat följer" av vad som är stadgat i specialförfattning. Detta innebär naturligen att en tillämpning av de allmänna preskriptionsbestämmelserna på specialförfattning är utesluten, om tillämpningen framstår som uppenbart orimlig.

6.5 *Bostadsstyrelsen*: Styrelsen har främst beaktat förslaget till ny lagstiftning om preskription av fordringar m. m. utifrån de effekter förslaget får för den statliga bostadslångivningen. Styrelsen har ur sina synpunkter inte något att erinra mot detsamma.

I sammanhanget vill dock styrelsen hänvisa till sin skrivelse 1975-09-11 till justitiedepartementet i anledning av promemorian Ds JU 1975: 11. Denna var främst föranledd av den ändrade situation ur preskriptionssynpunkt som uppstått genom de nya bestämmelserna om kommunalt ansvar för Bostadslån enligt 19 § bostadsfinansieringsförordningen (1974: 946) som trädde i kraft 1975-01-01. I skrivelsen hemställde styrelsen att statlig fordran hos kommun, proprieborgen ställd av kommun ävensom kommunala ansvarsåtaganden i den mån dessa har samband med lån som utgår av statsmedel i syfte att främja bostadsförsörjningen inom riket m. m. måtte undantas från preskription. Styrelsen konstaterar att det remitterade förslaget inte behandlar dessa frågor.

Styrelsen finner att hithörande frågor är av väsentlig betydelse ur lånesynpunkt och är angelägen om att desamma om möjligt kan uppmärksammas i lämpligt sammanhang.

6.6 *Konkurslagskommittén*: I sitt förra yttrande framhöll kommittén att preskriptionsbestämmelsen i 148 a § konkurslagen uppenbarligen är av sådan karaktär att de allmänna reglerna om preskriptionsavbrott och ny preskriptionstid inte kan tillämpas analogt. Detta förtjänar alltså att påpekas.

7 Ikraftträdande m. m.

7.1 *RSV*: Det är lämpligt om tidsförkortningen i 1 § lagen om preskription av rätt till medel som innestå hos offentlig myndighet m. m. också får påverka redan skedda inbetalningar. Detta torde inte medföra risk för rättsförluster. Genom sådan ordning skulle det inte behöva dröja tjugo år innan antalet fall av innestående medel reducerats i önskvärd omfattning. Härigenom skulle uppstå vissa lättnader för t. ex. länsstyrelserna.

Beträffande lagen om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar finns däremot i och för sig inget att erinra mot den föreslagna ordningen, eftersom både gäldenären och borgenären, som haft kännedom om nedsättningen, har kunnat utgå ifrån att de tidsfrister, som angavs i lagen när nedsättningen skedde, inte ändras. Å andra sidan kan det med fog göras gällande att också de gäldenärer som gjort en nedsättning före lagändringen borde få åberopa den förmånligare bestämmelsen om rätt att lyfta pengarna redan efter tio år. Om övergångsbestämmelsen kan formuleras så att borgenärens rätt inte åsidosätts på ett otillbörligt sätt, anser RSV, att även tidigare nedsatta medel bör kunna lyftas av gäldenären redan efter tio år.

Naturligen bör gäldenären också kunna lyfta medlen enligt bestämmelsen i den äldre lagen, dvs. efter tjugo år. Då lyftningsrätten bör fortgå i ett sammanhang synes gäldenären övergångsvis böra äga lyfta medlen under hela tiden fr. o. m. det elfte året t. o. m. det tjugoförsta året.

1 Förslag till

Preskriptionslag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § Denna lag gäller i fråga om preskription av fordringar, i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet.

Preskriptionstid

2 § En fordran preskriberas tio år efter tillkomsten, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan.

Preskriptionstiden är dock tre år för fordran mot en konsument, om fordringen avser en vara, tjänst eller annan nyttighet som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet har tillhandahållit konsumenten för huvudsakligen enskilt bruk. Detsamma gäller fordran mot den som har gått i borgen för betalningen av en sådan fordran. Den treåriga preskriptionstiden gäller dock inte fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev.

För fordran på pension räknas preskriptionstiden från den dag fordringen tidigast kan göras gällande.

3 § En fordran på skadestånd i anledning av brott preskriberas ej före utgången av tiden för åtalspreskription, om inte frågan om ansvar för brottet har avgjorts dessförinnan. Har så skett, preskriberas fordringen ett år efter den dag dom eller slutligt beslut meddelas, om inte preskriptionstiden går ut senare enligt 2 §.

Om någon har häktats eller erhållit del av åtal för brott före utgången av tiden för åtalspreskription men ansvarsfrågan inte har avgjorts dessförinnan, preskriberas en fordran på skadestånd i anledning av brottet tidigast ett år efter den dag dom eller slutligt beslut meddelas.

4 § En regressfordran som har uppkommit genom att någon har betalt en skuld, för vilken flera är ansvariga, preskriberas tidigast ett år efter betalningen av huvudfordringen.

Preskriptionsavbrott

5 § Preskription avbryts genom att

1. gäldenären utfäster betalning, erlägger ränta eller amortering eller erkänner fordringen på annat sätt gentemot borgenären,
2. gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen från borgenären eller
3. borgenären väcker talan mot gäldenären eller annars åberopar fordringen gentemot gäldenären vid domstol, hos exekutiv myndighet eller i skiljeförfarande, konkursförfarande eller förhandling om offentligt ackord.

Verkan av preskriptionsavbrott*Lagrådsremissens
lagförslag*

6 § Om preskription har avbrutits genom erkännande, krav eller erinran, löper en ny preskriptionstid enligt 2 § från dagen för avbrottet.

7 § Om preskription har avbrutits genom att talan har väckts eller genom att fordringen annars har åberopats enligt 5 § 3, löper en ny preskriptionstid enligt 2 § från den dag dom eller slutligt beslut meddelas eller det rättsliga förfarandet avslutas på annat sätt.

Avslutas det rättsliga förfarandet utan att gäldenären eller hans rättsinnehavare har underrättats om borgenärens framställning, beräknas dock preskriptionstiden som om något avbrott inte hade skett. Fordringen preskriberas likväl tidigast ett år efter det att förfarandet avslutas.

Preskriptionstiden kan inte förlängas enligt andra stycket andra mening-
en mer än en gång.

Innebörden av preskription

8 § Preskription innebär att borgenären förlorar rätten att kräva ut sin fordran.

Preskription av en huvudfordran omfattar även fordran på ränta och annan tilläggsförpliktelse samt fordran på grund av borgen.

9 § Om flera har åtagit sig eller förpliktats att svara solidariskt för samma skuld och denna preskriberas i förhållande till någon av dem, svarar var och en av de andra endast för sin andel. Andelarna beräknas efter huvudtalet, om inte annat har bestämts genom ett avtal eller avgörande som borgenären har fått kännedom om senast sex månader före preskriptionen.

Uppkommer brist hos någon av de kvarvarande gäldenärerna, fördelas ansvaret för bristen mellan de övriga kvarvarande och borgenären. Därvid svarar varje gäldenär i förhållande till sin andel och borgenären i förhållande till den andel som har preskriberats.

10 § Oberoende av att en fordran är preskriberad får den användas till kvittning, om den inte var preskriberad vare sig när borgenären förvärvade den eller när han kom i skuld till gäldenären.

11 § Preskription inskränker inte borgenärens rätt att ta ut sin fordran ur egendom i vilken han har panträtt eller retentionsrätt till säkerhet för fordringen.

Särskilda bestämmelser

12 § Ett avtal att en fordran inte skall preskriberas eller att preskription skall kunna avbrytas på annat sätt än som föreskrivs i denna lag är ogiltigt.

Ett avtal om förlängning av preskriptionstiden för en fordran som avses i 2 § andra stycket är giltigt endast om det har ingåtts efter fordringens tillkomst. Förlängning får ske med högst tre år i sänder från dagen för avtalet.

13 § Om en åtgärd som avses i 5 § 3 vidtas utomlands, medför den verkningar enligt denna lag, under förutsättning att borgenären med hän-

syn till gäldenärens förhållanden och omständigheterna i övrigt har haft skäligen anledning att vidta åtgärden i den främmande staten.

*Lagrådsremissens
lagförslag*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

Lagen tillämpas även på fordringar som har kommit till före ikraftträdandet och som inte har preskriberats dessförinnan enligt äldre bestämmelser. Har en preskriptionsavbrytande åtgärd vidtagits enligt äldre bestämmelser, skall verkan av åtgärden bestå även efter ikraftträdandet. Preskriptionstiden skall dock bestämmas enligt den nya lagen.

Fordringar som avses i andra stycket preskriberas ej före den 1 juli 1983, om inte preskription skulle ha inträtt dessförinnan även enligt äldre bestämmelser.

2 Förslag till

Lag om kallelse på okända borgenärer

Häriigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § Denna lag gäller i fråga om kallelse på okända borgenärer, i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet.

Förutsättningar för ansökan

2 § När bouppteckning har skett efter en avliden, får efterlevande make, arvinge eller testamentstagare, som vill förvissa sig om att det inte finns okända skulder i boet, ansöka om kallelse på den avlidnes okända borgenärer. Står boet under förvaltning av en boutredningsman eller testaments-exekutor, får också denne göra ansökan. Var den avlidne gift, får kallelse sökas även på den efterlevande makens okända borgenärer.

3 § När en ansökan om boskillnad eller äktenskapsskillnad har bifallits, får vardera maken ansöka om kallelse på egna eller andra makens okända borgenärer.

Kallelse på okända borgenärer får också sökas av förmyndaren, när någon har förklarats omyndig, och av en bolagsman eller likvidator, när ett handelsbolag har trätt i likvidation.

Förfarandet

4 § Ansökan om kallelse på okända borgenärer görs vid den tingsrätt där gäldenären bör svara i tvistemål som angår gäld i allmänhet eller, om gäldenären är avliden, där han hade bort svara i sådana mål.

Sökanden skall bifoga en förteckning över gäldenärens kända borgenärer. I förteckningen skall såvitt möjligt anges borgenärernas namn och adress.

5 § När en ansökan har kommit in till rätten, skall denna utfärda en kallelse, i vilken de som har okända fordringar på gäldenären föreläggs att

skriftligen anmäla sina fordringar till rätten senast en viss dag, sedan sex månader har förflutit.

Kallelsen skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar inom tio dagar. Vidare skall rätten senast en månad före anmälningstidens utgång skicka underrättelser om kallelsen till kronofogdemyndigheten i distriktet och, såvitt möjligt, till alla borgenärer som har tagits upp i förteckningen över kända borgenärer.

*Lagrådsremissens
lagförslag*

Verkan av att en fordran inte anmäls i tid

6 § En borgenär, som inte är upptagen i förteckningen över kända borgenärer och som underlåter att anmäla sin fordran inom den föreskrivna tiden, förlorar rätten att kräva ut fordringen. Anmälan behövs dock inte, om borgenären före anmälningstidens utgång åberopar sin fordran i gäldenärens konkurs eller i förhandling om offentligt ackord eller om gäldenären eller hans rättsinnehavare dessförinnan får kännedom om fordringen på annat sätt.

Förlust av rätten att kräva ut en huvudfordran omfattar även fordran på ränta och annan tilläggsförpliktelse samt fordran på grund av borgen.

7 § Förlorar borgenären rätten att kräva ut sin fordran av en av flera gäldenärer som har åtagit sig eller förpliktats att svara solidariskt för samma skuld, tillämpas bestämmelserna i 9 § preskriptionslagen (1979: 000).

8 § Även om borgenären har underlåtit att anmäla sin fordran efter kallelse på okända borgenärer, får fordringen användas till kvittning, om anmälningstiden inte hade gått ut vare sig när borgenären förvärvade fordringen eller när han kom i skuld till gäldenären.

9 § Underlåtenhet att anmäla en fordran efter kallelse på okända borgenärer inskränker inte borgenärens rätt att ta ut sin fordran ur egendom i vilken han har panträtt eller retentionsrätt till säkerhet för fordringen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

Har kallelse på okända borgenärer utfärdats före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser i fråga om verkan av att en fordran inte anmäls inom den föreskrivna tiden.

3 Förslag till

Lag om upphävande av förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer

Härigenom föreskrivs att förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1980.

4 Förslag till**Lag om upphävande av förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål**Lagrådsremissens
lagförslag

Härigenom föreskrivs att förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1980.

5 Förslag till**Lag om upphävande av lagen (1946: 843) om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål**

Härigenom föreskrivs att lagen (1946: 843) om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1980.

6 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar
dels att rubriken till lagen samt 7 och 9 §§ skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 10 §, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse***Lag om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar***Föreslagen lydelse***Lag om nedsättning av pengar hos myndighet****7 §**

Är, då tjugu år förflutit från det nedsättning skett, det nedsatta beloppet fortfarande innestående och finnes ej anledning till antagande, att fråga om rätt till beloppet är beroende på prövning, må beloppet, ändå att gäldenären icke gjort förbehåll som i 4 § sägs, av honom lyftas, där han därtill anmäler sig inom natt och år. Göres ej sådan anmälan, tillfaller beloppet kronan.

Är det nedsatta beloppet fortfarande innestående tio år efter nedsättningen och finns det inte anledning att anta att frågan om rätten till beloppet är beroende på prövning, får gäldenären lyfta beloppet, även om inte förbehåll har gjorts enligt 4 §. Gäldenären skall dock anmäla sig inom tre år. I annat fall tillfaller beloppet staten.

9 §

Är för visst fall i annan lag stadgat om gäldenärs rätt att till betalning av skuld nedsätta penningar, lände det till efterrättelse.

Bestämmelserna i 7 § och 8 § tredje stycket tillämpas också i andra fall när medel enligt författning har betalats in till en myndighet

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Lagrådsremissens
lagförslag

för att utges till den som är berättigad till medlen. Beloppet skall dock alltid stå inne så länge rätten till det är beroende av en framtida händelse.

Rätten att efter den tid som anges i 7 § lyfta inbetalda medel tillkommer den som har gjort inbetalningen eller, när medel har tagits ut genom en exekutiv förrättning, den som förrättningen har ägt rum hos.

10 §

Om det i annan lag har meddelats någon bestämmelse som avviker från vad som föreskrivs i denna lag, gäller den bestämmelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980, då lagen (1942: 263) om preskription av rätt till medel som inestå hos offentlig myndighet skall upphöra att gälla.

I fråga om nedsättning eller inbetalning som har gjorts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973: 1150) om förvaltning av samfälligheter

Härigenom föreskrivs att 62 § lagen (1973: 1150) om förvaltning av samfälligheter skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

62 §

Samfällighetsförening får ej upplösas förrän alla dess skulder betalats eller de medel som fordras för betalningen nedsatts hos länsstyrelsen. I samband med upplösningen får kallelse sökas på föreningens okända borgenärer. *De i förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer meddelade bestämmelserna om sådan kallelse äger därvid motsvarande tillämpning.*

Samfällighetsförening får ej upplösas förrän alla dess skulder betalats eller de medel som fordras för betalningen nedsatts hos länsstyrelsen. I samband med upplösningen får kallelse sökas på föreningens okända borgenärer. *Bestämmelserna i lagen (1979: 000) om kallelse på okända borgenärer äger därvid motsvarande tillämpning.*

Överstiger vid upplösningen av föreningen dess tillgångar skulderna, skall överskottet skiftas mellan medlemmarna enligt grunder som föreningsstämman beslutat. Vad som nu sagts gäller ej, om annat föreskrives i stadgarna.

*Lagrådsremissens
lagförslag*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1979-12-12

Närvarande: f. d. regeringsrådet Martenius, justitierådet Mannerfelt, regeringsrådet Hilding, justitierådet Palm.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 7 juni 1979 har regeringen på hemställan av dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Sven Romanus, beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. preskriptionslag,
 2. lag om kallelse på okända borgenärer,
 3. lag om upphävande av förordningen (1862:10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer.
 4. lag om upphävande av förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål,
 5. lag om upphävande av lagen (1946:843) om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål,
 6. lag om ändring i lagen (1927:56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar,
 7. lag om ändring i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter.
- Förslagen har föredragits inför lagrådet av hovrättsassessorn Jan Forsström.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till preskriptionslag

Lagrådet:

2 §

När det gäller den treåriga preskriptionstiden för fordringar mot konsumenter anknyter den föreslagna lagstiftningen, såvitt angår borgenärssidan, till det näringsidkarbegrepp som har blivit grundläggande för hittills införd konsumentskyddslagstiftning. Den praxis som utvecklar sig på detta rättsområde kan därför påräknas bli vägledande även för preskriptionslagstiftningens del. I sammanhanget vill lagrådet erinra om att viss vägledning beträffande näringsidkarbegreppet kan hämtas, förutom från förarbetena till konsumentskyddslagstiftningen, också från prop. 1968:98 angående bl. a. näringsfrihetsförordningens upphävande. Särskilt är därvid att näm-

na ett uttalande att till näringsverksamhet bör hänföras verksamhet som bedrivs i sådana kommersiella former som gör den jämförlig med normalt förekommande näringsgrenar (s. 72 och 114).

Beträffande konsumenttjänster uttalades i prop. 1976/77:5 med förslag till preskriptionslag m. m. (s. 206), att den hänvisning som i det lagförslaget gjordes till konsumentköplagen för bestämning av begreppet var i viss mån vag och kunde ge upphov till tvekan i gränsdragningsfrågor. Den förhoppningen uttrycktes dock, att oklarheten i detta avseende åtminstone till viss del skulle undanröjas genom den kommande lagstiftningen om konsumenttjänster. I nu föreliggande förslag av konsumenttjänstutredningen (SOU 1979:36) har lagförslagets räckvidd emellertid begränsats till vissa särskilda tjänstetyper: arbete på lös sak samt arbete på fast egendom eller i övrigt på byggnad eller annan anläggning på mark eller i vatten. Utredningen har mot bakgrund härav och i anslutning till viss begränsning i dess uppdrag – att utredningen enligt direktiven inte skulle omfatta sådan service som lämnas från det allmännas sida – uttalat (s. 132) att, med hänsyn till arten av de avtalstyper som avses med lagförslaget, dess tillämpning på tjänster som tillhandahålls av "det allmänna" i vidsträckt mening knappast torde aktualisera några praktiska svårigheter. I samband med en eventuell utvidgning av den föreslagna lagens tillämpningsområde till andra avtalstyper än de nyss nämnda såsom undervisning, rådgivning och behandling av person kan det däremot enligt utredningen bli anledning att på ett mer konkret sätt utveckla gränsdragningsprinciperna.

Av det anförda framgår att de i prop. 1976/77:5 gjorda uttalandena om det vaga i konsumenttjänstbegreppet fortfarande äger giltighet. I all synnerhet gäller detta, när tjänster tillhandahålls av offentliga organ och det skall bedömas om dessa därvid skall anses som näringsidkare.

Som exempel på tjänster som omfattas av den kortare preskriptionstiden nämns i lagrådsremissen sjukvård, tandbehandling, undervisning och juridisk rådgivning. Då det helt övervägande antalet tjänster inom framför allt sjukvård och undervisning tillhandahålls genom det allmännas försorg ger sistnämnda uppräkningskraven även från det allmännas sida avses bli preskriberade efter tre år.

I remissprotokollet anges emellertid att treårspreskription inte avses bli tillämplig, när fordringen härrör från "ren myndighetsutövning", varvid nämns fordringar på återbetalning av studiemedel och bostadslån. Som exempel på offentliga inrättningar, som bör anses som näringsidkare i lagens mening, anges å andra sidan företag som levererar vatten, gas och elektricitet eller tillhandagår med telefonabonnemang eller renhållning.

Vid tillkomsten av förvaltningslagen (1971:290) var frågan om vad som i denna lag skall avses med myndighetsutövning föremål för ingående behandling. Såväl av definitionen i lagens 3 § som av uttalanden i förarbetena (prop. 1971:30 s. 278–281 och 330–335) framgår att begreppet myndighetsutövning där är relativt vidsträckt och torde omfatta bl. a. debitering

av avgift för sjukvård. I remissen hänvisas inte till förvaltningslagens begreppsbestämning utan i stället talas såsom nyss nämnts om "ren" myndighetsutövning. Närmast till hands torde ligga att härmed avses det samma som myndighetsutövning i förvaltningslagens mening. Förslaget skulle i så fall innebära bl. a. att avgifter i allmän sjukvård preskriberas först efter tio år.

Enligt lagrådets mening måste klarläggas vilka fordringar på grund av offentliga tjänster som avses bli omfattade av den kortare preskriptionstiden. Det bör uppmärksammas att om så inte sker detta kan föranleda att en enskild gäldenär kan komma att göra sig av med kvitton efter en treårsperiod i en oriktig tro att fordringen varit en konsumentfordran. Om inte klara gränser fastläggs för detta begrepp, försämras genom den föreslagna lagstiftningen konsumentens rättssäkerhet i förhållande till vad som f. n. gäller. Lagrådet vill i detta sammanhang också framhålla att risk för rättsförlust motverkas om för samma typ av tjänster gäller samma preskriptionsregler, oavsett om tjänsterna utförs av privata eller offentliga rättssubjekt. En från tillämpningssynpunkt enkel gränsdragning skulle otvivelaktigt erhållas med en regel som innebär att treårspreskriptionen, om inte annat är särskilt föreskrivet, gäller alla fordringar avseende vara, tjänst eller annan nytthet som tillhandahållits en konsument av det allmänna. Ett annat sätt att dra en klar gräns är att i lagen från treårspreskriptionen utesluta alla fordringar som uppkommer när det allmänna tillhandahåller nyttheter.

Enligt konsumentköplagen gäller de särskilda skyddsreglerna inte bara i huvudfallen, dvs. när näringsidkaren säljer i eget namn, utan även då han säljer som ombud för någon som inte själv är näringsidkare (i fortsättningen kallade förmedlingsfallen). Motsvarande gäller kreditgivning enligt konsumentkreditlagen. Samtidigt som tillämpningsområdet för avtalsvillkorslagen år 1977 utsträcktes till att avse bl. a. fast egendom, infördes även i denna lag bestämmelser som täckte förmedlingsfallen.

I den utredning, som låg till grund för konsumentköplagen, uttalades att lagen i princip borde begränsas till fall där konsument köper vara av näringsidkare. För att täcka bl. a. så stor del som möjligt av handeln med begagnade bilar föreslog utredningen emellertid att lagen skulle omfatta även förmedlingsfallen (se prop. 1973:138 s. 37). Departementschefen var av samma mening och anförde till stöd härför behovet av att motverka ett kringgående av lagen och att fånga in vissa situationer som i fråga om skyddsbehovet typiskt sett nära överensstämmer med huvudfallen (s. 121). I specialmotiveringen framhöll departementschefen bl. a. att begagnade varor inte sällan säljs av privatperson genom förmedling av näringsidkare och att i fall då en näringsidkare aktivt handhar försäljningen köparen sällan torde uppmärksamma, att näringsidkaren kanske uppträder inte i eget namn utan bara som ombud för en privatperson (s. 162). Vid tillkomsten av konsumentkreditlagen angavs motsvarande skäl och man hänvisade då även till kredit, som lämnas vid auktioner (prop. 1976/77:123 s. 153).

De skäl som sålunda redovisats för att medtaga även förmedlingsfallen i konsumentskyddet gäller också i fråga om den föreslagna preskriptionslagstiftningen. Den enskilde konsumenten kan av omständigheterna bibringas den uppfattningen, att det är näringsidkaren som säljer, och han kan därvid göra en rättsförlust genom att inte bevara sina bevis om betalning längre tid än tre år. Det är också med hänsyn till rättssäkerheten och till intresset av konsekvens i lagstiftningen otillfredsställande att en fordran, som uppstått på grund av konsumentköp eller konsumentkredit, inte är att anse som en konsumentfordran i preskriptionslagens mening.

Förslaget i remissen (jfr specialmotiveringen till 2 §) innebär att någon bestämmelse, som omfattar förmedlingsfallen, inte skall inflyta i preskriptionslagen och att följaktligen en preskriptionstid om tio år kommer att gälla i dessa fall. Vad som anförs i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.2.2) ger vid handen att ställningstagandet sammanhänger med att i remissen föreslås att den kortare preskriptionstiden i princip skall gälla även vid köp av fast egendom. Detta innebär att preskriptionstiden blir tre år när säljaren är näringsidkare men tio år när säljaren är en privatperson. Det har då framstått som mindre önskvärt att preskriptionstiden skulle bli endast tre år när en enskild villaägare säljer sin fastighet genom en mäklares försorg. Det remitterade förslaget innebär emellertid att också vid all handel med begagnade varor, bl. a. handeln med begagnade bilar, båtar, antikviteter, försäljning på auktion m. m., förmedlingsfallen tas undan från treårspreskriptionen. Någon förklaring till detta ställningstagande redovisas inte i remissen.

På de skäl som nyss anförts anser lagrådet att förmedlingsfallen bör omfattas av den föreslagna treårspreskriptionen. Detta gäller även tjänster och andra nyttigheter, som omfattas av avtalsvillkorlagen, vars tillämpningsområde i övrigt ligger till grund för avgränsningen av tillämpningsområdet för den treåriga preskriptionstiden.

En tänkbar möjlighet att tillgodose syftet i remissen skulle vara att från treårspreskriptionen undanta enbart de förmedlingsfall som gäller fastighetsförsäljning och därmed beslätade transaktioner. Då lagen bör vara så enkel och lättillgänglig som möjligt för den enskilde konsumenten, i vilkens intresse den föreslås, finner lagrådet dock ej tillräcklig anledning att framlägga förslag till ett sådant undantag. Lagrådet vill i anslutning härtill framhålla att det här rör sig om fall när säljaren biträds av en sakkunnig person som kan ge information bl. a. om preskriptionstidens längd och möjligheten att använda sig av löpande skuldebrev.

Lagrådet föreslår på grund av det anförda att som ett tredje stycke i 2 § införs en bestämmelse som motsvarar 1 § andra stycket konsumentköplagen, 1 § andra stycket konsumentkreditlagen och 1 § andra stycket avtalsvillkorlagen, innebärande att treårspreskriptionen gäller även i fråga om vara, tjänst eller annan nyttighet som förmedlas av näringsidkare som ombud för den som tillhandahåller varan, tjänsten eller nyttigheten.

Det föreslagna tredje stycket, som avser fordran på pension, föreslås därvid bli ett fjärde stycke i paragrafen.

Lagrådets yttrande

Lagrådet vill vid denna paragraf ytterligare anmärka, att den under vissa förhållanden svårbedömda frågan, i vilken ordning icke specificerade delbetalningar skall avräknas, när en gäldenär har flera skulder till samme borgenär, kan få särskild aktualitet med den nya preskriptionslag som föreslås. (Jfr Torgny Håstad "Avräkningsordningen när gäldenären har flera skulder till samme borgenär. Utredning gjord på uppdrag av riksskatteverket, Uppsala den 2 januari 1975", stencil.) Lagrådet syftar på sådana fall då skulder avser exempelvis varor, som borgenären såsom näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet sålt till gäldenären i vissa fall för enskilt bruk men i andra för användning i dennes rörelse. Bestämmelsen om att det huvudsakliga syftet skall avgöra preskriptionstidens längd torde, om köpen kan särskiljas, i sådana fall inte bli tillämplig, även om köpen skett samtidigt. I stället måste då för varje enskilt köp den tilltänkta användningen avgöra, om fordran på köpeskillingen skall preskriberas efter tre eller efter tio år. De problem som kan uppstå rörande ordningen för avräkning torde emellertid inte böra föranleda någon särbestämmelse i preskriptionslagen utan får lösas i rättstillämpningen enligt allmänna civilrättsliga principer.

3 §

Till denna bestämmelse vill lagrådet endast anmärka, att med uttrycket "dom eller slutligt beslut" måste avses avgörandet i den instans som sist handlägger målet. (Jfr vad lagrådet anför vid 7 §.)

7 §

Om preskription har avbrutits genom väckande av talan eller genom någon annan åtgärd som anges i 5 § 3, skall enligt första stycket av förevarande paragraf ny preskriptionstid löpa från den dag dom eller slutligt beslut meddelas eller det rättsliga förfarandet avslutas på annat sätt. I överensstämmelse med motsvarande uttryck i 3 § förslaget måste orden "dom eller slutligt beslut" hänföra sig till avgörandet i den instans som sist handlägger målet. Detta har också i remissen angetts vara fallet, när en fordran prövats "i vanligt tvistemål". Såvitt rör treskodom sägs emellertid, att ny preskriptionstid räknas från den dag domen meddelas och "upphör att löpa" om målet återupptas efter ansökan om återvinning, därvid när återvinningsmålet avslutas i princip en ny preskriptionstid börjar. Den föreslagna författningstexten ger inte stöd för att på det sätt som sålunda synes vara avsett behandla situationen vid treskodom avvikande. Enligt lagrådets mening bör de berörda fallen behandlas enhetligt och det bör därvid beaktas att, på samma sätt som när möjligheten att överklaga föreligger, en rättegång inte kan anses avslutad om en möjlighet till återvinning står öppen (jfr NJA 1975 s. 200).

Den naturligaste enhetliga lösningen synes lagrådet vara att ny preskriptionstid genomgående skall räknas först från det slutgiltiga avgörandet i det mål eller ärende det är fråga om. Utgångspunkten för preskriptionstiden kommer visserligen då inte att kunna fastställas förrän alla möjligheter till återvinning resp. överklagande är uttömda. Någon olägenhet av betydelse följer enligt lagrådets mening inte härmed. Det har emellertid vid remissens föredragning inför lagrådet mot en sådan reglering särskilt framhållits, att efter tredskodom normala preskriptionstider skulle kunna passera utan att preskription sker av den fordran som fastställts, nämligen om borgenären underlåter att delge tredskodomen med gäldenären. Ehuru fallet knappast torde ha större praktisk betydelse vill lagrådet – med tanke också på att en motsvarande situation inte heller är utesluten i vissa fall när besvärstid skall räknas från delgivning – inte motsätta sig att en sådan ordning införs, att preskriptionstid löper från varje avgörande. Om målet eller ärendet efter återvinning eller överklagande tas upp till fortsatt eller nytt förfarande avbryts preskriptionen på nytt.

I 7 § första stycket bör om det sistnämnda alternativet väljs orden "från den dag dom eller slutligt beslut meddelas eller det rättsliga förfarandet avslutas på annat sätt" bytas ut mot "från den dag domstolen eller den som eljest handlägger målet skiljer saken från sig". Vidare bör i ett tillägg till samma stycke anges att, om talan fullföljs eller förfarandet eljest fortsättes före den nya preskriptionstidens utgång, preskriptionen härigenom avbryts och ny tid räknas från den dag det återupptagna förfarandet avslutas.

För de särskilda fall som i övrigt berörts i remissen – konkurs- och verkställighetsförfarande – innebär en bestämmelse i enlighet med det nyss sagda ingen annan ändring än att också här preskriptionstid formellt skall löpa från det en instans avslutat sin handläggning till dess ny handläggning eventuellt påbörjas vid överprövning.

Som förutsatts i remissen bör i vissa fall, trots preskriptionsavbrott enligt 5 § 3, preskriptionstiden räknas som om avbrott inte skett, nämligen om gäldenären eller dennes ombud varken nåtts av ett meddelande om att fordringen gjorts gällande i förfarandet eller delgivits meddelandet i enlighet med bestämmelserna i delgivningslagen. I 7 § andra stycket har detta uttryckts så, att gäldenären inte skall ha "under rättats om borgenärens framställning". Uttrycken "underrättas" och "underrättelse" har emellertid i lagstiftningen i andra sammanhang använts uteslutande för situationer, där vederbörande själv eller genom ombud erhåller det avsedda meddelandet, och således inte när – som kan bli fallet t. ex. vid kungörelsedelgivning – formell delgivning visserligen sker men utan att den sökta faktiskt nås av meddelandet. Ordet "underrättats" bör enligt lagrådets uppfattning därför bytas ut mot orden "delgivits eller på annat sätt underrättats". Vidare bör, på sätt som framgår av författningstexten i det följande, lagtexten i andra stycket anpassas till den ordning för beräkning av preskriptionstid som lagrådet föreslår skola gälla enligt första stycket.

Tillägget "eller hans rättsinnehavare" har enligt föredragande departementschefen tagits in i andra stycket med tanke främst på att ett konkursbo kan ha trätt i stället för en gäldenär. Vilka fall i övrigt som åsyftas har inte angivits. Frågan om i en konkurssituation det som i förevarande bestämmelse sägs om gäldenär i stället skall gälla konkursboet bör, med tillämpning av principerna i konkurslagstiftningen, kunna lösas i rättstillämpningen utan någon anvisning i preskriptionslagen. De citerade orden – som inte har någon motsvarighet i gällande preskriptionsförordning – bör således enligt lagrådets mening utgå.

På grund av det anförda föreslår lagrådet följande lydelse av 7 § första och andra styckena preskriptionslagen:

"Om preskription har avbrutits genom att talan har väckts eller genom att fordringen annars har återopats enligt 5 § 3, löper ny preskriptionstid enligt 2 § från den dag domstolen eller den som eljest handlägger målet eller ärendet skiljer saken från sig. Fullföljs talan eller fortsätts eljest förfarandet före den nya preskriptionstidens utgång, avbryts härigenom preskription och ny tid räknas från den dag det återupptagna förfarandet på nyss angivet sätt avslutas.

Har gäldenären inte delgivits eller på annat sätt underrättats om borgenärens framställning, beräknas dock preskriptionstiden som om något avbrott inte hade skett. Fordringen preskriberas likväl tidigast ett år efter det att det rättsliga förfarandet slutligt avslutas."

9 §

I anslutning till redogörelsen för förslaget i denna paragraf anføres i promemorian (se avsnitt 5.5.2) att, om någon av de kvarvarande huvudgäldenärerna infriar hela skulden utan att känna till att fordringen delvis är preskriberad, han dock bör ha rätt att av borgenären kräva tillbaka vad han har betalt utöver sin egen andel. Föredraganden har anslutit sig till vad som anføres i promemorian i detta hänseende.

Lagrådet vill härtill anmärka, att någon allmängiltig regel av det angivna innehållet knappast torde kunna uppställas. I svensk rättspraxis synes tvärtom föreligga en viss obenägenhet att medge återbetalning på grund av *condictio indebiti*. Om återbetalningsskyldighet i den angivna situationen kan anses vara för handen eller ej torde enligt gällande rätt bli beroende på omständigheterna i det särskilda fallet. (Jämför NJA 1878 s. 229 och Phillips Hult, *Condictio indebiti*, Juridisk debatt, 1952, s. 42.) Enligt lagrådets mening bör emellertid frågan om återbetalningsskyldigheten i här avsedda fall icke lösas lagstiftningsvägen i nu förevarande sammanhang.

10 §

Eftersom kvittning i åtskilliga fall får ske endast under särskilda förutsättningar föreslår lagrådet att förevarande paragraf förtydligas för att inte ge anledning till missförstånd. Lagrådet föreslår följande lydelse:

”Utan hinder av att fordran är preskriberad får den användas till kvittning, om detta eljest är tillåtet och den inte var preskriberad vare sig när borgenären förvärvade den eller när han kom i skuld till gäldenären.”

12 §

I paragrafens andra stycke finns en föreskrift, som innebär att avtal om förlängning av preskriptionstiden för konsumentfordran kan träffas efter fordringens tillkomst, om förlängningen varje gång begränsas till en tid av tre år från dagen för avtalet. Eftersom vardera parten ensidigt kan åstadkomma preskriptionsavbrott enligt 5 § 1 respektive 2, är föreskriften överflödig. Lagrådet föreslår därför att andra stycket utgår.

Beträffande andra fordringar än konsumentfordringar avses enligt remissprotokollet, att ingen begränsning skall gälla i fråga om rätten att träffa avtal om längre preskriptionstid än tio år. Detta avviker från vad som nu anses gälla (jfr t. ex. Rodhe, Obligationsrätt s. 668). Några nackdelar torde inte ha följt av den nuvarande ordningen.

Avtalsfrihet på nu ifrågavarande område kan tänkas leda till missbruk, särskilt i avtalsförhållanden där ena kontrahenten är i starkare förhandlingsställning än den andra utan att därför förhållandena är sådana som avses i 36 § avtalslagen. Enligt lagrådets mening strider dessutom den föreslagna avtalsfriheten mot grundtanken bakom preskriptionsinstitutet.

Med hänsyn till det anförda avstyrks att någon ändring sker i jämförelse med gällande rätt. En uttrycklig regel om ogiltighet av avtal om förlängd preskriptionstid kan lämpligen införas i första stycket med den lydelse som framgår nedan.

I likhet med vad som föreslogs i prop. 1976/77:5 bör, om lagrådets synpunkter i denna del beaktas, en uttrycklig undantagsbestämmelse införas beträffande obligationer och andra skuldebrev som avses i 4 § första stycket skuldebrevslagen.

I enlighet med det anförda föreslår lagrådet att 12 § ges följande lydelse:

”Avtal att en fordran inte skall preskriberas, att längre preskriptionstid skall gälla än som följer av 2 § eller att preskription skall kunna avbrytas på annat sätt än som föreskrivs i 5 § är ogiltigt.

Vad i första stycket sägs om förlängning av preskriptionstid gäller ej fordran enligt obligation eller annat skuldebrev som avses i 4 § första stycket lagen (1936: 81) om skuldebrev.”

Enligt 6 § preskriptionsförordningen har den, hos vilken fordran blivit bevakad genom krav utom rätta eller genom erinran, rätt att hos domstol påkalla prövning av fordringsrätten. Bestämmelsen bibehölls oförändrad då reglerna om negativ fastställelsetalan infördes genom 13 kap. 2 § rättegångsbalken. Dessa regler innebär att fastställelsetalan får föras om ovisshet råder om ett rättsförhållande och denna ovisshet länder käranden till

förfång. Processlagberedningen anförde att genom bibehållande av bestämmelsen i 6 § preskriptionsförordningen de särskilda villkoren i rättegångsbalken inte behövde fyllas för att fastställsetalan skulle vara tillåten.

I prop. 1976/77: 5 föreslogs att den särskilda rätten till fastställsetalan enligt preskriptionsförordningen skulle upphävas. Det är därvid att märka att förslaget i propositionen – till skillnad från gällande preskriptionsförordning – inte innefattade möjlighet för borgenären att avbryta preskription genom erinran eller krav utom rätta.

I det nu remitterade förslaget har möjligheten till preskriptionsavbrott genom erinran och krav utom rätta åter medtagits. Med hänsyn härtill skulle kunna övervägas att låta bestämmelsen om den villkorlösa rätten till negativ fastställsetalan kvarstå i preskriptionslagstiftningen. I de fall gäldenären önskar föra fastställsetalan torde emellertid sådana omständigheter i allmänhet föreligga att ovisshet om fordringens bestånd skulle lända honom till förfång. Den förhållandevis liberala tolkning som 13 kap. 2 § RB kommit att få i rättstillämpningen ger stöd för ett sådant antagande. Lagrådet har därför stannat för att godtaga förslaget i remissen om att 6 § preskriptionsförordningen ej får någon motsvarighet.

Förslaget till preskriptionslag upptar i 2 § andra stycket och 8 § andra stycket två särbestämmelser i fråga om borgen. I övrigt framgår av vad som anføres i avsnitt 5.5.3 samt i specialmotiveringen i anslutning till 2 och 9 §§. att lagens bestämmelser som rör "fordran", "gäldenär" etc. skall tillämpas också beträffande sådana suspensivt villkorade fordringar som föreligger på grund av borgensåtagande, innan borgensmannens ansvar utlösts. Detta innebär bl. a. att preskriptionsavbrott hos huvudgäldenären inte är tillräckligt för att ett borgensåtagande skall bestå (jfr 5 § förslaget).

Någon motsvarighet till bestämmelsen i 18 § preskriptionsförordningen, där det anges att bestämmelserna om gäldenär i förordningen i tillämpliga delar också skall gälla borgensman, har trots det sagda inte tagits med i preskriptionslagen. Lagrådet vill härtill anmärka, att det visserligen i två äldre alltjämt gällande författningar förekommer, att skilda bestämmelser med samma innehåll befunnits påkallade för "löftesman" och "gäldenär". (Bestämmelserna har i 1979 års lagedition återgivits under de numera upphävda 3 och 4 §§ i 9 kap. handelsbalken.) Att med gäldenär avses borgensman också före den tidpunkt, då anspråket mot honom kan göras gällande, torde dock numera vara vedertaget (jfr t. ex. Bergström: Avtals-typer II Försträckning och borgen, 2 uppl. s. 12 och 15 f).

Övergångsbestämmelserna

Enligt övergångsbestämmelserna skall "äldre bestämmelser" få fortsatt betydelse i vissa hänseenden. Var dessa äldre bestämmelser återfinns framgår dock inte av den nya preskriptionslagens text, eftersom det har

avsetts att preskriptionsförordningen skall upphävas genom särskild författning. För att sambandet mellan ny och upphävd lagstiftning skall komma till uttryck synes upphävandet på vanligt sätt böra ske i den nya lagens övergångsbestämmelser. Lämpligen kan detta ske genom att som ett nytt andra stycke i övergångsbestämmelserna intages följande föreskrift:

''Genom lagen upphävs förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer, i vad den avser preskription av fordran.''

Görs detta tillägg, bör i förslagets nuvarande tredje stycke ordet ''andra'' bytas ut mot ordet ''tredje''.

Då det ej kan uteslutas att i annan lagstiftning förekommer hänvisningar till preskriptionsförordningen, synes lämpligt att på gängse sätt i ett sista stycke av övergångsbestämmelserna intaga en föreskrift av följande lydelse:

''Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.''

Förslaget till lag om kallelse på okända borgenärer

Lagrådet:

1-3 §§

Som framgår av det remitterade förslaget (avsnitt 7.2) innehåller ett flertal författningar, framförallt inom bolags- och föreningslagstiftningen, numera egna regler om kallelse på okända borgenärer, i vissa fall förenade med bestämmelser om verkan av att en fordran inte anmäls inom utsatt tid. När det gäller handelsbolag finns dock alltjämt ingen motsvarande reglering i speciallagstiftningen. Inte heller förslaget till ny lag om handelsbolag och enkla bolag som framlagts i betänkandet (SOU 1978:67) innehåller några sådana bestämmelser. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Mot bakgrund av det anförda föreslås i lagrådsremissen att nuvarande bestämmelser i preskriptionsförordningen om kallelse på okända borgenärer – såvitt avser bolag och föreningar – bibehålls endast i fråga om handelsbolag. Lagrådet anser det ur systematisk synpunkt vara att förebraga, att även bestämmelserna rörande handelsbolag intas i vederbörande specialförfattning, men finner sig i nuvarande läge böra tillstyrka förslaget.

De övriga fall, i vilka kallelse på okända borgenärer skall kunna ske enligt det remitterade förslaget, överensstämmer med vad som f. n. gäller och föranleder ingen erinran från lagrådets sida.

För att det klarare skall framgå att kallelse på okända borgenärer i stor utsträckning sker enligt reglering i specialförfattning föreslår lagrådet en

viss omredigering av 1-3 §§. Samtidigt föreslås att paragraferna upptas under en gemensam rubrik samt att i övrigt vissa redaktionella ändringar vidtas. Lagrådet föreslår följande lydelse:

”Inledande bestämmelser

1 §

Om rätt att i vissa fall ansöka om kallelse på okända borgenärer finns bestämmelser i 2 och 3 §§. Bestämmelserna i denna lag gäller också när sådan kallelse sker enligt annan lag eller författning, i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet.

2 §

När bouppteckning har skett efter en avliden, får efterlevande make, arvinge, testamentstagare, bouppteckningsman eller testamentsexekutor ansöka om kallelse på den avlidnes okända borgenärer. Var den avlidne gift, får kallelse sökas även på den efterlevande makens okända borgenärer.

3 §

När boskillnad har beviljats eller det dömts till äktenskapsskillnad, får vardera maken ansöka om kallelse på egna eller andra makens okända borgenärer.

Kallelse på okända borgenärer får också sökas av förmyndaren, när någon har förklarats omyndig.

Sådan ansökan får likaledes göras av bolagsman eller likvidator, när ett handelsbolag har trätt i likvidation.”

Lagrådet vill i sammanhanget fästa uppmärksamheten vid att i remissen (avsnitt 7.2) hänvisning görs till 6 kap. 6 § aktiebolagslagen (1975:1385). Hänvisningen bör i stället gälla 13 kap. 10 §, som rör förfarandet vid likvidation.

När någon har förklarats omyndig skall det enligt 3 § andra stycket i förslaget, liksom enligt 10 § preskriptionsförordningen, stå förmyndaren öppet att begära kallelse på den omyndiges okända borgenärer. Denna möjlighet torde i många fall vara nödvändig för att en förmyndare, som inte tidigare haft den omyndigförklarades egendom om hand, skall kunna upprätta föreskriven förteckning över egendomen och omhänderta den förvaltning som åligger honom. Lagrådet vill i anslutning till denna bestämmelse erinra om de ändringar rörande bl. a. omyndighetsförklaring som vidtagits i föräldrabalken (FB) med verkan från och med den 1 januari 1976. Numera kan, enligt 10 kap. 1 § FB, omyndighetsförklaring ske endast i det fall någon på grund av sinnessjukdom, hämmad förståndsutveckling eller psy-

kisk abnormitet av annat slag är ur stånd att vårda sig eller sin egendom. Samtidigt gäller att godmansförordnande i sådana fall kan, om det är tillräckligt, väljas i stället för omyndighetsförklaring. Så har i praktiken kommit att ske i betydande utsträckning (se t. ex. uppgifter som redovisats i lagutskottets betänkande 1977/78: 2, jfr NJA 1978 s. 350). Gode mannen åligger i sådana fall en ekonomisk förvaltning som är att jämställa med en förmyndares vid omyndighetsförklaring. Skäl kan anföras för att godemän i sådana fall som nu sagts får befogenhet att begära kallelseförfarande. Lagrådet begränsar sig till att fästa uppmärksamheten vid den angivna frågan.

Lagrådets yttrande

5 §

Föreskriften i 11 § preskriptionsförordningen om "skyndsamt" kungörande har i förslaget ersatts med en bestämmelse om kungörande "inom tio dagar". Lagrådet anser att ändringen kan vara ägnad att motverka ett smidigt förfarande och finner den inte påkallad. Uttrycket "skyndsamt" bör därför enligt lagrådets mening behållas.

Enligt den föreslagna bestämmelsen skall vidare okända borgenärer föreläggas att skriftligen anmäla sina fordringar till rätten "senast en viss dag, sedan sex månader har förflutit". Det citerade uttrycket, som med smärre jämkningar hämtats från nu gällande bestämmelse i 11 §, innebär språkligt sett att den utsatta fristen måste utgöra sex månader plus – åtminstone – en dag (jfr den intill den 1 januari 1948 gällande lydelsen "viss dag, näst efter sex månader"). Den säregna tidsberäkningen torde historiskt vara betingad av att kallelsen enligt tidigare gällande bestämmelser skulle anslås på rättens dörr precis sex månader före inställelsedagen och att man tydligen av praktiska skäl räknat med att någon dag kunde förflyta mellan kallelsens utfärdande och dess anslående. Då anslagsförfarandet slopats, synes anledning numera saknas att bestämma fristen i själva kallelsen på samma sätt som tidigare. I stället kan lämpligen föreskrivas att fordringarna skall anmälas "senast inom sex månader från dagen för kallelsen". Lagrådet förutsätter, att domstolarna kommer att, liksom sker i fråga om fullföljdstid, i kallelsen ange slutdagen.

Paragrafen bör enligt lagrådets mening, med hänsyn till det anförda och med viss redaktionell jämkning, erhålla följande lydelse:

"Kallelse på gäldenärens okända borgenärer utfärdas av rätten med föreläggande för dem att senast inom sex månader från dagen för kallelsen skriftligen anmäla sina fordringar till rätten.

Kallelsen skall skyndsamt kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Vidare skall rätten senast en månad före anmälningstidens utgång skicka underrättelser om kallelsen till kronofogdemyndigheten i distriktet och till alla borgenärer som har tagits upp i förteckningen över kända borgenärer och som har känd adress."

6 §

Lagrådets yttrande

I 12 § preskriptionsförordningen anges som påföljd för borgenärs försummelse att senast på inställelsedagen ange sin fordran att han har "sin talan förlorat mot gäldenär, som ej visas hava före inställelsedagen ägt eller å nämnda tid erhållit vetskap om fordringens tillvaro". Motsvarande bestämmelse i förevarande paragraf har konstruerats så att anmälan sägs vara obehövlig bl. a. om gäldenären eller hans rättsinnehavare före anmälningstidens utgång får kännedom om fordringen på annat sätt. Ändringen – som inte torde ha någon betydelse för frågan om borgenärens bevisskyldighet angående gäldenärens vetskap – kan tydas så att det skulle sakna betydelse om gäldenären haft kännedom om fordringen redan före kallelSENS utfärdande. Lagrådet finner det bl. a. därför vara att föredra, om regeln i detta avseende byggs upp på samma sätt som den nu gällande.

Beträffande uttrycket gäldenären "eller hans rättsinnehavare" hänvisar lagrådet till vad som anförts under 7 § förslaget till preskriptionslag. Det citerade tillägget synes dessutom i nu förevarande paragraf vara praktiskt sett utan betydelse med hänsyn till bestämmelsen att fordringens återopande i konkurs gör anmälan obehövlig.

Bestämmelsen i 12 § andra stycket preskriptionsförordningen om när en fordran skall anses känd i sådana fall, då kallelsen söktes av förmyndare för omyndigförklarad, torde allmänt ha tolkats så, att enbart förmyndarens och alltså inte den omyndigförklarades vetskap om fordringen skall ha betydelse (se t. ex. SOU 1957:11 s. 140 och Rodhe: Lärobok i obligationsrätt, 5:e uppl. s. 265). En sådan regel har fördelen att borgenärer, som har att avgöra om bevakning behövs eller som har att i efterhand bedöma om deras fordran står kvar trots försummad anmälan, enbart har förmyndarens vetskap att räkna med. Skälen för att i detta sammanhang kunna bortse från fall där den omyndiges kännedom om fordringen bör ha rättslig betydelse har också förstärkts genom att omyndighetsförklaring numera kan ske endast av personer som lider av sådan psykisk sjukdom eller annan psykisk insufficiens att de är ur stånd att vårda sig eller sin egendom. Lagrådet förordar mot bakgrund av det anförda att en regel motsvarande den i andra stycket av 12 § preskriptionsförordningen behålls.

Vad som anförts föranleder lagrådet att föreslå följande lydelse av paragrafens första stycke:

"Borgenär, som inte är upptagen i förteckningen över kända borgenärer och som underlåter att anmäla sin fordran inom den föreskrivna tiden, förlorar rätten att kräva ut fordringen, om han inte visar att gäldenären känt till den före anmälningstidens utgång. Har kallelsen skett på ansökan av förmyndare, gäller vad som sagts om gäldenären i stället förmyndaren. Anmälan behövs inte, om borgenären inom anmälningstiden återopar sin fordran i gäldenärens konkurs eller i förhandling om offentligt ackord."

7 §

I lagrådsremissen föreslås att bestämmelsen i 9 § förslaget till preskriptionslag (motsvarande 5 § första stycket preskriptionsförordningen) skall gälla även vid kallelse på okända borgenärer. Detta innebär att en borgenär, som försummat att anmäla sin fordran inom tiden för kallelsen på okända borgenärer, förlorar sin talan mot medgäldenärerna i vad avser den del av fordringen som belöper på gäldenär för vars räkning kallelsen utfärdats.

Enligt gällande rätt föreligger ingen sådan överensstämmelse mellan instituten preskription och kallelse på okända borgenärer. Vid underlåten anmälan enligt sistnämnda institut bibehåller borgenären sin rätt att kräva ut hela beloppet av medgäldenärerna. Dessa har å sin sida enligt 13 § preskriptionsförordningen samma rätt som borgenären att anmäla fordringen.

I remissen har som skäl för förslaget i denna del hänvisats till vad som anförts beträffande preskription i solidariska skuldförhållanden. De båda instituten är enligt lagrådets mening emellertid inte så lika, att en parallellitet i nu ifrågavarande avseende är självklar. I preskriptionsfallet förutsätts att borgenären underlåtit att inom den tidrymd av tio år, som står honom till buds, bevaka sin fordran hos någon av gäldenärerna. Det kan därför anses vara en rimlig avvägning att kvarstående gäldenärer endast blir skyldiga att svara för sin andel av skulden. När det gäller kallelse på okända borgenärer är emellertid läget ett annat. Här kan det röra sig om nyligen tillkomna fordringar och borgenärens bristande aktivitet består i att han ej inom den angivna sexmånadersfristen anmält sin fordran. Förslaget har inte remissbehandlats. Lagrådet är för sin del inte berett att tillstyrka ändringen. Det föreslås därför att 7 § i dess föreslagna lydelse utgår och ersätts med en paragraf motsvarande bestämmelsen i nuvarande 13 § preskriptionsförordningen. Paragrafen kan lämpligen erhålla följande lydelse:

”Om flera svarar solidariskt för samma skuld och kallelse på okända borgenärer utfärdats för någon av gäldenärerna, har medgäldenär samma rätt som borgenären att anmäla fordringen.”

8 §

Med hänvisning till vad lagrådet anfört vid 10 § förslaget till preskriptionslag föreslås att efter orden ”kvittning, om” tillägges ”detta eljest är tillåtet och”.

Övergångsbestämmelserna

Av samma skäl som har anförts i anslutning till övergångsbestämmelserna till den nya preskriptionslagen, bör som ett nytt andra stycke i nu förevarande övergångsbestämmelser införas följande föreskrift:

”Genom lagen upphävs förordningen (1862:10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer, i vad den avser kallelse å okända borgenärer.”

Samtidigt med att nya giftermålsbalken infördes skedde vissa ändringar i 9 och 10 §§ preskriptionsförordningen genom lag den 11 juni 1920 (nr 425). Enligt särskild övergångsbestämmelse i denna lag skulle dock förut gällande lydelse fortfarande lända till efterrättelse beträffande makar, å vilkas förmögenhetsförhållanden äldre giftermålsbalken är tillämplig. I den för dessa fall bibehållna äldre lydelsen skedde en ändring genom lagen den 9 juni 1933 (nr 326). Då dessa bestämmelser alltjämt kan få betydelse, bör de ha fortsatt giltighet.

När instituten återgång av äktenskap och hemskillnad utmönstrades ur äktenskapslagstiftningen 1973, borttogs också dessa uttryck från lagtexten i 10 § preskriptionsförordningen genom lag den 5 juni 1973 (nr 655). Enligt övergångsbestämmelse till den lagen skulle dock äldre bestämmelser alltjämt tillämpas, om det dömts till återgång av äktenskap eller till hemskillnad. Såsom anförs i remissprotokollet i specialmotiveringen till 3 § kallelselagen torde motsvarighet till dessa bestämmelser kunna avvaras.

I övergångsbestämmelserna till den nya lagen bör i enlighet med det anförda – efter det nuvarande andra stycket – i ett nytt stycke föreskrivas förlagsvis följande:

”Vad som i övergångsbestämmelserna till lagen (1920:425) angående ändrad lydelse av §§ 9 och 10 i förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om årsstämming samt till lagen (1933:326) angående ändring i samma förordning föreskrivs om tillämpning av äldre bestämmelser beträffande makar, å vilkas förmögenhetsförhållanden äldre giftermålsbalken är tillämplig, skall äga fortsatt giltighet.”

I likhet med vad som ovan har föreslagits för den nya preskriptionslagens del bör i nu förevarande övergångsbestämmelser i ett sista stycke föreskrivas följande:

”Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.”

Förslaget till lag om upphävande av förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer

Lagrådet:

Beaktas vad lagrådet anfört vid övergångsbestämmelserna till de tidigare behandlade lagförslagen bör detta förslag utgå.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1927: 56) om galds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar*Lagrådets yttrande**Martenius, Mannerfelt och Palm:*

Förslag att utsträcka den tid inom vilken nedsatt belopp får återtagas från ett till tre år framlades i prop. 1976/77: 5. Det skäl härför som då anfördes, nämligen att den allmänna preskriptionstiden föreslogs bli tre år, föreligger inte längre. Det kan därtill hävdas att en sådan förlängning skulle stå i strid med de intentioner som låg bakom statsutskottets utlåtande nr 104 till 1954 års riksdag. Lagrådet föreslår därför att den nuvarande ettårs-tiden bibehålls.

Hilding:

Det remitterade förslaget innebär bl. a. att lagen (1942: 263) om preskription av rätt till medel som inestå hos offentlig myndighet inarbetas i lagen (1927: 56) om galds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar. Promemorieförslaget innehåller inte någon motsvarighet härtill.

1927 och 1942 års lagar är till sin uppbyggnad olika. Genom 1927 års lag öppnas möjlighet för enskild att nedsätta medel i allmänt förvar för betalning av skuld och huvuddelen av lagens bestämmelser reglerar förutsättningarna för att göra sådan nedsättning. Därjämte innehåller lagen vissa preskriptionsbestämmelser. 1942 års lag avser fall, där eljest enligt lag eller författning medel inbetalts till offentlig myndighet för att utgivas till den som finnes berättigad därtill. Sådan nedsättning sker i betydande omfattning enligt skilda författningar, ex.vis vattenlagen och expropriationslagen. Flera av dessa författningar innehåller sådana regler om ianspråktagande av nedsatta medel, som enligt 3 § i 1942 års lag medför att lagens preskriptionsbestämmelser inte blir tillämpliga. I de fall sådana regler inte ges gäller nämnda bestämmelser. Av förarbetena till 1942 års lag framgår att preskriptionsbestämmelserna i 1927 års lag tjänat som förebild. Där emot diskuterades inte möjligheten att införliva de föreslagna bestämmelserna med 1927 års lag.

Det synes med hänsyn bl. a. till omfattningen av den medelsnedsättning, som avses i 1942 års lag, tveksamt om man bör låta lagen "anonymiseras" på sätt som nu föreslås. Det torde inte heller kunna uteslutas att en sådan åtgärd kan komma att medföra olägenheter ur bokförings- och redovisningssynpunkt för de medelsförvaltande myndigheterna. Med hänsyn till att förslaget inte varit föremål för remissbehandling, där bl. a. eventuella administrativa konsekvenser kunnat belysas, och då några omedelbara fördelar av den föreslagna lagstiftningen i denna del inte redovisats i remissen förordar jag att – i enlighet med promemorieförslaget – vederbörliga ändringar företas i varje lag för sig.

I vad avser de föreslagna ändringarna i sak har jag samma uppfattning som övriga ledamöter.

Övriga lagförslag

Lagrådets yttrande

Lagrådet:

Förslagen lämnas utan erinran. Emellertid vill lagrådet påpeka att en motsvarande ändring till den som föreslagits i lagen (1973: 1150) om förvaltning av samfälligheter torde böra göras i 64 § lagen (1939: 608) om enskilda vägar.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-03-13

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Mundebo, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri

Föredragande: statsrådet Winberg

Proposition om preskriptionslag, m. m.

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. preskriptionslag,
2. lag om kallelse på okända borgenärer,
3. lag om upphävande av förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer,
4. lag om upphävande av förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål,
5. lag om upphävande av lagen (1946: 843) om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål,
6. lag om ändring i lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar,
7. lag om ändring i lagen (1973: 1150) om förvaltning av samfälligheter.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Förslaget till preskriptionslag

2 §

I remissprotokollet ges en rad exempel på fordringar som avser tjänster och som omfattas av den treåriga preskriptionstiden under de förutsättningar som anges i paragrafen. Sålunda nämns fordringar som avser ersättning för arbete på lösa saker, t. ex. underhålls-, reparations- eller ändrings-

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 7 juni 1979.

arbeten, och för arbete på fast egendom, t. ex. uppförande, ombyggnad eller underhåll av ett hus. Som ytterligare exempel nämns tjänster som avser sjukvård, tandbehandling, undervisning och juridisk rådgivning.

Lagrådet har särskilt uppehållit sig vid tjänster som avser sjukvård m. m. i samband med en diskussion av vilken preskriptionstid som bör gälla för fordringar avseende tjänster som tillhandahålls av offentliga organ. Med anledning av lagrådets uttalanden på denna punkt vill jag påpeka att den nyssnämnda uppräknningen av tjänster som avser sjukvård m. m. inte enbart eller ens i första hand tar sikte på offentliga tjänster. Syftet är att ange vissa typer av tjänster som är underkastade treårspreskription under förutsättning att de villkor som anges i paragrafen är uppfyllda, bl. a. att tjänsten har tillhandahållits av en näringsidkare i hans yrkesmässiga verksamhet. Tjänster av de angivna slagen förekommer inom både den offentliga och den enskilda sektorn. Även sjukvård och undervisning tillhandahålls i stor omfattning av enskilda. Enligt min mening kan de enskilda fordringar som avser sjukvård o. d. vara väl så betydelsefulla från preskriptionssynpunkt som de offentliga.

Vad jag nu har sagt innebär inte att utformningen av preskriptionsbestämmelserna skulle vara mindre betydelsefull när det gäller offentliga fordringar. Även jag anser att det är viktigt att såvitt möjligt dra en klar gräns mellan den längre och den kortare preskriptionstiden. Jag delar också uppfattningen att det är önskvärt att samma preskriptionsbestämmelser gäller beträffande samma typ av tjänster, oavsett vem som utför dem.

Det avgörande för frågan vilken preskriptionstid som enligt paragrafen skall gälla för krav på ersättning för offentliga tjänster är om det offentliga organ som har tillhandahållit tjänsten kan anses ha gjort detta i egenskap av näringsidkare. Frågan huruvida en fordran härrör från myndighetsutövning eller ej är i sammanhanget inte utslagsgivande. Visserligen torde som regel en verksamhet som innebär myndighetsutövning inte samtidigt kunna betraktas som näringsverksamhet och omvänt. Men det är inte säkert att det alltid går att dra en klar gräns i detta avseende. Det kan förekomma att en verksamhet bör betraktas som näringsverksamhet trots att den innehåller inslag av myndighetsutövning (jfr också SOU 1978: 40 s. 161 f).

Som har påpekats i remissprotokollet har termen näringsidkare i förevarande paragraf samma innebörd som i de centrala konsumenträttsliga lagarna. I överensstämmelse med vad som är fallet enligt avtalsvillkorlagen (1971: 112), konsumentköplagen (1973: 877), marknadsföringslagen (1975: 1418) och konsumentkreditlagen (1977: 981) skall alltså termen näringsidkare fattas i vidsträckt mening. Det betyder att den omfattar varje fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt bedriver verksamhet av ekonomisk natur (prop. 1976/77: 123 s. 152). De uttalanden i prop. 1968: 98 om upphävande av näringsfrihetsförordningen m. m. som lagrådet har

åberopat belyser ytterligare vad som menas med att en näringsidkare har tillhandahållit något i sin yrkesmässiga verksamhet.

Bedömningen av om en tjänst har tillhandahållits i näringsverksamhet eller ej bör i princip ske efter samma grunder oavsett om tjänsten har tillhandahållits av ett offentligt organ eller av ett enskilt rättssubjekt. Exempelvis bör en fordran på ersättning för juridisk rådgivning som lämnas på en allmän advokatbyrå vara underkastad samma preskriptionsregler som om klienten konsulterar en privatpraktiserande jurist. Om klienten är en privatperson, blir alltså preskriptionstiden tre år. Även på undervisningsområdet kan den treåriga preskriptionstiden bli tillämplig inom den offentliga sektorn på samma sätt som när undervisning meddelas i privat regi, t. ex. beträffande avgifter för kurser och annan hobbyverksamhet som anordnas av en kommun.

Jag kan emellertid hålla med lagrådet om att det med den föreslagna lagtexten kan inträffa fall där det är tveksamt vilken preskriptionstid som skall gälla. Det kan därför övervägas om man inte bör införa någon kompletterande bestämmelse i förtydligande syfte.

Lagrådet har pekat på två alternativa möjligheter att åstadkomma en klarare avgränsning. Det ena alternativet innebär att treårspreskriptionen, om inte annat är särskilt föreskrivet, skall gälla alla fordringar avseende varor, tjänster eller andra nyttigheter som har tillhandahållits en konsument av det allmänna. Innan en sådan bestämmelse kan ställas upp måste emellertid en tämligen omfattande utredning av de offentliga tjänsterna göras för att man skall kunna fastställa vilka fordringar som bör undantas. Jag kan därför inte tillstyrka en sådan lösning.

Det andra alternativet innebär att man från treårspreskriptionen utesluter alla fordringar som uppkommer när det allmänna tillhandahåller nyttigheter. Inte heller det alternativet är enligt min mening lämpligt, särskilt inte mot bakgrund av vad också lagrådet har anfört om det önskvärda i att ha samma preskriptionsregler för samma typ av tjänster oavsett om tjänsterna utförs av privata eller offentliga rättssubjekt. Med en sådan ordning skulle de offentliga fordringarna få en särställning som inte är acceptabel.

Oavsett hur gränsen mellan treårspreskription och tioårspreskription dras i fråga om offentliga tjänster torde det vara ofrånkomligt att det uppkommer tveksamma gränsfall. Om man inför en ytterligare bestämmelse och skiljer inte bara mellan sådana fall då borgenären är näringsidkare och sådana då han inte är det utan också mellan fall då borgenären är ett privat rättssubjekt och sådana då borgenären är ett offentligt organ, finns det en risk för att tillämpningsproblemen ökar. Jag anser därför inte att man bör föra in någon sådan bestämmelse.

Givetvis är det dock önskvärt att man så långt som möjligt undanröjer risken för att det uppstår oklarheter beträffande preskriptionstidens längd. Det kan därför vara lämpligt att i samband med kommande lagstiftning på områden som rör offentliga tjänster ta upp frågan om det behövs förtydligande bestämmelser om preskriptionstidens längd.

Vad särskilt beträffar fordringar på avgifter i den allmänna sjukvården vill jag tillägga att det enligt min mening knappast finns anledning att befara att den föreslagna ordningen skall medföra problem i den praktiska tillämpningen. Det får förutsättas att sådana fordringar, i de fall de inte kan anses ha uppkommit i näringsverksamhet, i praktiken kommer att behandlas på samma sätt som motsvarande fordringar inom den enskilda sektorn, så att inte indrivningsåtgärder vidtas när treårstiden har gått ut. Med hänsyn till vad jag nyss har sagt kan det dock övervägas om man inte bör införa uttryckliga bestämmelser om en treårig preskriptionstid på sjukvårdsområdet. I betänkandet (SOU 1979: 78) Mål och medel för hälso- och sjukvården har hälso- och sjukvårdsutredningen lagt fram ett förslag till hälso- och sjukvårdslag, som innehåller allmänna bestämmelser om bl. a. vårdavgifter. Betänkandet remissbehandlas f. n. Under den fortsatta departementsbehandlingen av betänkandet får övervägas om särskilda preskriptionsbestämmelser bör införas på detta område. Jag har på denna punkt samrått med statsrådet Holm.

Lagrådet har vidare föreslagit att den förevarande paragrafen kompletteras med en bestämmelse som innebär att treårspreskriptionen gäller även i fråga om vara, tjänst eller annan nyttighet som förmedlas av en näringsidkare som ombud för en privatperson som tillhandahåller varan, tjänsten eller nyttigheten (s. k. förmedlingsfall). Lagrådet har hänvisat till att motsvarande bestämmelser finns i konsumentköplagen, konsumentkreditlagen och avtalsvillkorlagen.

För min del vill jag framhålla att de skäl som har anförts för att ta med förmedlingsfallen i lagstiftning på konsumentskyddsområdet inte gäller med samma styrka i fråga om preskriptionslagstiftningen. Ett viktigt skäl till att bestämmelserna om förmedlingsfallen har införts i de konsumenträttsliga lagarna har varit en önskan att förhindra att skyddsreglerna för konsumenterna kringgås. Detta skäl saknar emellertid praktisk betydelse i förevarande sammanhang. Det finns inte någon anledning att befara att en näringsidkare skulle arrangera en förmedlingssituation för att komma i åtnjutande av en tioårig i stället för en treårig preskriptionstid, särskilt inte som preskription enligt förslaget skall kunna avbrytas genom ett skriftligt krav.

Inte heller de skäl som i övrigt har anförts för att låta förmedlingsfallen omfattas av de konsumenträttsliga lagarna har någon större bärkraft i detta sammanhang. Skyddsreglerna i dessa lagar tar sikte framför allt på situationen vid själva avtalstillfället, dvs. vid det tillfälle då den förmedlande näringsidkaren lämnar konsumenten sin medverkan. När det gäller preskription är emellertid förhållandena vid avtalstillfället av underordnad betydelse. Frågan om preskription aktualiseras ju först efter flera år, när borgenären normalt inte längre företräds av förmedlaren. Det finns därför inte så stor anledning att jämställa förmedlingsfallen med sådana fall då borgenären är näringsidkare. I stället är det naturligt att bedöma sådana

fall på samma sätt som andra fall då borgenären är en privatperson och alltså tillämpa en preskriptionstid på tio år.

Vad jag nu har sagt är av särskild betydelse när det gäller fastighetsköp. Som har framhållits i remissprotokollet är det angeläget att preskriptionstiden är längre än tre år när en enskild småhusägare säljer sin fastighet, även om försäljningen sker genom en mäklare. Inte minst med tanke på att det under senare år har blivit allt vanligare att säljare av småhus lämnar relativt långfristiga krediter på en del av köpeskillingen skulle det enligt min mening vara olämpligt att låta den treåriga preskriptionstiden bli tillämplig på förmedling av fastigheter.

På grund av det anförda kan jag inte tillstyrka lagrådets förslag att införa en bestämmelse om att förmedlingsfallen generellt skall omfattas av den treåriga preskriptionstiden. Inte heller kan jag ställa mig bakom ett alternativ som lagrådet har diskuterat men för egen del avvisat, nämligen att införa en bestämmelse om att den treåriga preskriptionstiden skulle vara tillämplig på förmedlingsfallen men undanta sådana fall som gäller fastighetsförsäljning och därmed besläktade transaktioner.

Lagrådet har vid förevarande paragraf också berört sådana fall då en näringsidkare har sålt varor till en person delvis för enskilt bruk och delvis för att användas i gäldenärens rörelse. Med anledning härav vill jag påpeka att det avgörande för vilken preskriptionstid som skall gälla i sådana fall bör vara om det föreligger en eller flera fordringar. Som lagrådet framhåller kan det föreligga flera fordringar även om varorna har köpts vid ett och samma tillfälle. I sådana fall får frågan om preskriptionstidens längd avgöras särskilt för varje fordran. Om köpen emellertid inte kan särskiljas, får man göra en helhetsbedömning av om varorna har tillhandahållits för huvudsakligen enskilt bruk eller ej. Detsamma bör kunna bli fallet när varor har köpts vid olika tillfällen. Om gäldenären exempelvis har köpt varor från en näringsidkare flera gånger under en månad och får en räkning med krav på betalning för alla varorna vid månadens slut, får det som regel anses föreligga bara en fordran. Preskriptionstidens längd bör då inte bedömas separat för varje enskilt inköpstillfälle utan bygga på en bedömning av om varorna till huvudsaklig del har köpts för enskilt bruk eller inte. Som lagrådet påpekat får de problem som kan uppkomma i detta avseende lösas i rättstillämpningen.

3 §

Jag ansluter mig till uppfattningen att uttrycket "dom eller slutligt beslut" måste avse avgörandet i den instans som sist handlägger målet.

7 §

Avsikten med bestämmelsen i första stycket av förevarande paragraf i det remitterade förslaget är att ny preskriptionstid, när preskription har avbru-

tits genom väckande av talan e. d., primärt skall räknas från den dag dom eller slutligt beslut meddelas i första instans. Om avgörandet överklagas, skall preskriptionstiden upphöra att löpa och ny preskriptionstid räknas från den dag dom eller slutligt beslut meddelas i nästa instans. Överklagas detta avgörande i sin tur, flyttas utgångspunkten för preskriptionstiden ytterligare framåt i tiden. I praktiken skall den nya preskriptionstiden alltså räknas från den dag dom eller slutligt beslut meddelas av den instans som sist handlägger målet.

Bestämmelsen är avsedd att tillämpas på samma sätt när det finns möjlighet att ansöka om återvinning, t. ex. efter en tredskodom. Om en ansökan om återvinning görs före preskriptionstidens utgång, skall preskriptionstiden således upphöra att löpa och ny preskriptionstid räknas från den dag dom eller slutligt beslut meddelas i återvinningsmålet.

Lagrådet har förklarat sig inte motsätta sig en lösning med den innebörd som jag nu har angett. Enligt lagrådets uppfattning har emellertid lagtexten i det remitterade förslaget en annan innebörd. Lagrådet föreslår därför att lagtexten ändras. Bl. a. föreslås en uttrycklig bestämmelse om att preskription avbryts, när talan fullföljs eller förfarandet eljest fortsätts före den nya preskriptionstidens utgång.

Även jag anser att lagtexten i det remitterade förslaget bör förtydligas för att innebörden skall framgå klart. Jag tillstyrker sålunda förslaget att det i första stycket läggs till en bestämmelse om att preskription avbryts genom fullföljd av talan e. d. Genom en sådan bestämmelse torde det inte kunna råda något tvivel om att ny preskriptionstid skall börja löpa även om det finns möjlighet att överklaga avgörandet eller att ansöka om återvinning. Det finns då inte något egentligt behov av att i övrigt göra några ändringar i första stycket. Jag tillstyrker därför att första meningens i första stycket ges den utformning som den har fått i det remitterade förslaget.

I fråga om andra stycket tillstyrker jag lagrådets förslag att uttrycket "underrättats" ersätts med orden "delgivits eller på annat sätt underrättats" och att uttrycket "eller hans rättsinnehavare" utgår. I övrigt bör stycket behållas oförändrat som följd av mitt ställningstagande beträffande första stycket.

På grund av det anförda föreslår jag att 7 § får följande lydelse:

"Om preskription har avbrutits genom att talan har väckts eller genom att fordringen annars har åberopats enligt 5 § 3, löper en ny preskriptionstid enligt 2 § från den dag dom eller slutligt beslut meddelas eller det rättsliga förfarandet avslutas på annat sätt. Fullföljs talan eller återupptas förfarandet av någon annan anledning före den nya preskriptionstidens utgång, avbryts preskriptionen, varefter ny tid räknas från den dag det återupptagna förfarandet avslutas.

Avslutas det rättsliga förfarandet utan att gäldenären har delgivits eller på annat sätt underrättats om borgenärens framställning, beräknas dock preskriptionstiden som om något avbrott inte hade skett. Fordringen preskriberas likväl tidigast ett år efter det att förfarandet avslutas.

Preskriptionstiden kan inte förlängas enligt andra stycket andra mening-
en mer än en gång.”

Slutprotokoll

9 §

Jag ansluter mig till lagrådets uttalanden vid denna paragraf.

10 §

Jag tillstyrker lagrådets förslag till ändrad lydelse av förevarande para-
graf.

12 §

Med anledning av vad lagrådet har anfört om bestämmelserna i andra stycket vill jag framhålla att syftet med bestämmelserna inte är att föreskri-
va att avtal om förlängning av treårspreskriptionen kan träffas efter fordringens tillkomst, om förlängningen begränsas till tre år. Innebörden av bestämmelserna är i stället att avtal om förlängning av preskriptionstiden i andra fall är ogiltiga. Om bestämmelserna tas bort utan att ersättas av någon annan bestämmelse, kommer det inte att finnas något hinder mot avtal om förlängning av treårspreskriptionen. Det blir då möjligt att avtala om längre preskriptionstid än tre år både före och efter fordringens tillkomst. Av skäl som har framhållits i remissprotokollet är en sådan ordning inte godtagbar. Jag anser därför att bestämmelserna bör behållas. De bör emellertid förtydligas, så att det klart framgår att ett avtal om längre preskriptionstid än tre år för en konsumentfordran är ogiltigt, oavsett när avtalet ingås.

Lagrådet har föreslagit att det skall införas en bestämmelse om ogiltighet av avtal om längre preskriptionstid också beträffande fordringar som är underkastade tioårspreskription. Ett sådant förbud kan emellertid enligt min mening medföra olägenheter. I långvariga affärsförbindelser finns det ibland ett berättigat intresse av att kunna träffa avtal om längre preskriptionstid än tio år, t. ex. när det gäller villkorade fordringar eller fordringar som förfaller till betalning senare än tio år efter tillkomsten. Exempelvis kan det på försäkringsområdet vara värdefullt att kunna avtala att den försäkrade skall ha möjlighet att begära ersättning även för sent inträffande skador utan att behöva vidta någon preskriptionsavbrytande åtgärd. En bestämmelse av detta innehåll finns bl. a. i den läkemedelsskadeförsäkring som har tecknats av läkemedelsföretagen i Sverige och som trädde i kraft den 1 juli 1978.

Jag vill tillägga att det enligt min mening inte torde finnas så stor risk för att en avtalsfrihet i fråga om fordringar som är underkastade tioårspreskription skulle kunna leda till missbruk. Som har sagts i remissprotokollet kan f. ö. ett avtal som föreskriver en lång preskriptionstid angripas med stöd av 36 § avtalslagen, om detta avtalsvillkor skulle framstå som oskäligt.

På grund av det sagda kan jag inte tillstyrka lagrådets förslag att införa ett allmänt förbud mot avtal om längre preskriptionstid än den föreskrivna.

Övergångsbestämmelserna

Lagrådet har förordnat att bestämmelser om upphävande av preskriptionsförordningen tas in i övergångsbestämmelserna till preskriptionslagen resp. lagen om kallelse på okända borgenärer i stället för att preskriptionsförordningen upphävs genom en särskild författning. Med anledning härav vill jag framhålla att preskriptionsförordningen enligt förslaget skall ersättas av två nya författningar, preskriptionslagen och lagen om kallelse på okända borgenärer, samtidigt som man upphäver de båda författningarna om borgenspreskription, vilka delvis berörs av de föreslagna övergångsbestämmelserna till preskriptionslagen. Med hänsyn härtill anser jag för min del att den lämpligaste lösningen är att preskriptionsförordningen, 1798 års förordning och lagen 1946: 843 upphävs genom särskilda författningar och att de övergångsbestämmelser som behövs tas in i anslutning till ikraftträdandebestämmelserna i preskriptionslagen resp. lagen om kallelse på okända borgenärer.

På grund av det anförda kan jag inte biträda lagrådets förslag att i de förevarande övergångsbestämmelserna ta in en bestämmelse om upphävande av preskriptionsförordningen, i vad den avser preskription av fordran. Däremot tillstyrker jag lagrådets förslag till komplettering av övergångsbestämmelserna med ett nytt sista stycke.

Förslaget till lag om kallelse på okända borgenärer

1–3 §§

Jag delar lagrådets uppfattning att det från systematisk synpunkt är att föredra att den bestämmelse om kallelse på okända borgenärer som gäller handelsbolag tas in i vederbörande specialförfattning. Enligt beslut vid regeringssammanträde den 31 januari 1980 har regeringen remitterat ett förslag till ny lagstiftning om handelsbolag m. m. till lagrådet. Det remitterade förslaget innehåller dock inte någon bestämmelse om kallelse på okända borgenärer. En sådan bestämmelse bör enligt min mening tas in i det förslag till handelsbolagslag som kommer att föreläggas riksdagen efter lagrådets granskning. Bestämmelsen om kallelse på handelsbolags okända borgenärer bör därför utgå ur den förevarande 3 §. Någon särskild övergångsbestämmelse torde inte behövas, eftersom den föreslagna lagstiftningen om handelsbolag föreslås träda i kraft den 1 januari 1981, dvs. samtidigt som preskriptionsförordningen enligt vad jag förordar i det följande skall upphöra att gälla.

Lagrådet har påpekat att det kan anföras skäl för att införa en möjlighet att utfärda kallelse på okända borgenärer även i sådana fall då god man har förordnats enligt föräldrabalken. Lagrådet har dock inte föreslagit någon bestämmelse härom. Inte heller jag finner skäl att föreslå någon sådan bestämmelse.

I övrigt ansluter jag mig till vad lagrådet har anfört vid förevarande paragrafer och tillstyrker de förslag till ändringar av lagtexten som lagrådet har lagt fram.

5 §

Jag tillstyrker att paragrafen med ett par redaktionella jämkningar ges den lydelse som lagrådet har föreslagit.

6 §

Jag ansluter mig till lagrådets uttalanden vid förevarande paragraf och tillstyrker lagrådets förslag till lagtext med några smärre jämkningar.

7 §

Bestämmelsen i det remitterade förslaget innebär att en borgenär som försummar att bevaka sin fordran i förhållande till en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer förlorar rätten att kräva medgäldenärerna på den del av fordringen som belöper på den gäldenär som faller bort. De kvarvarande gäldenärernas ansvar är därefter delat på samma sätt som när preskription har inträtt i förhållande till en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer.

Lagrådets förslag innebär däremot att borgenären skall ha rätt att kräva ut hela beloppet av var och en av de kvarvarande gäldenärerna, även om han har försummat att bevaka sin fordran gentemot en av gäldenärerna efter kallelse på okända borgenärer. I stället skall medgäldenärerna enligt lagrådets förslag ha samma rätt som borgenären att anmäla fordringen när kallelse på okända borgenärer har utfärdats.

Som lagrådet säger är det inte självklart att de ifrågavarande bestämmelserna skall vara utformade på samma sätt när en fordran faller bort efter kallelse på okända borgenärer som när en fordran preskriberas i förhållande till en av flera gäldenärer. Enligt min mening är det dock en fördel om utformningen är enhetlig. I sak anser jag för min del att det är rimligare att ansvaret för borgenärens försummelse att i tid anmäla sin fordran efter kallelse på okända borgenärer läggs på borgenären själv än att medgäldenärerna åläggs att anmäla fordringen för att de inte skall riskera en ökad betalningsskyldighet. Att lägga ansvaret på borgenären ter sig naturligt också med tanke på den partsställning som torde vara vanlig i de skuldförhållanden där det kan bli aktuellt att tillämpa bestämmelserna. Som regel torde borgenären vara en bank eller någon annan långgivare som mer eller mindre rutinmässigt följer kungörelser i Post- och Inrikes Tidningar, medan gäldenärerna ofta inte har samma förutsättningar att uppmärksamma kungörelser om kallelse på okända borgenärer.

Med hänsyn till vad jag nu har sagt anser jag att paragrafen bör behålla sin lydelse enligt det remitterade förslaget.

8 §

Jag tillstyrker lagrådets förslag till ändrad lydelse av paragrafen.

Övergångsbestämmelserna

Med hänvisning till vad jag har anfört vid övergångsbestämmelserna till preskriptionslagen avstyrker jag lagrådets förslag att i de förevarande övergångsbestämmelserna ta in en bestämmelse om upphävande av preskriptionsförordningen, i vad den avser kallelse på okända borgenärer. Däremot tillstyrker jag lagrådets förslag till komplettering av övergångsbestämmelserna i övrigt. Den föreslagna bestämmelsen om fortsatt giltighet av vissa bestämmelser om s. k. äldre äktenskap bör dock tas in i lagen om upphävande av preskriptionsförordningen.

Förslaget till lag om upphävande av förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer

Av vad jag tidigare har sagt följer att detta förslag bör behållas. I enlighet med vad jag anförde nyss bör förslaget kompletteras med en bestämmelse om fortsatt giltighet av vissa bestämmelser om äldre äktenskap.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar

Jag tillstyrker lagrådets förslag att den nuvarande ettårsfristen för att lyfta ett nedsatt belopp behålls.

En av lagrådets ledamöter har förordat att 1942 års lag inte skall arbetas in i 1927 års lag utan att de ifrågavarande lagändringarna skall göras i varje lag för sig. För egen del finner jag dock inte anledning att inta en annan ståndpunkt än som har redovisats i remissprotokollet.

Övriga lagförslag

Med anledning av lagrådets påpekande föreslår jag en ändring i 64 § lagen (1939: 608) om enskilda vägar.

Ikraftträdande m. m.

I lagrådsremissen har föreslagits att den nya lagstiftningen skall träda i kraft den 1 juli 1980. För att inte tiden från det riksdagen fattar beslut i ärendet tills lagstiftningen träder i kraft skall bli alltför kort föreslår jag att dagen för ikraftträdandet ändras till den 1 januari 1981.

Utöver vad jag har anfört tidigare föreslår jag vissa redaktionella ändringar i de framlagda lagförslagen.

2 Hemställan

Slutprotokoll

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga
dels de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar,
dels förslaget till lag om ändring i lagen (1939: 608) om enskilda vägar.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	3
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 7 juni 1979	10
1 Inledning	10
2 Gällande rätt	12
2.1 Preskriptionsförfordningen	12
2.2 Preskriptionsbestämmelser i andra författningar	13
2.3 Övriga nordiska länder	15
3 Frågans tidigare behandling	15
3.1 Bakgrunden till reformförslagen	15
3.2 1975 års departementspromemoria	16
3.3 1976 års proposition	17
3.4 Riksdagens ställningstagande till propositionen	17
3.5 Ytterligare om det nordiska samarbetet	19
4 Sammanfattning av 1977 års departementspromemoria	19
5 Allmän motivering	20
5.1 Allmänna synpunkter	20
5.2 Preskriptionstid	22
5.2.1 Allmänt	22
5.2.2 Konsumentfordringar	24
5.3 Förlängd preskriptionstid m. m.	36
5.3.1 Allmänt	36
5.3.2 Skadeståndsfordringar m. m.	39
5.3.3 Fordringar på bank o. d.	51
5.4 Preskriptionsavbrott	54
5.4.1 Preskriptionsavbrytande åtgärder	54
5.4.2 Tidpunkten för preskriptionsavbrott	62
5.4.3 Verkan av preskriptionsavbrott	65
5.5 Verkan av preskription	70
5.5.1 Allmänt	70
5.5.2 Flera gäldenärer	73
5.5.3 Borgen	76
5.6 Tillämpningsområde m. m.	79
5.7 Ikraftträdande m. m.	85
6 Upprättande lagförslag	87
7 Specialmotivering	87
7.1 Förslaget till preskriptionslag	87
7.2 Förslaget till lag om kallelse på okända borgenärer	106
7.3 Övriga lagförslag	111
8 Hemställan	112
9 Beslut	113
Bilaga 1 Promemorieförslagen	114
Bilaga 2 Sammanställning av remissyttranden	121
Bilaga 3 De remitterade förslagen	162
Utdrag av lagrådets protokoll den 12 december 1979	169
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 13 mars 1980 ..	186

